

แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี:
กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
**THE APPROACHES OF DEVELOPMENT OF
PARIYATTIDHAMMA SCHOOL: A CASE STUDY OF WAT
AWUTVIKASITARAM**

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร (วรรณภักดี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี:
กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร (วรรณภักดี)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

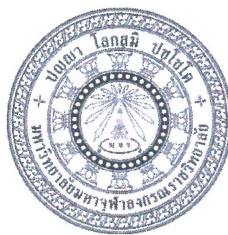
The Approaches of Development of Pariyattidhamma School: A Case Study of Wat Awutvikasitaram

PhramahaSaman Dhammavajiro (Wannaphakdee)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวสุวิกลิตาราม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน)

กรรมการ

(ผศ.ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)

กรรมการ

(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร. แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม

ประธานกรรมการ

พระศรีวินยาภรณ์, ดร.

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาสमान ฐมวชิโร)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี:
กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม

ผู้วิจัย : พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม, อบ. (อภิธรรมบัณฑิต),
บ.ศ.๙ (บาลีศึกษา ๙ ประโยค), ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ),
ศษ.บ. (ภาษาไทย), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
: พระศรีวินยาภรณ์, ป.ธ.๗ (เปรียญธรรม ๗ ประโยค),
ศน.บ. (บาลี-สันสกฤต), อ.ม. (บาลี-สันสกฤต), M.Phil. (Buddhist
Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย ๒) เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งได้ศึกษาจากเอกสารการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ระยะแรกมีรูปแบบเหมือนสมัยอยุธยา คือมีพระไตรปิฎกเป็นหลักสูตร แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ บาเรียนตรี ถึง บาเรียนเอก พอถึงรัชกาลที่ ๒ ได้จัดการศึกษาเป็น ๙ ชั้นโดยกำหนดเป็นประโยค ตั้งแต่ประโยค ๑ ถึง ประโยค ๙ มีอรรถกถาเป็นหลักสูตร พอถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ ได้เปลี่ยนจากสอบปากเปล่าเป็นสอบข้อเขียน นอกจากนั้นมีการจัดการศึกษาแผนกธรรมเพิ่มเติม อนึ่งในปัจจุบันมีการเปลี่ยนระบบการประเมินผลใหม่ กล่าวคือให้ผู้สอบผ่านในบางวิชาในชั้นประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ๕ สามารถสอบซ่อมวิชาที่สอบตกภายในปีนั้นได้

ด้านปัญหาการจัดการเรียนการสอนและแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม คือ

ด้านการบริหารงานบุคคล พบว่า ระดับผู้บริหาร มีการบริหารจัดการเชิงนโยบายไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ดังนั้นจึงควรมีการติดตามนโยบายอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดกว่าปัจจุบัน ระดับคณะครู ไม่สามารถทดแทนบุคลากรที่สอนอยู่เดิม จึงควรผลิตบุคลากรด้านครูสอนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ระดับนักเรียน ยังขาดนักเรียนเข้าศึกษาอย่างต่อเนื่องและขาด

การพัฒนาอย่างเป็นระบบ จึงควรมีการสร้างเครือข่ายสำนักเรียนและมีกระบวนการพัฒนานักเรียนด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม

ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่า ระดับผู้บริหาร ขาดกระบวนการติดตามนโยบายสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด ดังนั้นจึงควรมีการติดตามนโยบายการบริหารสำนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรคและแก้ไขได้ทันต่อสถานการณ์ ระดับคณะครู ขาดความชำนาญและเทคนิคการสอน จึงควรมีการนิเทศเพิ่มเติมโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อเพิ่มความชำนาญและเทคนิคต่าง ๆ ด้านนักเรียน ยังขาดความกระตือรือร้นและแรงจูงใจในการเรียน จึงควรมีกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจแรงจูงใจในการเรียนจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่อง

ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบว่า ขาดการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่ดำเนินมาในอดีต ดังนั้นจึงควรมีการบริหารจัดการด้วยวิธีอื่น เช่นการจัดสรรงบประมาณเป็นรายปี เพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ อีกทั้งขาดการหางบประมาณด้านอื่นจากที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน จึงควรมีการหากองทุนด้านอื่นเพิ่มเติมเพื่อเป็นกองทุนที่มั่นคง

ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า สำนักเรียนขาดความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย ดังนั้นเพื่อสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนจึงควรมีการกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลตั้งแต่ต้นปีการศึกษาเป็นต้น นอกจากนั้นระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนในบางหัวข้อไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน จึงควรมีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ

Thesis : The Approaches of Development of Pariyattidhamma
School: A Case Study of Wat Awutvikasitaram

Researcher : Phramaha Saman Dhammavajiro (Wannaphakdee)

Degree : Master of Arts (Buddhist studies)

Thesis Supervisory Committee
: Asst. Prof. Dr.Maechee Kritsana Raksachom,
B.A. (Abhidhamma Studies), Pali IX, B.A. (English),
B.A. (Thai Language), M.A. (Buddhist Studies),
Ph.D. (Buddhist Studies)
: Phrasrivinayaphon, Pali VII, B.A. (Pali-Sanskrit),
M.A. (Pali-Sanskrit), M.Phil. (Buddhist Studies),
Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : January 10, 2019

Abstract

This thesis entitled ‘The Approaches of Development of Pariyattidhamma School: A Case Study of Wat Awutvikasitaram’ has three objectives: 1) to study the management of Thai Sangha’s Pariyattidhamma, 2) to study the problems of the management of teaching and learning on *Pariyattidhamma* School, *Dharma-Pāli* Department, Wat Awutvikasitaram, and 3) to study the development guidelines of *Pariyattidhamma* School, *Dhamma-Pāli* Department: a case study of Wat Awutvikasitaram through using a qualitative research method which has studied from documents, interviews and focus group.

The results of the study showed that the educational management of the Sangha in the early Rattanakosin period was like the Ayutthaya period, *i.e.* the *Tipiṇṇaka* was divided into three classes, namely, *Barian Tri* to *Barian Ek*. The class was defined into levels; from the 1st level to 9th, where the commentaries are the main curriculum. At the reign of King Rama the VI, it was changed from oral examination to a written examination. In addition, the education management in Dhamma section was also added. At present, the new evaluation system is changed, *i.e.*, passing the examination in some subjects in the level of 1-2 to 5th level can be re-examined for failing subjects within that year.

In this research, problems of teaching and learning management mechanisms and development guidelines for the Office of Buddhist Studies *Dhamma-Pāli* Department: A Case Study of Wat Awutvikasitaram, were found as follows:

In human resource management, it was found that the board had insufficient policy management to solve various obstacles. Therefore, the policy should be continuously monitored and taken closer than the past at present. The teaching sector cannot be replaced by the existing teaching staffs. It is necessary to continuously and systematically produce professional teachers. In student side, there are not enough students to continue study following the curriculum and lack of systematic

development. The school network should set up and develop the methods for qualified students.

In the academic administration, it was found that the board lacked a continuous and close monitoring process for the school policy. Therefore, there should be a continuous monitoring of the school administration policy in order to be aware of the obstacles and solve problems in a timely manner. The teachers lack expertise and teaching techniques, and, therefore, they should have the additional supervision by qualified professionals to increase their expertise and techniques. On the student side, lack of enthusiasm and motivation to study were found, therefore, activities that inspire learning motivation from continuing experts should be provided.

Regarding budget management, it was found that the lack of budget management run by other methods that had been done in the past was found, therefore, it should be managed by other means such as annual budget allocation for flexibility in management. In addition, there is a lack of finding other source of budgets from the current ones, so there should be additional stable funds.

In general administration, it was found that the School lacked clarity in creating policy incentives, so in order to motivate students, the criteria for awarding should be given since the beginning of the academic year. In addition, the rules and regulations of the education institutions on certain topics are not consistent with the current situation. Therefore, various regulations should be updated to be consistent with the current situation and practical use in the real practice.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดีก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอระบุนามเพื่อเป็นการแสดงความขอบพระคุณและขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย ผศ.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และที่ปรึกษาที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษาแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ ขอขอบคุณพระศรีวินยาภรณ์ ดร. กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำชี้แนะปรับปรุงเพื่อให้วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณพระมหาสมบุญ วุฑฒิโก ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และอนุมัติให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลงและขอขอบคุณคณาจารย์ที่ได้อนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือการวิจัยและได้ประสิทธิภาพความรู้ประกอบด้วย ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์ ดร.อรชร ไกรจักร

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้มอบทุนการศึกษา ระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาค เสาร์ อาทิตย์ คณาจารย์บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่านตลอดถึงคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้เมตตาในการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งประกอบด้วย พระมหา มหวินทร์ ปุริสุตโตโม ผศ.ดร., พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย ผศ.ดร., พระมหาอภิรักษ์ ปญญาโร ป.ธ ๙, พระมหาชนก ขวนปญโญ, พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญโญ, ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียนและแม่ชีอารยา ทองโชติ เลขาธิการหลักสูตร ที่อำนวยความสะดวกด้านเอกสารต่าง ๆ

ขอกราบขอบพระคุณพระเทพปัญญามณี เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์ตลอดถึงคณะกรรมการบริหารการศึกษาและคณาจารย์สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัยที่ช่วยอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลและขอขอบคุณเพื่อนนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รุ่น ๒๙ ทุกท่านที่ให้การกำลังใจมาโดยตลอดและทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลงด้วยดี ไว้ ณ โอกาสนี้

ขออนุโมทนาขอบคุณคุณหมอสเอก อักษรานุเคราะห์ ที่ช่วยอุปถัมภ์ด้านค่าเล่าเรียนและคุณโยมสุชาติ คุณโยมชัชฌิยา บุญสวัสดิ์ พร้อมครอบครัว ที่ได้ให้ความอุปถัมภ์ด้วยดีเสมอมา หากมั่นใจว่าคุณความดีที่เกิดจากการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอถวายเป็นพุทธานุชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา น้อมคุณงามความดีให้คณาจารย์ที่ได้ประสิทธิภาพความรู้ให้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและขอมอบคุณความดีนี้ให้แก่มารดาบิดา ที่ได้ให้ชีวิตจนสามารถสำเร็จการศึกษาในปัจจุบัน

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร

๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภูมิ	ณ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๒
๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ	๑๓
บทที่ ๒ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย	๑๔
๒.๑ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย	๑๔
๒.๒ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	๑๙
๒.๓ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย	๒๖
๒.๔ สรุปการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์	๓๘
๒.๕ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีดีเด่นส่วนกลาง	๔๑
๒.๖ สรุปสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีดีเด่นส่วนกลาง	๔๙
บทที่ ๓ ปัญหาการไกล่เกลี่ยการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี	๕๑
๓.๑ สภาพทั่วไปของวัดอาวุธวิกสิตาราม พระอารามหลวง	๕๑
๓.๒ สภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี	๕๓
๓.๓ สรุปปัญหาการไกล่เกลี่ยการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี	๗๖

บทที่ ๔ แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี	๗๘
๔.๑ ด้านการบริหารงานบุคคล	๗๘
๔.๒ ด้านการบริหารงานวิชาการ	๘๘
๔.๓ ด้านการบริหารงานงบประมาณ	๑๐๕
๔.๔ ด้านการบริหารงานทั่วไป	๑๐๙
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๑๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๘
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๒๓
บรรณานุกรม	๑๒๔
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๐
ภาคผนวก ข รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๓๘
ภาคผนวก ค หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๔๑
ภาคผนวก ง หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๔๕
ภาคผนวก จ หนังสือเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๑๕๙
ภาคผนวก ฉ รายละเอียดการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๖๖
ภาคผนวก ช ภาพสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบการวิจัยและการสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๔๐
ประวัติผู้วิจัย	๒๕๑

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ ผลสอบสนามหลวง แผนกบาลี ปีการศึกษา ๒๕๕๑-๒๕๕๕	๖๑
๓.๒ ผลสอบสนามหลวง แผนกบาลี ปีการศึกษา ๒๕๕๖-๒๕๖๐	๖๑
๓.๓ ผลสอบสนามหลวง แผนกธรรม ปีการศึกษา ๒๕๕๑-๒๕๕๕	๖๑
๓.๔ ผลสอบสนามหลวง แผนกธรรม ปีการศึกษา ๒๕๕๖-๒๕๖๐	๖๒
๕.๑ สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานบุคคล	๑๑๙
๕.๒ สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานวิชาการ	๑๒๑
๕.๓ สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานงบประมาณ	๑๒๒
๕.๔ สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไป	๑๒๓

แผนภูมิที่	สารบัญแผนภูมิ	หน้า
๓.๑	แสดงโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ปีการศึกษา ๒๕๖๐-๒๕๖๑	๖๒
๔.๑	แสดงโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ปีการศึกษา ๒๕๖๐-๒๕๖๑	๗๘

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ พิมพ์เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๕ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ม.(บาลี) ๑๐/๒๑๖/๑๓๔ หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวคคปาติ พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๒๑๖ หน้า ๑๓๔, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔ หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๒๑๖ หน้า ๑๖๔

ผู้วิจัยจะทำการอธิบายสัญลักษณ์คำย่อเฉพาะคัมภีร์ที่นำมาใช้อ้างอิงในวิทยานิพนธ์นี้ เท่านั้น ไม่ได้ทำอักษรย่อไว้ครบทุกคัมภีร์ มีรายละเอียดสัญลักษณ์และคำย่อ ดังนี้

อักษรย่อพระสุตตันตปิฎก (บาลีและไทย)

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์
๑๐	ที.ม. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคคปาติ (ภาษาบาลี)
๑๐	ที.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)

ข. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้อ้างอิงอรรถกถาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ โดยระบุรูปแบบในการอ้างอิง ขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อคัมภีร์ และตามด้วย เล่ม/หน้า เช่น ขุ.ธ.อ. (บาลี) ๑/๖. หมายถึง ขุททกนิกาย ธรรมบท อรรถกถาภาษาบาลี เล่มที่ ๑ หน้า ๖ และอ้างอิงอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พิมพ์เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๕๖ โดยรูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อคัมภีร์แล้วตามด้วย ภาค/เล่ม/หน้า เช่น ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/-/๗-๘. หมายถึง ขุททกนิกาย ธรรมบท อรรถกถาภาษาไทย ภาค ๑ เล่มที่ - หน้า ๗-๘

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก (บาลีและไทย)

ภาค	เล่ม	หน้า	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์
๑	-	๖	ขุ.ธ.อ. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถาบาลี (ภาษาบาลี)
๑	-	๗-๘	ขุ.ธ.อ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธรรมะในพระพุทธศาสนามี ๒ ประการคือ คันถะและวิปัสสนาธรรม คันถะ ได้แก่ ธรรมะคือการเรียนพระคัมภีร์หรือการศึกษาปริยัติธรรม^๑ ปริยัติธรรม หมายถึง ธรรมะที่พึงศึกษาเล่าเรียน ได้แก่ พระพุทธพจน์หรือพระไตรปิฎก เรียกเต็มว่า พระปริยัติธรรม ปริยัติธรรมหรือพระพุทธพจน์ที่พึงศึกษาเล่าเรียนนั้นมี ๙ อย่าง คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္พุตัมมะ เวทลละ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นวังกส์ตฤศาสน์ การศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมทั้ง ๙ อย่างนี้ ของภิกษุสามเณรในปัจจุบัน เรียกว่า เรียนนักธรรม เรียนบาลี และแบ่งปริยัติธรรม ออกเป็น ๒ คือ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม พระปริยัติธรรมแผนกบาลี^๒ วิปัสสนาธรรม คือ ธรรมะด้านการเจริญวิปัสสนาหรือกิจพระศาสนาในด้านการบำเพ็ญกรรมฐาน^๓ การได้ศึกษาทั้งสองด้านนี้นับได้ว่ามีความสำคัญยิ่งต่อพระพุทธศาสนา ดังมีพระพุทธพจน์ว่า “โย โว อานนท มยา ธมโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญโต โส โว มมจฺเยน สตถา.”^๔ แปลว่า อานนท ธรรมและวินัยใด ที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยนั้น จักเป็นศาสดา (ตัวแทน) ของเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา^๕

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าว ย่อมบ่งชี้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งสองแผนก นับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อพระศาสนาและเป็นงานการศึกษาที่สำคัญและศักดิ์สิทธิ์ของคณะสงฆ์ ที่มีมาแต่ดั้งเดิมของไทย โดยเป็นโบราณราชประเพณีที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ตั้งแต่อดีตกาล กล่าวคือพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาพระปริยัติธรรม ทรงส่งเสริมทำนุบำรุงการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์และทรงยกย่องพระภิกษุสามเณรผู้สำเร็จการศึกษาขั้นสูงสุดของคณะสงฆ์และผู้สอบผ่านระดับชั้นต่าง ๆ เมื่อถึงวาระการสอบวัดความรู้พระปริยัติธรรมพระองค์ก็ทรงพระกรุณาโปรดให้การสอบนั้นอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “สอบพระปริยัติธรรมสนามหลวง” ซึ่งหมายถึงการสอบที่หลวงหรือรัฐให้ความอุปถัมภ์จึงเรียกการสอบไล่ความรู้พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์นี้ว่า “สอบบาลีสนามหลวง” และสอบธรรมสนามหลวง” สืบต่อมาถึงในสมัยปัจจุบัน^๖

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๒.

^๒ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๘,ราชบัณฑิต), *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๕๖), หน้า ๕๘๐.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๒๖.

^๔ ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๑๖/๑๓๔.

^๕ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^๖ พนม ศรศิลป์, “ปริยัติธรรม การศึกษาเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, *วารสารวันศาสนศึกษาและวันบูรพาจารย์ วัดอาวุธวิกสิตาราม*, ปีที่ ๒๕ (กันยายน ๒๕๕๘): ๑๐๒.

การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งสองแผนกดังกล่าว นอกจากจะนำมาซึ่งความเจริญมั่นคงทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังนำมาซึ่งการพัฒนาทางสังคมและตัวผู้ศึกษาเอง สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณโย) ได้ให้โอวาทไว้ว่า “การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญควบคู่ไปกับการพัฒนา ถ้าการพัฒนาขาดการศึกษาเข้าไปกำกับก็จะทำให้การพัฒนานั้นไม่ยั่งยืน ไม่สามารถจะดำเนินได้ตลอดและจะไม่สนองตอบต่อปัจจัยขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นความจำเป็นของกลุ่มชน การศึกษาเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้น ผู้มีการศึกษาย่อมได้รับการแข่งขันจากคนทั้งหลายโดยทั่วไป โดยฐานะที่มีโอกาสที่ได้ศึกษา และใช้โอกาสนั้นเพื่อพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพสูงส่งโดยยิ่งขึ้นไป ดังนั้น การเรียน การสอน การสอบ จึงเป็นวัฏจักรทางการศึกษาที่สืบทอดและปฏิบัติกันสืบ ๆ มาจวบจนปัจจุบันแม้ปรัชญาการศึกษา เทคโนโลยีทางการศึกษาจะแปรเปลี่ยนไปเช่นใด ก็ไม่อาจพ้นข้อสรุปทางการศึกษาที่จบลงด้วย การเรียน การสอน การสอบอยู่นั่นเอง การที่พระสงฆ์ได้การยอมรับและเป็นที่นับถือของประชาชนมาแต่ครั้งอดีตกาลมาเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ดังนั้นพระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นที่ตั้งแห่งความเคารพเลื่อมใสและเป็นต้นแบบแห่งชีวิตที่เรียบง่ายเพื่อเป็นแบบฉบับให้แก่ประชาชนได้กำหนดยึดถือเป็นแบบแผนแห่งตน งานการศึกษาของคณะสงฆ์ที่ยังสามารถและดำเนินไปได้ด้วยดี ก็เพราะได้อาศัยความตั้งใจเล่าเรียนศึกษาของภิกษุและสามเณร ผู้มีศรัทธาปสาทิกคุณอันมั่นคงแน่วแน่อยู่ในพระธรรมวินัยหวังความเจริญงอกงามไพบูลย์ของพระศาสนาเป็นที่ตั้ง บวชอุทิศตนเพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาสืบสานความเป็นศาสนทายาทและความตั้งใจจริงในการยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงถาวรสืบต่อไป”^๗

วัดอาวุธวิกสิตาราม ได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงได้ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นต้นมา จนกระทั่งปีการศึกษา ๒๕๓๐ จึงเปิดสำนักศาสนศึกษาขึ้นพร้อมจัดให้มีการเรียนบาลีเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง โดยมีพระราชมนี (จันทร์ จนฺโท) เป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษา และมีรองเจ้าอาวาสคือ พระครูคุณสารสาทร (ทองดี ฐิตายุโก) เป็นกำลังสำคัญในการบริหารและประสานงานฝ่ายต่าง ๆ ในระยะเวลานั้น เมื่อการศึกษาได้พัฒนาและเจริญขึ้นโดยลำดับ กล่าวคือมีสถิตินักเรียนผู้สอบผ่านในแต่ละปีการศึกษาเป็นที่น่าพอใจปรากฏเป็นรูปธรรม ตลอดถึงมีการพัฒนาทั้งอาคารสถานที่เล่าเรียน จึงส่งผลให้ได้รับการอนุมัติให้ยกฐานะเป็นสำนักเรียน ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๓๖/๒๕๓๔ อนุมัติให้ยกฐานะสำนักศาสนศึกษาวัดอาวุธวิกสิตารามเป็น “สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๔^๘ และมีการเรียนการสอนทั้งแผนกธรรม-บาลีมาจนถึงปัจจุบัน

จากประวัติการเรียนการสอนแผนกบาลี เริ่มทำการเรียนการสอน ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งมีจำนวนนักเรียนไม่กี่รูป และเริ่มจากเป็นสำนักศาสนศึกษาจนสามารถพัฒนาเป็นสำนักเรียนระดับต้น ๆ ของคณะธรรมยุตและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในเวลาต่อมาส่งผลให้สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้เป็นสำนักเรียนดีเด่นอยู่หลายครั้ง คือในปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๕ รางวัลสำนักเรียนดีเด่น

^๗ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณโย), เรื่องสอบบาลีสนามหลวงแผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๕๐), หน้า ๖-๘.

^๘ พระราชดิลกและคณะ, งานยกย่องฟ้า ตัดหวายลูกนิมิต วัดอาวุธวิกสิตาราม พระอารามหลวง, (นนทบุรี: นิตยธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๙๕.

ลำดับที่ ๘ ที่ ๔ และที่ ๑๐ จากแม่กองบาลีสนามหลวง^๙ มีนักเรียนภายในสำนักเรียนได้รับทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทยและส่งผลให้เจ้าสำนักเรียนและคณะกรรมการบริหารการศึกษาได้รับรางวัลในด้านการพัฒนาสำนักเรียนมากมาย และสามารถรักษาระดับผลการเรียนการสอนมาเป็นระยะเวลายาวนานดังปรากฏ แต่อย่างไรก็ตามในปีการศึกษาระยะหลัง ๆ ปรากฏว่ามีสถิติจำนวนนักเรียนผู้สอบผ่านนักธรรมและบาลีสนามหลวงลดลงอย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้นผู้วิจัย จึงสนใจจะทำการศึกษา “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” เพื่อทราบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย ปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม และแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาปรับใช้ในการกำหนดนโยบายและเป็นรูปแบบในการพัฒนาของสำนักเรียนอื่น ๆ ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาการการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ปัญหาการการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจะศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ จากหนังสือชั้นทุติยภูมิ ศึกษาปัญหาการการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม จากหนังสือชั้นทุติยภูมิและศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ในกรอบการบริหารจัดการ ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านการบริหารงานบุคคล ๒. ด้านการบริหารงานวิชาการ ๓. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป

^๙ พระราชดิลกและคณะ, งานยกข้อฟ้า ตัดหวายลูกนิมิต วัดอาวุธวิกสิตาราม พระอารามหลวง, หน้า ๑๐๗.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร ผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูลจาก

๑) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐, พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙, อรรถกถาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๙, อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๕๖

๒) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ หนังสือ บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร วิชาการ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต)

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีประชากร จำนวน ๑๓ รูป ประกอบด้วย

๑. เจ้าสำนักเรียน

พระเทพปัญญามุนี (ทองดี ฐิตายุกโก น.ธ.เอก) เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๒. กรรมการบริหารการศึกษา จำนวน ๕ รูป

๑) พระราชติลก (ประนต กิตติวฑฒโน ป.ธ.๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ประธานกรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๒) พระครูพันธสีลาจารย์ น.ธ.เอก,ป.ธ.๓ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๓) พระมหาอภิชัย อภิไชโย ป.ธ.๙ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๔) พระมหาสมณวินทร์ ปุริสสุตโต ป.ธ.๗ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๕) พระมหาคุณาธุมา อคฺคปณฺโญ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖, กรรมการบริหารการศึกษา/อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๓. ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวน ๔ รูป

๑) พระมหาชนก ชวนปณฺโญ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๒) พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปณฺโญ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๓) สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย ป.ธ.๘ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๔) สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงศ์ น.ธ.เอก,ป.ธ.๕ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๔. ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จำนวน ๓ รูป

๑) พระมหาสุนทร อดิเมธ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักเรียนวัดอาวุธวิจิตราราม กรุงเทพมหานคร

๒) พระมหาวาญ กิตติสารโร น.ธ.เอก,ป.ธ.๖ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

๓) พระมหาสุภาชิต สุทธิญาโณ น.ธ.เอก,ป.ธ.๔ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยจะทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยมีประชากร จำนวน
๗ รูป/คน ประกอบด้วย

๑) พระมหาหมื่นรินทร์ ปุริสุตโตโม ป.ธ.๗ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร ผู้ทรงคุณวุฒิ

๒) พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย ป.ธ.๙ คณะบดีคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏ
ราชวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิ

๓) พระมหาอภิสิทธิ์ ปญญาวโร ป.ธ.๙ เลขานุการสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม
กรุงเทพมหานคร ผู้ทรงคุณวุฒิ

๔) พระมหาชนก ขวนปญโญ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร ผู้ทรงคุณวุฒิ

๕) พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญโญ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร ผู้ทรงคุณวุฒิ

๖) ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ป.ธ.๙,พธ.ด. รองหัวหน้าภาควิชามานุษยศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้ดำเนินรายการ

๗) พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ป.ธ.๙ กรรมการบริหารการศึกษา/ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่
ฝ่ายวิชาการ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร ผู้นำเสนอ

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ แนวทางการพัฒนา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการใน ๔ ด้าน คือ
๑. ด้านการบริหารงานบุคคล ๒. ด้านการบริหารงานวิชาการ ๓. ด้านการบริหารงานงบประมาณ
๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป ของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

๑.๕.๒ สำนักเรียนพระปริยัติธรรม หมายถึง คณะกรรมการบริหารการศึกษา
คณะดำเนินงานการศึกษา คณะครู นักเรียน และสถานศึกษาที่ได้รับอนุมัติให้ยกฐานะเป็นสำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๓๖/๒๕๓๔ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๔

๑.๕.๓ แผนกธรรม-บาลี หมายถึง การศึกษาแผนกหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ไทย
แผนกธรรม ตั้งแต่ชั้นธรรมชั้นตรี ถึง ชั้นธรรมชั้นเอก แผนกบาลี ตั้งแต่ ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค
ป.ธ.๙

๑.๕.๔ วัดอาวุธวิกสิตาราม หมายถึง วัดที่มีฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญ
ได้รับการยกฐานะจากวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๙
โดยมีเลขที่ทะเบียนวัดที่ ๑๓๗ ถนนจรัญสนิทวงศ์ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๗๒ แขวงบางพลัด เขตบางพลัด
กรุงเทพมหานคร

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก) เอกสารและหนังสือทั่วไป

๑.๖.๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึงการพัฒนาว่า การพัฒนาตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เริ่มที่หลักการของการศึกษา เพราะการภาวนาหรือการพัฒนานั้น แท้ที่จริงก็คือสิ่งเดียวกันกับการศึกษา หรือสิกขา สิ่งที่ต้องศึกษาหรือสิ่งที่ต้องพัฒนาแยกออกไปเป็น ๓ ด้านใหญ่ ๆ โดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เรียกว่า ไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๑) ศีล คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม อย่างถูกต้องมีผลดี สิ่งแวดล้อมที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์ มี ๒ ประเภท คือ สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์ (ในความหมายเดิมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งสัตว์อื่นทั้งหลายทั้งปวงด้วย)

๒) สมาธิ หมายถึง การฝึกพัฒนาในด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนา และเป็นไปตามเจตจำนงและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ตั้งงามแล้ว ก็จะควบคุมดูแลและนำพฤติกรรมไปในทางที่ตั้งงามด้วย แม้ความสุขความทุกข์ ในที่สุดก็อยู่ที่ใจยิ่งกว่านั้นปัญญาจะเจริญงอกงามได้ ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งสู้ปัญหาเอาใจใส่ มีความเพียรพยายามที่จะคิดค้นไม่ทอดทิ้งเรื่องที่เกิดหรือพิจารณานั้นยากหรือละเอียดลึกซึ้ง ก็ยังต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่พลุ่งพล่านกระวนกระวายคือต้องมีสมาธิจึงจะคิดได้ชัดเจน

๓) ปัญญา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหนก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญญาชี้แนะหรือบอกทางให้เท่าใด และปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจยึดติดมีปัญหาติดตันอยู่ พอเกิดปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้^{๑๐}

๑.๖.๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการพัฒนาการศึกษาไว้ว่า ในกระบวนการของการศึกษา การพัฒนาด้านต่าง ๆ จะต้องเป็นการพัฒนาความสุขไปด้วยในตัว ซึ่งจะเป็นตัวพิสูจน์ด้วยว่าเด็กมีการพัฒนาที่ถูกต้องหรือไม่ เริ่มตั้งแต่แรกเรียนรู้ ถ้าเขาไม่มีความสุขในการหาความรู้ ถ้าเขาฝืนใจเรียน หาความรู้อย่างฝืนใจก็แสดงว่าการศึกษายังไม่เดินหน้า เด็กยังไม่มีพัฒนาที่ถูกต้อง ถ้าเด็กพัฒนาจริง เขาจะเรียนอย่างมีความสุข เขาจะหาความรู้อย่างมีความสุข และต่อไปเขาจะทำงานอย่างมีความสุข ซึ่งทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อเขามีความต้องการที่จะทำที่ทันทือว่าเป็นคุณสมบัติอันสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนามนุษย์ เป็นตัวบ่งชี้การพัฒนาในการศึกษา และเราจะต้องช่วยให้เด็กพัฒนามันขึ้นมาให้ได้^{๑๑}

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙), หน้า ๖๗.

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญติ่มนังการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๓๖.

๑.๖.๓ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้อธิบายถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนายึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษาศึกษาอบรมไปตามจรีต ๖ และที่สำคัญคือ พระพุทธเจ้ามุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร เมื่อบวชเข้ามาแล้วพระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์ โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนบรรพชาครบ ๕ พรรษา^{๑๒}

๑.๖.๔ พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) กล่าวว่า คำว่า พัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญขึ้นทำให้รุ่งเรืองขึ้น ใช้ได้ทั้งการพัฒนาวัตถุและการพัฒนาจิตใจ เช่น การพัฒนาชนบท การพัฒนาประเทศ การพัฒนาสติปัญญาและการพัฒนาจิต เป็นต้น แต่ศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงที่ใช้ในการพัฒนาจิตนั้นท่านใช้คำว่า ภาวนา หมายถึง การทำให้มี การทำให้เกิดขึ้น ทำให้เจริญ การอบรมการบำเพ็ญ เช่น คำว่า สมาธิภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือการบำเพ็ญวิปัสสนา^{๑๓}

๑.๖.๕ สนธยา พลศรี กล่าวถึงการพัฒนาไว้ว่า เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแห่งและหลายสาขาวิชา ทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ เช่น มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอน และอย่างต่อเนื่องกันโดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนหนึ่งได้ มีลักษณะเป็นพลวัต คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง อีกทั้งมีลักษณะเป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น หรือเป็นปฏิบัติการ คือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ^{๑๔}

๑.๖.๖ วิทยากร เชียงกุล กล่าวถึงการพัฒนาไว้ว่า “การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ แบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดลอมต่าง ๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูนขยาย ทำให้มากขึ้นเพิ่มเติมขึ้นทางวัตถุ อนึ่ง คำว่า การพัฒนาหรือ คำว่า เจริญ นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้นเพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวเท่านั้น แต่มีความหมายว่า ตัดหรือทิ้ง เช่น เจริญพระเกศาคือตัดผม มีความหมายว่า รัก เช่น นุสยา โลกวทุมนโน

^{๑๒} พระธรรมโกศาจารย์ ศ. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙.

^{๑๓} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **การพัฒนาจิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

^{๑๔} สนธยา พลศรี, **กระบวนการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๕-๖.

แปลว่า อย่างเป็นคนรกรากโลกอีกด้วย ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริง ๆ คือต้องไม่เกิดปัญหา การพัฒนา หมายถึง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คือมีอาหารที่มีคุณค่ากิน มีสุขภาพดีขึ้น ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต^{๑๕}

๑.๖.๗ อำนาจ เจริญศิลป์ ได้ให้ความหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่า หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพดีขึ้น ต้องพัฒนาในด้านร่างกาย และจิตใจไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนั้นจะต้องให้มนุษย์มีความรู้คู่กับคุณธรรมด้วย จึงจะเป็นคนที่สมบูรณ์หรือความเป็นมนุษย์ ออกไปอยู่ในสังคมได้ และเมื่อมนุษย์มีความรู้แล้ว ต้องนำไปปฏิบัติ ฝึกฝน ให้เกิดผลดีคือ มีประสบการณ์ดีนั่นเอง ประสบการณ์ดี ความรู้ดี และมีความสามารถสูง มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรใช้เป็นหลักในการจัดการทรัพยากรมนุษย์^{๑๖}

ข) งานวิทยานิพนธ์

๑.๖.๑ พระมหาธีรสุข ธมฺมสาโร (อุปไชย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยสรุปว่า แนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี คือ ๑) ด้านหลักสูตรควรปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรให้ได้คุณภาพและเหมาะสมกับผู้เรียน ๒) ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับผู้เรียน ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรมีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพิ่มขึ้น และปรับปรุงหนังสือเรียนให้ได้มาตรฐาน ๔) ด้านการเรียนการสอน ควรมีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล ควรกำหนดเวลาในการวัดผลประจำปีให้เหมาะสม ควรมีการวัดผลด้านอื่นนอกเหนือจากการวัดความจำและควรมีการบันทึกข้อมูลการวัดผลอย่างเป็นระบบ^{๑๗}

๑.๖.๒ พระมหาสมใจ ธนีสโร (ประเสริฐนุช) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยสรุปว่า มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑) ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรเพิ่มการสนับสนุนค่าพาหนะเพื่อการเดินทางไปเรียน และจัดให้ห้องพักมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น ๒) ด้านหลักสูตร ปัญหา ได้แก่ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนน้อยและสื่อการเรียนการสอนไม่มีความหลากหลาย ข้อเสนอแนะได้แก่ จัดให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น และสร้างสื่อการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายมากขึ้น ๓) ด้านผู้เรียน ปัญหา ได้แก่ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้น้อยและมีการขาดเรียนบ่อย ๆ ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันมากขึ้น และพยายามไม่ขาดเรียนถ้าไม่มีกิจธุระจำเป็น ๔) ด้านสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา ปัญหา ได้แก่ เทคนิคการสอนของครูยังไม่มีความหลากหลายและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการ

^{๑๕} วิทยากร เชียงกุล, **เพื่อศตวรรษ ที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร: มิ่งมิตร, ๒๕๔๐), หน้า ๒๓.

^{๑๖} อำนาจ เจริญศิลป์, **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส. พรินติ้งเฮาส์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๐๖.

^{๑๗} พระมหาธีรสุข ธมฺมสาโร (อุปไชย), “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

เรียนรู้ด้วยตนเองน้อย ข้อเสนอแนะ ได้แก่ จัดฝึกอบรมครูให้มีเทคนิคการสอนที่มีความหลากหลาย และจัดให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น^{๑๘}

๑.๖.๓ พระบุญประทาน ญาณทีโป (ทะปะละ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี” ผลการวิจัยสรุปว่า

ปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดจองคำ ด้านสภาพแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปอาคารสถานที่ ด้านบริหารจัดการ หลักสูตรเนื้อหา ด้านบุคลากรผู้นำปฏิบัติการสอนของครู และด้านการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก^{๑๙}

๑.๖.๔ พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี (ทองดาษ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงาน วิชาการ สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีดีเด่น กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยสรุปว่า การบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ดีเด่น กรุงเทพมหานคร สามารถแยกเป็นรายด้านมีรายละเอียดดังนี้ คือ ด้านหลักสูตรสำนักเรียนควร จัดหลักสูตรเสริม เช่น หลักสูตรภาษาต่าง ๆ เป็นต้น ด้านการจัดการเรียนการสอน สำนักเรียนควร จัดการเรียนการสอนให้หลากหลาย ไม่ควรอยู่แต่ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายทันสมัย เช่น โปรเจคเตอร์ ด้านการวัดและประเมินผล ควรประเมินผู้เรียนหลายด้าน เช่น ความรู้ ความประพฤติ ด้านการนิเทศภายในสำนักเรียนควรจัด อบรมครูเป็นประจำทุกปี เพื่อเพิ่มความรู้และเทคนิคการสอนใหม่ ๆ^{๒๐}

๑.๖.๕ พระมหาทะเบียน ธีรวิสิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความศรัทธาและการปฏิบัติทาง พุทธศาสนา ของสามเณรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในสำนักเรียนวัดหนองกุ้ง จังหวัด ขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน มุ่งองค์ความรู้ที่ทำให้ สามเณรเกิดความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมซึ่งมีความยากลำบากในการศึกษา เล่าเรียน แต่เป็นจัดดีที่ส่งผลให้สามเณร เกิดความพากเพียร เกิดความศรัทธา และการปฏิบัติทางพุทธ ศาสนาที่เหมาะสม ด้วยมีการเรียนการสอน ที่เน้นระเบียบวินัยข้อวัตรปฏิบัติ เน้นการฝึกฝนทางด้าน จิตใจ อารมณ์ สังคม โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อบรม ถ่ายทอดหลักธรรม มีการสอนแบบกัลยาณมิตร

^{๑๘} พระมหาสมใจ ธนัสโร (ประเสริฐนุช), “ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานจัดการศึกษาพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๙} พระบุญประทาน ญาณทีโป (ทะปะละ), “ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของ นักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาวัดจองคำ อำเภอจาว จังหวัด ลำปาง ปีการศึกษา ๒๕๕๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๒๐} พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี (ทองดาษ), “การบริหารงานวิชาการ สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีดีเด่น กรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูผู้สอนและศิษย์ ประกอบกับมีสภาพห้องเรียนเหมาะสมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ และการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของสามเณร^{๒๑}

๑.๖.๖ บุรทิน ขำภีรัฐ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง พบว่า ด้านที่นักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหามากที่สุด คือ เนื้อหาวิชาทางบาลีเรียนเข้าใจยาก ด้านที่ครู-อาจารย์ เห็นว่าเป็นปัญหามาก คืองบประมาณไม่มีเพียงพอ และหน่วยงานราชการไม่ให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างจริงจัง ด้านที่ทั้งครู-อาจารย์ และนักเรียนเห็นว่าเป็นปัญหามาก คือการเรียนการสอนที่ใช้วิธีท่องจำ สำหรับความต้องการทางการศึกษาของนักเรียนพบว่า ส่วนใหญ่มีความต้องการต่อในระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยทั่ว ๆ ไป รองลงมา คือศึกษาความรู้เฉพาะด้าน เช่น ภาษา คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ด้านข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรเพิ่มงบประมาณการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ให้เพียงพอกับความจำเป็นครู-อาจารย์ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การเรียนการสอนควรเน้นความเข้าใจมากกว่าความจำ^{๒๒}

๑.๖.๗ พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี (ชินทร์) ได้ศึกษาวิจัยการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าด้านหลักสูตรโดยภาพรวม ผู้บริหาร อาจารย์ใหญ่ และครูผู้สอน ทราบวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนหลักสูตรบาลี มีความยืดหยุ่นสามารถดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด ด้านสื่อการเรียนการสอน โดยภาพรวมการใช้สื่อควรให้เหมาะสมกับเนื้อหาของวิชาที่สอน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนการอบรมการใช้สื่อเทคโนโลยี เป็นสื่อการเรียนการสอนให้กับครูมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด^{๒๓}

๑.๖.๘ พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธญาโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการการศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค ๑” ผลการวิจัยสรุปว่า

สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการการศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค ๑ พบว่า พระสังฆาธิการในทุกระดับชั้นให้ความร่วมมือกันดี มีกลไกในการพัฒนาและบริหารหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว และมีปริมาณอย่างเพียงพอต่อการเรียนการสอน เพราะอยู่ในศูนย์กลางทางการศึกษา ภูมิประเทศดีกว่าต่างจังหวัด โดยมีกระบวนการเรียนการสอนที่มีการจัดทำแผนการสอนตามแผนยุทธศาสตร์

แนวทางการพัฒนาการจัดการการศาสนศึกษา แผนกธรรมคณะสงฆ์ภาค ๑ พบว่า ๑) ด้านหลักสูตร ควรมีการพัฒนาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสายสามัญ ๒) ด้านครูผู้สอน ต้องเป็นครูมืออาชีพ มีการศึกษา อบรมและพัฒนาตัวเองตลอดเวลา ๓) ด้านกระบวนการเรียนการสอนควร

^{๒๑} พระมหาทะเปียน ธีรวิสิ (ภูมิประเสริฐ), “ความศรัทธาและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของสามเณรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนวัดหนองกุ้ง จังหวัดขอนแก่น”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒).

^{๒๒} บุรทิน ขำภีรัฐ, “สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

^{๒๓} พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี (ชินทร์), “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

เน้นคุณภาพ ๔) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอนควรนำเทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ทันสมัยมาประยุกต์ให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการนำไปใช้ ๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล ต้องมีรูปแบบเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศเพื่อให้เกิดผลที่ชัดเจน^{๒๔}

๑.๖.๙ พระมหาทองเต็ม อาจารย์สุโก (สายคำ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของสามเณรผู้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดบูรพาภิราม อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีต่อการศึกษาบาลี” ผลการวิจัยพบว่า ด้านหลักสูตร พบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันควรมีการปรับภาษามีเนื้อหากระชับและมีภาพประกอบ มีสื่อการสอนทุกระดับชั้น, ด้านครูสอน พบว่า ครูต้องมีความรู้ดี มีวิธีการสอนที่จะทำให้ให้นักเรียนเข้าใจมากกว่านี้สามารถประยุกต์การสอนกับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น มีจิตวิทยาในการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีบรรยากาศดีเป็นกันเอง แต่ควรให้มีการทำกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย คณะสงฆ์ผู้ดูแลในส่วนนี้ควรส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อการสอนด้านกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทุกครั้งทั้งก่อนและหลังการเรียน ด้านการประเมินผล พบว่า ควรมีการปรับปรุง ข้อสอบเป็นแบบปรนัยและมีคะแนนเก็บสามารถนำไปรวมผลข้อสอบสนามหลวงได้, ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ควรมีการจัดงบประมาณส่งเสริมการผลิตสื่อที่เหมาะสม ด้านคุณค่าการศึกษา พบว่า การเรียนบาลี เป็นการรักษาพระพุทธพจน์ทำให้ผู้เรียนมีจิตใฝ่มั่นคง เกิดความซาบซึ้งในหลักธรรม สามารถนำไปปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป^{๒๕}

๑.๖.๑๐ สมหมาย จันเทศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดการจัดระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมและบาลี” ผลการวิจัยสรุปว่า ปัจจัยนำเข้า คือ ผู้เรียน สถานที่เรียน หลักสูตร ผู้สอน งบประมาณ โดยรวมผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าเป็นปัญหาซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการ คือ การบริหารสำนักเรียน การจัดการเรียนการสอน การกำหนดเวลาเรียน การจัดชั้นเรียน การบรรจุครู การวัดผลและประเมินผล โดยรวมผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่าเป็นปัญหา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นปัญหาเกี่ยวกับการจัดชั้นเรียนเป็นปัญหาอยู่ในระดับสูง ด้านทัศนคติต่อการเรียนนักธรรมและบาลี ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่าเป็นปัญหาซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยแนวคิดในการปรับปรุงระบบการศึกษานักธรรมและบาลี พบว่า ทั้งพระนักวิชาการ อาจารย์ใหญ่สำนักศาสนศึกษา และนักวิชาการ มีทัศนะว่า การจัดระบบการศึกษาทั้งนักธรรมและบาลีในปัจจุบันควรมีการปรับปรุงทั้งระบบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่าคณะสงฆ์ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ควรจัดระบบการศึกษานักธรรมและบาลีให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากกว่าปัจจุบัน เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำรงพระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่น^{๒๖}

^{๒๔} พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธิญาโณ), “การพัฒนาการจัดการการศาสนาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค ๑”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

^{๒๕} พระมหาทองเต็ม อาจารย์สุโก (สายคำ), “ทัศนคติของสามเณรผู้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดบูรพาภิราม อำเภอมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีต่อการศึกษาบาลี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๒๖} สมหมาย จันเทศ, “แนวคิดการจัดระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมและบาลี”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖).

๑.๖.๑๑ พระมหาพจน์ สุวโจ (พัยค์พิทยางกูร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม: ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี” ผลการวิจัยสรุปว่า

ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของหลักสูตรขาดความชัดเจน โครงสร้างของหลักสูตรเน้นด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติและเนื้อหาของหลักสูตรไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ด้านปัจจัยเบื้องต้น คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนมีความเป็นกัลยาณมิตรและเป็นแบบอย่างที่ดี ด้านกระบวนการ การจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสมปานกลางเพราะส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่ดีและควรจัดกิจกรรมการสอนนอกสถานที่เพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้ ด้านผลผลิต ผู้สำเร็จการศึกษาไม่สามารถประยุกต์หลักธรรมวินัยให้เหมาะสมแก่สมณภาวะได้ ฉะนั้นจึงควรเพิ่มวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความศรัทธาที่จะรักษาสถาบันพระพุทธศาสนา^{๒๗}

จากการทบทวน เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ผู้วิจัยโดยส่วนมากจะมุ่งเน้นวิจัยในเชิงปริมาณเป็นหลักและมุ่งเน้นวิจัยด้านอื่น ๆ แต่ยังไม่พบการวิจัยในเชิงคุณภาพในแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” ดังกล่าว

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ออกแบบการวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลในคัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ๒๕๐๐, พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙, อรรถกถาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ๒๕๔๙, อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๕๖

๑.๗.๒ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจาก หนังสือ บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสารวิชาการ วารสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อินเทอร์เน็ต)

๑.๗.๓ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เจ้าสำนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๓ รูป ประกอบด้วย

เจ้าสำนักเรียน จำนวน ๑ รูป กรรมการบริหารการศึกษา จำนวน ๕ รูป ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวน ๔ รูป ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จำนวน ๓ รูป

๑.๗.๔ สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๗ รูป/คน

๑.๗.๕ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๑.๗.๖ สรุปนำเสนอผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

^{๒๗} พระมหาพจน์ สุวโจ (พัยค์พิทยางกูร), “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม: ศึกษากรณีนักธรรมชั้นตรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบถึงการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย

๑.๘.๒ ได้ทราบถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

๑.๘.๓ ได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี:
กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

บทที่ ๒

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย

ในบทที่ ๒ นี้ผู้วิจัยจะศึกษา ความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทยในยุคต่าง ๆ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กล่าวคือผู้วิจัยจะศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ เริ่มตั้งแต่สมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชกาลที่ ๑ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ และสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย รัชกาลที่ ๖ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๙ ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ ผู้วิจัยจะศึกษาโดยเริ่ม ตั้งแต่การจัดให้มีการเรียนการสอนแผนกธรรมขึ้น ซึ่งเริ่มในสมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นต้นไป

๒.๑ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย

๒.๑.๑ การศึกษาปริยัติธรรม

ในครั้งพุทธกาล การศึกษาหรือฐานะที่สำคัญของภิกษุสงฆ์สาวก เป็นไปในลักษณะ ๒ ประการด้วยกัน กล่าวคือ คันถฐานะ ๑ วิปัสสนาฐานะ ๑ ดังคำอธิบายที่ปรากฏในอรรถกถาว่า

“คนถธุโร วิปัสสนาธุรนต์ิ เทเวเยว ธูรานิ ภิกขุติ. “กตมํ ปน ภนเต คนถธุโร, กตมํ วิปัสสนาธุรนต์ิ. “อตตโน ปญญานูเปเน เอกํ วา เทเว วา นิกาเย สกลํ วา ปน เตปิฏกํ พุทธวงฺงํ อุกคณฺหิตฺวา ตสฺส ธารณํ กถนํ วาจนนฺติ อิทํ คนถธุโร นาม.

สลลหุทฺตติโน ปน ปนฺตเสนาสนาภิตตสฺส อตตภาเว ขยวํ ปญฺญเปตฺวา สาทจกิริยาเวสน วิปสฺสนํ วพฺเพตฺวา อรหตฺตคฺคหณนฺติ อิทํ วิปสฺสนาธุโร นามติ.”

คำแปล พระศาสดาตรัสว่า ภิกษุ ฐานะมี ๒ ประการเท่านั้น คือ (๑) คันถฐานะ (๒) วิปัสสนา ฐานะ. พระมหาปาละ ทูลถามว่า พระพุทธเจ้าข้า ก็ คันถฐานะ เป็นอย่างไร วิปัสสนาฐานะ เป็นอย่างไร. พระศาสดาตรัสว่า ฐานะนี้ คือ การเรียน ๑ นิกาย ๒ นิกาย หรือพระพุทฺธพจน์คือพระไตรปิฎกทั้งหมด ตามสมควรแก่ปัญญาของตนแล้ว ทรงจำ กล่าว บอก พระพุทฺธพจน์นั้น ชื่อว่า คันถฐานะ. ส่วน ฐานะนี้ คือ การเริ่มตั้งความสิ้นไปและความเสื่อมไปในอรรถภาพ เจริญวิปัสสนา ด้วยอำนาจการทำต่อเนื่องกัน แล้ว ถือนเอาอรรถผล ของภิกษุผู้มีความประพฤตินดีแล้วยังในเสนาสนะอันสงัด ชื่อว่า วิปัสสนา ฐานะ.”

ภายหลังเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระมหาสาวกซึ่งมีพระมหากัสสปะ เป็นประธาน ได้ทำการสังคายนาพระธรรมวินัยไว้เป็นหมวดหมู่ รวมเรียกว่า “พระไตรปิฎก” นั้น ในครั้งแรกยังคงทรงจำสืบทอดกันมาด้วยวิธี “มุขปาฐะ” จนถึงการสังคายนาครั้งที่ ๕ (ซึ่งพม่านับเป็น

^๑ พุ.ธ.อ. (บาลี) ๑/๖.

^๒ พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/-/๗-๘.

สังคายนาครั้งที่ ๔)^๓ จึงมีการจารึกลงในใบลานไว้เป็นหลักฐาน ตามนัยที่มาในคัมภีร์มหาวงศ์และคัมภีร์สารสังคหะว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้ว พุทธศักราช ๔๕๐ ในเกาะลังกามีพระราชอาองค์หนึ่งพระนามว่าวัฏฏคามณี เป็นพระราชบุตรองค์ที่ ๘ ของพระเจ้าสัทธาติสสะ พระองค์ได้ราชสมบัติแล้วอยู่ในปีที่ ๖ พระองค์ทรงพระดำริว่า คนทั้งหลายในอนาคตเสื่อมสติปัญญาและเสื่อมสมาธิ จะไม่สามารถทรงจำปริยัติโดยการว่าปากเปล่าได้จึงทรงมอบภาระให้พระมหาเถระประมาณ ๕๐๐ องค์ยกเอาพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาจารึกลงในใบลาน (ทำกัน) ที่หุบเขาอาโลกเลนะในมลยະชนบท (แขวงมลายะ) ประเทศเกาะลังกาโดยอาศัยพระเจ้าวัฏฏคามณี^๔ ด้วยภาษามคธหรือภาษาบาลี ทั้งนี้ ด้วยเล็งเห็นว่ากาลภายหน้า บุคคลจะทรงจำพระไตรปิฎกไว้ไม่ได้ทั้งหมด และจากการที่พระไตรปิฎกได้ถูกจารึกไว้ด้วยภาษาบาลีนี้เองภิกษุสงฆ์สาวกโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฝ่ายเถรวาท จึงหันมาศึกษาภาษาบาลีให้เป็นความรู้พื้นฐานก่อน จากนั้นจึงศึกษาพระไตรปิฎกต่อไป ทั้งนี้ เพื่อรักษาพระธรรมวินัยดั้งเดิมของพระพุทธองค์ไม่ให้คลาดเคลื่อน หรือวิปลาสไปตามยุค ตามสมัย ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เจริญแพร่หลายไปยังนานาประเทศ จึงมีการคัดลอกพระไตรปิฎกไว้เป็นภาษาของตน ทั้งนี้เพื่อเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและสามารถถ่ายทอดคำสอนนั้นออกมาอย่างถูกต้องตรงตามพุทธประสงค์

การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยเรานั้น อาจจะกล่าวได้ว่ามีมานานนับตั้งแต่ภายหลังการสังคายนา ครั้งที่ ๓ ซึ่งพระเจ้าอโศกมหาราช จัดส่งภิกษุสงฆ์ไปประกาศพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วยซึ่งวิธีการสอน และตำราประกอบการเรียนการสอนก็แตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย แต่ส่วนใหญ่การเรียนการสอนคงจะไม่ใช้การนำเอาพระไตรปิฎกทั้งหมดมาศึกษา แต่อาจจะเอาเนื้อหาตอนหนึ่งในพระไตรปิฎกมาศึกษาบ้าง หรือนำเอาคัมภีร์ชั้นอรรถกถาที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎกมาศึกษาบ้าง

ผลจากการเล็งเห็นการณ์ไกลของพระมหาเถระในอดีต นับตั้งแต่การสังคายนา ครั้งที่ ๑ จนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งได้มีการศึกษาภาษาบาลี อันเป็นภาษาที่จารึกคำสอนของพระพุทธองค์นั้น จึงทำให้พระพุทธศาสนายังคงดำรงมั่น และเจริญแพร่หลายมาตราบเท่าทุกวันนี้^๕

๒.๑.๒ ความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย

การศึกษาปริยัติธรรมแผนกบาลี

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาในภาคภาษาบาลี ซึ่งเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมที่มีมาแต่โบราณ เนื่องด้วยว่าพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในโบราณนั้นนิยมจารึกด้วยภาษาบาลี คณะสงฆ์จึงจัดให้มีการเรียนการสอนในภาคภาษาบาลีเพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ความเข้าใจภาษาบาลีอย่างถ่องแท้กว้างขวางและลึกซึ้ง เพราะความรู้ภาษาบาลีเป็นเสมือนหนึ่งกุญแจไขพระไตรปิฎกเพื่อศึกษาคำสอนขององค์พระศาสดา

^๓ ศาสตราจารย์พิเศษจางค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๑๙.

^๔ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ศาสนวงศ์ หรือประวัติศาสตร์นา, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๓๓.

^๕ พระมหาทองดี ปัญญาวิโร ป.ธ.๙ และคณะ, คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๖-๓๗.

สัมมาสัมพุทธเจ้า และกอบปรักว่าในยุคสมัยต้น ๆ ที่คณะสงฆ์จัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรม ยังไม่ได้กำหนดหนังสือเรียนที่เป็นภาษาไทย อีกทั้งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาไทยก็ยังไม่มีแพร่หลาย จึงปรากฏว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยนั้น มีเฉพาะแผนกบาลีโดยกำหนดระดับการศึกษาไว้ ๓ ชั้น คือ ชั้นบาลีเปรียญตรี ชั้นบาลีเปรียญโท และชั้นบาลีเปรียญเอกและการสอบความรู้อันเป็นการวัดผลการเรียนเพื่อเลื่อนชั้นประโยคที่เรียกว่า สอบความรู้บาลีสนาทนต์ ก็ใช้วิธีสอบแปลด้วยปากเปล่าต่อหน้าคณะกรรมการ เมื่อพระภิกษุสามเณรรูปใดสามารถแปลสอบผ่านประโยคบาลีได้ในระดับชั้นที่คณะกรรมการกำหนด ก็จะได้เป็นบาลีเปรียญตามภูมิรู้ในชั้นนั้น ๆ โดยการสอบความรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลียังคงใช้วิธีสอบแปลด้วยปากเปล่าเป็นลำดับมาจนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๕๙ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ (พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๖๘) จึงได้ยกเลิกการสอบความรู้บาลีด้วยวิธีแปลด้วยปากเปล่ามาใช้สอบด้วยวิธีเขียนดังที่คณะสงฆ์ได้ปฏิบัติมาถึงในปัจจุบัน^๖

อนึ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นการศึกษาดั้งเดิมที่คณะสงฆ์ดำเนินการมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน มีระบบการและระเบียบการอันเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รัดกุม เป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ มีผลของการศึกษาเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปมีเกียรติประวัติและเกียรติภูมิที่ผู้ศึกษาได้รับอย่างสูงส่งและถือเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนาเพื่อรับใช้พระศาสนา

ตั้งแต่โบราณมาไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก ส่วนใหญ่ยังคงรูปแบบอยู่ทั้งทางด้านหลักสูตร การวัดผลและวิธีสอบยังยกต่อการเล่าเรียน ต้องใช้เวลามากและเดิมทีการสอบบาลีต้องสอบด้วยปากเปล่า จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๙ จึงให้ยกเลิกการสอบความรู้บาลีด้วยวิธีแปลปากเปล่ามาใช้เป็นการสอบด้วยวิธีเขียนแทนทุกประโยค ในปัจจุบันการสอบบาลีสนาทนต์ ป.ธ. ๑-๒ ถึง ป.ธ. ๕ เมื่อสอบได้วิชาหนึ่งและตกวิชาหนึ่งแล้ว แม่กองบาลีสนาทนต์เปิดโอกาสให้สอบแก้ตัวอีกครั้ง อนึ่ง การสอบบาลีเมื่อก่อนไม่กำหนดวันสอบแน่นอน กรรมการจะประกาศเป็นคราว ๆ ไปจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๓๖ จึงกำหนดให้สอบปีละครั้งตลอดมา เพิ่งมาเปลี่ยนเป็นสอบ ๒ ครั้งในรัชกาลปัจจุบันเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ นี้เอง^๗

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม

ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม หรือที่เรียกกันว่า นักธรรม เกิดขึ้นตามพระดำริของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นการศึกษาพระธรรมวินัยในภาษาไทยเพื่อให้ภิกษุสามเณรผู้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง อันจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่สมาธิปฏิบัติ ตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป

การศึกษาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยแต่โบราณมา นิยมศึกษาเป็นภาษาบาลีที่เรียกว่า การศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ยากสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไป จึงปรากฏว่า

^๖ วัดปากน้ำ, ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ: การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ หจก. สตาร์กรุ๊ป 1994, ๒๕๔๙), หน้า ๔๗๕.

^๗ พระธรรมบัญญัติ, ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ พุทธศักราช ๒๕๔๙, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ หจก. สตาร์กรุ๊ป 1994, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕๑.

ภิกษุสามเณรที่มีความรู้ในพระธรรมวินัยทั่วถึงมีจำนวนน้อย เป็นเหตุให้สังฆมณฑลขาดแคลนภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถที่จะช่วยกิจการพระศาสนาทั้งในด้านการศึกษา การปกครอง และการแนะนำสั่งสอนประชาชน ดังนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงได้ทรงพระดำริวิธีการเล่าเรียนพระธรรมวินัยในภาษาไทยขึ้น สำหรับสอนภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหารเป็นครั้งแรก นับแต่ทรงรับหน้าที่ปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ เป็นต้นมา โดยทรงกำหนดหลักสูตรการสอนให้ภิกษุสามเณรได้เรียนรู้พระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดจนหัดแต่งแก้กระทู้ธรรม

เมื่อทรงเห็นว่า การเรียนการสอนพระธรรมวินัยเป็นภาษาไทยดังนี้ได้ผล ทำให้ภิกษุสามเณรมีความรู้กว้างขวางขึ้น เพราะเรียนรู้ได้ไม่ยาก จึงทรงดำริที่จะขยายแนวทางนี้ไปยังภิกษุสามเณรทั่วไปด้วย ประกอบกับใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ประเทศไทยเริ่มมีพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหารซึ่งภิกษุทั้งหมดจะได้รับการยกเว้น ส่วนสามเณรจะยกเว้นให้เฉพาะสามเณรผู้รู้ธรรม ทางราชการได้ขอให้คณะสงฆ์ช่วยกำหนดเกณฑ์ของสามเณรผู้รู้ธรรม สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงกำหนดหลักสูตร องค์สามเณรผู้รู้ธรรม ขึ้น ต่อมาได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์สามเณรผู้รู้ธรรมนั้นเป็น “องค์ธรรม” สำหรับภิกษุสามเณรชั้นนวกะ (คือผู้บวชใหม่) ทั่วไป ได้รับพระบรมราชานุมัติเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ และโปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางขึ้นเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุและวัดเบญจมบพิตร เป็นสถานที่สอบ การสอบครั้งแรกนี้มี ๓ วิชา คือ ธรรมวิภาคในนวโกวาทแต่งความแก้กระทู้ธรรมและแปลภาษาเฉพาะท้องถิ่นในอรรถกถาธรรมบท^๔

พ.ศ. ๒๔๕๕ ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมให้เหมาะสมสำหรับภิกษุสามเณรทั่วไปจะเรียนรู้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยแบ่งหลักสูตรเป็น ๒ อย่างคือ อย่างสามัญ เรียนวิชาธรรมวิภาค พุทธประวัติ และเรียงความแก้กระทู้ธรรม และอย่างวิสามัญ เพิ่มแปลอรรถกถาธรรมบทมีแก้อรรถบาลีไวยากรณ์และสัมพันธ์ และวินัยบัญญัติที่ต้องสอบทั้งผู้ที่เรียนอย่างสามัญและวิสามัญ

พ.ศ. ๒๔๕๖ ทรงปรับปรุงหลักสูตรองค์นักธรรมอีกครั้งหนึ่ง โดยเพิ่มหลักธรรมหมวดคิปปปฏิบัติเข้าในส่วนของธรรมวิภาคด้วย เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการครองชีวิตฆราวาส หากภิกษุสามเณรรูปนั้น ๆ มีความจำเป็นต้องลาสิกขาออกไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง เรียกว่า นักธรรมชั้นตรี การศึกษาพระธรรมวินัยแบบใหม่นี้ ได้รับความนิยมจากหมู่ภิกษุสามเณรอย่างกว้างขวางและแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว เพียง ๒ ปีแรกก็มีภิกษุสามเณรสมัครเข้าสอบสนามหลวงเกือบพันรูป เมื่อทรงเห็นว่าการศึกษานักธรรมอำนวยความสะดวกแก่พระศาสนาและภิกษุสามเณรทั่วไป ในเวลาต่อมา จึงทรงพระดำริขยายการศึกษานักธรรมให้ทั่วถึงแก่ภิกษุทุกระดับ คือ ทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมชั้นโท สำหรับภิกษุชั้นมัชฌิมะ คือ มีพรรษาเกิน ๕ แต่ไม่ถึง ๑๐ และนักธรรมชั้นเอก สำหรับภิกษุชั้นเถระ คือมีพรรษา ๑๐ ขึ้นไป ดังที่เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์สืบมาตราบถึงทุกวันนี้

^๔ สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, เรื่องสอบธรรมของสนามหลวงแผนกธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘), หน้า ๒๔๙-๒๕๐.

ต่อมา พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลงกรณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธฯ ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษานักธรรมมิได้เป็นประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเท่าที่ควร แม้ผู้ที่ยังคงฆราวาสวิสัยก็จะได้ประโยชน์จากการศึกษานักธรรมด้วย โดยเฉพาะสำหรับเหล่าข้าราชการครู จึงทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น เรียกว่า “ธรรมศึกษา” มีครบทั้ง ๓ ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกันกับหลักสูตร นักธรรมของภิกษุสามเณร เว้นแต่วินัยบัญญัติที่ทรงกำหนดใช้เบญจศีลเบญจธรรมและอโบสถศีลแทน ได้เปิดสอบธรรมศึกษาตรีครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ และเปิดสอบครบทุกชั้นในเวลาต่อมา มีฆราวาสทั้งหญิงและชายเข้าสอบเป็นจำนวนมาก นับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น^๙

การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ปัจจุบันเป็นไปตาม กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยมีใจความว่า “อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”^{๑๐}

ซึ่งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น โดยสถาบันพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งเป็นระดับ ดังนี้^{๑๑}

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม และการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่ได้จัดให้แก่พระภิกษุสามเณร ซึ่งมีพื้นฐานความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่หกหรือเทียบเท่า และได้ศึกษาวิชาสามัญเพิ่มเติมตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด โดยคำแนะนำของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานแบ่งเป็นระดับ ดังนี้

๑) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

๒) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ชั้นเปรียญธรรม ๓ ประโยค เป็นการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

สำหรับการจัดการศึกษาในส่วนนี้ได้รับการสนับสนุนในด้านวิชาการ และเงินอุดหนุนจากรัฐโดยให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการส่งเสริมสนับสนุน ให้ข้อเสนอแนะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และให้มีคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการสำนักศาสนศึกษา และคณะกรรมการสำนักเรียน ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการ

^๙ สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, เรื่องสอบธรรมของสนามหลวงแผนกธรรม, หน้า ๒๕๐-๒๕๑.

^{๑๐} สนามหลวงแผนกบาลี, เรื่องสอบบาลี ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๕๘), หน้า ๑๐๕.

^{๑๑} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๒ ตอนที่ ๕๔ ก. ๘ กรกฎาคม ๒๕๔๘, หน้า ๑๘.

ศึกษาขั้นพื้นฐาน และมหาเถรสมาคม รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา^{๑๒}

และสำหรับเหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ บัญญัติให้สถาบันศาสนามีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งสถาบันพระพุทธศาสนาถือเป็นสถาบันศาสนา ดังนั้น เพื่อให้สถาบันพระพุทธศาสนาสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและมหาเถรสมาคมได้ โดยรัฐจะส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถาบันพระพุทธศาสนาเพื่อให้ผู้เรียนซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับการศึกษาในรูปแบบอื่น จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้^{๑๓}

๒.๒ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

๒.๒.๑ สมัยรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นปฐมกษัตริย์ราชวงศ์จักรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๕๒

ในสมัยรัชกาลที่ ๑ นี้ ระบบการศึกษาเหมือนอย่างสมัยอยุธยาแบบโบราณ คือยึดหลักการศึกษา ๒ ประการ ได้แก่ คันถธุระ วิปัสสนาธุระ พระองค์ได้ทรงส่งเสริมการศึกษาของคณะสงฆ์ทั้งปริยัติศึกษา ปฏิบัติศึกษา และปฏิบัติศึกษา พร้อมกับการสนับสนุนให้พระสงฆ์แสดงธรรมที่เล่าเรียนมาเพื่อเป็นธรรมทานแก่สามเณรทั่วไป^{๑๔}

พระองค์ทรงสนพระทัยในปัญหาของพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทรงทำนุบำรุงพระศาสนาและจัดประชุมสังคายนาต้นฉบับพระไตรปิฎกขึ้นใหม่ มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมเป็นระบบขึ้นจนมั่นคงต่อไป^{๑๕} การจัดหลักสูตรพระปริยัติธรรม กล่าวคือการเรียนการสอนและการสอบพระปริยัติธรรมนั้น ก็ได้ดำเนินตามแบบกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย คือผู้เรียนพระไตรปิฎกเฉพาะพระสูตรต้นตปิฎกครบ ๓ ปีแล้ว จึงมีการสอบเรียกว่า ๓ ปี ต่อการสอบครั้งหนึ่ง^{๑๖} และแบ่งการศึกษาออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑. บาเรียนตรี ใช้พระสูตรเป็นหลักสูตรตามแต่คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้แปลสอบเมื่อแปลได้ก็เป็นบาเรียนตรี

๒. บาเรียนโท ใช้พระสูตรกับพระวินัยเป็นหลักสูตรเมื่อแปลได้แล้วให้เป็นบาเรียนโท

^{๑๒} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย ฉบับปรับปรุง, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๒๓๕.

^{๑๓} สยามหลวงแผนกบาลี, เรื่องสอบบาลี ครั้งที่ ๒, หน้า ๑๐๗.

^{๑๔} ผ.ศ.รังษี สุทนต์, ความจำเป็นของการเรียนภาษาบาลีในการศึกษาพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๔.

^{๑๕} กรมการศาสนา, การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๘.

^{๑๖} กรมการศาสนา, ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๒๙.

๓. บาเรียนเอก ใช้พระสูตรพระวินัยและปรมัตถ์เป็นหลักสูตรตามแต่คณะกรรมการจะเลือกให้แปล เมื่อแปลได้หมดก็เป็นบาเรียนเอก^{๑๗}

การจัดการเรียนการสอน มีการเรียนการสอนเพื่ออบรมประชาชนให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ก็มีการเรียนการสอนกัน เพื่อนำไปปฏิบัติและจรรโลงบรรพพุทธานุสาสนา สถานที่สอบในรัชกาลที่ ๑ ยังใช้พระราชวังและวัดวาอารามเป็นสถานศึกษา ครูผู้สอนจะเป็นพระเถระผู้ใหญ่และราชบัณฑิตและพระมหากษัตริย์ทรงสอนด้วย วิธีสอนก็สอนคล้ายกับสมัยอยุธยา คือ เริ่มแรกจะต้องสอนหนังสือมูลกัจจายน์เพื่อให้รู้จักวิธีก่อนแล้วจึงให้เรียนแปลพระไตรปิฎกด้วยการคัดลอกไปเป็นตอน ๆ^{๑๘}

การวัดผลประเมินผล เหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา คือพระมหากษัตริย์จะประกาศให้มีการสอบพระปริยัติธรรม พระมหาเถระและราชบัณฑิตทั้งหลายก็จะจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นสอบกัน^{๑๙}

๒.๒.๒ สมัยรัชกาลที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ขึ้นเสวยราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๒-๒๓๖๗

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดให้สมเด็จพระสังฆราช (มี) เป็นประธานจัดการปฏิรูปการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมขึ้นใหม่ เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น การศึกษาของพระสงฆ์ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยกำหนดวิธีการสอบให้เป็นประโยค ตั้งแต่ประโยค ๑ ถึง ประโยค ๙ คือ จัดแบ่งหลักสูตรให้กว้างออกไปเป็น ๙ ชั้น โดยอาศัยหลัก ๒ ประการ คือ

๑. พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั้นประกอบด้วยองค์ ๙ ประการ คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตะกะ ชาตก อัပ္พภูตธรรม เวทลละ

๒. พระธรรมคำสั่งสอนนั้น มีผลที่จะพึงได้รับ ๙ ประการคือ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน^{๒๐}
สำหรับหลักสูตรที่ใช้ในรัชกาลที่ ๒ เน้นการใช้อรรถกถาแทนพระไตรปิฎกและหนังสือเรียนตามแบบฉบับ ที่คณะสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อมา คือ

ประโยค ๑-๒-๓ ใช้คัมภีร์อรรถกถาธรรมบทเป็นแบบเรียน และการสอบต้องแปลคร่าวเดียวให้ผ่านทั้ง ๓ ประโยค จึงจะได้เป็นบาเรียน

ประโยค ๔ ใช้คัมภีร์มังคลัตถปิณีสันตน์ ต่อมาใช้ทั้งสันตน์และบันปลายสอบได้นับเป็นเปรียญตรี เปรียญชั้นสูงนับตั้งแต่ประโยค ๔ นี้ เป็นต้นไป

ประโยค ๕ เดิมใช้บาสิมุตตะกะ ต่อมาเปลี่ยนเป็นคัมภีร์สารัตถสังคหะแล้วก็ปกรณ์วิเสส ภายหลังจึงกลับไปใช้คัมภีร์บาสิมุตตะกะอีก เมื่อสอบได้จึงเป็นเปรียญโท

ประโยค ๖ ใช้มังคลัตถปิณีสันตน์ปลาย สอบได้คงเป็นเปรียญโทอยู่เหมือนเปรียญ ๕ ประโยค ดังนั้น นักเรียนจึงกล่าวกันว่า เป็นประโยคแปดบูชาพระ

^{๑๗} สิริวัฒน์ คำวันสาและทองพรรษ์ ราชภักดี, **สงฆ์ไทยใน ๒๐๐ ปี**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีอนันต์, ๒๕๒๔), หน้า ๓๒-๓๓.

^{๑๘} กรมการศาสนา, **การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี**, หน้า ๘.

^{๑๙} กรมการศาสนา, **ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์**, หน้า ๑๗.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙-๓๐.

ประโยค ๗ ใช้คัมภีร์สมันตปาสาทิกาอรรถกถาพระวินัย หรือที่เรียกกันโดยย่อว่า “สามนต์”

ประโยค ๘ ใช้คัมภีร์ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค

ประโยค ๙ ใช้คัมภีร์สารัตถทีปนีฎีกา ต่อมาเปลี่ยนไปใช้อภิธัมมัตถวิภาวินี

ทุกชั้นดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ ๓ ชั้น ตามแบบบาเรียนเก่า ดังนี้

บาเรียน ๓ ประโยค จัดเป็น บาเรียนตรี

บาเรียน ๔-๖ ประโยค จัดเป็น บาเรียนโท

บาเรียน ๗-๙ ประโยค จัดเป็น บาเรียนเอก

ส่วนชั้นบาเรียนเอก ยังจำแนกรายละเอียดออกเป็น ๓ ชั้น ดังนี้

ประโยค ๗ เรียก เอกสามัญญ (เอก ส.)

ประโยค ๘ เรียก เอกมัธยม (เอก ม.)

ประโยค ๙ เรียก เอกอุดม (เอก อ.)^{๒๑}

สำหรับการวัดผลประเมินผลนั้น การแปลครั้งหนึ่ง ๆ จะใช้ก็ประโยคก็แล้วแต่กรรมการจะกำหนด แต่เดิมนั้นประโยค ๓ ต้องแปล ๓๐ บรรทัด คือ ๓ ไบลาน (ไบละ ๑๐ บรรทัด) ต่อมาก็ลดลงเหลือ ๒ ไบบ้าง ดังนั้น ผู้แปลได้ผ่าน ๓ ไบ จึงกำหนดให้เป็นบาเรียน ๓ ประโยค แต่ผู้สอบได้ ๙ ประโยค ก็เชื่อว่าจะให้แปลถึง ๙ ไบ บางครั้งก็แปลไบดีเดียว เมื่อแปลผ่านก็ถือว่าเป็นบาเรียน ๙ ประโยค

สมเด็จพระสังฆราชจะทรงเป็นประธานในการสอบทุกครั้งวันกรรมมีเหตุสุดวิสัย วันเวลาไม่แน่นอนแล้วแต่กรรมการจะกำหนด บางปีก็ไม่มีสอบ เวลาสอบจะเริ่ม ๑๕.๐๐ น. ทุกวัน เว้นวันโกน และวันพระ ไม่มีกำหนดเวลาให้สอบขึ้นอยู่กับว่าผู้สอบแปลได้ช้าหรือเร็ว นักเรียนจะต้องแปลด้วยปากเปล่าทีละรูป ต่อหน้ากรรมการ ๓-๔ รูป มีครูเข้าฟังเป็นพยาน ๒๐-๓๐ รูป แปลครั้งเดียวให้ผ่านถึง ๓ ประโยค จึงนับเป็นบาเรียน ถ้าผ่านเพียง ๒ ประโยค ถือว่าตก สอบโดยใช้ “เทียนไข” จุดตั้งไว้เมื่อนักเรียนแปลจบ เทียนไขยังไม่หมดถือว่าสอบได้ แต่ถ้าเทียนไขหมดถือว่าสอบตก^{๒๒}

ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำว่าประโยค คำว่าประโยคนี้น่าจะมาจากการแปลบาลีนั่นเอง คือผู้ที่แปลต้องรู้จักประโยคกัตตุวาก กัมมวาก ประโยคนาม ประโยคอาชยัตเป็นต้น การแปลครั้งหนึ่ง ๆ จะใช้ก็ประโยคแล้วแต่กรรมการจะกำหนด แต่เดิมนั้นประโยค ๓ ต้องแปล ๓๐ บรรทัด คือ ๓ ไบลาน (ไบละ ๑๐ บรรทัด) ต่อมาก็ลดลงเหลือ ๒ ไบบ้าง เป็นต้น ดังนั้นผู้แปลได้ผ่าน ๓ ไบ จึงกำหนดให้เป็นบาเรียน ๓ ประโยค แต่ผู้ที่สอบได้ ๙ ประโยค ก็ไม่ได้หมายความว่าต้องแปล ๙ ไบเสมอไป บางครั้งก็แปลไบดีเดียว เมื่อผ่านได้ก็ถือว่าเป็นบาเรียน ๙ ประโยค^{๒๓}

ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำว่า “บาเรียน” และ “เปรียญธรรม” คำว่า บาเรียน เป็นคำที่ใช้เรียกมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปลายรัชกาลที่ ๕ จึงเปลี่ยนมาเรียกว่า เปรียญ

^{๒๑} สำนักเรียนวัดปากน้ำ, ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ หจก. สตาร์กรุ๊ป 1994, ๒๕๔๙), หน้า ๓๕๒-๓๕๓.

^{๒๒} พระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙, การศึกษาพระบาลี, พิมพ์ครั้งที่ ๑ (นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๕๗-๑๕๘.

^{๒๓} สิริวัฒน์ คำวันสา และทองพรรษ์ ราชภักดิ์, สงฆ์ไทยใน ๒๐๐ ปี, หน้า ๕๒.

บาลี เป็นคำที่ใช้เรียกผู้สอบได้ทางพระปริยัติธรรมสมัยก่อน ถ้าจะแปลตรง ๆ ก็ว่า ครูผู้สอน เพราะคำว่า “บา” นั้นแปลว่า ครูอาจารย์ เพราะมีข้อความในหนังสือพงศาวดารเหนือว่า บัชรรม แปลว่า ครูผู้รู้ธรรม ส่วนคำว่า เรียน แปลความหมายว่า รับความรู้ หรือ บอกให้รู้ เมื่อรวมกันแล้วคำว่า บาลีเรียน ก็ต้องแปลความหมายว่า เป็นครูได้แล้ว เหมือนกับครูประกาศนียบัตรของรัฐบาลในปัจจุบัน (บาลีเรียน น่าจะแปลว่า ผู้รู้ภาษาบาลี) อนึ่งคำว่า เปรี๊ญ น่าจะมาจากคำบาลีว่า ปริญญา แปลว่า รอบรู้ ถ้าหมายถึงคน คำว่าเปรี๊ญ หมายถึงผู้รอบรู้ ดังนั้น เมื่อรวมความแล้วคำว่า เปรี๊ญ คงจะหมายความว่า ผู้สอบความรู้พระปริยัติธรรมได้^{๒๔}

๒.๒.๓ สมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองราชย์
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๓๙๔

ในรัชกาลนี้มีการสร้างพระไตรปิฎกมากกว่าที่แล้วมา และสร้างด้วยฝีมือประณีต ตรวจสอบอักษร พยัญชนะอย่างถี่ถ้วน มีถึง ๕ ฉบับ คือ ฉบับรดน้ำเอก ๑ ฉบับรดน้ำโท ๑ ฉบับทองน้อย ๑ ฉบับชูปย่อ ๑ ฉบับอักษรรามัญ ๑ นอกจากนี้ ยังสร้างถวายเป็นวัดต่าง ๆ อีก ๒ ฉบับ คือ ฉบับเทพชุมนุม ๑ ฉบับลายกัมมะลอ ๑ การทำครั้งนี้นับได้ว่า สมบูรณ์มากได้อาศัยทั้งคัมภีร์จากลังกาและมอญมารวมกันตรวจสอบ

พระองค์เห็นว่า พระไตรปิฎกเป็นภาษาบาลี และเป็นอักษรขอมจึงมีพระราชประสงค์จะให้แปลเป็นภาษาไทย จึงโปรดให้วางฎีกาพระสงฆ์ ที่จะถวายเทศน์เวรในพระบรมมหาราชวัง ได้เลือกคัมภีร์เทศน์ตามลำดับในพระไตรปิฎก โดยโปรดให้แต่งแปลเป็นสำนวนไทยไปเทศน์ ดังนั้น เราจึงได้คัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นอักษรไทยกันมาก^{๒๕}

การจัดการศึกษาของสงฆ์

การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร ในรัชกาลที่ ๓ นี้ได้เจริญก้าวหน้ามากกว่ารัชกาลก่อน ๆ เพราะได้รับการส่งเสริมจากทุกฝ่ายโดยเฉพาะจากพระเจ้าแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงส่งเสริมและให้การสนับสนุนเป็นพิเศษคือโปรดให้จ้างอาจารย์สำหรับบอกพระปริยัติธรรม แก่ภิกษุสามเณรที่พระอารามหลวงทุกแห่ง และในพระบรมมหาราชวังนั้น ได้โปรดให้ทรงสร้างกังหัน เพื่อให้พระภิกษุสามเณรใช้เป็นสถานที่เล่าเรียนศึกษาพระปริยัติธรรม และทรงพระราชทานสำหรับภัตตาหารเพลแก่พระภิกษุสามเณรอีกด้วย กับทรงขอให้เจ้านายและขุนนางให้สถานที่ในวังและในบ้านเป็นที่เล่าเรียนพระปริยัติธรรม ต่อมาเมื่อจำนวนพระภิกษุสามเณรเพิ่มขึ้นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคับแคบไปไม่เพียงพอ จึงโปรดให้ย้ายไปบอกพระปริยัติธรรมที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท^{๒๖}

การสอบในสมัยรัชกาลที่ ๓ สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ตั้งแต่ครั้งยังทรงกรมหมื่นให้ทรงรับภาระในการสอบไล่ โดยจัดแบ่งออกเป็น ๓ หลักสูตร คือ พระธรรมบท ๑ มงคลัตถกปิณี ๑ สารัตถสังคหะ ๑ ซึ่งถือว่าเป็นหลักสูตร

^{๒๔} ผ.ศ.รังษี สุทนธ์, ความจำเป็นของการเรียนภาษาบาลีในการศึกษาพระพุทธศาสนา, หน้า ๑๒๑.

^{๒๕} พระมหาทองดี ญาณวชิโร ป.ธ.๙ และคณะ, คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี, หน้า ๔๕.

^{๒๖} ผ.ศ.รังษี สุทนธ์, ความจำเป็นของการเรียนภาษาบาลีในการศึกษาพระพุทธศาสนา, หน้า ๑๒๕.

ขั้นต้น ก่อนแปลธรรมบทต้องเรียนสนธิ และนามก่อน เรียกกันเป็นพื้นว่า มูลกัจจายน์ ขณะที่รัชกาลที่ ๔ ทรงผนวชได้ทรงเข้าแปลตามรับสั่งของรัชกาลที่ ๓ สอบรวดเดียว ๕ ประโยค สำเร็จเป็นบาเรียน และเป็นเจ้านายองค์แรกที่เป็นบาเรียน ภายหลังได้อาราธนาให้เสด็จเข้าทรงเป็นองค์กรรมการสอบ จนได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานในการสอบของพระสงฆ์สามเณรทั่วไป และได้แก้ไขวิธีสอบเสียใหม่ โดยให้พระภิกษุสามเณรที่จะสอบจับสลากหนังสือผูกใบลานที่จะเข้าสอบก่อน^{๒๗}

ส่วนข้อสอบสมเด็จพระสังฆราชจะกำหนดประโยคเองหรือให้พระราชอาณัติช่วยออก ข้อสอบแล้วใส่ไว้ในซอง เมื่อนักเรียนคนใดจะสอบก็ไปจับสลากเอาเอง ถูกซองไหนก็แปลซองนั้น แต่ก่อนแปลกรรมการจะให้เวลาเล็กน้อยตรวจดูข้อสอบก่อน เมื่อหายตื่นตื่นแล้วจึงเรียกเข้าไปแปลต่อหน้ากรรมการ การแปลต้องแปลครั้งเดียวให้ผ่านถึง ๓ ประโยค จึงจะเป็นบาเรียน ถ้าผ่านแค่ ๒ ประโยค ก็ยังไม่ได้เป็นบาเรียน ถือว่าตกหมด แต่ต่อมาถ้าสอบได้ ๒ ประโยค ก็จะเป็นบาเรียนล่วงหน้า ตกลงว่าผู้สอบแต่ละคนจะไม่ได้สอบข้อสอบเดียวกันเลย การสอบแต่ละคราว สมเด็จพระสังฆราชจะทรงเป็นประธานเอง เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยจึงทรงมอบให้พระเถระอาวุโสแทน กรรมการจะมีประมาณ ๒๕-๓๐ รูป ถ้านักเรียนคนใดเก่งก็จะสอบถึงประโยค ๙ ในวันเดียวกันก็ได้ การดำเนินการสอบนั้นจะจัดขึ้นโดยพระราชอาณัติ ผู้อำนวยการรูปหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการก็ได้ แต่จะเป็นตำแหน่งใดไม่ปรากฏ^{๒๘}

การวัดผลประเมินผล เดิมที่การเรียนการสอนจะมีการสอนไปเรื่อย ๆ นาน ๆ ก็จะมีการประกาศสอบสักครั้ง มาในรัชกาลที่ ๓ พระองค์ทรงเห็นว่าการศึกษาระบียบพิธีกรรมมีความเจริญเป็น ปีกแผ่นดีแล้ว จึงกำหนดการสอบไว้แน่นอน คือ ๓ ปี ให้มีการสอบหนึ่งครั้ง^{๒๙}

๒.๒.๔ สมัยรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองราชย์
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔-๒๔๑๑

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ นับได้ว่าทรงเป็นปราชญ์ทางศาสนา ที่สำคัญพระองค์หนึ่ง ทรงมีความรู้ความสามารถแตกฉานในภาษาบาลี สันสกฤต ภาษาอังกฤษ และทรงแตกฉานในพระธรรมวินัย ด้วยทรงอยู่ในเพศบรรพชิตถึง ๒๗ พรรษา^{๓๐} ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับศาสนจักรในสมัยนี้ นับว่าเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเจริญขึ้นกว่าแต่ก่อน ดังนั้น การที่ทรงสถาปนาและสมณศักดิ์ขึ้นโดยกว้างขวาง มิได้มุ่งไปทางส่งเสริมนิกายใดโดยเฉพาะเช่นนี้ นับว่าเป็นผลดี และศาสนจักรเกิดความเป็นปีกแผ่นเรียบร้อยตลอดรัชกาลของพระองค์^{๓๑}

นอกจากนี้ ยังทรงเป็นพระราชธุระเสาะหาคัมภีร์พระไตรปิฎกต่าง ๆ ทั้งในลังกาทวีปและ รามัญเอามารวบรวมสอบสวนกับฉบับที่มีอยู่ในประเทศสยาม ได้ทรงเป็นพระธุระแต่งสมณทูตไปลังกา

^{๒๗} พระมหาทองดี ปญญาวชิโร ป.ธ.๙, การศึกษาพระบาลี, หน้า ๑๕๙.

^{๒๘} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ การศาสนา, ๒๕๒๗), หน้า ๒๔-๒๕.

^{๒๙} กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี, หน้า ๙.

^{๓๐} อธิยา โกมลกาญจน, พระพุทธศาสนาบนแผ่นดินไทย, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๖๕.

^{๓๑} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๒๐.

ทวีปหลายครา ทั้งทรงรับเลี้ยงพระสงฆ์ลังกาเข้ามาในประเทศไทย นอกจากนี้ยังทรงออกแบบอักษรไทยใช้ในภาษามคธขึ้นแทนอักษรอริยกะ ซึ่งได้ทรงคิดไว้แต่เดิมเพื่อใช้คำสมาทานศีล คำทำวัตร สวดมนต์ และเลื่อมใสในองค์ศาสนูปถัมภกมาตลอด

และการฟื้นฟูและปฏิรูปพระพุทธศาสนาของรัชกาลที่ ๔ ยังความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรและศาสนจักร ทั้งฝ่ายปริยัติและฝ่ายปฏิบัติ ได้ก่อให้เกิดผลอันสำคัญ ทำให้พุทธจักรมีความมั่นคงเรียบร้อยนำเกียรติยศและชื่อเสียงของชาติไทยแพร่หลายไปในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา นิภายเถรวาท ได้กลายเป็นรากฐานอันสำคัญให้รัชกาลต่อ ๆ มา ได้พัฒนาสถาบันสงฆ์ให้มีความเจริญก้าวหน้าจนถึงปัจจุบันนี้^{๓๒}

ในรัชกาลที่ ๔ การศึกษาพระปริยัติธรรมก็เหมือนรัชกาลที่ ๓ กล่าวคือ ก่อนจะสอบได้มีการจับสลาก จับได้ประโยคใดก็สอบประโยคนั้น ผ่านการสอบครั้งแรกในปีที่ ๑ นั้นก็จะเรียกว่าได้บาเรียน ๑ ผ่านปี ๒ ก็ได้บาเรียน ๒ ผ่านปี ๓ ก็เรียกว่าได้บาเรียน ๓ พระภิกษุสามเณรบางรูปที่มีความเชี่ยวชาญในการแปลในปีเดียวอาจจะแปลได้ตั้งแต่ประโยค ๑-๖ หรือถึง ๙ ก็ได้^{๓๓}

สำหรับวิธีสอบพระปริยัติธรรมนั้น ให้นักเรียนเข้าไปแปลในที่ประชุมพระราชาคณะที่ละรูป ขึ้นนักเรียนแปลคัมภีร์พระธรรมบท แต่เดิมกำหนดให้แปลหนังสือ ๓ ลาน คือ ๓๐ บรรทัด ภายหลังเห็นว่ายากไป ถ้าสอบอย่างกวัดขันนักเรียนไม่สามารถที่จะแปลให้จบประโยคได้ทัน กำหนดเวลา ในรัชกาลที่ ๕ จึงลดลง ๑๐ บรรทัด คงให้แปลแค่ ๒๐ บรรทัด เป็นจบประโยค แปลคัมภีร์อื่นตั้งแต่ประโยค ๔ ขึ้นไป คงให้แปล ๒๐ บรรทัดและประโยค ๙ แปล ๑๐ บรรทัดตามเดิม การแปลนั้นนักเรียนบางรูปเข้าไปแปลพักเดียวจบประโยคก็มี แต่บางรูปเข้าไปแปล ไปติดคำศัพท์แปลไม่ถูกบ้าง เรียงความเข้าประโยคไม่ถูกบ้าง แก้ไขไม่ไหวเห็นว่าเหลือกำลังของตนไม่แปลต่อไป เช่นนี้เรียกว่า “หนี” ก็มี บางรูปพยายามแก้ไขอยู่จนหมดเวลากำหนดก็ไม่จบประโยค เช่นนี้เรียกว่า “ตก” ก็มีทั้ง ๒ พวกนี้แปลไม่สำเร็จ แต่ท่านผู้ควบคุมการสอบไล่ มักสงเคราะห์นักเรียนเป็นต้นว่า ถ้าเห็นนักเรียนติดคำศัพท์แปลไม่ถูกท่านมักให้วิเคราะห์ คือบอกนัยให้เป็นภาษาบาลีว่า ศัพท์นั้นคือกิริยาอาการอย่างนั้น ๆ หรือเป็นชื่อของอย่างนั้น ๆ ถ้านักเรียนรู้ภาษาบาลีก็อาจจะแปลศัพท์นั้นถูกได้ แต่ถ้าความรู้ไม่พอจะเข้าใจคำอธิบายในภาษาบาลีก็ตกไป ถ้ารูปใดติดทางประโยคแปลไม่ถูกความเห็นจะแก้ไขให้ตลอดไปในขณะนั้นไม่ได้ ท่านก็ยอมให้กลับออกมาพักเพื่อพิจารณาเสียคราวหนึ่ง แม้รูปที่ท่านให้วิเคราะห์แปลศัพท์ ถ้าเห็นสงบนิ่งอยู่ก็ยอมให้ออกมาพักเพื่อพิจารณาเสียคราวหนึ่งเหมือนกัน ในระหว่างนั้นก็จะให้นักเรียนรูปอื่นที่เป็นเวรแปลวันเดียวกันเข้าแปลได้ ถ้านักเรียนรูปนั้นแปลจบหรือเข้าไปติดต้องกลับออกมาแก้เรียกนักเรียนอื่นเข้าไปแปลจนบรรจบ ถึงวาระของนักเรียนที่ออกมาแก้ที่แรกต้องกลับเข้าไปแปลอีก นี่เป็นทางที่ท่านผู้ควบคุมการสอบไล่ผ่อนผันให้นักเรียนมีเวลาพักคิดไตร่ตรองได้บ้าง

ส่วนเวลาซึ่งกำหนดให้นักเรียนแปลหนังสือนั้น ใช้เทียบเป็นสัญญาณกำหนดกล่าวคือ ลงมือแปลประมาณ ๑๕.๐๐ น. ทุกวัน เว้นวันพระวันโกน ไม่มีกำหนดเวลาให้ ทั้งนี้แล้วแต่ผู้แปลจะ

^{๓๒} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๑๒๑-๑๒๒.

^{๓๓} สวัสดิ์ เขมกปสิทธิ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๗๔.

แปลได้เร็วหรือช้าโดยปกติให้เลิกสอบเวลา ๑๙.๐๐ หรือ ๒๐.๐๐ น. (การสอบพระปริยัติธรรมในครั้งหนึ่ง ๆ เริ่มต้นสอบจนเสร็จก็ใช้เวลาประมาณ ๒ เดือนเศษไป) แต่ถ้ามีดื่มน้ำก็จุดเทียนสัญญาณตั้งไว้ในสนาม พอเทียนหมดเป็นอันเลิกการสอบในวันนั้น ถ้ายังมีพระภิกษุสามเณรแปลค้างอยู่ก็รูปก็เป็นอันตกหมด^{๓๔}

๒.๒.๕ สมัยรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองราชย์
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๕๓

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑ พระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นพระองค์จึงทรงสนับสนุนให้มีการศึกษาทางโลกทั่วไปและการศึกษาฝ่ายสงฆ์ด้วยดังพระราชปณิธานที่ทรงตั้งพระราชหฤทัยไว้ว่า

“เจ้านายราชตระกูล ตั้งแต่ลูกฉันเป็นต้นไปตลอดจนถึงราษฎรชั้นต่ำสุด จะให้มีโอกาสเล่าเรียนได้เสมอกัน ไม่ว่าเจ้านาย ว่าขุนนาง ว่าไพร่ เพราะฉะนั้นจึงขอบอกได้ว่า การเล่าเรียนในบ้านเมืองเรานี้ จะเป็นข้อสำคัญประการหนึ่งฉันอุตสาหะจัดให้เจริญขึ้น จงได้”^{๓๕}

สำหรับด้านการศึกษาของพระสงฆ์ พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ ที่จะบำรุงการศึกษาที่สืบทอดมาแต่เดิม และทรงประสงค์จะให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนทั้งทางปริยัติธรรม และวิชาการทางโลกควบคู่กันไป ดังพระราชปรารภในการก่อตั้งราชวิทยาลัยสำหรับพระสงฆ์ว่า เพื่อเป็นที่เล่าเรียนพระปริยัติธรรม และวิชาการทางโลกควบคู่กันไป อนึ่ง เพื่อเป็นกำลังในการช่วยจัดการศึกษาทั้งระดับภาคบังคับ และระดับอุดมศึกษาในหัวเมือง พ.ศ. ๒๔๔๑ ทรงเผด็จให้พระสงฆ์ทั่วพระราชอาณาจักร เอาใจใส่สั่งสอนแก่ประชาชน และฝึกสอนวิชาความรู้ต่าง ๆ นอกจากนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ทรงมีพระบรมราชโองการประกาศพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ และมีบทบัญญัติให้พระผู้เป็นเจ้าอาวาส มีหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่กุลบุตร ซึ่งทำให้อาวาสมีความสัมพันธ์เป็นอันดี แม้ในโครงการศึกษา พ.ศ. ๒๔๔๑ ก็ทรงรวมสถาบันการศึกษาของสงฆ์เข้าไว้ในโครงการศึกษาของชาติ^{๓๖}

ด้านสถานที่ศึกษาหรือศาสนสถานศึกษานั้น พระองค์ทรงใช้วิหารคดรอบพระอุโบสถศาลาวัดเป็นที่ศึกษาเล่าเรียน และทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีอาจารย์สอนหนังสือไทยและทุก ๆ อากรมสำหรับการศึกษาชั้นสูงของพระสงฆ์นั้น ทรงโปรดฯ ให้สร้างเพิ่มขึ้น ๒ แห่ง คือ ตึกมหามกุฏราชวิทยาลัยหน้าวัดบวรนิเวศวิหารและตึกสังฆิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย (ตึกหอสมุดแห่งชาติหน้าวัดมหาธาตุ) สำหรับให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและวิชาการชั้นสูง นอกจากนี้ยังโปรดฯ ให้วัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรขึ้นที่วัดมหรณพารามเป็นแห่งแรกด้วย^{๓๗} ที่สำคัญยิ่งคือในรัชสมัยของพระองค์ ทรงโปรดให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้นอีกครั้งหนึ่งโดยให้ปริวรรตพระไตรปิฎกอักษรขอมในคัมภีร์ใบลานเป็นอักษรไทยแล้วตรวจชำระแก้ไขจัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้น

^{๓๔} พระมหาทองดี ปญญาวิโร ป.ธ.๙, การศึกษาพระบาลี, หน้า ๑๖๒-๑๖๓.

^{๓๕} พระธรรมธัชมนีและคณะ, ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๔๓๖-๒๕๓๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๔๒๖.

^{๓๖} พระมหาทองดี ปญญาวิโร ป.ธ.๙, การศึกษาพระบาลี, หน้า ๓๗.

^{๓๗} พระธรรมธัชมนีและคณะ, ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๔๓๖-๒๕๓๖, หน้า ๔๒๖.

เป็นครั้งแรกจำนวน ๓๙ เล่ม เมื่อพุทธศักราช ๒๔๓๑ งานทุกอย่างสำเร็จลงในพุทธศักราช ๒๔๓๖ ท้นฉลองงานพระราชพิธีรัชดาภิเษก เนื่องในวโรกาสที่เสวยราชย์มาครบ ๒๕ ปี การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นเล่มในครั้งแรกนี้ แม้จะไม่ครบสมบูรณ์แต่ก็เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา ทั้งเป็นการวางรากฐานที่สำคัญของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยนับเป็นพระราชกรณียกิจที่น่ายกย่องสรรเสริญยิ่ง^{๓๘}

ในรัชกาลที่ ๕ นี้หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ยังคงใช้หลักสูตรเหมือนกับรัชกาลที่ ๒ แต่ได้ปรับปรุงบ้าง เช่น มุลก์จายน์ หลักสูตรปรับมาเป็นบาลีไวยากรณ์ โดยแต่งขึ้นใหม่เพื่อให้เรียนง่ายขึ้นกว่าเดิม นอกนั้นจะเหมือนกับหลักสูตรเดิม จัดชั้นเรียนเป็นประโยค ๑-๒-๓ และ ๔ ถึง ๙ เช่นกัน^{๓๙}

การกำหนดเวลาสอบไล่แต่เดิมนั้นใช้เวลาอย่างน้อย ๓ ปี ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นต้นมาได้กำหนดเป็นที่แน่นอนว่า ๓ ปี จะมีการสอบไล่พระปริยัติธรรมครั้งหนึ่ง ในรัชกาลที่ ๕ ได้เปลี่ยนแปลงจากกำหนดเดิมมาเป็น ๑ ปี ให้มีการสอบไล่พระปริยัติธรรมครั้งหนึ่ง โดยเริ่มสอบมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นต้นมา และวิธีการนี้ก็ใช้มาตลอดจนปัจจุบัน

เกณฑ์การวัดผลประเมินผล มีการใช้แบบเดิมทุกอย่าง คือ นักเรียนจะต้องเข้าไปแปลต่อหน้าคณะกรรมการจำนวน ๓ ท่าน การแปลจะถือว่าได้หรือผ่านนั้น กรรมการจะดูว่าแปลผิดหรือไม่ ถ้ามีการแปลผิดกรรมการจะหักท้วงและจะทดเวลาให้ผู้เข้าสอบแก้ไข จำนวน ๓ ครั้ง ถ้าผู้เข้าสอบหรือนักเรียนเข้าแปลไม่สามารถยกย้ายแก้ไขการแปลให้ถูกต้องถึง ๓ ครั้งแล้ว จึงถือว่าสอบตกหรือไม่ผ่าน และการแปลก็จะแปลด้วยปากเปล่าทุกชั้นประโยค^{๔๐} สำหรับชั้นนักเรียนแปลคัมภีร์พระธรรมบทแต่เดิมมากำหนดให้แปลหนังสือเพียง ๓ ใบลาน เท่ากับ ๓๐ บรรทัด ต่อมาเห็นว่ามากเกินไปเพราะกำหนดให้สอบอย่างกวัดข้น นักเรียนไม่สามารถจะแปลให้จบประโยคได้ทันกำหนดเวลา เพราะฉะนั้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงโปรดให้ลดลง ๑๐ บรรทัด และคงให้แปล ๒๐ บรรทัด นับเป็นประโยค ส่วนการแปลคัมภีร์อื่น ๆ ตั้งแต่ประโยค ๔ ขึ้นไปคงให้แปล ๒๐ บรรทัด เฉพาะประโยค ๙ คงแปล ๑๐ บรรทัดตามเดิม^{๔๑}

๒.๓ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลาย

๒.๓.๑ สมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๖๘

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์นั้น เป็นระยะที่พระพุทธศาสนากำลังเจริญ เพราะเป็นผลมาจากสมัยรัชกาลที่ ๕ กอปรกับสมัยนั้น สมเด็จพระมหา

^{๓๘} พัทธน์ คงประเสริฐ, *วรรณคดีบาลี*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๕๖.

^{๓๙} กรมการศาสนา, *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี*, หน้า ๙.

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๔๑} ผ.ศ.รังษี สุทนต์, *ความจำเป็นของการเรียนภาษาบาลีในการศึกษาพระพุทธศาสนา*, หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

สมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นประมุขสงฆ์ พระองค์เป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา อยู่แล้วจึงได้ปรับปรุงการศึกษาให้ดีขึ้น

ผนวกกับสมัยนั้น ทางราชการได้ประกาศ พ.ร.บ.เกณฑ์ทหาร พ.ศ. ๒๔๔๘ ว่าบรรดาชาย ที่มีร่างกายสมบูรณ์จะต้องเป็นทหารรับใช้ชาติ ยกเว้นเฉพาะพระภิกษุเท่านั้นเพราะถือว่าได้สละ ผลประโยชน์ทางโลก และได้ช่วยพัฒนาจิตใจประชาชนอยู่แล้วบางครั้งก็สอนทหารด้วย จึงสมควร ได้รับการยกเว้น ส่วนสามเณรต้องไปคัดเลือกทหาร

ภายหลังทางราชการกับคณะสงฆ์ ได้พิจารณาร่วมกันว่า สามเณรก็ควรยกเว้นด้วย แต่มีข้อกำหนดว่า เฉพาะสามเณรที่รู้ธรรมเท่านั้น ด้วยเหตุนี้พระเถระจึงได้ประชุมกันว่า คำว่า “สามเณรรู้ธรรม” นี้ จะกำหนดแค่ไหน ที่ประชุมพระเถระตกลงว่า ให้กำหนดเอาตามสมควรแก่การที่จะใช้ในมณฑลนั้น ๆ ถ้าเป็นในกรุงสามเณรที่รู้ภาษาบาลี กรรมการสอนเห็นว่าใช้ได้ก็ป็นอันใช้ได้และ ในปลายปีนั้นเองมหาเถรสมาคมได้ประชุมกันอีก พิจารณาเห็นว่า ถ้าจะหนักไปทางบาลีก็จะลำบาก แก่สามเณร เพราะการศึกษายังไม่ทั่วถึง จึงอนุมัติหลักสูตรใหม่ คือ ความรู้ด้านธรรม รู้หลักการเขียน การเรียงความแก่กระทั้ธรรม หลักสูตรนี้ต่อมาได้กลายเป็นหลักสูตรนักธรรมตรี โท เอก ในรัชกาลนั้น และยังสอบมาจนปัจจุบันนี้^{๔๒}

สมัยรัชกาลที่ ๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็น ผู้อำนวยการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้ร่วมมือกับพระเถระในสมัยนั้น (พ.ศ. ๒๔๕๔) จัดให้มีการศึกษา พระธรรมวินัยในแบบภาษาไทย โดยคัดเลือกหัวข้อธรรมวินัยในพระไตรปิฎก จัดเป็นหมวดหมู่ เป็นชั้น ๆ ตามความยากง่าย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บวชเข้ามาใหม่เรียนได้ง่ายขึ้น โดยแบ่งเป็น ๓ ชั้นเรียน คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก พระภิกษุสามเณรที่เรียนและสอบได้เรียกว่า “นักธรรม” หลักสูตรนี้ต่อมา อนุญาตให้ประชาชนทั่วไปเรียนและเข้าสอบด้วย เรียกว่า “ธรรมศึกษา” สำหรับผู้ที่สอบบาลีได้เป็น เปรียญ เรียกว่า “เปรียญธรรม” ใช้อักษรย่อว่า “ป.ธ.” อนึ่งผู้ที่สอบบาลีนั้นจะต้องสอบนักธรรม ให้ได้ก่อน ถ้าสอบนักธรรมตกบาลีก็โมฆะโดยมีหลักเกณฑ์ว่า นักธรรมตรี มีสิทธิ์สอบได้แค่ประโยค ๑-๒-๓ นักธรรมโท มีสิทธิ์สอบประโยค ๔-๕-๖ ส่วนนักธรรมเอก มีสิทธิ์สอบประโยค ๗-๘-๙^{๔๓}

สำหรับการสอบบาลี เท่าที่สอบมาตั้งแต่ครั้งรัตนโกสินทร์ ใช้วิธีแปลด้วยปากให้กรรมการ ฟัง ได้หรือตกกรรมการตัดสินกันในขณะนั้น ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๕ จึงเปลี่ยนมาเป็นสอบข้อเขียนใน บางประโยคคือ ประโยค ๑ และ ๒ ให้สอบเขียน ส่วนประโยค ๓-๙ คงสอบด้วยวิธีเดิม จนกระทั่ง ปี พ.ศ. ๒๔๕๙ จึงให้สอบด้วยวิธีเขียนทุกประโยค นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ และการสอบ บาลีนั้นเมื่อก่อนไม่มีการกำหนดเวลาแน่นอน กรรมการจะประกาศให้ทราบเป็นคราว ๆ ไป เมื่อถึง ปี พ.ศ. ๒๔๓๖ จึงกำหนดให้สอบเป็นปีละครั้งตลอดมา เพิ่งมาเปลี่ยนเป็นสอบ ๒ ครั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ นี้เอง เพราะเมื่อมีจำนวนนักเรียนมากขึ้นไม่สะดวกที่จะสอบพร้อมกัน จึงแบ่งสอบเป็น ๒ ครั้ง คือ

^{๔๒} พระมหาทองดี ปญญาวิโร ป.ธ.๙ และคณะ, *คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี*, หน้า ๔๘-๔๙.

^{๔๓} กองบาลีสนามหลวง วัดปากน้ำ กรุงเทพมหานคร, “พิธีมอบทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย ปี พ.ศ. ๒๕๕๖” (อัคราณา). หน้า ๑๖.

ครั้งแรก ป.ธ. ๖-๙ สอบวันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๓ ทุกปี

ครั้งที่สอง ป.ธ. ๓-๕ สอบวันแรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๓ ทุกปี^{๔๔}

อนึ่งการสอบบาลีที่แล้งมาใช้แปลจากใบลาน และใบลานนั้นก็จารึกด้วยอักษรขอม ผู้แปลต้องรู้อักษรขอมเป็นอย่างดี ต่อเมื่อมีการสอบด้วยการเขียนข้อสอบเขียนเป็นอักษรไทย เพราะข้อสอบออกเรื่องเดียวกันให้ทุกคนสอบ คำแปลก็แปลเป็นไทย เขียนอักษรไทยเกรงว่าผู้รู้บาลีทั้งหลายจะเขียนอักษรขอมไม่ได้ ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ จึงมีประกาศให้ผู้ที่จะสอบประโยค ๔ ต้องสอบความรู้อักษรขอมเบื้องต้นก่อน คือให้ถอดอักษรไทยไปเป็นขอม การสอบความรู้อักษรขอมนี้มีมาจนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๘๘ จึงยกเลิก

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ มีประกาศว่า ผู้ที่จะเข้าสอบบาลีประโยค ๓ ต้องสอบความรู้ภาษาไทยด้วย หลักสูตรวิชาภาษาไทยมิได้กำหนดไว้แน่นอนเพียงแต่ให้เขียนตามคำบอกได้ถูกต้อง รู้จักรวรรคตอนและย่อหน้า ส่วนมากข้อสอบจะอ่านจากเทศนา พงศาวดาร ตำนาน ประกาศจดหมายเหตุ คำตัดสินอธิกรณ์ เป็นต้น เมื่อสอบได้ก็จะให้สอบบาลีต่อ แต่ถ้าสอบบาลีตกจะสอบใหม่ก็ต้องสอบภาษาไทยอีกด้วยเช่นกัน^{๔๕}

๒.๓.๒ สมัยรัชกาลที่ ๗ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นครองราชย์

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘-๒๔๗๗

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาธรรมบาลีอยู่ในชั้นเจริญและเข้ารูปแล้ว สืบเนื่องมาจากเมื่อปลายรัชกาลที่ ๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯ และพระมหาเถระทั้งหลาย ได้ช่วยกันปรับปรุงแก้ไขจนเจริญขึ้นตามลำดับ^{๔๖} ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีหรือเปรียญนั้น นอกจากใช้หลักสูตรการเรียนการสอนเดิมแล้ว ยังได้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

๑. ฝ่ายไทยแบ่งประโยค มี ๙ ชั้น คือ

ชั้น ๑-๒-๓ เรียน อัมมปทัฏฐกถา

ชั้น ๔ เรียน มงคลัตถทีปนีบันตัน

ชั้น ๕ เรียน สารัตถสังคหะ

ชั้น ๖ เรียน มงคลัตถทีปนีบันปลาย

ชั้น ๗ เรียน ปฐมสมันตปาสาทิกา

ชั้น ๘ เรียน วิสุทธีมรรค

ชั้น ๙ เรียน สารัตถทีปนี (ฎีกาวินัย)

๒. ฝ่ายรามัญ แบ่งเป็น ๔ ชั้น คือ

ชั้น ๑ เรียน อาทิกัมม หรือ ปาจิตติยอย่างใดอย่างหนึ่ง

ชั้น ๒ เรียน มหาวัคค์ หรือจุลวัคค์

ชั้น ๓ เรียน บาลีมุตตกวินัยวินิจัย

^{๔๔} พระมหาทองดี ญาณาวชิโร ป.ธ.๙ และคณะ, คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี, หน้า ๔๙.

^{๔๕} พระมหาทองดี ญาณาวชิโร ป.ธ.๙, การศึกษาพระบาลี, หน้า ๑๖๘.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.

ชั้น ๔ เรียน ปฐมสมันตปาสาทิกา^{๔๗}

นอกจากนี้ ปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ประกาศอนุญาตให้สามเณร อายุ ๑๗ ปี เข้าสอบธรรมในสนามหลวงและสาขาได้ไม่ต้องรอให้ครบ ๑๙ ปี เหมือนแต่ก่อน

ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้กำหนดวิธีดำเนินการเกี่ยวกับการสอบนักธรรม และเวลาเปิดสอบเปรียญธรรมขึ้นใหม่ ดังนี้

๑. ให้ออกข้อสอบไล่ นักธรรม ๓ ชั้น อย่างเดียวกันทั่วพระราชอาณาจักร ๒. ให้เปิดสอบไล่พร้อมกันทั้ง ๓ ชั้นในสนามนั้น ๆ ในเดือนพฤศจิกายน หลังวันที่ ๑๐ ไปแล้วทุก ๆ ปี ๓. ให้เปิดสอบเปรียญธรรมในปลายเดือนมกราคม ก่อนวันมาฆบูชาที่กรุงเทพฯ ฯ แห่งเดียวทุก ๆ ปี ๔. ให้แม่กองสนามหลวงกำหนดวันสอบไล่ นักธรรม และเปรียญธรรมในปีนั้นตามสมควรแก่วันและโอกาส

ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ อนุญาตให้มีการสอบควบคุมประโยคนักธรรมและบาลีในปีเดียวกัน ไม่ต้องรอสอบที่ละชั้นเหมือนแต่ก่อน

ปี พ.ศ. ๒๔๗๒ อนุญาตให้ครูคฤหัสถ์เข้าสอบไล่ นักธรรมชั้นตรี ร่วมกับคณะสงฆ์ได้ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการรวมเอาการศึกษาด้านพระศาสนาและฝ่ายบ้านเมืองเข้าไว้ในกระทรวงธรรมการ และโปรดให้พระสงฆ์ร่วมมือกันจัดสอนจรรยาในโรงเรียนรัฐบาลและประชาบาลดังกล่าวแล้วจะได้เป็นการส่งเสริมให้ครูสนใจในการศึกษาส่วนนี้

อนึ่งในปีเดียวกันนี้ ทางคณะสงฆ์ยังได้อนุญาตให้ชาย-หญิงที่มีศรัทธาเล่าเรียนนักธรรมได้เข้าสอบในสนามหลวงพร้อมกับพระเณรทั่วราชอาณาจักรด้วยโดยเปลี่ยนหลักสูตรเฉพาะวินัยเท่านั้น คือ ให้สอบวิชาเบญจศีลเบญจธรรมกับอุโบสถศีลแทนและให้เรียกการศึกษานี้ว่า “ธรรมศึกษาตรี” (ธ.ศ.ตรี) ปรากฏว่ามีชายหญิงสนใจที่จะศึกษามากมาย

ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ อนุญาตให้ชาย-หญิง สอบ “ธรรมศึกษา” โดยให้ตัดวิชาวินัย นักธรรมโทออก คงให้สอบ ๓ วิชาเท่านั้นและจากนั้นมาถึง พ.ศ. ๒๔๗๘ จึงอนุญาตให้มีสอบ “ธรรมศึกษาเอก” ส่วนนักธรรมชั้นเอกสำหรับพระเณรนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการเพิ่มบูรพภาคเข้าอีก คือเห็นว่าผู้สอบได้นักธรรมชั้นเอกนั้นถือว่าผ่านหลักสูตรเถรภูมิ ควรจะรอบรู้หลายด้านโดยให้สอบ พ.ร.บ. ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ถ้าสอบบูรพภาคตก นักธรรมเอกก็ตกไปด้วยการสอบก็ต้องสอบให้ได้ทุกวิชาพร้อมกันในปีเดียว ถ้าตกวิชาใดวิชาหนึ่งก็ถือเป็นตกต้องสอบใหม่ในปีหน้า การสอบวิชานักธรรมสอบได้ ๓ ชั้น เป็นอิสระไม่ต้องเกี่ยวกับบาลี แต่บาลีนั้นถ้าจะสอบก็ต้องสอบนักธรรมเสียก่อนคือได้นักธรรมชั้นตรี มีสิทธิสอบประโยค ๓ ได้นักธรรมชั้นโท มีสิทธิสอบประโยค ๔-๕-๖ ได้นักธรรมชั้นเอก มีสิทธิสอบประโยค ๗-๘-๙^{๔๘}

๒.๓.๓ สมัยรัชกาลที่ ๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๘๙

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ แม้จะเป็นช่วงระยะเวลาไม่นานนัก แต่งานด้านการพระศาสนาได้รับความสนพระทัยส่งเสริมสนับสนุนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ พระองค์ได้ประกอบพิธีทรงปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะท่ามกลางมณฑลสงฆ์

^{๔๗} สวัสดิ์ เขมกปิลิต, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย, หน้า ๑๗๕.

^{๔๘} พระมหาทองดี ปญญาวิโร ป.ธ.๙ และคณะ, คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี, หน้า ๕๕-๕๖.

ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระองค์ทรงตั้งพระราชหฤทัยอย่างแน่วแน่ว่า จะทรงผนวช ในพระพุทธศาสนาสักวาระหนึ่ง โดยได้มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวง วชิรญาณวงศ์ ทรงขอตำราทางพระพุทธศาสนา เพื่อใช้เตรียมพระองค์ในการที่จะทรงผนวชพระองค์ ได้พระราชทานสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์สตรีทแอนด์โคมีความตอนหนึ่งว่า^{๔๙} “ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีที่จะได้ เดินทางกลับสู่ประเทศอันเป็นที่รักของข้าพเจ้า และอันที่จะได้เห็นประชากรราษฎร์ของข้าพเจ้า”

พระราชกรณียกิจ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่าง อาณาจักรกับศาสนจักร ดังนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (แพ ติสฺสเทโว) วัดสุทัศนเทพวราราม ทรงปรารภว่า พระไตรปิฎกเป็นที่ประมวลคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นธรรมรัตนตะ แต่คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้อ่าน เพราะยังเป็นภาษาบาลี จึงเห็นสมควรให้แปล เป็นภาษาไทย รัฐบาลไทยให้ความเห็นชอบและยินดีถวายความอุปถัมภ์คณะสงฆ์จึงตั้งกรรมการแปล การแปลแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. แปลโดยอรรถ คือ แปลเอาความเป็นภาษาไทย เรียกว่า “พระไตรปิฎกภาษาไทย”
๒. แปลเป็นสำนวนเทศนา เพื่อจัดพิมพ์ลงในใบลาน เป็นคัมภีร์เทศน์ เรียกว่า “พระไตรปิฎกเทศนาฉบับหลวง”

พระไตรปิฎกภาษานั้น แบ่งเป็นวินัย ๑๓ เล่ม พระสูตร ๔๒ เล่ม พระอภิธรรม ๒๕ เล่ม รวมเป็น ๘๐ เล่ม เท่าพระชนมายุของพระพุทธเจ้า^{๕๐}

๑. การจัดการศึกษาสงฆ์

รัชกาลนี้มีเวลาสั้นมาก เรื่องราวต่าง ๆ ด้านการศึกษาจึงมีน้อย แต่ก็เป็นเรื่องสำคัญไม่แพ้ รัชกาลอื่น ๆ เรื่องแรกก็คือได้อนุญาตให้ครูให้สภสอธรรมศึกษาเอกในปี พ.ศ. ๒๔๗๘ สืบต่อจากธรรม ศึกษาโทได้ ซึ่งเปิดให้มีสอบมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๓ ดังกล่าวแล้ว นอกจากนี้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เมื่อประกาศใช้ พ.ร.บ. ๒๔๘๔ แล้ว ทางคณะสงฆ์ก็ได้ออกกระเปียบองค์การศึกษา ว่าด้วยการจัด การศึกษาขึ้น เมื่อก่อนนั้นการศึกษาทั้งด้านบาลีและนักธรรมไม่ได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนเลยเพียงแต่จัด สอนกันตามวัด หรือในพระบรมมหาราชวัง ทั้งนี้ถือว่าพระเณรเมื่อบวชเข้ามาแล้วก็ต้องเล่าเรียนธรรม วินัย เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติและสั่งสอนอุบาสกอุบาสิกาต่อไป ดังนั้นทุกวัดจึงเป็นโรงเรียนไปด้วย เพิ่งจะมีประกาศจัดตั้งสำนักศึกษาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ นี้เอง^{๕๑}

๒. การเทียบวิทยฐานะนักธรรมเปรียญ

การศึกษาพระปริยัติธรรมแต่เดิมมาไม่มีการเทียบวิทยฐานะกับการศึกษาทาง ราชอาณาจักร เพราะวัตถุประสงค์ที่แท้จริงก็เพื่อเรียนรู้พระไตรปิฎกนำไปปฏิบัติและสั่งสอนคนอื่นได้ เท่านั้น ต่อมาการศึกษาด้านนี้เจริญมากขึ้น ในครั้งรัชกาลที่ ๖ มีผู้สำเร็จมากขึ้นตามลำดับ ผู้สำเร็จ การศึกษาเหล่านี้บางรูป ก็ดำรงอยู่ในสมณะเพศตลอดอายุ บางรูปก็ลาสิกขาไปและไปทำประโยชน์แก่

^{๔๙} สุทธิวงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ, ศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมฯ, ๒๕๕๒), หน้า ๔๗.

^{๕๐} พระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙ และคณะ, คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี, หน้า ๕๗.

^{๕๑} สิริวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒๕.

บ้านเมืองมากมาย เพราะการศึกษานอกวัดยังไม่เจริญพอ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ สังฆมนตรีว่าการองค์การศึกษา ได้เสนอบันทึกให้กระทรวงศึกษาธิการ และ ก.พ. ให้พิจารณาเทียบวิทยฐานะผลแห่งการศึกษามี ดังนี้

๑. ประโยค ๙ ถ้าบรรจุในตำแหน่งที่ใช้ภาษาบาลีหรืออนุศาสนาจารย์ เทียบให้เท่ากับข้าราชการพลเรือน ชั้นตรี อันดับ ๑

๒. ประโยค ๖-๗-๘ เทียบให้เท่าเตรียมอุดมศึกษา เฉพาะในการคัดเลือกหรือสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุตำแหน่งที่ต้องใช้ภาษาบาลี หรืออนุศาสนาจารย์

๓. ประโยค ๕ เทียบให้เท่ากับประโยคมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษา เพื่อเข้าสอบแข่งขันด้านวิชาข้าราชการพลเรือน ชั้นจัตวา อันดับ ๑-๓

ส่วนชั้นนักธรรม หรือธรรมศึกษา เทียบให้เท่ากับชั้นประถมบริบูรณ์ ต่อมา ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบ เรื่องเทียบวิทยฐานะนักธรรมเปรียญที่ขออนุญาตเป็นครูโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๑. ผู้มีวิทยฐานะนักธรรม หรือธรรมศึกษาตั้งแต่ชั้นตรีขึ้นไป ให้ถือว่าผู้มีวิทยฐานะสามารถเป็นครูโรงเรียนราษฎร์ เพื่อทำการสอนเฉพาะวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม กับภาษาไทยในชั้นประถมทุกชั้น

๒. ผู้มีวิทยฐานะตั้งแต่เปรียญ ๓ ประโยคขึ้นไป ให้ถือว่าผู้มีวิทยฐานะสามารถเป็นครูโรงเรียนราษฎร์ เพื่อทำการสอนเฉพาะวิชาหน้าที่พลเมือง และศีลธรรมกับวิชาภาษาไทยในชั้นมัธยมทุกชั้น

อนึ่งเรื่องการเทียบวิทยฐานะนี้ เพิ่งจะมีขึ้นในครั้งนั้นและหลังจากนั้นก็ยังมีมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา นอกจากนี้ยังมีการเทียบวิชาชุดครูให้ด้วย ซึ่งได้สืบเนื่องมาจาก รัชกาลที่ ๗ กล่าวคือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้มีระเบียบเลื่อนวิทยฐานะครู กำหนดให้วิชานักธรรมชั้นตรีภาษาบาลีเป็นวิชาชุดครูประถม หรือครูมัธยมด้วย ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๓ ได้เปลี่ยนแปลงอีก คือต้องได้ธรรมศึกษาโท จึงนับเป็นชุดครูประถมได้ ๑ ชุด ส่วนการนับวิชาครูมัธยมนั้นต้องได้ธรรมศึกษาเอก แต่อันหลังนี้ยังคงผ่อนผัน ให้ถือเอาแค่ธรรมศึกษาโทไปก่อน จะใช้บังคับใน พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นต้นไป^{๕๒}

๒.๓.๔ รัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นครองราชย์
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๕๙

ในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ นี้ นับว่าเป็นยุคทองของพระไตรปิฎกโดยแท้ เพราะได้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยรวม ๔ ครั้ง รวม ๑๕,๐๐๐ จบ ๆ ละ ๔๕ เล่ม เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับหลวง เนื่องด้วยทรงปรารภว่า ประเทศไทยสมควรจะมีพระไตรปิฎกที่แปลเป็นภาษาไทยครบถ้วน สมเป็นเมืองพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์และเป็นเกียรติแก่รัฐบาลไทยให้ปรากฏไปในนานาประเทศ รวมทั้งพระราชทรัพย์อุปถัมภ์การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณด้วย^{๕๓}

^{๕๒} พระมหาทองดี ปญญาวิโร ป.ธ.๙ และคณะ, คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี, หน้า ๕๘-๕๙.

^{๕๓} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, หน้า ๑๗๑.

นอกจากนี้ทรงพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อพัฒนาบุคลากรสงฆ์ หรือศาสนทายาท ทรงรับผู้สำเร็จเปรียญธรรม ๙ ประโยค ขณะเป็นสามเณร เป็นนาคหลวง พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์จัดตั้งกองทุนเผยแผ่พระพุทธศาสนา รุ่นเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย ด้านการศึกษา ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านศาสนวัตถุ ส่งเสริมยกฐานะวัดราชภูทร์ เป็นพระอารามหลวง^{๕๔}

อนึ่งด้านการศึกษาของพระสงฆ์ ทรงพระมหากรุณาให้จัดตั้งโครงการรุ่นเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทยขึ้น เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๗ ในช่วง ๑๓ ปี (๒๕๔๗-๒๕๕๙) ที่ผ่านมา ได้พระราชทานทุนการศึกษาแก่พระสงฆ์ผ่านโครงการฯ กว่า ๘,๐๐๐ ทุน^{๕๕}

๑. การจัดการศึกษาของสงฆ์

การศึกษาพระปริยัติธรรมยุคนี้ นับได้ว่าเป็นยุคปัจจุบันทันสมัยแล้ว สำนักเรียนธรรมและบาลีมีขึ้นทั่วราชอาณาจักร ความนิยมต่อการเรียนนักธรรมและบาลีมีมากขึ้น ทั้งนี้สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะการเทียบ หรือการรับรองวิทยฐานะของผู้เรียน ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้มีระเบียบองค์การศึกษาว่าด้วยการจัดการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๔๔ ขึ้นมาแทนฉบับเดิมที่เคยใช้มาตั้งแต่ ๒๕๔๑ ระเบียบนี้มีใจความโดยย่อว่า

๑. ให้มีการศาสนศึกษา การศึกษาปริยัติธรรม คือ นักเรียนธรรมและบาลี สำนักใดจัดการศึกษาให้รายงานต่อคณะกรรมการสงฆ์อำเภอ-จังหวัด ตามลำดับ ให้คณะกรรมการสงฆ์อำเภอ และจังหวัดรับผิดชอบเป็นตอน ๆ ไป

๒. การเรียนแบ่งเป็น ๓ ภาค คือ ภาควิสาขะ ภาคพรรษา และภาคปวารณา ให้ปิดเรียนในวันโกนและวันพระ หรือในกรณีจำเป็นแล้วแต่เจ้าสำนักเรียน ทั้งนี้ในปีการศึกษาหนึ่ง นักธรรมต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า ๑๕๐ ชั่วโมง บาลีต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า ๓๐๐ ชั่วโมง

๓. สำนักเรียนใดมีนักเรียนตั้งแต่ ๒๐ รูป ขึ้นไป คณะสงฆ์จะให้เงินอุดหนุนแต่ถ้าเป็นนักเรียนบาลี ๑๐ รูป ก็ให้เงินอุดหนุน เงินอุดหนุนที่จ่ายนั้นขึ้นตร้อยอย่างเดียว ๒๐ รูปขึ้นไปให้ ๑๐๐ บาท ขึ้นตรีและชั้นโทตั้งแต่ ๒๐ รูปขึ้นไปให้ไม่เกิน ๒๐๐ บาท ขึ้นตรี-โท-เอก ตั้งแต่ ๒๐ รูปขึ้นไปให้ไม่เกิน ๓๐๐ บาท ถ้ามีนักธรรมตั้งแต่ ๒๐ รูปขึ้นไป และมีบาลีด้วยตั้งแต่ ๑๐ รูปขึ้นไป ให้ไม่เกิน ๖๐๐ บาท ถ้าสำนักใดมีปริมาณมาก หรือมีคุณภาพมากอาจพิจารณาช่วยเพิ่มได้ แต่ในส่วนของครูสอนจำเฉพาะเดือนที่สอน ครูนักธรรม ๔๐ บาท ครูบาลี ๖๐ บาท โดยให้เจ้าสำนักเรียนทำบัญชีเสนอทางอำเภอ และจังหวัดถึงกรมการศาสนา (นิตยภัตครั้งนั้น)

การสอบบาลี ทุกชั้นที่เคยปฏิบัติมานั้น ให้สอบวันแรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๓ ทุกปี แต่ในการสอบปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้แบ่งการสอบเป็น ๒ ระยะคือ

๑. ประโยค ป.ธ. ๖-๗-๘-๙ สอบวันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๓ ทุกปี

๒. ประโยค ป.ธ. ๓-๔-๕ สอบวันแรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๓ ทุกปี

ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ให้ ป.ธ. ๕ ที่เคยสอบต่างจังหวัดทุกปีนั้น เข้ามาสอบในกรุงเทพฯ ฯ อีกเพื่อการควบคุมทั่วถึง เพราะนักเรียนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

^{๕๔} คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, ๑๗๒.

^{๕๕} สนิท ไชยวงศ์คต, “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ สวรรคต”, พุทธจักร, ปีที่ ๗๐ ฉบับที่ ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๕๙): ๒๔.

ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้เลิกวิชาสัมพันธมศร หลักสูตร ป.๖.๔ และให้ใช้แปลไทยเป็นมคแทน คือกำหนดให้แปลตามหนังสือธรรมบทภาคที่ ๑ และในปลายปีเดียวกันนี้คณะสงฆ์จึงได้ปรับเปลี่ยน หลักสูตรภาษาบาลีเปรียญตรี และเอกใหม่ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๖ จึงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรอีก^{๕๖}

“การศึกษาบาลีแผนใหม่” มหาเถรสมาคม ได้ประกาศเมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ เรื่อง การใช้หลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ปรับปรุงใหม่หรือเรียกสั้น ๆ ว่า บาลีแผนใหม่ หลักสูตรนี้ได้เพิ่มวิชาสามัญเข้าไปในหลักสูตรบาลีหลายวิชา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และการอบรมหรือปริทัศน์ศึกษา เรียนควบกันไปกับบาลี ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาวิชาบ้างเล็กน้อยเพื่อความเหมาะสมและได้แบ่งการเรียนออกเป็น ๓ ชั้น คือ เปรียญตรี ๓ ปี, เปรียญโท ๓ ปี, เปรียญเอก ๔ ปี อย่างไรก็ตามหลักสูตรนี้ไม่เป็นที่นิยมของพระเณรมากนัก

“มหาวิทยาลัยสงฆ์” มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง ๒ แห่ง ที่ตั้งมาแล้วตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ เพิ่งจะมาเริ่มเรียนกันในรัชกาลนี้ เหตุที่ล่าช้าก็เนื่องมาจากคณะสงฆ์ยังไม่พร้อมทั้งทางด้านบุคคล หลักสูตรและงบประมาณ เมื่อมีความพร้อมในรัชกาลนี้จึงเริ่มดำเนินการขึ้น

“การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” กระทรวงศึกษาธิการ พิจารณาเห็นว่า ในระยะหลังนี้พระภิกษุสามเณรนิยมเรียนวิชาสามัญและภาษาต่างประเทศกันมากขึ้น จะห้ามก็ไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายใดบังคับห้ามการเรียน จึงได้ออกระเบียบว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นการประยุกต์วิชาพุทธศาสนา กับวิชาสามัญเข้าด้วยกัน โดยกำหนดให้เรียน ๙ หมวด คือ บาลี ธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และหมวดสุขศึกษา วิชาเหล่านี้ได้พิจารณาเห็นว่า จะเป็นประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสามารถมีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับโรงเรียนชั้นปฐม มัธยมต้นและมัธยมปลายของ กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาแผนกนี้อยู่ในความควบคุมของสภาการศึกษา ของคณะสงฆ์มีกรรมการ ศาสนาเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ^{๕๗}

อนึ่งในรัชกาลที่ ๙ นี้ มีพระมหาเถระซึ่งดำรงตำแหน่งแม่กองบาลีสนามหลวงคอยสนองงานด้านพระศาสนาอย่างเข้มแข็งและเป็นระบบ จึงทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังมีผลงานของแต่ละรูปดังนี้

ในสมัยของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินธรมหาเถร ป.๖.๙) วัดสามพระยา ครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมปัญญาบดี แม่กองบาลีสนามหลวง (พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๓๑) ได้หยิบยก เรื่องการสอบประโยค ๑-๒ ที่ได้ยกเลิกไป โดยจัดให้มีการสอบขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ และยังคงถือปฏิบัติมาจนทุกวันนี้

ในสมัยของ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สุวรรณ สุวณฺณโชตมहाเถร ป.๖.๗) แม่กองบาลีสนามหลวง (พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๓๗) วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม ได้มีนโยบายทางด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เพิ่มเติมดังนี้ คือ

^{๕๖} พระมหาทองดี ปญญาวิโร ป.๖.๙ และคณะ, คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี, หน้า ๖๐.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐-๖๑.

๑. การออกข้อสอบบาลีสนามหลวง ในชั้นประโยค ๑-๒ จะไม่มีการออกคาศาและแก้อรรถ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนในระดับนี้ จะได้ไม่ต้องเรียนหนักจนเกินไป อีกทั้งสามารถเรียนได้สะดวกขึ้น และมีโอกาสสอบผ่านมากขึ้น

๒. การออกข้อสอบสนามหลวง ในวิชาแปลไทยเป็นมคธ ของนักเรียนชั้นประโยค ป.ธ.๔ เป็นต้นไปจะมีการออกคาศาด้วย ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนจดจำพระพุทธพจน์ได้ขึ้นใจ และสามารถนำไปเป็นแม่บทในการเทศนาอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนอีกด้วย ดังนั้นนักเรียนจึงต้องท่องจำคาศาให้ได้ โดยเฉพาะคาศาที่เป็นพระพุทธพจน์โดยตรงนั้น นักเรียนต้องท่องจำให้ได้ตามแบบอย่างเดียวไม่อนุญาตให้แต่งแก้^{๕๘}

ในสมัยของ สมเด็จพระมหาธีรราชังคลาจารย์ (ช่วง วรบุญมหาเถร ป.ธ.๙) แม่กองบาลีสนามหลวง (พ.ศ. ๒๕๓๘-๒๕๕๗) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ได้มีนโยบายทางด้านจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เพิ่มเติมดังนี้

พ.ศ. ๒๕๔๐ แต่งตั้งกรรมการใหม่ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยการเปิดโอกาสให้ครูซึ่งสอนอยู่ในชั้นและวิชานั้น ๆ เป็นกรรมการตรวจเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกรรมการในส่วนภูมิภาค

พ.ศ. ๒๕๔๑ ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัด เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแก่นักศาสนศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

พ.ศ. ๒๕๔๑ การเก็บวิชาที่สอบผ่านแล้วเป็นเวลา ๒ ปี นำร่องในชั้นประโยค ๑-๒ สนามหลวงแผนกบาลี โดยความเห็นชอบมหาเถรสมาคม ได้อนุมัติให้มีการเก็บวิชาที่สอบผ่านแล้วเป็นเวลา ๒ ปี นำร่องในชั้นประโยค ๑-๒

พ.ศ. ๒๕๔๒ การจัดปฐมนิเทศกรรมการตรวจข้อสอบประโยคบาลีสนามหลวง โดยเฉพาะกรรมการที่จะได้รับการแต่งตั้งใหม่ และกรรมการที่ได้เลื่อนชั้นไปตรวจในประโยคที่สูงขึ้น อีกทั้งได้จัดพิมพ์คู่มือตรวจถวายเป็นกรรมการด้วย

พ.ศ. ๒๕๔๘ การขยายโอกาสทางการศึกษา (สอบซ่อม) นักเรียนชั้นประโยค ๑-๒ ถึง ป.ธ.๕ เปิดโอกาสให้มีการสอบครั้งที่ ๒ ภายในปีนั้น สำหรับผู้สอบผ่านแล้ว ๑ วิชา ตั้งแต่ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงชั้นประโยค ป.ธ.๕ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด

พ.ศ. ๒๕๔๘ กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๘ สำหรับพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลี และแผนกธรรม

พ.ศ. ๒๕๕๒ เปิดศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี โดยการอุปถัมภ์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ขยายโอกาสทางการศึกษา โดยการจัดตั้ง “ศูนย์การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี” ตั้งแต่ประโยค ป.ธ.๖, ๗, ๘, และ ๙ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนที่อยู่ในเขตปกครองตามภาคนั้น ๆ ได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่ โดยนำร่องจำนวน ๓ ภาค คือ คณะสงฆ์ภาค ๒ คณะสงฆ์ภาค ๕ สำนักศาสนศึกษาวัดพระพุทธบาท จ.สระบุรี, คณะสงฆ์ภาค ๕ สำนักศาสนศึกษาวัดคลองโพธิ์ จ.อุตรดิตถ์ และ คณะสงฆ์ภาค ๑๔ สำนักศาสนศึกษาวัดพระปฐมเจดีย์ จ.นครปฐม^{๕๙}

^{๕๘} พระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙ และคณะ, คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี, หน้า ๖๗-๖๘.

^{๕๙} พระปิฎกเมธี (ทองดี ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙), อนุสรณ์ ๒๐ ปี แม่กองบาลีสนามหลวง, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๕๘), หน้า ๘๔-๘๕.

พ.ศ. ๒๕๕๗ ประกาศนามหลวงแผนกบาลี ที่ ๑/๒๕๕๗ เรื่องการศึกษาบาลีศึกษาของคฤหัสถ์ โดยที่มหาเถรสมาคม ได้มีมติที่ ๓๓๙/๒๕๕๗ เรื่อง ขอบความเห็นชอบให้การเรียนการสอนและการสอบบาลีศึกษาขึ้นตรงต่อการศึกษาของคณะสงฆ์ในการประชุมครั้งที่ ๑๕/๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗ เป็นผลให้การศึกษาบาลีของคฤหัสถ์อยู่ภายใต้การกำกับของนามหลวงแผนกบาลี

พ.ศ. ๒๕๕๗ การอนุมัติเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวงในประเทศสหรัฐอเมริกา มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๕/๒๕๕๗ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม มติที่ ๓๓๓/๒๕๕๗ เรื่อง ขออนุมัติเปิดสอบประโยคบาลีสนามหลวงในประเทศสหรัฐอเมริกาชั้นประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ.๕ โดยใช้ชื่อว่า สนามสอบสำนักเรียนคณะสงฆ์ไทยในประเทศสหรัฐอเมริกา ณ วัดไทยลอสแอนเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกาจัดการสอบในวันแรม ๑๐,๑๑,๑๒ ค่ำ เดือน ๖ และสอบครั้งที่ ๒ (สอบซ่อม) ในวันขึ้น ๕,๖,๗ ค่ำ เดือน ๘ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นต้นไป และเปิดศูนย์การเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสถานที่ที่คณะสงฆ์ไทยในประเทศสหรัฐอเมริการ่วมกับกองบาลีสนามหลวงพิจารณากำหนดสถานที่ภายใต้การอุปถัมภ์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

นอกจากนี้ ในสมัยที่หลวงพ่เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้ามณฑลพายัพ ได้เมตตาเพิ่มเครื่องหมาย “อัญประกาศ-เปิด” ในประโยคเลขนอก-เลขใน ของข้อสอบวิชาแปลมคธเป็นไทย ชั้นประโยค ๑-๒ (ปกติไม่มีเครื่องหมายบอก) เพื่ออนุเคราะห์ให้นักเรียนผู้เริ่มสอบบาลีสนามหลวงจักได้มีกำลังใจ ไม่เกิดความรู้สึกว่ายากเกินไปโดยเฉพาะในการสอบ เช่น โกสมพิกา ภิกขุ “สตถา กิรสาวตถิ อาคโตติ สุตวา สตถาริ ขมาเปตุ ตตถ อคมสุ ฯ โกสลราชา “เต กิร โกสมพิกา ฌณฑนการกา ภิกขุ อาคจณตติ สุตวา สตถาริ อุปสงกมิตวา “อหิ ฌนเต เตสํ มม วิชิตํ ปวิสิตํ น ทสสามิติ อาห ฯ”^{๖๐}

๒. หลักสูตรประโยคบาลีสนามหลวง ที่ใช้ในปัจจุบันดังนี้

๑) ประโยค ๑-๒

วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือ ฌมมปทฎฐกา ภาค ๑ ถึง ภาค ๔

วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ ประเภทสอบถามความจำ

๒) ประโยค ป.ธ.๓

วิชาแปลมคธเป็นไทย โดยพยัญชนะและโดยอรรถ หลักสูตรใช้หนังสือ ฌมมปทฎฐกา ภาค ๕ ถึง ภาค ๘

วิชาสัมพันธไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ฌมมปทฎฐกา ภาค ๕ ถึง ภาค ๘

วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ ประเภทสอบถามความจำและความเข้าใจประกอบกัน

วิชานุกรพภาค ข้อเขียนภาษาไทย โดยแก้ไขให้ถูกต้องตามระเบียบลักษณะวรรคตอนตัวอักษร ตามสมัยนิยม หลักสูตรใช้หนังสือที่ควรรู้ เช่น จดหมายทางราชการ

^{๖๐} พระปิฎกเมธี (ทองดี ปญญาวิโร ป.ธ.๙), อนุสรณ์ ๒๐ ปี แม่กองบาลีสนามหลวง, หน้า ๘๕.

๓) ประโยค ป.ธ.๔

วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมปทภูฏกถา ภาค ๑

วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลตถทีปนี ภาค ๑

๔) ประโยค ป.ธ.๕

วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมปทภูฏกถา ภาค ๒ ถึง ภาค ๔

วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลตถทีปนี ภาค ๒

๕) ประโยค ป.ธ.๖

วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมปทภูฏกถา ภาค ๕ ถึง ภาค ๘ แต่ในการสอบกรรมการจะแปลประโยคที่ออกสอบเป็นความไทยโดยสันทัด หรืออาจดัดแปลงสำนวนและท้องเรื่อง หรือตัดตอนที่ย่าง ๆ มาเรียงติดต่อกันเป็นประโยคสอบไล่ก็ได้

วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ตติย-จตุตถ-ปญจม-สมนตปาสาทิกา

๖) ประโยค ป.ธ.๗

วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลตถทีปนี ภาค ๑

วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ปฐม-ทุตติย-สมนตปาสาทิกา

๗) ประโยค ป.ธ.๘

๑. วิชาแต่งฉันทมคธ แต่งฉันทเป็นภาษามคธ ๓ ฉันท ในจำนวน ๖ ฉันท คือ

๑) ปฐยวัตร ๒) อินทรวีเชียร ๓) อุเปนทรวีเชียร ๔) อินทรวงศ์ ๕) วังสัฏฐะ ๖) วสันตดิลก ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้

๒. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ปฐมสมนตปาสาทิกา

๓. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ วิสุทฺธิมคค

๘) ประโยค ป.ธ.๙

๑. วิชาแต่งไทยเป็นมคธ แต่งมคธจากภาษาไทยล้วน ข้อความแล้วแต่กรรมการจะกำหนดให้

๒. วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ วิสุทฺธิมคค

๓. วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ อภิธมมตถวิภาวินี^{๖๑}

ในส่วนการศึกษาฝ่ายนักธรรมนั้น ในยุคราชกาลที่ ๙ นี้ มีการจัดการศึกษาและมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกัน โดยกองธรรมสนามหลวง ซึ่งมีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นหัวหน้า ดังมีผลงานที่ปรากฏกล่าวคือ เมื่อครั้งที่ พระธรรมกวี (จุนท์ พรหมคุตโต) วัดบวรนิเวศวิหาร (สถาปนาเป็นที่ สมเด็จพระวันรัต) ดำรงตำแหน่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๒-๒๔๕๔ และปัจจุบันซึ่งมี พระพรหมมุนี (สุมังคฺโช) ดำรงตำแหน่ง แม่กองธรรมสนามหลวง (พ.ศ. ๒๕๕๔-ปัจจุบัน) มีการพัฒนาทั้งด้านหลักสูตรและการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. จัดตั้งสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงถาวร โดยขอประทานพระอนุญาตจากเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ใช้อาคารหอสมุดมหาจุฬาราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสิ่งฝึกเสนาสน์ของวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นที่ทำการสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง

^{๖๑} สนามหลวงแผนกบาลี, เรื่องสอบบาลี ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: อาทรการพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๘๕-๘๖.

เจ้าพระคุณ สมเด็จฯ ทรงพระเมตตาประทานอนุญาตตามประสงค์ และได้เสด็จมาเป็นประธานพิธีเปิดสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๔

๒. จัดให้เจ้าหน้าที่สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง เข้าสัมมนาหลักสูตรตามภาระรับผิดชอบ ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

๓. จัดนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการเก็บข้อมูลสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง

๔. จัดทำการประชาสัมพันธ์งานสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงในสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง ทำให้การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดถึงการเข้าถึงข้อมูลที่น่าสนใจของสาธารณชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๕. จัดทำหลักสูตรธรรมศึกษา ให้สอดคล้องกับระบบการศึกษาของรัฐ โดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำพุทธศาสนธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ

๖. จัดให้มีการตรวจข้อสอบธรรมศึกษาในสนามหลวง (ส่วนกลาง) ด้วยระบบคอมพิวเตอร์

๗. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ และการประสานงานกับหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้มีนักเรียนสนใจสมัครสอบหลักสูตรธรรมศึกษาในสนามหลวงเป็นจำนวนมากกว่าหนึ่งล้านคน ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๘ เป็นต้นมา

๘. สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง-สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยรัฐมนตรีผู้กำกับงานพระพุทธศาสนา จัดให้มีการแถลงข่าวการสอบธรรมศึกษาในสนามหลวง ณ ทำเนียบนายกรัฐมนตรี มาตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๕๐ และจัดให้มีการประชาสัมพันธ์การเปิดสอบธรรมศึกษาเป็นทางการในปีการศึกษานั้นเป็นต้นมา

๙. สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง-สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จัดให้มีการมอบรางวัลนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ดีเด่นประจำปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้นมา

๑๐. จัดให้มีการสอบธรรมสนามหลวงในต่างประเทศ ๑๔ ประเทศ ๔๑ สนามสอบ^{๒๒}

๓. หลักสูตรนักระรรมที่ประกาศใช้ในปัจจุบัน ดังนี้

นักระรรมชั้นตรี

๑. วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑ ให้นักเรียนแต่งอธิบายให้สมเหตุสมผล อ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบด้วย ๑ สุภาษิต บอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่งสุภาษิตนั้นด้วย สุภาษิตที่อ้างมานั้นต้องเรียงเชื่อมความให้ติดต่อสมเรื่องกับกระทู้ตั้ง ขึ้นนี้กำหนดให้เขียนลงในใบตอบ ตั้งแต่ ๒ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

๒. วิชาธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือนวโกวาทแผนกธรรมวิภาคและคิทธิปฏิบัติ

๓. วิชาพุทธ หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว) ศาสนพิธี เล่ม ๑

๔. วิชาวินัย หลักสูตร ใช้หนังสือนวโกวาท แผนกวินัยบัญญัติ, วินัยมุขเล่ม ๑

^{๒๒} สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, **ประวัติธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๕๕-๕๖.

นักธรรมชั้นโท

๑. วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิตเล่ม ๒ ให้นักเรียนแต่งอธิบายเป็นทำนองเทศนาโวหาร อ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบไม่น้อยกว่า ๒ สุภาษิต และบอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่งสุภาษิตนั้นด้วย ห้ามอ้างสุภาษิตซ้ำซ้อนกัน แต่จะซ้ำคัมภีร์ได้ ไม่ห้าม สุภาษิตที่อ้างมานั้นต้องเรียงเชื่อมความให้ติดต่อสมเรื่องกับกระทู้ตั้ง ชั้นนี้กำหนดให้เขียนลงในใบตอบ ตั้งแต่ ๓ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

๒. วิชาธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๒

๓. วิชาพุทธ หลักสูตร ใช้หนังสืออนุพุทธประวัติ และพุทธธานุพุทธประวัติ อ้นกล่าวเฉพาะประวัติพระสาวก สังคตติกา ปฐมสมโพธิกา พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (ปุสสเทว) และศาสนพิธีเล่ม ๒ ขององค์การศึกษา

๔. วิชาวินัย หลักสูตร ใช้หนังสือวินัยมุข เล่ม ๑-๒

นักธรรมชั้นเอก

๑. วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๓ ให้นักเรียนแต่งอธิบายเป็นทำนองเทศนาโวหาร อ้างสุภาษิตอื่นมาประกอบไม่น้อยกว่า ๓ สุภาษิต และบอกชื่อคัมภีร์ที่มาแห่งสุภาษิตนั้นด้วย ห้ามอ้างสุภาษิตซ้ำซ้อนกัน แต่จะซ้ำคัมภีร์ได้ ไม่ห้าม สุภาษิตที่อ้างมานั้น ต้องเรียงเชื่อมความให้ติดต่อสมเรื่องกับกระทู้ตั้ง ชั้นนี้ กำหนดให้เขียนลงในใบตอบ ตั้งแต่ ๔ หน้า (เว้นบรรทัด) ขึ้นไป

๒. วิชาธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือธรรมวิจารณ์ ส่วนปรมัตถปฏิบัติและสังสารวัฏ สมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน มหาสติปัฏฐาน ศิริมานนทสูตร

๓. วิชาพุทธ หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (ปุสสเทว) พุทธธานุพุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ พระปฐมสมโพธิกา พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส

๔. วิชาวินัย หลักสูตร ใช้หนังสือวินัยมุข เล่ม ๓ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์^{๖๓}

๒.๔ สรุปการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การจัดการศึกษาคณะสงฆ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือ เรียกว่า “ยุคแปลด้วยปาก” นั้น ในตอนแรกจัดหลักสูตรเหมือนครั้งกรุงศรีอยุธยา ครั้นมาถึงรัชกาลที่ ๒ จึงเปลี่ยนขยายหลักสูตรไว้เป็น ๙ ประโยค

ประโยค ๑ ประโยค ๒ ประโยค ๓ สอบคัมภีร์พระธรรมบท ต้องสอบได้ในคราวเดียวกัน ทั้ง ๓ ประโยค จึงนับว่าเป็นเปรียญจัตวา หรือชั้นสามัญ

ประโยค ๔ สอบคัมภีร์มั่งคัลลตทีปนีขึ้นต้น สอบได้นับเป็นเปรียญตรี เปรียญชั้นสูงนับตั้งแต่ประโยค ๔ นี้เป็นต้นไป

^{๖๓} สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, เรื่องสอบธรรม ของสนามหลวงแผนกธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘), หน้า ๖-๗.

ประโยค ๕ สอบคัมภีร์บาลีมุตกวินัยวินิจฉัยสังคหะ เรียกกันย่อ ๆ ว่า “บาลีมุต” ต่อมาเปลี่ยนเป็นสอบคัมภีร์สารัตถสังคหะ ครั้นภายหลังกลับมาสอบคัมภีร์บาลีมุตกวินัยวินิจฉัยสังคหะอีกเมื่อสอบได้จึงเป็นเปรียญโท

ประโยค ๖ สอบมังคลัตถทีปนีบันปลาย สอบได้คงเป็นเปรียญโทอยู่เหมือนเปรียญ ๕ ประโยค ดังนั้น นักเรียนจึงกล่าวกันว่า เป็นประโยคแปดบูชาพระ

ประโยค ๗ สอบคัมภีร์ปฐมสมันตปาสาทิกา หรือที่เรียกกันโดยย่อว่า “สามนต์” สอบได้เป็นเปรียญเอก ส. หมายความว่า ชั้นเอกสามัญ

ประโยค ๘ สอบคัมภีร์วิสุทธิมรรค สอบได้เป็นเปรียญเอก ม. หมายความว่า ชั้นเอกมัชฌิมะ

ประโยค ป.๖.๙ เดิมสอบคัมภีร์สมัตถทีปนี ภายหลังเปลี่ยนเป็นคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ สอบได้เป็นเปรียญเอก อุ. หมายความว่า ชั้นเอกมัชฌิมะ^{๖๔}

ในสมัยรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ การสอบพระปริยัติธรรมยังมิได้กำหนดแน่นอนว่ากี่ปีจะสอบครั้งหนึ่ง เพราะสมัยนี้ยังอยู่ในช่วงของการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ และเริ่มบำรุงการศึกษาบ้านเมือง ก็ยังมีการศึกสงคราม เมื่อใดทรงเห็นว่า พระภิกษุสามเณรที่เล่าเรียนศึกษา มีความรู้ที่จะเป็นเปรียญได้มากจึงโปรดให้มีการสอบ ดังนั้น การสอบนานครั้งจึงจะมีครั้งหนึ่ง

ครั้นถึงรัชกาลที่ ๓ ทรงดำริเห็นว่า การศึกษาเล่าเรียนเจริญขึ้น จึงโปรดให้กำหนดการสอบ ๓ ปีต่อครั้ง และยังยึดถือเป็นแบบอย่างมาจนถึงรัชกาลที่ ๔ และที่ ๕ สถานที่สอบแต่เดิมโดยปกตินิยมใช้วัดอันเป็นที่จำพรรษาของสมเด็จพระสังฆราช ต่อมาเมื่อทรงศรัทธาจะทรงฟัง จึงโปรดให้เข้ามาประชุมสอบในพระบรมมหาราชวังเป็นพิเศษเป็นครั้งคราว

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ พระองค์ทรงชำนาญพระไตรปิฎก ได้เป็นประธานในการสอบเมื่อครั้งทรงผนวช มีพระราชประสงค์จะทรงฟังการแปลพระไตรปิฎก จึงโปรดให้ย้ายมาประชุมสอบในพระบรมมหาราชวังทุกคราว ทรงประชุมสอบที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์บ้าง ที่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามบ้าง เสด็จออกฟังจนตลอดรัชกาล

ถึงรัชกาลที่ ๕ ประเพณีการสอบถือแบบปฏิบัติเหมือนในรัชกาลที่ ๔ ฤดูแห่งการสอบเมื่อออกพรรษาแล้ว บางครั้งจึงจะมีการสอบในพรรษาบ้าง โดยปกติปีใดมีการสอบเจ้ากระทรวงธรรมการก็จะออกหนังสือบอกไปยังเจ้าคณะแต่ต้นปีว่าปีนี้ เมื่อกาลออกพรรษาแล้วจะมีการสอบพระภิกษุสามเณร ฝ่ายเจ้าคณะทั้งคณะเหนือ คณะใต้ คณะกลาง คณะธรรมยุต และคณะรามัญ เมื่อได้ทราบหนังสือก็บอกไปยังเจ้าอาวาสตามพระอารามต่าง ๆ อันขึ้นอยู่ในคณะนั้นให้ทราบทั่วกันเพื่อจะได้สอบซ่อมเอาไว้เข้าสอบต่อไป^{๖๕}

ในรัชกาลที่ ๖ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์นั้นเป็นระยะที่พระพุทธศาสนา กำลังเจริญเพราะเป็นผลมาจากสมัยรัชกาลที่ ๕ กอปรกับสมัยนั้นสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นประมุขสงฆ์ พระองค์เป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว จึงได้ปรับปรุงการศึกษาให้ดีขึ้น การศึกษาของคณะสงฆ์ได้มีการปรับปรุงให้

^{๖๔} พระมหาทองดี ปญญาวิโร ป.๖.๙ และคณะ, คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี, หน้า ๕๐.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑.

เจริญยิ่งขึ้น และได้มีการจัดการพระปริยัติธรรมแผนกธรรมขึ้นมาใหม่ โดยแยกเป็น “แผนกบาลี” และ “แผนกธรรม” ต่อมาได้นำเอานักธรรมชั้นต่าง ๆ มาเป็นบูรพประโยคของเปรียญประโยคด้วย กล่าวคือ นักธรรมตรี เป็นบูรพภาคของเปรียญตรี คือ ประโยค ๑-๒ และ ป.ธ.๓ นักธรรมชั้นโท เป็นบูรพประโยคของเปรียญโท คือ ประโยค ๔-๕-๖ นักธรรมชั้นเอก เป็นบูรพประโยคของเปรียญเอก คือ ประโยค ๗-๘-๙ รวมเรียกว่า “เปรียญธรรม” ใช้อักษรย่อว่า “ป.ธ.” ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ ส่วนการกำหนดเนื้อหาข้อสอบคงดำเนินไปตาม รัชกาลที่ ๕ แปลกแต่ เปลี่ยนจากการแปลด้วยปากเปล่ามาสู่การเขียนเท่านั้น^{๖๖}

ในรัชกาลที่ ๗-๘ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สมัยนี้การศึกษาธรรมบาลีอยู่ในชั้นเจริญและเข้ารูปแล้ว สืบเนื่องมาจากเมื่อปลายรัชกาลที่ ๖ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯ และพระมหาเถระทั้งหลาย ได้ช่วยกันปรับปรุงแก้ไขจนเจริญขึ้นมาตามลำดับ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๑ การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์มีการตั้งแม่กองบาลีและแม่กองธรรม รับผิดชอบบริหารงานการศึกษาเป็นการเฉพาะ โดยแผนกบาลีมี สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีโสภณ ป.ธ.๕) เป็นแม่กองบาลีสนาทมหลวงรูปแรก รูปแบบของการจัดการศึกษาก็คงไปตามแบบเดิม ไม่มีอะไรที่เปลี่ยนแปลงมากนัก ส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรบ้าง การขยายสนามสอบตามจำนวนที่เพิ่มขึ้นของผู้เข้าสอบบ้าง

รัชกาลที่ ๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (พ.ศ. ๒๔๘๙-ปัจจุบัน) ภาระการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี คณะสงฆ์โดยแม่กองบาลีสนาทมหลวงยังคงแบ่งเบาพระราชภาระสืบมา โดยข้อสอบประโยคบาลีสนาทมหลวงทุกชั้นทุกประโยคจะออกจากระบบกลางจากสำนักงานแม่กองบาลีสนาทมหลวงทั้งหมด กล่าวคือ ข้อสอบทั้งของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในทุก ๆ สนามสอบจะเป็นฉบับเดียวกันทั้งหมด แต่จะแตกต่างกันไปตามเนื้อหาของหลักสูตรในแต่ละชั้น^{๖๗}

อนึ่งในรัชกาลที่ ๙ ในส่วนแผนกธรรมนั้น โดยการบริหารของกองธรรมสนามหลวง ซึ่งมีแม่กองธรรมสนามหลวง เป็นหัวหน้า มีการปรับปรุงทั้งทางด้านเนื้อหาและการบริหารมาโดยลำดับตามยุคสมัย เช่น ในปัจจุบันมีการจัดทำการประชาสัมพันธ์งานสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงในสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ ผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง ทำให้การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดถึงการเข้าถึงข้อมูลที่นำเสนอของสาธารณชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดให้มีการตรวจข้อสอบธรรมศึกษาในสนามหลวง (ส่วนกลาง) ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ จัดให้มีการมอบรางวัลแก่นักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมดีเด่น ประจำปี ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้นมา นอกจากนั้นยังจัดให้มีการสอบธรรมสนามหลวงในต่างประเทศหลายสนามสอบด้วยกัน^{๖๘}

^{๖๖} พระมหาทองดี ญาณวชิโร ป.ธ.๙, การศึกษาพระบาลี, หน้า ๑๖๗.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.

^{๖๘} ดูรายละเอียดใน สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, ประวัตินักธรรม, หน้า ๕๕-๕๖.

๒.๕ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีดีเด่นส่วนกลาง

สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีดีเด่น หมายถึง วัดที่มีการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้แก่พระภิกษุสามเณร ซึ่งมีนักเรียนผู้สอบผ่านประโยคบาลีสนามหลวงทุกประโยครวมกันได้มากที่สุดอันดับที่ ๑-๑๐ แบ่งตามสำนักเรียนส่วนกลางคือกรุงเทพมหานคร และสำนักศาสนศึกษาตามเขตหน คือหนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ ในส่วนนักรธรรมนั้น แม่กองธรรมสนามหลวงก็ได้จัดอันดับสำนักเรียนที่มีผลงานดีเด่น ลำดับที่ ๑-๑๐ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไว้เช่นกัน

อนึ่งในการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลี ของคณะสงฆ์นั้น สำนักเรียนที่จะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของผู้สำนักเรียนเองก็ดี ครูอาจารย์ก็ดี นักเรียนก็ดี ตลอดทั้งผู้อุปถัมภ์เป็นต้น ดังนั้นในที่นี้จึงขอนำสำนักเรียนแผนกบาลีดีเด่นมาเพื่อศึกษาถึงแนวทางการบริหารการศึกษา ตลอดถึงนโยบายด้านต่าง ๆ ดังนี้

๒.๕.๑ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมวัดโมลีโลกยาราม กรุงเทพมหานคร

สำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามนั้น นับว่าเป็นสำนักเรียนที่มีผลการเรียนที่โดดเด่นเป็นที่ปรากฏอย่างต่อเนื่องและชัดเจน โดยในแต่ละปีการศึกษานั้นมีจำนวนนักเรียนทั้งแผนกธรรมและบาลีสอบได้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อทราบถึงความสำเร็จของสำนักเรียนดังกล่าว จึงได้ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสำนักเรียนที่ปรากฏเชิงเอกสารก็ดี หนังสือสำนักเรียนก็ดี หรือจากคำสัมภาษณ์ของเจ้าสำนักเรียน เพื่อศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอนตลอดถึงนโยบายต่าง ๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จของสำนักเรียน ดังนี้

ก. ด้านการบริหารงานบุคคล

สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม มีการบริหารด้านบุคคลที่ปรากฏตามแผนงานสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม พุทธศักราช ๒๕๔๒ ดังนี้

สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม มีเจ้าอาวาสเป็นเจ้าสำนักเรียนโดยตำแหน่งและมีบุคลากรอื่นที่เจ้าสำนักเรียนแต่งตั้ง ดังนี้

๑. ผู้ช่วยเจ้าสำนักเรียน
๒. ผู้บริหาร ประกอบด้วย
 - ๑) อาจารย์ใหญ่สำนักเรียน
 - ๒) เลขานุการสำนักเรียน
 - ๓) รองอาจารย์ใหญ่
 - ๔) ผู้จัดการสาขา
 - ๕) ผู้ช่วยเลขานุการ
๓. ผู้สนองงาน ประกอบด้วย
 - ๑) ครู
 - ๒) หัวหน้าฝ่าย
 - ๓) เจ้าหน้าที่อื่น

๔. ครูอาวุโส^{๖๙}

ในการบริหารงานบุคคลเชิงบริหารจัดการนั้น พระเทพปริยัติโมลี ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า เริ่มต้นเมื่อมีพระภิกษุสามเณรมาสมัครเรียนบาลี-นักระรม ต้องจัดเป็นกลุ่ม จำแนกตามระดับสติปัญญาและความสนใจเป็นการคัดกรองเบื้องต้น หลังจากนั้นจึงมอบให้ฝ่ายปกครองและพี่เลี้ยงดูแลรับสูตร เบื้องต้นให้สวดมนต์และสามเณรสิกขาเป็นต้น จากนั้นจึงให้ท่องหลักบาลีไวยากรณ์เป็นลำดับไป โดยสำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามมีการจัดกลุ่มไว้ ดังนี้ ๑. กลุ่มที่มีระดับการอ่าน-เขียนภาษาไทยไม่ได้หรือรู้เพียงบางส่วน ต้องจัดให้เรียนภาษาไทยใหม่ทั้งหมด กลุ่มนี้จะประกอบด้วยสามเณรไทยและพระภิกษุสามเณรต่างชาติ ต้องใช้เวลาราว ๒-๓ เดือนหรือมากกว่า ๒. กลุ่มที่มีระดับการอ่าน-เขียน ภาษาไทยได้ปานกลาง ต้องจัดให้เรียนภาษาไทยเพิ่มเติม ท่องสวดมนต์เพิ่มเติมจนกว่าจะมีภาษาไทยเข้มแข็ง ใช้เวลาประมาณ ๑-๒ เดือน ๓. กลุ่มที่มีระดับการอ่านเขียนภาษาไทยได้ ต้องจัดให้ท่องสวดมนต์ ท่องบาลีหรือนักระรมแล้วแต่กรณี^{๗๐}

ข. ด้านการบริหารงานวิชาการ

ด้านการบริหารภาควิชาการนั้น สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม ได้มีการกำหนดภาคเรียน และเวลาเรียนไว้อย่างชัดเจนกล่าวคือ มีการกำหนดภาคเรียนเป็น ๒ ภาค ดังนี้

แผนกธรรม

๑) ภาคปกติ

ก. ภาควิสาขะ เริ่มวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๗ ถึงวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๘

ข. ภาคเข้าพรรษา เริ่มวันแรม ๙ ค่ำ เดือน ๘ ถึง วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑

๒) ภาคพิเศษ เริ่มวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นภาคอบรม

นักระรมก่อนสอบธรรมสนามหลวง

แผนกบาลี

๑) ภาคปกติ

ก. ภาควิสาขะ เริ่มวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ ถึงวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๘

ข. ภาคเข้าพรรษา เริ่มวันแรม ๙ ค่ำ เดือน ๘ ถึง วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑

ค. ภาคปวารณา เริ่มวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ในภาคนี้

แผนกบาลีบางชั้นอาจหยุดเรียน เพื่อเอื้อต่อการอบรมนักระรมก่อนสอบธรรมสนามหลวง

๒) ภาคพิเศษ

ก. เริ่มวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๕ ถึงวันแรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๕ ภาคนี้เป็นภาคเตรียมรับนักเรียนใหม่และชักซ้อมหลักบาลีไวยากรณ์และชั้นประโยค ๑-๒ ชั้นประโยค ป.ธ. ๓-๕ ก่อนเปิดภาควิสาขะ

^{๖๙} พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์) ป.ธ.๙, สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๔๖.

^{๗๐} ดูรายละเอียดใน สัมภาษณ์ พระเทพปริยัติโมลี (สุทัศน์ วรทสสี ป.ธ.๙, Ph.D.), “สำนักเรียนอันดับหนึ่งของประเทศไทย”, วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวสุวิสิฐาราม, ปีที่ ๒๗ (กันยายน ๒๕๖๐): ๖๕-๖๖.

ข. เริ่มวันแรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๒ ถึงวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือนยี่ หยุดสอนชั้นประโยค ป.ธ.๘-๙ ให้ไปเรียน ณ โรงเรียนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ณ วัดสามพระยา ชั้นประโยค ป.ธ.๖-๗ ให้พิจารณาตามความเหมาะสมในภาคนี้สับเปลี่ยนครูสอนในชั้นที่คงสอนอยู่ เพื่อเร่งรัดการเรียนเป็นการภายใน โดยไม่ต้องออกคำสั่ง

ค. ชั้นประโยค ๑-๒ ชั้นประโยค ป.ธ.๓-๕ คงสอนแบบเร่งรัด ตั้งแต่วันแรม ๙ ค่ำ เดือน ๑๒ ไปถึงวันแรม ๗ ค่ำ เดือนยี่ ตั้งแต่วันแรม ๙ ค่ำ เดือนยี่ ไปถึงวันแรม ๖ ค่ำ เดือน ๓ เป็นภาคอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง^{๗๑}

สำนักเรียนกำหนดเวลาเรียนคิดเป็นปักษ์เดือนเต็มปักษ์ละ ๑๑ วัน เดือนขาดปักษ์ละ ๑๑ วัน ปักษ์หลัง ๑๐ วัน ๆ ละ คาบเดียวหรือ ๒ คาบ ๆ ละ ๓ ชั่วโมง ในภาคปกติให้หยุดเรียนเฉพาะวันโกนและวันพระ ในภาคพิเศษให้หยุดเรียนเฉพาะวันสังฆอุโบสถ หากจะหยุดวันอาทิตย์แทนวันโกนก็ได้ โดยข้อกำหนดหลักทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี แต่ละชั้นต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่าวันละ ๓ ชั่วโมง เพื่อควบคุมเวลาเรียนให้ได้มาตรฐาน และเพื่อเป็นข้อมูลประเมินผลเมื่อทราบผลการสอบแล้ว ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๔๔ เป็นต้นไป ให้เจ้าหน้าที่งานปกครองนักเรียนสำรวจเวลาเรียนทุกวันสิ้นสัปดาห์ โดยถือวันทางจันทรคติ เสนอผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนเป็นรายสัปดาห์ หรือรายเดือน และรายปี พร้อมทั้งปฏิบัติการอื่นตามที่ผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนสั่งการ^{๗๒}

ค. ด้านการบริหารงานงบประมาณ

สำหรับการบริหารจัดการด้านงบประมาณของสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม ซึ่งเป็นสำนักเรียนที่มีชื่อเสียงระดับต้น ๆ ของประเทศ และมีนักเรียนเข้ามาศึกษาในแต่ละปีการศึกษาเป็นจำนวนมาก จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้ทราบถึงการได้มาของงบประมาณว่า

ในปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๑) ซึ่งเป็นไปในลักษณะของงบที่ได้มาจากพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธาเป็นหลัก เพื่อใช้จ่ายในการบริหารสำนักเรียน และงบดังกล่าวเป็นไปในลักษณะงบใช้จ่ายประจำปี คือได้มาและก็จ่ายไป ส่วนงบที่ได้จากภาครัฐหรือจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามปีงบประมาณนั้นจะได้รับงบประมาณตามจำนวนผู้สอบได้เป็นเกณฑ์ กล่าวคือปีการศึกษาใดมีจำนวนนักเรียนผู้สอบได้มากในปีการศึกษานั้นก็จะได้รับงบประมาณมาก แต่ปีการศึกษาใดมีจำนวนนักเรียนผู้สอบได้น้อยสำนักเรียนก็จะได้รับงบประมาณน้อยไปด้วยสรุปก็คือด้านงบประมาณนั้นมาจากงบราษฎรหรือจากการบริจาคของพุทธศาสนิกชนเป็นหลักนั่นเอง^{๗๓}

^{๗๑} พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์) ป.ธ.๙, สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม, หน้า ๔๘-๔๙.

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

^{๗๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหากฤษณ์ ปญญาวิโร, เลขานุการสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ง. ด้านการบริหารงานทั่วไป

สำหรับด้านการบริหารทั่วไปนั้น สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม ซึ่งเป็นสำนักเรียนดีเด่นใน ส่วนกลาง มีการบริหารที่เป็นรูปธรรมปรากฏตามแผนงาน สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม พุทธศักราช ๒๕๔๒ ดังนี้

๑. การรับนักเรียน

สำนักเรียนยอมรับว่า นักเรียนเป็นทรัพยากรที่สำคัญ และได้กำหนดนโยบายที่จะจัดหา และรับนักเรียนตามความเหมาะสม โดยกำหนดแผนงานในการนี้ไว้ ๓ แผน คือ แผนรองรับ ๑ แผนจัดหา ๑ แผนผสมผสาน ๑

๒. การจัดหาอุปกรณ์และทุน

สำนักเรียนมีแผนจัดหาอุปกรณ์หลัก เช่น โต๊ะ เก้าอี้ พิมพ์ดีด เครื่องคอมพิวเตอร์ ตู้เอกสาร แบบเรียน รวมถึงห้องสมุด และอุปกรณ์ย่อย เช่น กระดาษ แฟ้ม เอกสาร เครื่องใช้อื่น ๆ ให้เหมาะสมแก่การบริหารสำนักเรียนและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจโดยการรับบริจาค หรือโดยวิธีการอื่น ๆ

สำนักเรียนมีแผนจัดหาทุนใช้จ่ายประจำปีให้เพียงพอแต่ละปี เช่น ทุนใช้จ่ายประจำ สำนักงาน ค่านิตยภัต ทุนจัดงานฉลองเปรีญธรรม ทุนศึกษาสงเคราะห์ และทุนสาธารณสงเคราะห์ โดยการรับบริจาค หรือโดยวิธีการอื่น

สำนักเรียนมีแผนจัดตั้ง “กองทุนการศึกษา” เพื่อเป็นหลัก ซึ่งในระยะแรกจะเริ่มสะสม เป็นการภายในก่อน จะประกาศตั้งกองทุนในปี ๒๕๔๕ เป็นอย่างช้า โดยจะวางระเบียบบริหารกองทุน ให้ชัดเจน และอาจมีการจดทะเบียนเป็นมูลนิธิในโอกาสต่อไป

๓. งานฉลองเปรีญธรรม

งานฉลองเปรีญธรรม สำนักเรียนถือเป็นภารกิจสำคัญยิ่ง จึงกำหนดจัดงานดังกล่าวเป็นประจำทุกปี ในวันอาทิตย์แรกของเดือนกันยายน แต่ถ้าปีใดวันดังกล่าวตรงกับวันสงฆุโบสถ ให้เลื่อน ไปวันอาทิตย์ที่ ๒ ของเดือน โครงสร้างงานมี ดังพิศยศเปรีญ พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์เจริญพระพุท มนต์ ถวายทักษิณานุปทานแด่อดีตเจ้าอาวาส มอบทุนการศึกษาแก่ผู้สอบบาลีได้ มอบทุนการศึกษา สงเคราะห์ มอบทุนสาธารณสงเคราะห์ และอาจมีการทอดผ้าป่าสามัคคี เพื่อหารายได้เป็นทุนใช้จ่าย ประจำปีและสมทบกองทุน^{๗๔}

๒.๕.๒ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

สำนักเรียนพระปริยัติธรรมวัดสามพระยา เป็นสำนักเรียนทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี ขนาดใหญ่และมีชื่อเสียงซึ่งได้เปิดสอนเป็นประจำมาช้านานแล้ว ปัจจุบันสำนักเรียนวัดสามพระยา ภายใต้การปกครองพระเดชพระคุณพระพรหมติลก (เอื้อน หาสมโม ป.ธ.๙, Ph.D.) กรรมการ มหาเถรสมาคม เจ้าคณะกรุงเทพมหานคร เจ้าอาวาสและเจ้าสำนักเรียนวัดสามพระยา ก็ได้สืบสาน ปณิธานของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (พื้น ขุติโนธรมหาเถร ป.ธ.๙) โดยยังคง ทำนุบำรุงรักษาส่งเสริมการศึกษาในส่วนของคุณสงฆ์เอาไว้โดยช่วงเริ่มต้นเปิดสำนักเรียนใหม่ ๆ ก็ได้รับพระภิกษุสามเณรผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาให้เข้ามารับการศึกษาระดับปริยัติธรรมทั้งแผนก

^{๗๔} พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์) ป.ธ.๙, สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม, หน้า ๕๐-๕๑.

ธรรมและแผนกบาลีเป็นจำนวนมากและได้ประสบกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเรื่อยมา โดยมีพระภิกษุสามเณรในสังกัดวัดสามพระยาสอบไล่ได้พระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีเป็นจำนวนมาก

ถึงแม้ว่าพระเดชพระคุณพระพรหมดิลก จะรับผิดชอบงานคณะสงฆ์มากมายสักปานใดก็ตาม หากไม่ติดภาระธุระหรือศาสนกิจที่ไหน สิ่งหนึ่งที่ท่านมักจะทำอยู่เสมอ นั่นก็คือการใช้เวลาหลังจากทำวัตรเช้า-เย็นเสร็จเดินขึ้นไปสำรวจตึกสุทฺธสังสรรค์เพื่อดูลูกพระลูกเณรเรียนหนังสือ รวมถึงสอบถามถึงปัญหาและอุปสรรคในการสอนกับครูอาจารย์ มีบางครั้งที่ถึงขนาดท่านเข้าสอนด้วยตัวท่านเองก็มี และภายหลังจากสอนเสร็จท่านก็จะเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามในข้อที่สงสัย สร้างความเป็นกันเองกับลูกพระลูกเณรโดยไม่ถือยศศักดิ์หรือถือตนเป็นผู้ปกครองระดับสูงของคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ว่าทำไมลูกพระลูกเณรวัดสามพระยาจึงรักเคารพท่าน คำตอบก็คือเพราะความเมตตาที่ท่านมีต่อลูกพระลูกเณรนั่นเอง^{๗๕}

โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ สำนักเรียนวัดสามพระยาได้ทำการเปิดสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลีเป็นรูปธรรมมากขึ้น พระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนตั้งแต่ชั้นนักธรรมตรีถึงนักธรรมเอก พระปริยัติธรรมแผนกบาลีเปิดสอนตั้งแต่บาลีไวยากรณ์ถึงบาลีประโยค ป.ธ.๙ โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ช่วยเจ้าอาวาสทุกรูป และคณะครูอาจารย์ทุกท่าน โดยได้วางแผนการเรียนการสอนมีรายละเอียดดังนี้

๑. ผู้บริหารประกอบด้วย

๑) เจ้าสำนักเรียน ๒) ประธานฝ่ายบริหารสำนักเรียน ๓) อาจารย์ใหญ่สำนักเรียน ๔) ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่สำนักเรียน ๕) เลขานุการสำนักเรียน ๖) คณะครูอาจารย์

๒. คณะครูอาจารย์ประกอบด้วย

พระเปรียญของวัดสามพระยา

๓. แผนกที่เปิดสอนประกอบด้วย

แผนกธรรมเปิดสอนตั้งแต่ชั้นนักธรรมชั้นตรี-นักธรรมชั้นเอก แผนกบาลี เปิดสอนตั้งแต่บาลีไวยากรณ์-บาลีประโยค ป.ธ.๙

๔. สถานที่เรียน

ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสุทฺธสังสรรค์ วัดสามพระยา และชั้นล่างตึกพักสงฆ์วัดสามพระยา

๕. นักเรียน

ได้แก่ พระภิกษุสามเณรผู้สังกัดวัดสามพระยา และพระภิกษุสามเณรนอกสังกัดวัดสามพระยา

๖. วันเปิดทำการเรียนการสอน

แผนกธรรม เปิดการเรียนการสอนในวันพฤหัสบดี สุดท้ายของเดือนเมษายนของทุก ๆ ปี ส่วนแผนกบาลี เปิดการเรียนการสอนในวันพฤหัสบดีสุดท้ายของเดือนเมษายนของทุก ๆ ปี

^{๗๕} สำนักเรียนวัดสามพระยา, งานฉลองเปรียญธรรม, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๖๐), หน้า ๑๓-๑๔.

๗. วันปิดทำการเรียนการสอน

แผนกธรรม ปิดการเรียนการสอนก่อนสอบธรรมสนามหลวง ๓ วัน ส่วนแผนกบาลี ปิดการเรียนการสอนก่อนสอบบาลีสนามหลวง ๓ วัน

๘. เวลาเรียน

แผนกธรรม เรียนภาคค่ำ เวลา ๑๙.๐๐ น. ถึง ๒๐.๓๐ น. ส่วนแผนกบาลี เรียนภาคเช้า เวลา ๐๙.๐๐ น. ถึง ๑๐.๓๐ น. เรียนภาคบ่าย เวลา ๑๓.๐๐ น. ถึง ๑๕.๐๐ น. เรียนภาคค่ำ เวลา ๑๙.๐๐ น. ถึง ๒๑.๐๐ น.

๙. งบประมาณในการจัดการศึกษา

สำหรับงบประมาณในการบริหารจัดการด้านการศึกษาของสำนักเรียนวัดสามพระยานั้น ปรากฏเชิงเอกสาร โดยมีแหล่งที่มาของรายรับจากส่วนหลัก ๆ ๕ ส่วน คือ ๑. เงินทุนมูลนิธิสมเด็จ พระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร ป.ธ.๙) ๒. เงินมูลนิธิโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดสามพระยา ๓. เงินอุดหนุนการศึกษาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ๔. เงินสนับสนุนจากเจ้าอาวาส ๕. เงินบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา ในขณะเดียวกันก็มีรายจ่ายที่จะต้องบริหารจัดการ ซึ่งประกอบด้วย ๔ ส่วนหลัก ๆ คือ ๑. ค่านิยัตตครูสอนนักธรรมและบาลี ๒. ค่าหนังสือหลักสูตรการศึกษานักธรรมและ บาลี ๓. ค่าอุปกรณ์การศึกษา ๔. ค่ามอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนผู้สอบไล่ได้นักธรรมและบาลี^{๗๖}

๒.๕.๓ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมวัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

สำนักเรียนวัดปากน้ำนั้น ถือว่าเป็นสำนักเรียนที่มีระบบการเรียนการสอนและผลการสอบ ที่ปรากฏชัดเจนเป็นรูปธรรม รวมทั้งด้านการบริหารจัดการต่าง ๆ ดังนั้นจึงขอนำการบริหารจัดการ การเรียนการสอนมาเพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการศึกษา ดังนี้

ก. ด้านการบริหารงานบุคคล

สำนักเรียนวัดปากน้ำ มีระบบการบริหารสำนักเรียนในเชิงโครงสร้าง ซึ่งปรากฏตาม หนังสือประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ ดังนี้

- ๑) เจ้าสำนักเรียน
- ๒) อาจารย์ใหญ่สำนักเรียน
- ๓) เลขานุการสำนักเรียน
- ๔) คณะครูแผนกบาลี
- ๕) คณะครูแผนกธรรม, ธรรมศึกษา^{๗๗}

ข. ด้านการบริหารงานวิชาการ

สำหรับด้านการบริหารงานวิชาการนั้น สำนักเรียนวัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ มีการบริหาร การเรียนการสอนซึ่งปรากฏในระเบียบการ การศึกษาพระปริยัติธรรมสำนักเรียนวัดปากน้ำ ดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การทำการสอน คณะอาจารย์ในทุกชั้นทุกแผนก ต้องมาลงชื่อในการปฏิบัติหน้าที่ก่อนเวลา ทำการสอน ณ ห้องเลขานุการ เป็นประจำทุกภาคเรียน (ที่มีชั่วโมงสอน) คือ ภาคเช้า ภาคบ่าย และค่ำ เมื่อเลิกทำการสอนแล้ว ต้องเซ็นชื่ออีกครั้งหนึ่ง ในการนี้ หากอาจารย์รูปใดรูปหนึ่งมา

^{๗๖} สำนักเรียนวัดสามพระยา, งานฉลองเปรี๊ญธรรม, หน้า ๓-๕.

^{๗๗} พระธรรมปัญญาภรณ์, ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ, หน้า ๘๑-๘๘.

ไม่ทันเวลาเริ่มทำการสอนตามที่กำหนดไว้ ต้องเพิ่มเวลาสอนชดเชยเพื่อให้ครบชั่วโมง และถ้าหากเข้าสอนไม่ครบ ๒ ชั่วโมง โดยเลิกสอนก่อนเวลา ตัวอย่างเช่น สอนเพียง ๑.๓๐ ชั่วโมง เป็นต้น เฉพาะเวลาที่เหลือซึ่งไม่ครบชั่วโมงไม่ถือเป็นเวลาสอน ให้นับเฉพาะ ๑ ชั่วโมงเต็มเท่านั้น

นอกจากนี้ ทุกภาคเวลาของการสอน หากเป็นวันที่ต้องออกแบบฝึกหัดเพื่อทดสอบให้ถือว่า เป็นชั่วโมงของการสอนด้วย อาจารย์ประจำชั้นหรือประจำวิชาต้องอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุม การทำแบบฝึกหัดของนักเรียนจนครบเวลาทำการสอน ถ้าไม่อยู่ปฏิบัติหน้าที่จะไม่นับเป็นชั่วโมงของการสอน

๒. การจัดสอบสนามวัด

สำนักเรียนวัดปากน้ำ ได้จัดสอบการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นการภายในมานานนับตั้งแต่เริ่มส่งชื่อสอบในนามสำนักเรียน ฯ อย่างเป็นทางการตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นการคัดเลือกนักเรียนเพื่อส่งชื่อเข้าสอบสนามหลวงแล้วยังเป็นการประเมินผลการเรียนการสอนของคณะครูไปในตัวอีกด้วย การกำหนดวันสอบประมาณ วันขึ้น ๕-๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ก่อนออกพรรษาในทุกปี การศึกษา ส่วนการดำเนินการสอบนั้น จะถือปฏิบัติตามระเบียบของสนามหลวงแผนกนั้น ๆ ทุกประการ แต่เกณฑ์การตรวจ หรือการให้คะแนนในแต่ละชั้น แต่ละวิชาหรือแต่ละแผนกได้ปรับลดให้ต่ำกว่าเกณฑ์ของสนามหลวง ตัวอย่างเช่น แผนกบาลี

ประโยค ป.ธ. ๔-๕-๖ ต้องได้วิชาละ ๑ ให้

ประโยค ป.ธ. ๓ ไวยากรณ์ต้องได้ ๒ ให้ วิชาแปล-สัมพันธ์-บูรพภาคต้องได้วิชาละ ๑ ให้

ประโยค ๑-๒ ไวยากรณ์ต้องได้ ๒ ให้ วิชาแปลต้องได้ ๑ ให้

ธรรมบทอง ๑ ไวยากรณ์ต้องได้ ๒ ให้ วิชาแปล-สัมพันธ์-บูรพภาคต้องได้วิชาละ ๑ ให้

ชั้นบาลีไวยากรณ์ตอนต้น-ตอนปลาย ไวยากรณ์ต้องได้ ๒ ให้ วิชาแปล-สัมพันธ์-บูรพภาค ต้องได้วิชาละ ๑ ให้

ข้อสำคัญของการสอบสนามวัดก็คือ “นักเรียนผู้สอบไม่ผ่านสนามวัด ถือว่าไม่มีสิทธิ์สอบสนามหลวง” หลักการนี้ได้ถือปฏิบัติเรื่อยมา^{๗๘}

๓. การจัดสอบซ่อมสนามวัด

ต่อมาในการประชุมคณะครู เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๔๑ ตรงกับวันแรม ๓ ค่ำ เดือน ๑๐ ที่ประชุมได้พิจารณาถึงเรื่องการศึกษาพระปริยัติธรรมบาลีและนักธรรมที่สมควรจะได้รับการลดหย่อนผ่อนปรนในการสอบสนามวัดให้แก่ นักเรียนกว่าที่กำหนดไว้เดิม ซึ่งที่ประชุมได้วางหลักการและแนวทางปฏิบัติไว้ ดังนี้

๓.๑ พระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ก. ทุกชั้นที่เป็นประโยคบังคับ คือ ตั้งแต่ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ.๖ ถ้าสอบสนามวัดตกวิชาใด ให้สอบซ่อมวิชานั้น หรือถ้าตกทั้งสองวิชา ก็ให้สอบซ่อมทั้งสองวิชาภายในกำหนด ๑ เดือนหลังจากการสอบสนามวัด (ครั้งแรก) และเพื่อสะดวกในการปฏิบัติงาน จึงกำหนดวันสอบซ่อมในวันแรม ๑๓-๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑

^{๗๘} พระธรรมปัญญาภรณ์, ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ, หน้า ๖๕-๖๖.

ข. ชั้นธรรมบท คงสอบทั้ง ๔ วิชา แต่เกณฑ์การสอบได้ให้ถือวิชาแปลกับวิชาไวยากรณ์เป็นหลัก คือ วิชาไวยากรณ์ต้องได้ ๒ ให้ วิชาแปลต้องได้ ๑ ให้ ส่วนอีก ๒ วิชา คือ บุรพภาคกับสัมพันธ์ แม้จะได้ศูนย์ทั้ง ๒ วิชา ก็ให้ถือว่าสอบผ่าน แต่ถ้าวิชาแปลกับวิชาไวยากรณ์ ได้ ๐ (ศูนย์) ทั้ง ๒ วิชา ก็ให้สอบซ่อมทั้ง ๒ วิชา หรือ ได้ศูนย์วิชาใด ก็ให้ซ่อมวิชานั้น ภายในกำหนด ๑ เดือน หลังจากสอบสนามวัดและเพื่อสะดวกในการปฏิบัติงานจึงกำหนดวันสอบซ่อมในวันแรม ๑๓-๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ทั้งนี้ หมายเอาเฉพาะการสอบภาคต้นเท่านั้น

๓.๒ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม

การสอบในแผนกธรรมให้ปฏิบัติตามหลักการเดิม หากแต่การตรวจให้อาจารย์แม่เมตตาจิตให้แก่เรียนผู้เข้าสอบ โดยยึดหลักเมตตาเป็นที่ตั้งซึ่งถ้าไม่ผิดมากจนเกินไปก็น่าจะให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการสอบสนามหลวง ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขอให้อยู่ในดุลยพินิจของอาจารย์แต่ละท่าน^{๗๙}

๔. การคิดเปอร์เซ็นต์ในการเรียน

นักเรียนในสังกัดสำนักเรียนวัดปากน้ำหรือผู้ที่เข้ารับการศึกษากลายในสำนักเรียนวัดปากน้ำที่มีความประสงค์จะสมัครขอเข้าสอบความรู้ประโยคบาลีสนาภหลวงในทุกชั้นทุกแผนกคือ แผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกธรรมศึกษา ต้องมีเวลาในการเรียนไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ ๗๐ เปอร์เซ็นต์ จึงจะมีสิทธิ์สมัครสอบ การพิจารณาเปอร์เซ็นต์เวลาเรียนของนักเรียนนั้น ทางสำนักเรียนฯ มอบหมายให้เป็นภาระของคณาจารย์ประจำชั้นนั้น ๆ ที่จะต้องร่วมกันพิจารณาดำเนินการตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับระเบียบของสำนักเรียน

การคิดเปอร์เซ็นต์ในส่วน “แผนกบาลี” ซึ่งมีเวลาเรียน ๒ ภาค คือ ภาคเช้าและภาคค่ำ นั้น นักเรียนต้องมาเรียนครบทั้ง ๒ ภาค ถ้านักเรียนรูปใดรูปหนึ่งมาเรียนเฉพาะภาค ๆ เรียนเดียวให้ถือว่าไม่มีเปอร์เซ็นต์ในการเรียนวันนั้น อนึ่งในการนี้เมื่อคณาจารย์ประจำชั้นได้ร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้วหากปรากฏว่า มีนักเรียนบางรูป มีเวลาเรียนไม่ครบตามเกณฑ์ให้คณาจารย์ประจำชั้นรูปใดรูปหนึ่ง คัดรายชื่อส่งเลขานุการสำนักเรียน ฯ เพื่อที่จะได้มีหนังสือแจ้งให้นักเรียนรูปดังกล่าวทราบต่อไป

๕. กำหนดเวลาในการเรียนการสอน

แผนกบาลี-นักธรรม-ธรรมศึกษา เปิดเรียนวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๖ แบ่งเวลาออกเป็นวันละ ๓ ภาคเรียน ทำการเรียนการสอนภาคเรียนละ ๒ ชั่วโมง และมีเวลาพักระหว่างชั่วโมง รวม ๑๐ นาที ดังนี้

ภาคเช้า	เวลา ๐๘.๐๐-๑๐.๐๐ น.	แผนกบาลี
ภาคบ่าย	เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น.	แผนกธรรม, ธรรมศึกษา
ภาคค่ำ	เวลา ๑๘.๐๐-๒๐.๐๐ น.	แผนกบาลี

แผนกนวกภูมิ เปิดเรียนในวันแรม ๙ ค่ำ เดือน ๘ แบ่งเวลาการศึกษาอบรมออกเป็นวันละ ๓ ภาค คือ

ภาครุ่งอรุณ	เวลา ๐๔.๓๐-๐๕.๑๕ น.	ศึกษาอบรม
ภาคเช้า	เวลา ๐๘.๐๐-๑๐.๐๐ น.	ศึกษาเล่าเรียน

^{๗๙} พระธรรมปัญญาภรณ์, ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ, หน้า ๗๑-๗๒.

ภาคบ่าย เวลา ๑๔.๐๐-๑๖.๐๐ น.

ศึกษาเล่าเรียน

ภาคค่ำ เวลา ๑๘.๓๐-๑๙.๓๐ น.

ศึกษาปฏิบัติ

๖. กำหนดปิดเรียน

สำหรับกำหนดการปิดเรียนของสำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ มีดังนี้

๑) หยุดเรียนตามปกติทุกวันโกน-วันพระ ๒) เทศกาลสำคัญทางศาสนา ได้แก่ เทศกาลเข้าพรรษา และพิธีตักบาตรเทโว ๓) เทศกาลสำคัญของชาติ ได้แก่ วันที่ ๕ ธันวาคม วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, วันที่ ๑๒ สิงหาคม วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ, วันสิ้นปีและวันขึ้นปีใหม่ ๔) เทศกาลสำคัญของสำนักเรียน ได้แก่ การสอบธรรมสนามหลวง สอบบาลีสนามหลวง สอบนวกภูมิ อบรมนักระกรรม ก่อนสอบ อบรมบาลีก่อนสอบ วันช่อมกฐิน-รับกฐินพระราชทาน และวันรับประกาศนียบัตร^{๕๐}

ค. การบริหารงานด้านบริหารทั่วไป

สำหรับด้านการบริหารงานทั่วไปนั้น สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญได้วางหลักการศึกษา โดยการส่งเสริมให้กำลังใจยกย่องพระภิกษุสามเณรผู้สอบพระปริยัติธรรมได้ในแผนกต่าง ๆ เป็นประจำเสมอมา นับตั้งแต่สมัยที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อดำ วัดปากน้ำยังมีชีวิตอยู่ โดยถือเอาวันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑ เป็นวันจัดกิจกรรม^{๕๑} หลวงพ่อเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวรญาณวิมล วัดระฆังโฆสิตารามวรมหาวิหาร ได้พยายามปรับระบบการเรียนการสอนของสำนักเรียนให้มีความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น ได้วางกติกาสำหรับนักเรียนปริยัติธรรม โดยการให้ตี “สัญญาณระฆัง” บอกสัญญาณ ดังนี้

ก. แผนกบาลี

เวลา ๐๗.๔๕ น. ให้สัญญาณครั้งที่ ๑

ให้นักเรียนเตรียมตัว

เวลา ๐๗.๕๕ น. ให้สัญญาณครั้งที่ ๒

นักเรียนต้องพร้อมกันในห้องเรียน

เวลา ๐๘.๐๐ น. ให้สัญญาณครั้งที่ ๓

เริ่มสอน

ข. แผนกนักระกรรม

เวลา ๑๒.๔๕ น. ให้สัญญาณครั้งที่ ๑

ให้นักเรียนเตรียมตัว

เวลา ๑๒.๕๕ น. ให้สัญญาณครั้งที่ ๒

นักเรียนต้องพร้อมกันในห้องเรียน

เวลา ๑๓.๐๐ น. ให้สัญญาณครั้งที่ ๓

เริ่มสอน

กติกาดังกล่าวนี้ ยังคงถือปฏิบัติมาตราบเท่าทุกวันนี้แต่เวลาให้สัญญาณอาจจะมีการปรับเปลี่ยนบ้างตามยุคตามสมัย^{๕๒}

๒.๖ สรุปสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีดีเด่นส่วนกลาง

สรุปการบริหารจัดการสำนักเรียนดีเด่นจะเห็นได้ว่ามีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ดังมีโครงสร้างการบริหารหลัก ๆ ในแต่ละสำนักเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย

^{๕๐} สำนักเรียนวัดปากน้ำ, สืบสานพระพุทธศาสนาด้วย การศึกษาพระบาลี, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นครปฐม: พิมพ์ที่: เอ็นเจ กราฟิกรีน, ๒๕๕๙), หน้า ๕๓-๕๔.

^{๕๑} สำนักเรียนวัดปากน้ำ, ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ, หน้า ๖๖.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐.

ด้านการบริหารบุคคล ประกอบด้วย เจ้าสำนักเรียน คณะกรรมการบริหาร อาจารย์ใหญ่ คณะครูสอนพระปริยัติธรรม และเลขานุการสำนักเรียน เป็นต้น ซึ่งโครงสร้างด้านการบริหารบุคคลดังกล่าวในแต่ละสำนักเรียนที่มีผลงานดีเด่นมีความคล้ายคลึงกัน แต่จะต่างกันข้อปลีกย่อยเท่านั้น

ด้านการบริหารวิชาการ ในแต่ละสำนักเรียนมีกิจกรรมหลัก ๆ แต่ละปีการศึกษา ประกอบด้วย การทดสอบภายในห้องเรียนในแต่ละสัปดาห์และมีการทดสอบประจำเดือนรวมทุกชั้นเรียน นอกจากนั้นในช่วงใกล้สอบสนามหลวงจะมีการอบรมก่อนสอบสนามหลวง ๑๕ วันบ้าง ๑ เดือนบ้าง ๒ เดือนบ้าง ตามนโยบายของสำนักเรียนนั้น ๆ และจะเห็นได้ว่าสำนักเรียนวัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ ซึ่งเป็นสำนักเรียนดีเด่นส่วนกลาง มีการบริหารจัดการในการส่งนักเรียนเข้าสอบที่ชัดเจนคือผู้ที่จะมีสิทธิ์เข้าสอบสนามหลวงจะต้องเข้าเรียนไม่น้อยกว่า ๗๐ เปอร์เซ็นต์ การพิจารณาเปอร์เซ็นต์เวลาเรียนของนักเรียนนั้น ทางสำนักเรียนฯ มอบหมายให้เป็นภาระของคณาจารย์ประจำชั้นนั้น ๆ ที่จะต้องร่วมกันพิจารณาดำเนินการตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับระเบียบสำนักเรียนนอกจากนั้นสำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ จะมีความชัดเจนในกิจกรรมการเรียนการสอน กล่าวคือในการทำการสอนนั้นคณาจารย์ในทุกชั้นทุกแผนก ต้องมาลงชื่อในการปฏิบัติหน้าที่ก่อนเวลาทำการสอน ณ ห้องเลขานุการ เป็นประจำทุกภาคเรียน (ที่มีชั่วโมงสอน) คือ ภาคเช้า ภาคบ่าย และค่ำ เมื่อเลิกทำการสอนแล้ว ต้องเซ็นชื่ออีกครั้งหนึ่งหรือหากว่าอาจารย์รูปใดรูปหนึ่งมาไม่ทันเวลาเริ่มทำการสอนตามที่กำหนดไว้ ต้องเพิ่มเวลาสอนชดเชยเพื่อให้ครบชั่วโมง และถ้าเข้าสอนไม่ครบ ๒ ชั่วโมง โดยเลิกสอนก่อนเวลา เศษเวลาที่เหลือซึ่งไม่ครบชั่วโมงไม่ถือเป็นเวลาสอนให้นับเฉพาะ ๑ ชั่วโมงเต็มเท่านั้น ซึ่งการมีข้อกำหนดเช่นนี้ก็จะทำให้คณะครูมีระเบียบวินัยในการสอนอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะส่งผลดีทั้งต่อคณะครูและนักเรียน

ด้านการบริหารงบประมาณ เมื่อดูโดยภาพรวมของสำนักเรียนดีเด่นจะเห็นได้ว่าในแต่ละสำนักเรียนจะมีการบริหารที่แตกต่างกันพอสมควร เช่น บางสำนักเรียนจะเน้นการตั้งกองทุนสำนักเรียนเพื่อนำดอกผลมาบริหารสำนักเรียน แต่ในบางสำนักเรียนจะเน้นการตั้งงบประมาณเป็นรายปี เพื่อความคล่องตัวในการบริหารจัดการ

ส่วนด้านการบริหารทั่วไป นั้นจะเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกัน กล่าวคือมีการบริหารจัดการด้านเสนาสนะ การบริหารในเชิงนโยบาย เช่น การรับนักเรียนเข้าศึกษาหรือการสนับสนุนคณาจารย์ด้านทุนการศึกษาเพื่อให้ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาหรือการดูแลด้านสวัสดิการนักเรียน เป็นต้น

บทที่ ๓

ปัญหาหลักการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

ในบทที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยจะศึกษาปัญหาหลักการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย สภาพทั่วไปของวัดอาวุธ วิกสิตาราม พระอารามหลวง ประวัติความเป็นมาของวัดอาวุธวิกสิตาราม พระอารามหลวงและสภาพ การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดังต่อไปนี้

๓.๑ สภาพทั่วไปของวัดอาวุธวิกสิตาราม พระอารามหลวง^๑

สถานะและสถานที่ตั้ง วัดอาวุธวิกสิตาราม มีฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรีชนิด สามัญ ได้รับการยกฐานะจากวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยมีเลขที่ทะเบียนวัดที่ ๑๓๗ ถนนจรัญสนิทวงศ์ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๗๒ แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

พื้นที่และอาณาเขต วัดอาวุธวิกสิตาราม มีเนื้อที่ ๒๘ ไร่ ๓ งานเศษ ตามโฉนด ๑๕๙๒ เลขที่ ๒๐๑ และ ๕๐๗๙ เลขที่ ๑๘๖ มีลักษณะพื้นที่ราบเรียบสีเหลี่ยมผืนผ้า มีอาณาเขต ดังนี้

๑. ทิศตะวันออก	มีอาณาเขตจรดแม่น้ำเจ้าพระยา
๒. ทิศตะวันตก	มีอาณาเขตจรดถนนจรัญสนิทวงศ์
๓. ทิศเหนือ	มีอาณาเขตจรดคลองบางพลัด
๔. ทิศใต้	มีอาณาเขตเป็นถนนซอยจรัญสนิทวงศ์ ๗๒
- ติดกับลำกระโดงสาธารณะ

๓.๑.๑ ประวัติความเป็นมาของวัดอาวุธวิกสิตาราม พระอารามหลวง

วัดอาวุธวิกสิตาราม เป็นวัดที่เก่าแก่วัดหนึ่ง สร้างมาแล้วประมาณ ๒๐๐ กว่าปี เริ่มต้น จากมีพระและชาวบ้านจำนวนหนึ่งซึ่งอพยพมาจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อครั้งปลายกรุงศรีอยุธยา ราว พ.ศ. ๒๓๑๐ ได้มาตั้งถิ่นฐานที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา พระสงฆ์ที่อพยพมาในสมัยนั้น ได้พำนักและ ก่อสร้างสำนักสงฆ์ขึ้น ณ ที่ดินเชิงเลนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ต่อมา พ.ศ. ๒๔๒๒ (ร.ศ. ๙๘) จึงได้ตั้ง เป็นวัดขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ตั้งชื่อวัดแห่งนี้ว่า “วัดปากคลอง บางพลัด” เพราะตั้งอยู่ตรงปากคลองบางพลัด และเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วัดบางพลัดนอก”

ร.ศ. ๑๑๔ ยุคแรกการบูรณะพัฒนาวัด พ.ศ. ๒๔๓๘ (ร.ศ. ๑๑๔) พระอาจารย์สี เจ้าอาวาสวัดปากคลองบางพลัดท่านเป็นพระนักวิปัสสนาเป็นผู้มีปฏิปทาเคร่งครัดในข้อธรรมแลวินัย ยินดีในที่สงบวิเวก มีข้อวัตรเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของสาธุชนทั่วไป ด้วยความสงบร่มรื่นของสถานที่

^๑ พระราชดิฐและคณะ, งานยกข้อฟ้า ตัดทวนลูกนิมิต วัดอาวุธวิกสิตาราม พระอารามหลวง, (นนทบุรี: นิตยธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๙-๒๐.

แห่งนี้ จึงทำให้อารามขายน้าฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาแห่งนี้เป็นศูนย์รวมของนักปฏิบัติธรรมทั้งหลาย ดังนั้น ท่านจึงเป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสจากพระยาอาวุธภณห์เผด็จ (ท้วม) เจ้ากรมคลังแสงในรัชกาลที่ ๕ เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งท่านเองก็เป็นชาวบางพลัดมีบ้านอยู่ริมคลองบางพลัด ตรงข้ามกับวัดปากคลอง บางพลัด ทางด้านทิศเหนือ ท่านทั้งสองมีความเห็นว่า วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่มาแต่โบราณมีเสนาสนะกุฎิ ศาลาการเปรียญชำรุดทรุดโทรมสมควรที่จะบูรณปฏิสังขรณ์ให้เหมาะสมแก่การเป็นที่พักสงฆ์และ ที่ปฏิบัติศาสนกิจของสาธุชนพุทธบริษัทต่อไป

พระอาจารย์สีและพระยาอาวุธภณห์เผด็จ (ท้วม) ได้ไปพบพระครูแจ่ม ทานโธ วัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร (พระธรรมฐิติญาณ เจ้าอาวาสลำดับที่ ๗ วัดเครือวัลย์วรวิหาร ธนบุรี กรุงเทพฯ) เมื่อได้ปรึกษาหารือเรื่องการบูรณปฏิสังขรณ์และการแปลงวัดจึงได้มีความเห็นร่วมกันว่า มีมติให้แปลงวัดปากคลองบางพลัดเป็นวัดในสังกัดธรรมยุติกนิกาย พร้อมกันนี้คณะสงฆ์พร้อมด้วย คฤหัสถ์มีพระยาอาวุธภณห์เผด็จ (ท้วม) เข้าเฝ้าสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส วัดบวรนิเวศวิหาร เพื่อทูลขอแปลงวัดปากคลองบางพลัด เป็นวัดในสังกัดคณะธรรมยุต สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงเห็นชอบด้วยและตรัสสั่งให้พระยาอาวุธภณห์เผด็จ (ท้วม) เป็นผู้อุปถัมภ์ ในการบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่ชำรุดทรุดโทรม และทำนุบำรุงวัดให้มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นสถานที่ ประกอบพิธีทางศาสนา เช่น กุฏิสงฆ์ หอสวดมนต์ ศาลาการเปรียญ และอุโบสถขึ้นใหม่ให้มีเสนาสนะ เพียงพอและเหมาะสมเพื่อเป็นที่พักจำพรรษาของพระภิกษุสามเณร เป็นที่บำเพ็ญกุศลของ พุทธศาสนิกชนในละแวกนี้ได้ หลังจากนั้น พระยาอาวุธภณห์เผด็จ (ท้วม) พร้อมด้วยคุณหญิงแย้มได้ กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานวิสุงคามสีมา และขอพระราชทานนามวัดปากคลองบางพลัด ใหม่

ร.ศ. ๑๑๘ ได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า “วัดอาวุธวิกสิตาราม” พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงนครบาลรับและกำหนดให้ทราบ ว่า ทรงพระราชอุทิศที่นั้นให้เป็นที่ดินวิสุงคามสีมา สำหรับพระสงฆ์มาแต่ทิศทั้งสี่ ทำสังฆกรรมมีอุโบสถเป็น ต้น และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามอารามแห่งนี้ว่า “วัดอาวุธวิกสิตาราม” พระราชทานเมื่อ วันที่ ๑๙ เมษายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๘ พุทธศักราช ๒๔๔๑

วัดอาวุธวิกสิตาราม มีความหมายว่า วัดที่พระยาอาวุธ (พระยาอาวุธภณห์เผด็จ) และ คุณหญิงแย้ม เป็นผู้บูรณปฏิสังขรณ์ (คำว่า “แย้ม” ตรงกับภาษาบาลีว่า “วิกสิต”) คำบาลี ๓ คำนี้ สนธิเข้ากันระหว่าง อาวุธ+วิกสิต+อาราม เป็น อาวุธวิกสิตาราม ภาษาไทยนิยมใช้คำว่า “วัด” นำหน้า จึงได้ชื่อเต็มว่า วัดอาวุธวิกสิตาราม แปลว่า อารามของพระยาอาวุธภณห์เผด็จกับคุณหญิงแย้ม

วัดอาวุธวิกสิตาราม ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาอีกครั้งหนึ่ง เป็นครั้งที่สอง เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๑ ในยุคของพระสิทธิสารโสภณ (สวน โสโสโก) อดีตเจ้าอาวาสอันดับที่ ๔^๒

^๒ พระราชดิถีและคณะ, งานยกข่อฟ้า ตัดหวายลูกนิมิต วัดอาวุธวิกสิตาราม พระอารามหลวง, หน้า ๒๒-๒๔.

๓.๑.๒ การบริหารและการปกครองวัดอาวุธวิกสิตาราม พระอารามหลวง

วัดอาวุธวิกสิตารามนั้น นับได้ว่าเป็นวัดที่มีการบริหารอย่างเป็นระบบในรูปแบบของ คณะกรรมการวัด โดยการนำของพระเดชพระคุณพระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน โดยได้ แต่งตั้งผู้มีความชำนาญด้านต่าง ๆ เข้ามาดูแลงานของวัดตามความถนัดและความสามารถของแต่ละ รูปแต่ละท่านทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ให้มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่าง ๆ เช่น การปกครอง การสาธารณูปการ การเผยแผ่ การศึกษา เป็นต้น ดังมีรายนามที่ปรากฏ ดังนี้

พระเทพปัญญามุนี (ทองดี ฐิตายุกโก)	เจ้าอาวาส
พระราชติลล (ประนต กิตติวฑฒโน)	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระศรีวินยาภรณ์ (สายรุ้ง อินทาวุธ)	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระครูสุทัศนมุนี	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระครูโชติธรรมสุนทร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระครูคุณสารสาทร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระครูพนธศีลาจารย์	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระครูประภัสสรศีลโสภิต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระมหาสุธรรม คุณกโร	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระครูวินัยธรทรงศักดิ์ วุฑฒโก	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระมหาอภิชัย อภิไชโย	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระครูสุทัศนมุนี	เลขานุการวัด
พระมหาธีระวัฒน์ ธีรวฑฒโน	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
พระมหาหมื่นรินทร์ ปุริสุตโตโม	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
นายจำลอง เนียมลาง	ไวยาวัจกรวัด
นายประจักษ์ พุทธิสมบัติ	ไวยาวัจกรวัด
นายวิจิต เสรีรัฐ	ไวยาวัจกรวัด
นายสายัณห์ มั่นเหมาะ	ไวยาวัจกรวัด
ว่าที่ร้อยตรีอนุสรณ์ เนียมลาง	ไวยาวัจกรวัด ^๓

๓.๒ สภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียน วัดอาวุธวิกสิตาราม

สภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามนี้ หมายถึง กำเนิดสำนักศาสนศึกษา พัฒนาการจากสำนักศาสนศึกษาเป็นสำนักเรียน และระเบียบ ข้อบังคับสำนักเรียน เป็นต้น โดยมีลำดับเนื้อหา ดังนี้

๓.๒.๑ กำเนิดสำนักศาสนศึกษา

พระเทพเมธากร (ขณะเป็นพระราชมนู) และพระเทพปัญญามุนี (ขณะเป็นพระครูคุณสารสาทร) เห็นความลำบากของพระภิกษุสามเณรวัดอาวุธวิกสิตารามที่จะต้องเดินทางไปเรียนในสำนัก

^๓ พระศรีวินยาภรณ์และคณะ, อายุวัฒนมงคล ๗ รอบ ๘๔ ปี พระเทพปัญญามุนี (ทองดี ฐิตายุกโก), (นนทบุรี: นิตยธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๖๐.

เรียนอื่น ๆ ไกลบ้างใกล้บ้างจึงมีแนวความคิดที่จะตั้งสำนักศาสนศึกษาขึ้นเพื่อเปิดเป็นสถานที่ทำการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีทั้งแก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดอาวุธวิศิษฐารามและใกล้เคียง จากแนวคิดดังกล่าวได้ก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ในระยะแรกมีคณะครูและผู้ปฏิบัติงานแผนกต่าง ๆ ๔ รูป ทุกรูปช่วยกันรับผิดชอบปฏิบัติงานและการสอนนักเรียนทั้งแผนกนักธรรมและแผนกบาลีในด้านนักเรียนก็มีจำนวน ๔ รูป เช่นเดียวกัน ผลการเรียนการสอนในปีการศึกษาแรกปรากฏว่านักเรียนสอบได้ทั้งหมด จึงทำให้ทั้งฝ่ายบริหารและผู้ปฏิบัติงานมีกำลังใจในการพัฒนาการศึกษาให้ดีขึ้น จึงได้เปิดรับพระภิกษุสามเณรเข้ามาศึกษาและมีผู้สอบได้มากขึ้นเป็นลำดับ^๔

๓.๒.๒ พัฒนาการจากสำนักศาสนศึกษาเป็นสำนักเรียน

การบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิผลมากขึ้นทุกปี พ.ศ. ๒๕๓๔ มหาเถรสมาคมจึงมีมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๓๖/๒๕๓๔ อนุมัติให้ยกฐานะสำนักศาสนศึกษาวัดอาวุธวิศิษฐารามเป็น “สำนักเรียนวัดอาวุธวิศิษฐาราม” เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๔ ยังความปลาบปลื้มปิติแก่ผู้บริหารและบุคลากรทุกรูป วัดอาวุธวิศิษฐาราม ได้ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นต้นมา จนกระทั่งเปิดสำนักศาสนศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๓๐ มีความเป็นรูปเป็นร่างมาโดยลำดับแต่ในระยะแรกมีเจ้าสำนักศาสนศึกษาคือพระเทพเมธากร รองเจ้าอาวาสคือพระครูคุณสารสาทร และเลขานุการวัดคือพระครูปลัดสัมพันธ์ สิริโตโช ร่วมกันดูแลในฝ่ายบริหาร ส่วนการเรียนการสอนนั้นได้เปิดทำการสอนแผนกบาลีขึ้นเป็นปีแรก โดยมีสามเณรนิวัฒน์ ภูवल ป.ธ.๗ เป็นครูสอนมีนักเรียนจำนวน ๔ รูป สามเณรตระกูล ชำนาญ ป.ธ.๗ สอนนักธรรมชั้นโท ชั้นนวกะภูมิ-นักธรรมชั้นตรี ได้มีพระเถระในวัดช่วยทำการสอน ชั้นอื่น ๆ ยังไม่มีการสอนภายในวัด โดยได้อนุญาตให้ไปเรียนยังสำนักอื่นต่อไป

ต่อมาเมื่อมีนักเรียนมากขึ้นและจากการที่มีนักเรียนสอบได้มากทุกปี จึงได้มีการแต่งตั้งครูเพิ่มขึ้นและเปิดสอนชั้นอื่น ๆ ตามที่มีนักเรียน การเรียนการสอนเริ่มมีความเป็นรูปเป็นร่างเป็นรูปธรรมและมีรูปแบบมาตรฐานแห่งการจัดการศึกษามากยิ่งขึ้น เมื่อมีจำนวนบุคลากรทั้งคณะครูและนักเรียนเพิ่มมากขึ้นและจากการที่พระเทพปัญญามุนี (ขณะเป็นพระครูคุณสารสาทร) ได้เป็นกำลังหลักในการบริหารจัดการศึกษาจัดหาทุนทรัพย์และบุคลากรในการดำเนินการ พระเทพเมธากรซึ่งเป็นเจ้าสำนักเรียนจึงได้แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๓๓ เป็นต้นมา พระเทพปัญญามุนีในฐานะเป็นผู้อำนวยการศึกษาพิจารณาเห็นว่าควรจะมีการจัดทำโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนขึ้นจึงได้ประชุมปรึกษาหารือกับคณะบุคลากรที่ปฏิบัติงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ พร้อมทั้งคณะครูสอนพระปริยัติธรรมในขณะนั้น เพื่อจัดทำโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนเพื่อแสดงตำแหน่งต่าง ๆ พร้อมสายการบังคับบัญชาและร่วมกันร่างระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนขึ้นเพื่อให้การบริหารการศึกษามีระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจนแบ่งลำดับการปฏิบัติงานมีความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละฝ่ายอันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานของสำนักเรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การจัดทำโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนครั้งนั้นมีบุคลากรประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ คือเจ้าสำนัก

^๔ พระราชดิลกและคณะ, งานยกข้อฟ้าตัดทวยลูกนิมิต วัดอาวุธวิศิษฐาราม พระอารามหลวง, หน้า ๙๔-๙๕.

ศาสนศึกษาหรือเจ้าสำนักเรียนผู้อำนวยการศึกษา รองประธานผู้อำนวยการศึกษา อาจารย์ใหญ่ เลขานุการ คณะดำเนินงาน คณะครูและคณะนักเรียน การติดต่อสื่อสารและการบังคับบัญชา ปรัชญาหรือไม่มี ความซับซ้อนแต่ละเอียดมีหน้าที่รับผิดชอบตามความเหมาะสม

การบริหารการศึกษาที่อยู่ภายใต้ระเบียบข้อปฏิบัติใหม่เป็นแรงผลักดันให้คณะทำงานปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ยิ่งขึ้นและมีผลงานเป็นที่พอใจแก่ทุกฝ่ายยิ่งขึ้นด้วย อนึ่งสืบเนื่องจากโครงสร้างดังกล่าวนี้ จึงได้มีการจัดสรรตำแหน่งระเบียบการปฏิบัติและอำนาจหน้าที่การปฏิบัติงานของบุคลากรขึ้นซึ่งแสดงสายการบังคับบัญชาขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่และการประสานงาน ดังนี้ คณะบุคลากรผู้ปฏิบัติงานประกอบด้วยตำแหน่งต่าง ๆ คือ

๑. เจ้าสำนักเรียน เป็นผู้บริหารสูงสุดของสำนักเรียน มีอำนาจหน้าที่บริหารกิจการและบุคลากรภายในสำนักเรียนทั้งหมดสามารถแต่งตั้ง-ถอดถอนบุคคลใด ๆ เพื่อสนับสนุนการบริหารสำนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและออกระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ

๒. ผู้อำนวยการศึกษา (ภายหลังตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็นประธานผู้อำนวยการศึกษา) มีหน้าที่บริหารกิจการและบุคลากรภายในสำนักเรียนทั้งหมดแบ่งเบาภาระหน้าที่ของเจ้าสำนักเรียนจัดหาทุนส่งเสริมสนับสนุนการบริหารสำนักเรียนกำกับดูแลการปฏิบัติงานของทุกฝ่ายและอำนวยความสะดวกตามสมควรแก่อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ ฐานานุกรมและกาลสมัย เพื่อให้การบริหารและการดำเนินงานของสำนักเรียนมีประสิทธิภาพ ซึ่งภายหลังเมื่อพระราชปริยัติวิมลได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าสำนักเรียนแล้วก็ได้ปฏิบัติงานบริหารตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าสำนักเรียนและรับผิดชอบด้านการจัดหาทุนพร้อมอำนวยความสะดวกแก่ทุกฝ่ายส่วนการบริหารบุคลากรอื่น ๆ ท่านได้บริหารร่วมกับครูใหญ่สำนักเรียนซึ่งได้เปลี่ยนเป็นอาจารย์ใหญ่สำนักเรียน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นต้นมา จึงนับได้ว่าได้มอบอำนาจหน้าที่ด้านการบริหารส่วนหนึ่งแก่อาจารย์ใหญ่สำนักเรียน นอกจากนั้นยังได้มีการแต่งตั้งตำแหน่งรองประธานผู้อำนวยการศึกษาเพื่อแบ่งเบาภาระผู้ดำรงตำแหน่งประธานผู้อำนวยการศึกษาด้วย แต่ได้มีการแต่งตั้งเป็นครั้งคราว

๓. ครูใหญ่ มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคลากรปฏิบัติงานและครูสอนพระปริยัติธรรมพร้อมอำนวยความสะดวกให้ทุกฝ่ายสามารถปฏิบัติงานได้โดยสะดวก

๔. เลขานุการ-ธุรการ มีหน้าที่สนองงานบุคลากรทุกระดับในด้านเอกสารนับเป็นการกำหนดสายงานและอำนาจหน้าที่อย่างง่าย ๆ อำนาจหน้าที่ขอบข่ายการปฏิบัติงานขึ้นอยู่กับความสามารถของตัวบุคคล ถ้ามีความสามารถถนัดในด้านใดก็จะมีภาระอาสและการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านนั้น จากที่ได้ผ่านร้อนผ่านหนาวหลายกาลหลายสมัยสภาพสังคมและปัจจัยภายนอกเปลี่ยนแปลงมากขึ้นและมีบทบาทมากขึ้นต่อแนวทางการบริหารและเพื่อให้การบริหารมีประสิทธิภาพตามความเหมาะสมกับยุคสมัย จึงได้มีการจัดสรรตำแหน่งทั้งได้มอบอำนาจหน้าที่ให้มีความสอดคล้องกับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลมากยิ่งขึ้น โครงสร้างการบริหารสำนักเรียนจึงได้ปรับปรุงเรื่อยมาตามลำดับจนกระทั่งปัจจุบัน จึงได้มีการจัดทำระเบียบคณะกรรมการบริหารการศึกษาขึ้น

พระเทพปัญญามุนีพิจารณาเห็นว่าที่ผ่านมาโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระประธานผู้อำนวยการศึกษาและอาจารย์ใหญ่ในการพิจารณาสนองนโยบายของเจ้าสำนักเรียนและแนวทางการบริหารสำนักเรียนเรื่อยมาแต่ยังไม่เป็น

รูปธรรมและไม่ปรากฏในสายงานการบังคับบัญชาและการประสานงานของโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนอำนาจหน้าที่ที่ยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควรจึงได้มอบหมายให้พระครูปลัดสัมพันธ์ สิริเตโช พร้อมคณะกรรมการอำนวยการศึกษาในขณะนั้น (ปัจจุบันเรียกว่ากรรมการบริหารการศึกษา) ร่วมกันพิจารณากร่างคณะกรรมการบริหารการศึกษาเพื่อนำเสนอต่อเจ้าสำนักเรียน จึงเริ่มมีความชัดเจน และได้เพิ่มในโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนมาโดยตลอด^๕

๓.๒.๓ ระเบียบข้อบังคับสำนักเรียน

การบริหารทุกองค์การจำเป็นต้องมีกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อให้มีข้อปฏิบัติร่วมกัน สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม โดยการนำของพระเดชพระคุณพระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียน ได้เล็งเห็นของสำคัญดังกล่าว จึงได้มีบัญชาให้คณะกรรมการบริหารการศึกษาร่างระเบียบข้อบังคับ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร พุทธศักราช ๒๕๓๓ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๓) ดังต่อไปนี้^๖

๑. บททั่วไป

๑.๑ ระเบียบนี้ เรียกว่า “ระเบียบข้อบังคับของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม พุทธศักราช ๒๕๓๓”

๑.๒ ระเบียบนี้ ประกาศใช้ ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ เป็นต้นไป

๑.๓ ระเบียบนี้ ประกาศใช้เป็นกฎข้อบังคับสำหรับครูและนักเรียนโดยเฉพาะ

๑.๔ ในระเบียบข้อบังคับนี้ “ครู” หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางสำนักเรียนให้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม “นักเรียน” หมายถึง พระภิกษุสามเณรที่มีความประสงค์จะเข้ามาอยู่ และที่กำลังเรียนอยู่ในสำนักวัดนี้ “ผู้ปกครอง” หมายถึง พระภิกษุผู้เป็นหัวหน้าญาติที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าอาวาส ซึ่งเซ็นรับรองในหนังสือปฎิญาณตนต่อทางสำนักเรียน

๒. หมวดที่ ๑ ระเบียบการรับนักเรียน

๒.๑ นักเรียนที่จะเข้ามาอยู่ในสำนักวัดนี้ จะต้องมียกหนังสือฝากจากเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักเรียน โดยการรับรองของเจ้าคณะอำเภอ หรือเจ้าคณะจังหวัดโดยถูกต้อง

๒.๒ นักเรียนที่จะเข้ามาอยู่ในสำนักวัดนี้ จะต้องมียกหนังสือปฎิญาณตนต่อทางสำนักเรียน โดยมีผู้ปกครองภายในวัดเซ็นรับรอง และจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารการศึกษาด้วย

๒.๓ นักเรียนที่จะเข้ามาอยู่ในสำนักวัดนี้ ถ้าเป็นพระภิกษุต้องได้พระปฏิโมกข์ และนักรธรรมเอกขึ้นไป ถ้าเป็นสามเณร ต้องได้นักรธรรมตรีขึ้นไป ยกเว้นผู้ที่เข้ามารับการบรรพชา/อุปสมบทกับสำนักวัดนี้โดยตรง แต่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อที่ ๒.๒

^๕ พระราชดิลกและคณะ, งานยกข้อฟ้าตัดหาวลูกนิมิต วัดอาวุธวิกสิตาราม พระอารามหลวง, หน้า ๙๕-๙๙.

^๖ พระราชมนู, “ระเบียบข้อบังคับ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๑๗ (กันยายน ๒๕๕๐): ๓๙.

๒.๔ นักเรียนที่เข้ามาอยู่ในสำนักวัดนี้แล้ว ต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับนี้ และจะต้องให้ความร่วมมือต่อคณะกรรมการบริหารการศึกษา และผู้ปกครองของตน ในเมื่อมีกิจกรรมที่จะต้องทำเกิดขึ้น

๓. หมวดที่ ๒ ระเบียบโรงเรียน

เพื่อให้การปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงได้วางระเบียบไว้ ดังนี้

๓.๑ วันเปิดภาคเรียนประจำปีให้ถือเอา วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๖ ของทุก ๆ ปี

๓.๒ วันปิดภาคเรียนประจำปี ให้ถือเอาวันสุดท้ายของการสอบบาลีสนามหลวงของทุก ๆ ปี

๓.๓ ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนี้ ต้องเป็นผู้มีศีลาจารวัตรดีงาม มีความรู้ ความสามารถในการบริหารการศึกษาและจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารการศึกษา โดยได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าสำนักเรียน

๓.๔ กำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งนี้ ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการบริหารการศึกษา และเจ้าสำนักเรียนเป็นผู้ชี้ขาดตามความเหมาะสม โดยผู้ดำรงตำแหน่งต้องเคารพมติที่ประชุมเป็นสำคัญ

๓.๕ ครูใหญ่มีหน้าที่จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี ให้เป็นไปตามระเบียบและพระธรรมวินัย

๓.๖ การแต่งตั้งครูให้เป็นหน้าที่ของครูใหญ่พร้อมด้วยคณะครูประชุมพิจารณาคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติที่เหมาะสม เพื่อเสนอต่อเจ้าสำนักเรียนประกาศแต่งตั้งให้เป็นครูต่อไป

๓.๗ ครูใหญ่ มีอำนาจสั่งประชุมคณะครูได้ตามที่เห็นสมควร โดยแจ้งให้ทางสำนักงานเลขานุการรับทราบ เพื่อดำเนินการต่อไปทุกครั้ง

๓.๘ เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุผลตามเป้าหมาย ครูใหญ่มีอำนาจสั่งสับเปลี่ยนครูสอนได้ตามความเหมาะสม

๓.๙ นักเรียนทุกรูปต้องเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอโดยเฉลี่ยให้ได้ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ ของการเรียนทั้งหมด จึงจะมีสิทธิ์เข้าสอบในสนามหลวง ยกเว้นในกรณีที่นักเรียนรูปนั้นได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา

๓.๑๐ ห้ามนักเรียนทุกรูปขาดเรียนโดยเด็ดขาด เมื่อมีเหตุจำเป็นต้องมีใบลาให้ถูกต้องโดยมีหัวหน้ากุฏิเซ็นรับรองด้วยทุกครั้ง และจะลาได้ไม่เกิน ๓ ครั้ง ต่อ ๑ อาทิตย์

๓.๑๑ ครูทุกรูปต้องเช็คชื่อของนักเรียน และต้องบันทึกการสอนประจำวันด้วยทุกครั้งที่มีการสอน

๓.๑๒ เมื่อนักเรียนรูปใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้นี้ ให้ครูประจำชั้นรายงานกองเลขานุการทำเรื่องเสนอต่อครูใหญ่ เพื่อจะได้ประชุมคณะครูพิจารณาดำเนินการต่อไป

๓.๑๓ นักเรียนทุกรูปต้องไปถึงห้องเรียนก่อนเวลาเรียน และเข้านั่งประจำที่ของตนให้เรียบร้อยก่อนครู ต้องนั่งห่มให้เรียบร้อยก่อนเข้าห้องเรียน หรืออยู่ในระหว่างที่กำลังเรียน เมื่อครูประจำชั้นไปถึง นักเรียนทุกรูปจะต้องลุกขึ้นทำความเคารพและห้ามนักเรียนทุกรูปขีดเขียน กระดาน ฝาผนัง โต๊ะ เก้าอี้

๓.๑๔ นักเรียนทุกรูปต้องตั้งใจฟังคำอธิบายของครูโดยเคารพ เมื่อจะออกจากห้องเรียนในขณะที่กำลังเรียนต้องได้รับอนุญาตจากครูประจำชั้นเสียก่อน^๗

๔. หมวดที่ ๓ กฎของสำนักเรียน

๔.๑ นักเรียนทุกรูปที่อยู่ในสำนักวัดนี้ ที่ยังไม่ได้นักธรรมชั้นตรี โท เอก ต้องเข้าเรียนในชั้นที่ตนยังเรียนอยู่ จนกว่าจะจบนักธรรมชั้นเอก ยกเว้นที่คณะกรรมการบริหารการศึกษา พิจารณาเห็นสมควรให้ยกเว้น

๔.๒ นักเรียนทุกรูปที่อยู่ในสำนักเรียนวัดนี้ ต้องเข้าเรียนชั้นที่ตนเองยังเรียนอยู่จนกว่าจะจบชั้นเรียนที่ทางสำนักเรียนเปิดทำการสอนอยู่ ยกเว้นในกรณีที่นักเรียนรูปนั้น ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา

๔.๓ นักเรียนที่จบ น.ธ.เอก แล้วแต่ยังไม่ได้ ป.ธ.๕ ต้องสอบบาลีในชั้นที่ตนกำลังเรียนอยู่ให้ได้ภายใน ๒ ปี ถ้าไม่ได้ ให้คณะกรรมการบริหารการศึกษาประชุมพิจารณาแล้วรายงานเจ้าสำนักเรียน เพื่อส่งกลับสำนักเดิมต่อไป กฎข้อนี้ไม่ใช้บังคับนักเรียนชั้นบาลีไวยากรณ์ปีแรก ที่ส่งเข้าสอบชั้นประโยค ๑-๒ ในสนามหลวงปีนั้น

๔.๔ นักเรียนที่ยังไม่จบ น.ธ.เอก ต้องสอบบาลีในชั้นที่ตนกำลังเรียนอยู่ให้ได้ภายใน ๓ ปี ถ้าไม่ได้ให้คณะกรรมการบริหารการศึกษาประชุมพิจารณาแล้วรายงาน เจ้าสำนักเรียน เพื่อส่งกลับสำนักเดิมต่อไป กฎข้อนี้ไม่ใช้บังคับนักเรียนชั้นบาลีไวยากรณ์ปีแรก ที่ส่งเข้าสอบชั้นประโยค ๑-๒ ในสนามหลวงปีนั้น

๔.๕ นักเรียนที่จะไปเรียนข้างนอก (ฝ่ายโลก) ได้ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

๔.๕.๑ ต้องสอบได้ตั้งแต่ ป.ธ.๕ ขึ้นไป

๔.๕.๒ ผู้เข้ามาอยู่ใหม่ที่สอบได้ ป.ธ.๕ แล้ว ต้องเรียนและสอบในชั้นที่ตนยังไม่ได้ให้ได้ในนามสำนักเรียนก่อน เป็นเวลา ๑ ปี

๔.๖ ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสก่อน ในกรณีที่ผู้ขาดคุณสมบัติข้างต้น ที่ได้ไปเรียนข้างนอกมาก่อนที่ทางสำนักเรียนประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับนี้ ให้ถือว่า ได้รับการยกเว้นเป็นกรณีพิเศษ

๕. หมวดที่ ๔ บทกำหนดโทษ

๕.๑ นักเรียนรูปใดที่ล่วงละเมิดระเบียบข้อบังคับนี้ จะได้รับโทษหนัก เบา สถานใดสถานหนึ่ง ดังนี้

๕.๑.๑ ว่ากล่าวตักเตือน

๕.๑.๒ ลงทัณฑ์กรรม

๕.๑.๓ ลงทัณฑ์บน

๕.๑.๔ ให้กลับสำนักเดิม

๕.๑.๕ ให้สละสมณะเพศ

^๗ พระราชมนูณี, “ระเบียบข้อบังคับ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม”, วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๑๗ (กันยายน ๒๕๕๐): ๔๑-๔๒.

การลงโทษ ๕ สถานนี้ สถานใดสถานหนึ่ง ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าสำนักเรียน
ประธานอำนวยการศึกษา ครูใหญ่ และคณะกรรมการบริหารการศึกษาจะพึงวินิจฉัยนักเรียนรูปใดที่
ล่วงละเมิดแล้วแต่กรณี^๔

๓.๒.๔ ระเบียบว่าด้วยการเรียนนอกวัด สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร พุทธศักราช ๒๕๓๗ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๑)

สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามโดยการนำของพระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาสและเจ้าสำนัก
เรียน ได้คำนึงถึงพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาอยู่ในสำนักเรียนและมีความประสงค์จะไปศึกษาต่อใน
ฝ่ายโลกทั้งในระดับอุดมศึกษาและในระดับต่าง ๆ จำเป็นจะต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน
เพื่อความเป็นระเบียบเหมาะสมต่อสมณสาธูปและไม่กระทบต่อการเรียนบาลีของสำนักเรียน จึงได้มี
ระเบียบว่าด้วยการเรียนนอกวัด สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร พุทธศักราช ๒๕๓๗
(แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๕๑) ดังต่อไปนี้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๘ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เพื่อให้
การบริหารการศึกษาของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม มีระเบียบเป็นแบบแผนอย่างดีที่สุด จึงได้วาง
ระเบียบข้อบังคับเพิ่มเติมใน “ระเบียบข้อบังคับ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม พ.ศ. ๒๕๓๓ หมวดที่
๓ กฎของสำนักเรียน ข้อที่ ๑๕ ว่าด้วยนักเรียนที่จะไปเรียนข้างนอก (ฝ่ายโลก) ได้” ดังต่อไปนี้

๑. คุณสมบัติของนักเรียนที่จะเรียนนอกวัดได้

๑.๑ ต้องได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค ขึ้นไป

๑.๒ ต้องขออนุญาตจากเจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนและอาจารย์ใหญ่ เพื่อให้ได้รับความ
เห็นชอบเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นราย ๆ ไป

๑.๓ ต้องไม่กระทบต่อการเรียนภาษาบาลีจนเสียหาย คือ ไม่ขาดเรียนหรือทำเวลาเรียน
ให้ครบตามกฎเกณฑ์ของสำนักเรียน

๑.๔ ต้องไม่ถือเป็นข้ออ้างในการไม่เข้าเรียนภาษาบาลีหรือนักธรรมที่ทางสำนักเรียนเปิด
ทำการสอนอยู่

๑.๕ ต้องสำรวมระวังความประพฤติให้อยู่ในสมณสาธูป

๑.๖ ต้องไม่ไปเรียนในเวลาตรงกันกับเวลาเรียนบาลีหรือนักธรรมในสำนักเรียน

๑.๗ ห้ามเรียน หรือลงทะเลเป็นนัยในช่วง ๓ เดือน ก่อนสอบบาลี

๒. วิชาที่อนุญาตให้เรียนนอกวัดได้

๒.๑ ภาษาอังกฤษ และภาษาอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นในการสื่อสาร

๒.๒ พิมพ์ดีด คอมพิวเตอร์ ชวเลข ที่จำเป็นในการใช้งานของคณะสงฆ์

๒.๓ วิชาที่เรียนนั้นต้องเป็นหลักสูตรระยะสั้น เวลาเรียนไม่เกิน ๓ เดือน

๒.๔ วิชาที่เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนและอาจารย์ใหญ่พิจารณาแล้ว เห็นว่าสมควรให้
เรียนได้

^๔ พระราชมนู, “ระเบียบข้อบังคับ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” วารสารวันศาสนศึกษา
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๑๗ (กันยายน ๒๕๕๐): ๔๑-๔๒.

๓. วิชาที่ไม่อนุญาต

๓.๑ ช่างซ่อม และช่างก่อสร้างทุกประเภท

๓.๒ ช่างอิเล็กทรอนิกส์ วิทยุ โทรศัพท์ วิดีโอ

๓.๓ วิชาช่างอื่น ๆ ที่มหาเถรสมาคมมีคำสั่งห้าม

๓.๔ วิชาที่เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนและอาจารย์ใหญ่พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่สมควรเรียน

ในสายวิชาสามัญ

๔. คุณสมบัติของผู้ที่จะเรียนนอกวัดได้

๔.๑ ต้องได้เปรียญธรรม ๕ ประโยคขึ้นไป (ตามระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนข้อ ๑๕.๑/๒๕๓๓)

๔.๒ ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนและอาจารย์ใหญ่ เพื่อให้ความเห็นชอบเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นราย ๆ ไป

๔.๓ ผู้เรียนต้องปฏิบัติตามระเบียบ ข้อ ๑.๓, ๑.๔, ๑.๕, และ ๑.๖ ว่าด้วยคุณสมบัติของนักเรียนที่จะเรียนนอกวัดได้ในสายวิชาชีพและภาษาหลักสูตรระยะสั้น

๕. สถานศึกษาที่อนุญาตให้เรียนนอกวัดได้

๕.๑ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๕.๒ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

๕.๓ โรงเรียนวชิรมกุฏ

๕.๔ การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ฯลฯ

๖. กรณีพิเศษ

กรณีที่ผู้เรียนเรียนก่อนที่จะมีการประกาศใช้ระเบียบนี้ ทั้งสายวิชาชีพและภาษาซึ่งเป็นหลักสูตรระยะสั้นหรือสายวิชาสามัญ ให้เรียนให้จบในหลักสูตรที่กำลังเรียนอยู่ เมื่อจบแล้วต้องปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยไม่มีข้อยกเว้น ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามเป็นไปด้วยดีมั่นคง เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป เป็นการรักษาแบบอย่างการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักธรรมให้ได้ผลยิ่งขึ้น^๔

๓.๒.๕ สถิติการสอบพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ๑๐ ปีหลังสุด

การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลีของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม มีการดำเนินมาโดยลำดับและมีผลปรากฏเป็นรูปธรรม สำหรับในบทนี้จะนำสถิติการสอบนักธรรม-บาลี ๑๐ ปีหลังสุดมาแสดง เพื่อทราบถึงผลการจัดการเรียนการสอนของการศึกษาต่าง ๆ ที่ผ่านมาและเพื่อเป็นข้อมูลประกอบในการวิจัย ดังมีผลปรากฏดังนี้

ปี พ.ศ.	ประโยค ๑-๒	ป.ธ.๓	ป.ธ.๔	ป.ธ.๕	ป.ธ.๖	ป.ธ.๗	ป.ธ.๘	ป.ธ.๙	รวม
๒๕๕๑	๒๗	๘	๒	๓	๑	๑	-	-	๔๒
๒๕๕๒	๑๕	๙	๕	๒	-	๒	-	-	๓๓

^๔ พระครูคุณสารสาทร, “ระเบียบข้อบังคับ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๒๑ (กันยายน ๒๕๕๔): ๗๖-๗๘.

ปี พ.ศ.	ประโยชน์ ๑-๒	ป.ร.๓	ป.ร.๔	ป.ร.๕	ป.ร.๖	ป.ร.๗	ป.ร.๘	ป.ร.๙	รวม
๒๕๕๓	๑๒	๑๕	๗	๓	๔	-	๑	๑	๔๓
๒๕๕๔	๑๐	๙	๖	๓	๒	-	-	-	๓๐
๒๕๕๕	๙	๘	๘	๒	๑	๑	-	๒	๓๑

ตารางที่ ๓.๑ ผลสอบสนามหลวง แผนกบาลี ปีการศึกษา ๒๕๕๑-๒๕๕๕^{๑๐}

ปี พ.ศ.	ประโยชน์ ๑-๒	ป.ร.๓	ป.ร.๔	ป.ร.๕	ป.ร.๖	ป.ร.๗	ป.ร.๘	ป.ร.๙	รวม
๒๕๕๖	๑๖	๓	๓	๕	๒	๑	-	-	๓๐
๒๕๕๗	๔	๗	๕	-	๓	-	-	-	๑๙
๒๕๕๘	๓	๒	๙	๖	-	๒	-	-	๒๒
๒๕๕๙	๘	๔	๑	๙	-	-	๒	-	๒๔
๒๕๖๐	๙	๑๐	๔	๒	๑	๑	-	๒	๒๙

ตารางที่ ๓.๒ ผลสอบสนามหลวง แผนกบาลี ปีการศึกษา ๒๕๕๖-๒๕๖๐

ปี พ.ศ.	นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก	รวม
๒๕๕๑	๓๗	๒๖	๑๕	๗๘
๒๕๕๒	๑๔	๒๒	๑๓	๔๙
๒๕๕๓	๑๙	๖	๖	๓๑
๒๕๕๔	๒๑	๑๗	๑๔	๕๒
๒๕๕๕	๑๙	๑	๑๑	๓๑

ตารางที่ ๓.๓ ผลสอบสนามหลวง แผนกธรรม ปีการศึกษา ๒๕๕๑-๒๕๕๕

ปี พ.ศ.	นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก	รวม
๒๕๕๖	๑๖	๑๒	๒	๓๐
๒๕๕๗	๒๑	๗	๖	๓๔
๒๕๕๘	๘	๕	๕	๑๘
๒๕๕๙	๖	๘	๖	๒๐

^{๑๐} พระศรีวินยาภรณ์และคณะ, อายุวัฒนมงคล ๗ รอบ ๘๔ ปี พระเทพปัญญามุนี (ทองดี ฐิตายุกโก), (นนทบุรี: นิตยธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๘๒.

ปี พ.ศ.	นักธรรมชั้นตรี	นักธรรมชั้นโท	นักธรรมชั้นเอก	รวม
๒๕๖๐	๒๑	๙	๕	๓๕

ตารางที่ ๓.๔ ผลสอบสนามหลวง แผนกธรรม ปีการศึกษา ๒๕๕๖-๒๕๖๐

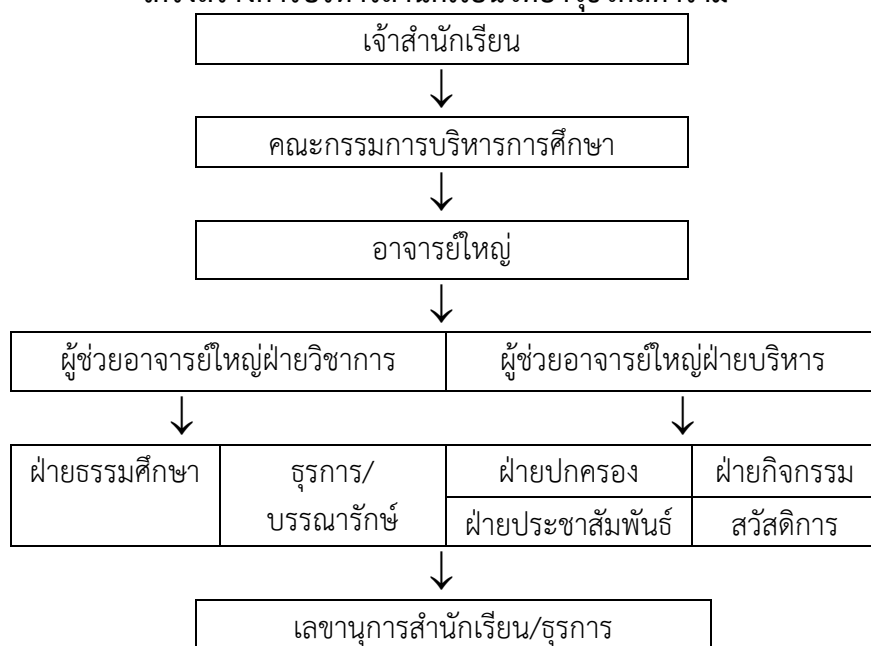
๓.๒.๖ การบริหารจัดการสำนักเรียนวัดอาวูธวิกลิตาราม ปีการศึกษา ๒๕๖๐-๒๕๖๑

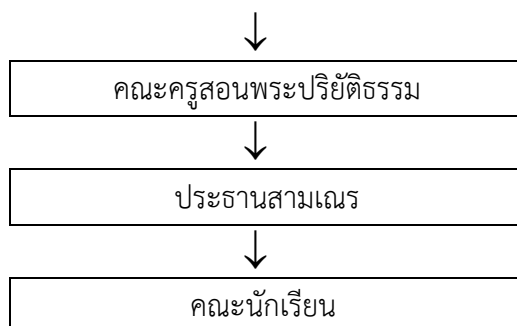
การบริหารจัดการสำนักเรียนถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาสำนักเรียน เพราะเนื่องด้วยองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องหลายส่วนและในการบริหารจัดการสำนักเรียนวัดอาวูธวิกลิตาราม ในปัจจุบันมีการบริหารจัดการหลัก ๆ ในกรอบทฤษฎี ๔ ด้านด้วยกัน คือ ๑. ด้านการบริหารงานบุคคล ๒. ด้านการบริหารงานวิชาการ ๓. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป ดังต่อไปนี้

ก. ด้านการบริหารงานบุคคล

สำนักเรียนวัดอาวูธวิกลิตาราม โดยการนำของพระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนและคณะกรรมการบริหารการศึกษา ได้คำนึงถึงความสำคัญของการบริหารจัดการด้านบุคลากรที่จะส่งผลให้งานที่ทำมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลสูงสุด ด้วยเห็นว่าบุคลากรนั่นเองเป็นผู้ขับเคลื่อนงานส่วนต่าง ๆ ดังนั้นในการบริหารจัดการสำนักเรียนในแต่ละปีการศึกษา ก่อนเริ่มเปิดภาคเรียนจึงมีการพิจารณาคัดเลือกบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่งต่าง ๆ โดยในแต่ละปีการศึกษานั้น อาจจะมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารบ้าง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ ดังมีโครงสร้างการบริหารปัจจุบันซึ่งประกอบไปด้วย เจ้าสำนักเรียน คณะกรรมการบริหารการศึกษา อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายบริหาร เป็นต้น ปรากฏตามโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนวัดอาวูธวิกลิตาราม ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐-๒๕๖๑ ดังแผนภูมิที่ ๓.๑

โครงสร้างการบริหารสำนักเรียนวัดอาวูธวิกลิตาราม

แผนภูมิที่ ๓.๑ แสดงโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนวัดอาวูวิกสิตาราม ปีการศึกษา ๒๕๖๐-๒๕๖๑

สำหรับการบริหารจัดการด้านบุคลากรของสำนักเรียนวัดอาวูวิกสิตาราม เมื่อดูตามโครงสร้างการบริหารสำนักเรียน จะเห็นได้ว่ามีบุคลากรที่สนองงานสำนักเรียนอยู่หลายระดับด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรหลัก ๆ ด้วยกัน คือ คณะกรรมการบริหารการศึกษา คณะดำเนินงานการศึกษา และคณะครูสอนพระปริยัติธรรมซึ่งบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ นั้นก็มีหน้าที่ ๆ แตกต่างกันไป ตามอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งนั้น ๆ เช่น

กรรมการบริหารการศึกษา มีหน้าที่ประชุมพิจารณาการดำเนินงานตามกรอบนโยบายของเจ้าสำนักเรียน เพื่อมีมติแล้วนำเสนอเรื่องราวต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

๑. ก่อนเปิดภาคเรียน คณะกรรมการบริหารการศึกษาจะเป็นผู้พิจารณาการรับสมัครนักเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อเป็นนักเรียนใหม่ในระดับมัธยมศึกษาชั้นตรี และประโยค ๑-๒ พร้อมทั้งเป็นนักเรียนสมทบในระดับชั้นสูง ๆ ขึ้นไป จะพิจารณาจำนวนที่เป็นไปได้ที่จะรับเพิ่มเข้ามาในแต่ละปีการศึกษา ๒. การพิจารณาสนับสนุนการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาโดยพิจารณารางวัลผู้สอบไล่ได้ พร้อมทั้งพิจารณาการยกย่องบุคลากรในสำนักเรียนผู้มีความวิริยะอุตสาหะปฏิบัติงาน มีผลงานดีเด่นในด้านต่าง ๆ และการประกาศยกย่องผู้สนับสนุนสำนักเรียน ๓. การพิจารณาปฏิทินการศึกษา ประจำปีการศึกษา ๔. การพิจารณาอื่น ๆ ตามกฎ ระเบียบข้อบังคับสำนักเรียน พุทธศักราช ๒๕๓๓^{๑๑}

กรรมการดำเนินงานการศึกษาพระปริยัติธรรม มีหน้าที่ปฏิบัติงานตามขอบเขตตลอดถึงอำนาจหน้าที่ของตน ๆ ดังนี้ เช่น อาจารย์ใหญ่ มีอำนาจหน้าที่ คือ

๑. มีอำนาจหน้าที่ตามระเบียบข้อบังคับของสำนักเรียน ฉบับพุทธศักราช ๒๕๓๓ ๒. สนองงานเจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนอย่างเต็มความสามารถ ๓. บริหารกิจการของสำนักเรียนให้เป็นไปด้วยดี ๔. จัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม-บาลี ของสำนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาคณะสงฆ์ไทย ๕. ทำการประชุมสำนักเรียนทุกเดือน (อาทิตย์สุดท้ายของเดือนนั้น ๆ) ๖. จัดประชุมคณะกรรมการบริหารการศึกษาสองเดือนต่อครั้ง ๗. สรุปการประเมินผลการบริหารการดำเนินงานของสำนักเรียนตลอดปีการศึกษา^{๑๒}

^{๑๑} พระศรีวินยาภรณ์, ภาวะผู้นำกับการบริหารของพระเทพปัญญามุนี, (นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๐), หน้า ๘๔.

^{๑๒} ดูรายละเอียดใน กรรมการบริหารการศึกษา, “ระเบียบการบริหาร สำนักเรียนวัดอาวูวิกสิตาราม พุทธศักราช ๒๕๕๔” วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวูวิกสิตาราม, ปีที่ ๒๑ (กันยายน ๒๕๕๔): ๘๓.

ครูสอนพระปริยัติธรรม มีหน้าที่วางแผนการสอน ปฏิบัติงานสอน งานวิชาการ และงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายเป็นกรณีพิเศษ

สำหรับปีการศึกษา ๒๕๖๐-๒๕๖๑ พระเดชพระคุณพระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาสและเจ้าสำนักเรียน ได้มีคำสั่งแต่งตั้งบุคลากรด้านต่าง ๆ เพื่อสนองนโยบายสำนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารการศึกษา คณะดำเนินงานการศึกษา อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ดังต่อไปนี้

พระราชดิลก ป.ธ.๙,M.A.,M.Phil.,Ph.D.		ประธานกรรมการ
พระศรีวินยาภรณ์ ป.ธ.๗,ศน.บ.,อ.ม.,M.Phil.,Ph.D.		รองประธานกรรมการ
พระครูพันธศีลาจารย์ น.ธ.เอก,ป.ธ.๓		กรรมการ
พระครูสุทัตตมุนี น.ธ.เอก,ป.ธ.๔		กรรมการ
พระมหาธีรวัฒน์ ธีรวิพัฒน์ ป.ธ.๘		กรรมการ
พระมหาอภิชาติ อภิชาโย ป.ธ.๙,M.A.,M.Phil.		กรรมการ
พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม ป.ธ.๗,ศน.บ.,ศน.ม.,M.A.,Ph.D.		กรรมการ
พระมหาสมาน ธมมวชิโร ป.ธ.๙		กรรมการ
พระมหาบุญนา ฐานวีโร น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,ศน.บ.,M.A.,Ph.D.		กรรมการ
พระมหาประพันธ์ สิริธโร ป.ธ.๙		กรรมการ
พระมหาคณาจุมิ อคฺคปญฺโญ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,บธ.บ.		กรรมการ/เลขานุการ ^{๑๓}
พระมหาคณาจุมิ อคฺคปญฺโญ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,บธ.บ.		อาจารย์ใหญ่
พระมหาบุญนา ฐานวีโร น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,ศน.บ.,M.A.,Ph.D.		ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่
		ฝ่ายบริหาร
พระมหาสมาน ธมมวชิโร	ป.ธ.๙	ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่
		ฝ่ายวิชาการ
พระมหาวิลาศ กนตวณฺโณ	น.ธ.เอก,ป.ธ.๔	หัวหน้าฝ่ายปกครอง
พระมหาหะพีพัฒน์ อภิวิพัฒน์	น.ธ.เอก,ป.ธ.๕	หัวหน้าฝ่ายกิจกรรม
พระมหาเสกสรร สิริมงคล	น.ธ.เอก,ป.ธ.๕,ศน.บ.	หัวหน้าฝ่ายธรรมศึกษา
พระมหาอนุรักษ กิตติคุตโต	น.ธ.เอก,ป.ธ.๔	เลขานุการสำนักเรียน
พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญฺโญ	น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,ศน.บ.	ประชาสัมพันธ์
สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงศ์ ป.	น.ธ.เอก,ป.ธ.๕	สวัสดิการ
สามเณรสุภาชิต โนน้อย ป.	น.ธ.เอก,ป.ธ.๔	ธุรการ/บรรณารักษ์
นายมงคล สารินทร์	ป.ธ.๗,ศน.บ.,ร.ม.	หัวหน้าฝ่ายกองทุน ฯ
พระมหาสถาพร สุธีโร	น.ธ.เอก,ป.ธ.๕	เจ้าหน้าที่กองทุน ฯ
นายชยานนท์ ไสเสริม	น.ธ.เอก,ป.ธ.๕,บธ.บ.	เจ้าหน้าที่กองทุน ฯ ^{๑๔}

^{๑๓} พระศรีวินยาภรณ์, “คณะกรรมการบริหารการศึกษา”, วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียน วัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๒๗ (กันยายน ๒๕๖๐): ๒๙-๓๑.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔-๓๖.

๑) การประชาสัมพันธ์และการคัดเลือกนักเรียน

ในแต่ละปีการศึกษาสำนักเรียนต่าง ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหานักเรียนเพื่อเข้าศึกษาในสำนักเรียนของตน ๆ ดังนั้นในแต่ละสำนักเรียนต่างก็มีวิธีการประชาสัมพันธ์หานักเรียนที่แตกต่างกันไป สำหรับสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามเมื่อทำการสอบซ่อมเสร็จก็จะมีการประกาศรับสมัครนักเรียนอย่างเป็นทางการโดยการออกหนังสือถึงสำนักเรียนในต่างจังหวัดบ้าง จากการติดต่อโดยตรงถึงคณาจารย์ในต่างจังหวัดบ้างหรือจากการประกาศรับสมัครทางเว็บไซต์สำนักเรียนดังที่ปรากฏเนื้อความว่า

รับสมัครพระภิกษุสามเณรเข้าศึกษาพระปริยัติธรรม วัดอาวุธวิกสิตารามจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี ตั้งแต่ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ.๙ เพื่อสร้างศาสนทายาทที่มีคุณภาพ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ มีผลสัมฤทธิ์ในการจัดการศึกษาที่สูงทุกปี เป็นหนึ่งในสำนักเรียนดีเด่นของคณะสงฆ์ นอกจากนี้วัดอาวุธวิกสิตารามยังส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีถึงปริญญาเอกทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยมีทุนให้จนจบการศึกษา^{๑๕}

และในการคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษาต่อสำนักเรียนมีนโยบายคัดเลือกตั้งแต่พื้นฐานคือ ก่อนที่จะเข้ามาเป็นนักเรียนในสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามจะต้องผ่านการทดสอบเบื้องต้น โดยจะให้เวลาเตรียมตัวประมาณ ๑ เดือน ถึง ๑ เดือน ครึ่ง มีการกำหนดขอบเขตของข้อสอบไว้ล่วงหน้าแล้ว หากผู้เข้ารับการทดสอบมีขีดความสามารถในระดับปานกลาง ถึงสูงสุด (๕๐ เปอร์เซนต์ขึ้นไป) ก็จะได้รับเข้าเป็นนักเรียนของสำนักเรียนทันที นับจากวันประกาศผลการสอบเป็นต้นไป^{๑๖}

๒) การคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรม

คณะกรรมการบริหารการศึกษา ได้สรรหาครูผู้สอนจากบุคลากรภายในสำนักเรียนเป็นอันดับแรกโดยเฉพาะแผนกบาลีต้องให้ครูสอนได้เป็นเปรียญเอกขึ้นไป (เปรียญธรรม ๗ ประโยค) นอกจากนี้ได้นิมนต์พระอาจารย์/เชิฐอาจารย์ฝ่ายฆราวาสผู้มีความรู้ความชำนาญการมาเป็นครูผู้สอนโดยมีคุณสมบัติ เป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค สำหรับหน้าที่ของครูผู้สอน ได้กำหนดไว้ชัดเจน คือ

๑. ด้านการสอนและการค้นคว้า ครูผู้สอนจะต้องมีความตั้งใจ มีความขยัน และมีความรับผิดชอบในหน้าที่การสอน ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าตำราทางวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านภาษาบาลีอย่างสม่ำเสมอ

๒. ด้านการบริหารและการปกครอง ครูผู้สอนต้องรับผิดชอบดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของนักเรียน ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากและประโยชน์ตน อบรมสั่งสอนด้วยหวังความเจริญก้าวหน้าของเหล่าศิษย์เป็นสำคัญ^{๑๗}

^{๑๕} สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, รับสมัครพระภิกษุสามเณรเข้าศึกษาพระปริยัติธรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/a/awutvikasitaram.com/school/home/admission> [๕ เม.ย.๒๕๖๑].

^{๑๖} พระศรีวินยาภรณ์, ภาวะผู้นำกับการบริหารของพระเทพปัญญามณี, หน้า ๕๐.

^{๑๗} พระมหาสายรุ้ง อินทาวุธ ป.ธ.๗, M.Phil., “แผนการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามสู่ความเป็นเลิศ”, วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๑๙ (กันยายน ๒๕๕๒): ๒๙.

๓) การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษานั้นนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาองค์กร ดังนั้นสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม จึงได้ส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรในสำนักเรียน ให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการให้มากยิ่งขึ้น โดยสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายปริยัติธรรม ได้แก่ แผนกธรรม ตั้งแต่ชั้นธรรมชั้นตรี โท และเอก แผนกบาลี คือ ชั้นประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ.๙ และฝ่ายอุดมศึกษา คือ ระดับปริญญาตรี โท และเอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาการศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม “ด้านพัฒนาประสิทธิภาพของบุคลากร” ดังข้อความที่ปรากฏ ดังนี้

๑. พัฒนาทรัพยากรบุคคลของสำนักเรียนที่สอบผ่านนักธรรม-บาลี ได้แล้วให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ มีศักยภาพในการรับใช้พระพุทธศาสนา เป็นนักเผยแผ่ที่พร้อมด้วยคุณลักษณะที่ดี เป็นนักวิชาการที่เพียบพร้อมด้วยความรู้ความสามารถ เป็นนักปกครองที่เข้มแข็ง เป็นนักสาธารณะสังคมที่มีความเสียสละ ๒. เพิ่มปริมาณผู้เข้าสอบให้มากขึ้น สร้างภาพลักษณ์ในระบบการศึกษานักธรรม-บาลี ให้เป็นที่ยอมรับของสังคม^{๑๘}

ดังนั้นเพื่อส่งเสริมบุคลากรด้านการศึกษาให้ปรากฏเป็นรูปธรรมและได้พัฒนาศักยภาพตามความสามารถของแต่ละบุคคล สำนักเรียนฯ จึงได้ประกาศให้มีระเบียบสำนักเรียนว่าด้วย “หลักเกณฑ์การให้ทุนสมทบเพื่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา” ในระดับต่าง ๆ ดังนี้

การทุนสมทบการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะกรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียน ฯ จะพิจารณามอบทุนสมทบการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรผู้ที่ทำการศึกษาที่มหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยทั่วไป โดยมอบทุนสนับสนุนให้เทอม/ภาคการศึกษาละ ๔,๐๐๐.- บาท ต่อรูปต่อทุนคุณสมบัติผู้รับทุน มีดังนี้

๑. เป็นคณะกรรมการบริหาร คณะดำเนินงานและคณะครูหรือนักเรียนในสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

๒. มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าเปรียญธรรม ๕ ประโยค และนักธรรมชั้นเอก

๓. เฉพาะคณะกรรมการบริหาร คณะดำเนินงานและคณะครู ต้องเป็นผู้มีศีลาจารวัตรที่ดีงามประพฤติตามพระธรรมวินัย เอาใจใส่กิจวัตรและกิจกรรมของวัด/สำนักเรียนเป็นอย่างดี และทำการสอนในสำนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

๔. เฉพาะนักเรียนต้องเป็นผู้ได้คะแนนด้านข้อวัตรปฏิบัติ คือ ทำวัตรสวดมนต์ บิณฑบาต และช่วยเหลือกิจกรรมของวัด/สำนักเรียนอย่างละ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ขึ้นไปในแต่ละเทอม/ภาคการศึกษา และเข้าเรียนให้ได้ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป

๕. ผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๑ ถึง ๔ และผู้สำเร็จเปรียญธรรม ๙ ประโยค เป็นผู้ที่มีสิทธิรับทุนนี้ทันที

๖. ผู้ขาดคุณสมบัติตามข้อ ๑ ถึง ๔ ข้อใดข้อหนึ่ง ให้อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการบริหารการศึกษาเพื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล

^{๑๘} พระมหาสายรุ้ง อินทาวุธ ป.ธ.๗,M.Phil.,Ph.D., “แผนการพัฒนาการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม”, วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๒๑ (กันยายน ๒๕๕๔): ๕๗.

การทุนสมทบการศึกษาระดับปริญญาโท คณะกรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียน ฯ จะพิจารณาทุนสมทบการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ และมหาวิทยาลัยทั่วไป โดยมอบทุนสนับสนุนเทอม/ภาคการศึกษาละ ๑๐,๐๐๐.- บาท ต่อรูปต่อทุน ในกรณีที่ศึกษาต่อในต่างประเทศจะได้รับทุนสนับสนุนเทอม/ภาคการศึกษาละ ๑๕,๐๐๐.- บาท คุณสมบัติผู้รับทุนมีดังนี้

๑. เป็นคณะกรรมการบริหาร คณะดำเนินงานและคณะครู หรือนักเรียนในสำนักเรียนวัด อารุวิกสิตาราม

๒. มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าเปรียญธรรม ๗ ประโยค (เฉพาะคณะครู ฯ จะได้รับการพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ)

๓. เฉพาะคณะกรรมการบริหารคณะครูและคณะดำเนินงานต้องเป็นผู้มีศีลาจารวัตรที่ดีงาม ประพฤติตามพระธรรมวินัย เอาใจใส่ในกิจวัตรและกิจกรรมของวัด/สำนักเรียนเป็นอย่างดีและทำงานในสำนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

๔. เฉพาะนักเรียนต้องเป็นผู้ได้คะแนนด้านข้อวัตรปฏิบัติ คือ ทำวัตรสวดมนต์ ปิณฑบาต และช่วยเหลือกิจกรรมของวัด/สำนักเรียนอย่างละ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ขึ้นไปในแต่ละเทอม/ภาคการศึกษา และเข้าเรียนให้ได้ ๗๐ เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป

๕. ผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๑ ถึง ๔ และผู้สำเร็จเปรียญธรรม ๙ ประโยค และพระนักศึกษาที่ปฏิบัติศาสนกิจในส่วนกลาง เป็นผู้ที่มีสิทธิรับทุนนี้ทันที

๖. ผู้ขาดคุณสมบัติตามข้อ ๑ ถึง ๔ ข้อใดข้อหนึ่ง ให้อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการบริหารการศึกษาเพื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล

ข้อผูกพันในการรับทุน

๑. ผู้ที่ได้รับทุนจะต้องปฏิบัติงานที่วัดหรือสำนักเรียนตามที่คณะกรรมการบริหารการศึกษาได้แต่งตั้ง

๒. ในกรณีผู้รับทุนศึกษาต่อในต่างประเทศ จะต้องกลับมาปฏิบัติงานที่วัดหรือสำนักเรียนในตำแหน่งที่คณะกรรมการบริหารการศึกษาได้แต่งตั้ง เป็นเวลา ๑ ปี

การทุนสมทบการศึกษาระดับปริญญาเอก คณะกรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียน ฯ จะพิจารณาทุนสมทบการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยทั่วไป โดยมอบทุนสนับสนุนให้เป็นเทอมภาคการศึกษาละ ๑๕,๐๐๐.- บาท ต่อรูปต่อทุน ในกรณีผู้รับทุนศึกษาต่อในต่างประเทศจะได้รับทุนสนับสนุนเทอม/ภาคการศึกษาละ ๓๐,๐๐๐.- บาท คุณสมบัติผู้รับทุน มีดังนี้

๑. เป็นคณะกรรมการบริหาร คณะดำเนินงานและคณะครู ในสำนักเรียนวัดอารุวิกสิตาราม

๒. มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าเปรียญธรรม ๗ ประโยค

๓. เป็นผู้ที่มีศีลาจารวัตรที่ดีงาม ประพฤติตามพระธรรมวินัย เอาใจใส่ในกิจวัตรและกิจกรรมของวัด/สำนักเรียนเป็นอย่างดี

๔. ผู้มีคุณสมบัติตามข้อ ๑ และ ๓ พร้อมสำเร็จเปรียญธรรม ๙ ประโยค เป็นผู้ที่มีสิทธิรับทุนนี้ทันที

๕. ผู้ขาดคุณสมบัติตามข้อ ๑ ถึง ๓ ข้อใดข้อหนึ่ง ให้อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการบริหารการศึกษาเพื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล

ข้อผูกพันในการรับทุน

๑. ผู้ที่ได้รับทุนจะต้องปฏิบัติงานที่วัดและสำนักเรียนที่คณะกรรมการบริหารการศึกษาได้แต่งตั้ง

๒. ในกรณีผู้รับทุนนี้ศึกษาต่อในต่างประเทศ จะต้องกลับมาปฏิบัติงานที่วัดหรือสำนักเรียนที่คณะกรรมการบริหารการศึกษาได้แต่งตั้งให้ เป็นเวลา ๑ ปี เป็นอย่างน้อย

๓. ในกรณีผู้รับทุนนี้ศึกษาระดับปริญญาโทและเอกทั้งในประเทศและต่างประเทศต่อเนื่องกัน จะต้องกลับมาปฏิบัติงานที่วัดหรือสำนักเรียนที่คณะกรรมการบริหารการศึกษาได้แต่งตั้งเป็นเวลา ๒ ปี

การพิจารณาให้ทุน/การยกเลิกทุน เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียน และคณะกรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาอนุมัติให้ทุนทั้ง ๓ ประเภทนี้ในแต่ละเทอม/ภาคการศึกษา และสามารถพิจารณาหยุดการให้ทุนสมทบในกรณีดังนี้

๑. ผู้รับทุนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดหลักเกณฑ์การให้ทุนสมทบเพื่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

๒. ผู้รับทุนมีความประพฤติเสื่อมเสีย ไม่เอาใจใส่ต่อกิจวัตรและกิจกรรมของวัด/สำนักเรียน

๓. ผู้รับทุนไม่ไปศึกษาต่อในระดับ/สาขาวิชา/สถานศึกษาตามที่ได้แจ้งไว้

๔. ในกรณีผู้รับทุนศึกษาต่อในต่างประเทศ แต่ไม่สามารถปฏิบัติงานที่วัดหรือสำนักเรียนได้ หลังจากจบแล้ว ต้องชดเชยทุนตามจำนวนที่ได้รับทั้งหมดภายใน ๑ ปี^{๑๙}

ข. ด้านการบริหารงานวิชาการ

การบริหารวิชาการนั้น นับว่ามีความสำคัญยิ่งของระบบการศึกษาในระดับต่าง ๆ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม โดยคณะกรรมการบริหารการศึกษาได้คำนึงถึงความสำคัญดังกล่าวจึงมีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบตลอดปีการศึกษาดังมีปรากฏ รายชื่อครูสอนพระปริยัติธรรม ระเบียบเกี่ยวกับการเรียนการสอน วิธีการสอน การทดสอบประเมินผล และการอบรมก่อนสอบ เป็นต้นตามลำดับดังนี้

๑) ครูสอนพระปริยัติธรรม

สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เมื่อเริ่มปีการศึกษาใหม่ครูใหญ่สำนักเรียนจะเป็นผู้ติดต่อประสานงานผู้ที่เหมาะสมเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลี เพื่อนำเสนอในที่ประชุมคณะกรรมการบริหารการศึกษา เพื่อพิจารณาเห็นชอบตามมติที่ประชุม หลังจากนั้นครูใหญ่สำนักเรียนจะนำรายชื่อที่ผ่านมติที่ประชุม เพื่อนำเสนอเจ้าสำนักเรียนในการอนุมัติแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมต่อไป โดยในปีการศึกษา ๒๕๖๐-๒๕๖๑ นี้ มีรายชื่อคณะครูสอนพระปริยัติธรรมดังต่อไปนี้

^{๑๙} พระมหาสายรุ้ง อินทาวุธ ป.ธ.๗,M.Phil., “แผนการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม สู่ความเป็นเลิศ”, วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๑๙ (กันยายน ๒๕๕๒): ๓๐-๓๓.

๑. พระมหาสมาน	ธมมวชิโร	ป.ธ.๙	ครูประโยค ป.ธ.๖
๒. พระมหาประพันธ์	สิรินธโร	ป.ธ.๙	ครูประโยค ป.ธ.๖
๓. พระมหาธีระวัฒน์	ธีรวิฑฒโน	ป.ธ.๘	ครูประโยค ป.ธ.๕
๔. นายมงคล	สารินทร์	ป.ธ.๗,ศน.บ.,ร.ม.	ครูประโยค ป.ธ.๕
๕. พระมหาอมร	สิริคุตโต	ป.ธ.๗	ครูประโยค ป.ธ.๔
๖. สามเณรพรภวิทย์	อุปัชฌ์ ป.	ป.ธ.๘	ครูประโยค ป.ธ.๔
๗. พระมหาชนก	ชวนปญโญ	น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,ศน.บ.	ครูประโยค ป.ธ.๓
๘. พระมหาคณาวุฒิ	อคคปญโญ	น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,บธ.บ.	ครูประโยค ๑-๒
๙. พระมหามูล	อินทวิโร	ป.ธ.๗	ครูประโยค ๑-๒
๑๐. พระมหาสุทธิพงษ์	สุทธิปญโญ	น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,ศน.บ.	ครูประโยค ๑-๒
๑๑. สามเณรภาณุวัฒน์	ภาวงศ์ ป.	น.ธ.เอก,ป.ธ.๕	ครูประโยค ๑-๒
๑๒. พระมหาวิลาส	กนตวณโณ	น.ธ.เอก,ป.ธ.๔	ครูนักธรรมชั้นตรี
๑๓. พระมหาสิทธิชัย	สิริวิฑฒโน	น.ธ.เอก,ป.ธ.๕	ครูนักธรรมชั้นโท
๑๔. พระมหาสถาพร	สุธีโร	น.ธ.เอก,ป.ธ.๕	ครูนักธรรมชั้นโท
๑๕. พระมหาสุนทร	อดิเมโธ	น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,รป.บ.,ร.ม.	ครูนักธรรมชั้นเอก ^{๒๐}

๒) ระเบียบเกี่ยวกับการเรียนการสอน

๑. สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เปิดเรียนบาลีทุกชั้น หลังวันวิสาขบูชา ๑ วัน ของทุกปี
๒. ให้หยุดเรียนเฉพาะวันพระกับวันอาทิตย์หรือวันสำคัญอื่น ๆ
๓. ให้เข้าเรียน ๒ ภาค คือ ภาคเช้า ตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ น. ถึงเวลา ๑๐.๓๐ น. และภาคค่ำ เวลา ๑๙.๐๐ น. ถึงเวลา ๒๑.๐๐ น. รวมวันหนึ่งเท่ากับ ๔ ชั่วโมง หรืออาจมีการสอนเสริมพิเศษแล้วแต่กรณี

๔. ให้เปิดเรียนนักธรรมทุกชั้น หลังจากเข้าพรรษาไปแล้ว ตั้งแต่วันแรม ๔ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี จนถึงสอบธรรมสนามหลวงวันวันพระและวันอาทิตย์

๕. ให้ปิดเรียนก่อนเข้าพรรษาเป็นเวลา ๕ วัน เพื่อช่วยกันทำกิจต่าง ๆ ภายในวัดเนื่องในเทศกาลวันเข้าพรรษา

๖. เมื่อมีความจำเป็นบางอย่างครูผู้สอนในชั้นนั้น ๆ อาจจะสับเปลี่ยนเวลาสอนในช่วงใดช่วงหนึ่งได้ แต่รวมแล้วต้องมีเวลาเรียน ๔ ชั่วโมง ต่อวัน

๗. ในการเข้าเรียนในแต่ละวันและแต่ละภาค ให้สัญญาณระฆังก่อนเข้าเรียนจริง ๕ นาที^{๒๑}

๓) วิธีการเรียนการสอน

ในกระบวนการเรียนการสอน นักธรรมชั้นตรี-โท-เอก และประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ.๕ จะส่งเสริมพัฒนาความรู้ตามหลักสูตรชั้นนั้น ๆ พร้อมทั้งฝึกความสามารถและทักษะที่จำเป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติงานด้วย กล่าวคือมีการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่แม่กองบาลีสนามหลวง

^{๒๐} พระมหาสายรุ้ง อินทาวุโธ ป.ธ.๗,M.Phil., “แผนการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามสู่ความเป็นเลิศ”, วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๑๙ (กันยายน ๒๕๕๒): ๓๒-๓๖.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘-๒๙.

และแม่กองธรรมสนามหลวงประกาศใช้ทุกประการ และมีจุดเด่นในการพัฒนาบุคลากร คือนักเรียนทุกระดับได้รับการอบรมความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการพิมพ์ การเขียนป้ายโฆษณาและการใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น การส่งเสริมให้เป็นคนกล้าแสดงออก กล้าพูดในที่สาธารณะ ส่งเสริมให้เป็นนักเทศน์ นักเผยแผ่และด้านภาษาอังกฤษ เป็นต้น^{๒๒}

อนึ่งเนื่องจากการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะการเรียนบาลี มีลักษณะพิเศษจากการศึกษาระบบทั่วไป วิธีการเรียนการสอนจึงเน้นเรื่องของการท่องจำ การแปล (ไทยเป็นมคธหรือ มคธเป็นไทย) และการฝึกเขียนเป็นหลักในแต่ละชั้นประโยค จึงมีวิธีเรียน ดังนี้

ชั้นประโยค ๑-๒ สำหรับวิชาไวยากรณ์ นักเรียนทุกระดับต้องท่องหลักบาลีไวยากรณ์ได้ ส่วนวิชาแปลมคธเป็นไทย นักเรียนทุกระดับต้องแปลหนังสือล่วงหน้าก่อนอาจารย์เข้าสอน ชั้นประโยค ป.๓ ซึ่งประกอบด้วย ๔ วิชาหลัก คือ ๑. วิชาไวยากรณ์ นักเรียนทุกระดับต้องท่องหลักบาลีไวยากรณ์ได้และทำความเข้าใจหลักไวยากรณ์ได้เป็นอย่างดี ๒. วิชาแปลมคธเป็นไทย นักเรียนทุกระดับต้องแปลหนังสือล่วงหน้าก่อนอาจารย์เข้าสอน ๓. วิชาสัมพันธไทย นักเรียนต้องท่องหลักสัมพันธไทยได้และมีความเข้าใจหลักการสัมพันธอย่างถูกต้องตามหลักสูตร และ ๔. วิชาบูรพภาค นักเรียนต้องเข้าใจรูปแบบหนังสือราชการและหนังสืออื่น ๆ รู้จักวางหน้ากระดาษวรรคตอนและระเบียบลักษณะการใช้ตัวอักษรให้ถูกต้องตามสมัยนิยม ชั้นประโยค ป.๓.๔ สำหรับวิชาแปลไทยเป็นมคธ (วิชากลับ) นักเรียนต้องดูหนังสือล่วงหน้าก่อนอาจารย์เข้าสอน เพื่อศึกษารูปประโยคต่าง ๆ ส่วนวิชาแปลมคธเป็นไทย นักเรียนต้องแปลหนังสือล่วงหน้าก่อนอาจารย์เข้าสอน เพื่อจะได้เข้าใจเนื้อหาที่เรียนในห้องเรียนแต่ละวัน การเรียนการสอนในชั้นประโยค ป.๓.๕ ซึ่งประกอบด้วย วิชาแปลไทยเป็นมคธ หรือที่เรียกว่า (วิชากลับ) นักเรียนต้องดูหนังสือล่วงหน้าก่อนอาจารย์เข้าสอน เพื่อศึกษารูปประโยครวมถึงสำนวนที่ต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม ส่วนวิชาแปลมคธเป็นไทย นักเรียนต้องแปลหนังสือล่วงหน้าก่อนอาจารย์เข้าสอน และชั้นประโยค ป.๓.๖ ซึ่งประกอบด้วยวิชาแปลไทยเป็นมคธ (วิชากลับ) นักเรียนต้องดูหนังสือล่วงหน้าก่อนอาจารย์เข้าสอนในแต่ละวัน ส่วนวิชาแปลมคธเป็นไทย ซึ่งเป็นวิชาที่มีเนื้อหามาก นักเรียนต้องแปลหนังสือล่วงหน้าก่อนอาจารย์สอน เพื่อศึกษาในเนื้อหาที่เข้าเรียนในแต่ละวัน ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจเนื้อหาขณะเรียนได้ง่ายขึ้น^{๒๓}

๔) การทดสอบประเมินผล

การทดสอบ เป็นกระบวนการสำคัญของการเรียนการสอนของสำนักเรียนวัดอาวุธวิศิฐาราม เพื่อวัดความรู้และพิจารณาผลการเรียนว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดต้องแก้ไขและพัฒนา และฝึกให้เกิดความชำนาญในการเขียนเมื่อมีการสอบจริง ภายในหนึ่งสัปดาห์จะมีการทดสอบทุกวันศุกร์ สำหรับครูผู้สอนต้องนำไปกรอกคะแนนผลการทดสอบและแบบฝึกหัดของนักเรียนทุกระดับส่งอาจารย์ใหญ่ทุกวันจันทร์ เพื่อรวบรวมข้อมูลนำไปอบรมตักเตือน

^{๒๒} พระศรีวินยาภรณ์, ภาวะผู้นำกับการบริหารของพระเทพปัญญามุนี, หน้า ๕๐.

^{๒๓} ดูรายละเอียดใน พระมหาสายรุ้ง อินทาวุธ ป.๓, M.Phil., “แผนการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิศิฐาราม สู่ความเป็นเลิศ”, วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิศิฐาราม, ปีที่ ๑๙ (กันยายน ๒๕๕๒): ๓๕-๓๖.

ชี้แนะปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางแก้ไข เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลในการเรียนการสอนของครูและนักเรียน

แต่ละเดือนจะมีการสอบประเมินผลทุกชั้น ใช้มาตรฐานการสอบสนามหลวง มีการออกปัญหาจากส่วนกลางที่ครูสอนไม่ทราบมาก่อนและใช้กรรมการกลางที่นักเรียนตั้งขึ้นมาเป็นผู้ตรวจข้อสอบ ส่งรายงานการสอบต่ออาจารย์ใหญ่ เพื่อนำเข้าที่ประชุมประจำเดือนต่อไปโดยวันสอบนั้นให้อาอาทิติยที่สุดท้ายของเดือน เป็นวันสอบประเมินผล วิธีการทดสอบดังกล่าวนี้ ทำให้ทั้งครูผู้สอนและนักเรียนเกิดการตื่นตัวตลอดเวลา ที่จะต้องเร่งพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้มีปัญหา น้อยที่สุดและเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาดังกล่าว

๕) การอบรมก่อนสอบ

การอบรมก่อนสอบบาลีสนามหลวง เป็นกระบวนการสำคัญของการเรียนการสอนของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในการเตรียมตัวก่อนสอบ ให้พระภิกษุสามเณรผู้เป็นนักเรียนมีความรู้และความมั่นใจในการสอบบาลีสนามหลวง และเป็นการเผยแผ่กิจกรรมการศึกษาของคณะสงฆ์แก่พุทธศาสนิกชนให้ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นวิชาการทางพระพุทธศาสนาและได้ร่วมกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา ซึ่งมี การอบรม ดังนี้

ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ.๕ อบรมก่อนสอบบาลีสนามหลวงเป็นเวลา ๑๕ วัน ปัจจุบัน ๓๐ วัน กำหนดเวลาอบรมก่อนสอบบาลีสนามหลวง แบ่งเป็น ๓ ช่วง คือ

ภาคเช้า เวลา ๐๘.๐๐ น. - ๑๐.๓๐ น.

ภาคบ่าย เวลา ๑๓.๐๐ น. - ๑๖.๐๐ น.

ภาคค่ำ เวลา ๑๙.๐๐ น. - ๒๑.๐๐ น.

วิธีการอบรมที่เพิ่มจากปกติ คือ การให้นักเรียนได้อ่านและแปลหนังสือหลายรอบ การแต่งภาษาไทยหลายรอบและการทำข้อสอบทุกวัน เนื่องจากการฝึกเขียนบ่อย ๆ จะทำให้เกิดทักษะและมีความแม่นยำในการตอบปัญหา มีความมั่นใจในการสอบบาลีสนามหลวง ทุกปีมีนักเรียนเข้าร่วมอบรมเป็นจำนวนมากซึ่งนักเรียนเหล่านี้มาจากวัดต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค^{๒๔}

ค. ด้านการบริหารงานงบประมาณ

การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ในแต่ละวัด ผู้เป็นเจ้าของสำนักเรียนต้องเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่ออำนวยความสะดวก ตั้งแต่ จัดหาครู หาเงินทุน จัดหาวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน อุปกรณ์การเรียนการสอน และบริหารให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย หากเจ้าสำนักเรียนไม่มีความรับผิดชอบ หรือทอดธุระกระบวนการการเรียนการสอน ก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ พระเทพปัญญามุนี มองเห็นสภาพปัญหาทางการเงินมาโดยตลอดแม้จะได้รับการสนับสนุนจากศิษยานุศิษย์และผู้เคารพนับถือจำนวนมาก ซึ่งจะได้รับการบริหารจัดการทรัพยากรเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการบริหารการศึกษาทุกปี ซึ่งดูเหมือนไม่มีปัญหาอะไรต้องคิดมาก แต่ท่านได้มีความวิตกว่า หากสิ้นยุคของท่าน หรือยุคของผู้อุปถัมภ์สนับสนุนเหล่านั้นแล้ว สถานภาพทางการเงินในการบริหาร

^{๒๔} พระมหาสายรุ้ง อินทาวุโธ ป.ธ.๗, M.Phil., “แผนการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามสู่ความเป็นเลิศ”, วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๑๙ (กันยายน ๒๕๕๒): ๓๖-๓๗.

การศึกษา อาจประสบปัญหาได้จนกระทั่งในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการศึกษาพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ในปีการศึกษา ๒๕๓๓ เมื่อมีบุคลากรมากขึ้น มีการจัดการศึกษาที่เป็นระบบมากขึ้น รวมทั้งการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นก็มีมากขึ้นตามมา จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงปัญหาด้านการเงินที่เกิดขึ้นได้ เพราะเงินเป็นปัจจัยทางการบริหารอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญ

อนึ่ง เท่าที่ทางภาครัฐได้จัดสรรงบประมาณให้ในขณะนั้น สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้รับการจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๑๕,๐๐๐ ถึง ๑๕๐,๐๐๐ บาท ต่อปี ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนน้อยไม่เพียงพอแม้แต่ค่าอุปกรณ์การศึกษาที่จะจัดถวายแก่คณะครูนักเรียน ดังนั้นการดำเนินการศึกษา จึงได้ใช้ทุนทรัพย์ที่ได้จากการบริจาคของญาติโยมศิษยานุศิษย์ของพระเทพเมธากร (จันทร์ จันทเถร) และพระเทพปัญญามุนี (ทองดี ฐิตายุก) ขณะเป็นพระครูคุณสารสาทร ตลอดจนคณะศรัทธาญาติโยมสาธุชนทั่วไป เป็นเงินหลักในการบริหารการศึกษาสำนักเรียน และใช้เงินสนับสนุนจากกรมการศาสนาเป็นเงินสนับสนุน^{๒๕}

ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ พระเทพปัญญามุนี (ทองดี ฐิตายุก) ขณะเป็น พระครูคุณสารสาทร ได้ตระหนักถึงความลำบากในการได้มาซึ่งทุนทรัพย์ในการจ่ายบริหารสำนักเรียน เนื่องจากทุนทรัพย์สำหรับการใช้จ่ายบริหารการศึกษา ซึ่งมีผู้บริจาคเป็นค่าใช้จ่ายในแต่ละปีการศึกษาที่ผ่านมา ยังไม่แน่นอนและไม่อาจนิ่งนอนใจได้ว่า ในอนาคตวันข้างหน้าจะมีทุนทรัพย์เพียงพอในการใช้จ่ายบริหารการศึกษาในสำนักเรียนหรือไม่ อีกทั้งเงินสนับสนุนที่ได้รับจากกรมการศาสนาในขณะนั้น ยังไม่พอเพียงกับงบประมาณในการใช้จ่ายตลอดปีการศึกษา จึงมีความจำเป็นต้องหวังพึ่งเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเพียงอย่างเดียว เพื่อให้การบริหารการศึกษาของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยด้วยดี ทั้งในปัจจุบันและเพื่อเป็นหลักประกันถึงความมั่นคงในอนาคต พระเทพปัญญามุนี จึงมีแนวความคิดที่จะจัดตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้น และได้ปรึกษากับคณะกรรมการวัดพร้อมทั้งคณะกรรมการบริหารสำนักเรียน เพื่อเสนอแนวความคิดและหาแนวทางในการจัดตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมขึ้น ซึ่งที่ประชุมก็มีมติให้สามารถจัดตั้งได้โดยไม่ขัดข้องแต่ประการใด จากนั้นท่านจึงวางแผนดำเนินงาน โดยตัดสินใจถือเอาฤกษ์จัดงานคล้ายวันเกิดครบ ๕ รอบ (๖๐ ปี) ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๔ ตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม ประกาศให้คณะศิษยานุศิษย์ทราบสภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาภายในวัดและวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม ตามกำลังศรัทธาและให้เป็นไปตามเงื่อนไขการตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม คือ เริ่มตั้งครั้งแรกตั้งแต่ ๕๐๐ บาท ขึ้นไป จากนั้นจะเพิ่มเติมเท่าไรก็ได้ โดยได้กำหนดให้ใช้เพียงดอกเบี้ยที่เกิดขึ้นจากเงินต้นที่นำฝากธนาคารทั้งหมดเท่านั้น ซึ่งเงินต้นที่มีผู้บริจาคมายังคงมีจำนวนเท่าเดิมครบตามจำนวนที่มีผู้บริจาคทั้งสิ้น จะไม่นำมาใช้จ่ายแต่อย่างใดเป็นที่มั่นใจว่าเงินที่มีผู้บริจาคตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมในสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามนี้จะยังคงเป็นประโยชน์ต่อการบริหารการศึกษา ตั้งแต่วันที่เริ่มบริจาคไปจนตลอดอายุของสำนักเรียนก็ว่าได้ นับเป็นผลของการมองการณ์ไกล การมีวิสัยทัศน์ และความสามารถในการแก้ปัญหาการเงินอย่างถูกต้องและมั่นคงของพระเทพปัญญามุนี^{๒๖}

^{๒๕} พระศรีวินยาภรณ์, ภาวะผู้นำกับการบริหารของพระเทพปัญญามุนี, หน้า ๕๙.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙-๖๐.

จากดอกเบี้ยที่ได้จากการตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมท่านได้กำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกับคณะกรรมการกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม เพื่อใช้จ่ายดังนี้

๑. เพื่อใช้บริหารการศึกษาตลอดปี ๒. เพื่อถวายเป็นนิยัตติคณะกรรมการดำเนินงานการศึกษาและครูสอนพระปริยัติธรรม ๓. เพื่อเป็นทุนสวัสดิการครูและนักเรียน ๔. เพื่อเป็นค่าภัตตาหารครูและนักเรียน

ในการจัดตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมนี้ พระเทพปัญญาภรณ์เป็นผู้ริเริ่มบุกเบิกและรวบรวมทุนทรัพย์ในรูปแบบคณะกรรมการกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมมาโดยตลอด มีคุณทัศนีย์ วิจิตรสอนและคณะ รับอาสาเป็นผู้รวบรวมและจัดทำบัญชีผู้ตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม รับผิดชอบดำเนินการนำฝาก-ถอน รายงานผลการปฏิบัติงานต่อเจ้าสำนักเรียน โดยไม่หวังค่าตอบแทนใด ๆ ทำให้ได้รับความสะดวก มีความเป็นระบบ และตรวจสอบง่ายยิ่งขึ้น จากการรวบรวมทุนทรัพย์ที่มีผู้มีจิตศรัทธาร่วมตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม มีระบบการเก็บรวบรวมเงินและรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ทำระบบบัญชีเสร็จสมบูรณ์ครั้งแรกในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๔ นับเป็นก้าวแรกหรือจุดเริ่มต้นของรากฐานแห่งความมั่นคงในอนาคตของสำนักเรียนก็ว่าได้

คณะผู้รวบรวมกองทุนการศึกษา โดยมีพระเทพปัญญาภรณ์เป็นประธาน ได้มีความวิริยะอุตสาหะมาโดยตลอด แต่ก็ยังมีความจำเป็นต้องรวบรวมต่อไป เพราะเงินจำนวนดังกล่าวเมื่อใช้ตามเงื่อนไขและวัตถุประสงค์ก็เห็นว่ายังไม่เพียงพอกับความจำเป็นในการใช้จ่ายบริหาร เนื่องจากมีความต้องการให้เงินกองทุนการศึกษานี้สามารถให้ประโยชน์ได้ตลอดไป ตั้งแต่ปีแรกที่ได้เริ่มตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมจนถึงปัจจุบัน ได้รวบรวมรายชื่อผู้บริจาคและจำนวนเงินกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม และได้พิมพ์ผนวกเข้ากับท้ายวารสารรายปี ซึ่งจัดพิมพ์เป็นธรรมทานแก่สมาชิกกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมและแจกเป็นธรรมทานในวันศาสนศึกษาและวันบูรพาจารย์มาโดยตลอด ตั้งแต่ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ กระทั่งปัจจุบัน มีผู้บริจาคทรัพย์ “ตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม” สรุปรวมตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๔ ถึง ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ เป็นจำนวนเงิน (เงินต้น) ทั้งสิ้น ๔๖,๑๙๗,๕๐๐ บาท (สี่สิบล้านหนึ่งแสนหกหมื่นเจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน)^{๒๗}

นอกจากนั้น สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามได้รับเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ประจำปีงบประมาณต่าง ๆ ตามประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เช่นที่ปรากฏข้อความในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ดังต่อไปนี้

เพื่อให้การจัดงบประมาณเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ เป็นไปตามมติที่ประชุม และเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จึงประกาศเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ดังนี้

^{๒๗} พระศรีวินยาภรณ์, ภาวะผู้นำกับการบริหารของพระเทพปัญญาภรณ์, หน้า ๖๐-๖๑.

๑. อุดหนุนสำนักเรียนที่จัดการเรียนการสอนแผนกธรรม

นักธรรม

อุดหนุนตามจำนวนผู้เรียนที่เข้าสอบ ในอัตรา ๑,๐๐๐ บาท/รูป/ปี

อุดหนุนผู้เรียนที่ขาดสอบ ในอัตรา ๑๐๐ บาท/รูป/ปี

ธรรมศึกษา

อุดหนุนตามจำนวนผู้เรียนที่สอบได้ ในอัตรา ๙๐ บาท/คน/ปี

โดยใช้ ข้อมูลจากสถิติผลการสอบนักธรรมสนามหลวง

๒. อุดหนุนสำนักเรียนที่จัดการเรียนการสอนแผนกบาลี

เปรียญตรี (ประโยค ๑-๒-ป.ธ.๓)

อุดหนุนผู้ที่สอบได้	อัตรา	๖,๐๐๐	บาท/รูป/ปี
---------------------	-------	-------	------------

อุดหนุนผู้เรียนที่สอบตก	อัตรา	๕๐๐	บาท/รูป/ปี
-------------------------	-------	-----	------------

อุดหนุนผู้เรียนที่ขาดสอบ	อัตรา	๑๐๐	บาท/รูป/ปี
--------------------------	-------	-----	------------

เปรียญโท (ประโยค ป.ธ.๔-๖)

อุดหนุนผู้ที่สอบได้	อัตรา	๘,๐๐๐	บาท/รูป/ปี
---------------------	-------	-------	------------

อุดหนุนผู้เรียนที่สอบตก	อัตรา	๑,๐๐๐	บาท/รูป/ปี
-------------------------	-------	-------	------------

อุดหนุนผู้เรียนที่ขาดสอบ	อัตรา	๑๐๐	บาท/รูป/ปี
--------------------------	-------	-----	------------

เปรียญเอก (ประโยค ป.ธ.๗-๙)

อุดหนุนผู้ที่สอบได้	อัตรา	๑๐,๐๐๐	บาท/รูป/ปี
---------------------	-------	--------	------------

อุดหนุนผู้เรียนที่สอบตก	อัตรา	๒,๐๐๐	บาท/รูป/ปี
-------------------------	-------	-------	------------

อุดหนุนผู้เรียนที่ขาดสอบ	อัตรา	๑๐๐	บาท/รูป/ปี
--------------------------	-------	-----	------------

โดยใช้ ข้อมูลจากสถิติผลการสอบบาลีสนามหลวง ปี พ.ศ.๒๕๖๐

บาลีศึกษา

อุดหนุนผู้เรียนที่สอบได้	อัตรา	๑,๐๐๐	บาท/คน/ปี
--------------------------	-------	-------	-----------

อุดหนุนผู้เรียนที่สอบตก	อัตรา	๕๐๐	บาท/คน/ปี
-------------------------	-------	-----	-----------

อุดหนุนผู้เรียนที่ขาดสอบ	อัตรา	๑๐๐	บาท/คน/ปี
--------------------------	-------	-----	-----------

อุดหนุนค่าใช้จ่ายในการจัดสอบธรรม-บาลี สนามหลวง

อุดหนุนผู้เข้าสอบนักธรรม	อัตรา	๒๐๐	บาท/รูป/ปี
--------------------------	-------	-----	------------

อุดหนุนผู้เข้าสอบธรรมศึกษา	อัตรา	๓๐	บาท/รูป/ปี
----------------------------	-------	----	------------

อุดหนุนผู้เข้าสอบบาลี	อัตรา	๒๐๐	บาท/รูป/ปี
-----------------------	-------	-----	------------

อุดหนุนผู้เข้าสอบบาลีศึกษา	อัตรา	๑๐๐	บาท/รูป/ปี
----------------------------	-------	-----	------------

โดยใช้ - ข้อมูลจากสถิติผลการสอบธรรมสนามหลวง ปีการศึกษา ๒๕๕๙

- ข้อมูลจากสถิติผลการสอบบาลีสนามหลวง ปี พ.ศ. ๒๕๖๐

๓. อุดหนุนค่าตอบแทนบุคลากร

ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม	อัตรา	๑๕,๐๐๐	บาท/รูป/ปี
-------------------------------	-------	--------	------------

ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี	อัตรา	๒๐,๐๐๐	บาท/รูป/ปี
-------------------------------	-------	--------	------------

พระปริยัตินิเทศก์

อัตรา ๒๐,๐๐๐ บาท/รูป/ปี^{๒๘}**ง. ด้านการบริหารงานทั่วไป**

ในด้านการบริหารทั่วไปนั้น นับว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าด้านอื่น ๆ เพราะนอกจากจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่คณะครูนักเรียนผู้เข้ามาศึกษาในสำนักเรียนแล้วยังเป็นการส่งเสริมกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียนอีกทางหนึ่ง ดังนั้นสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามได้คำนึงถึงความสำคัญดังกล่าว จึงอำนวยความสะดวกแก่คณาจารย์และนักเรียนพระปริยัติธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น สถานที่พักจำพรรษาและถวายภัตตาหาร เป็นต้น นอกจากนั้นยังให้การอุปถัมภ์ด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) การส่งเสริมสวัสดิการคณะครูและนักเรียน

การส่งเสริมด้านสวัสดิการนั้นถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารองค์กร เพราะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรในองค์กร สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามได้ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงจัดให้มีฝ่ายสวัสดิการของสำนักเรียนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คณะครูและนักเรียนดังมีระเบียบการบริหารสำนักเรียนที่ว่าด้วยเรื่องสวัสดิการดังนี้

๑. สำรวจความจำเป็นในการใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ประจำในสถานที่ต่าง ๆ เช่น หอฉัน กุฏิ โรงเรียนพระปริยัติธรรม และจัดทำให้พร้อมเสร็จ ๒. จัดหาและให้เบิกเครื่องสมณบริขารของใช้ต่าง ๆ เช่น สบู่, ยาสีฟัน, ผงซักฟอก, ใบมีดโกน, สบง, จีวร เป็นต้น ๓. ดูแลการรักษาพยาบาลพระภิกษุสามเณรนักเรียนที่อาพาธ ๔. ดูแลการขบฉันทพร้อมทั้งจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคแก่พระภิกษุสามเณร^{๒๙}

๒) การส่งเสริมการศึกษาคณะครูและนักเรียน

ในการบริหารทั่วไปนั้น นอกจากด้านสวัสดิการที่ทางสำนักเรียนได้อำนวยความสะดวกแก่คณะครูและนักเรียนแล้วสิ่งที่สำนักเรียนได้จัดให้มีเพิ่มเติมคือในด้านการส่งเสริมการศึกษาของคณะครูและนักเรียนเพื่อส่งเสริมด้านกำลังใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการศึกษาของครูและนักเรียนตามนโยบายของสำนักเรียน ดังคำสัมภาษณ์ของพระมหาคณาวุฒิ อคฺคปัญโญ^{๓๐} อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนที่ว่า

ในการบริหารทั่วไปในปัจจุบันนี้ สำนักเรียนได้ส่งเสริมการศึกษาของคณะครูและนักเรียนโดยป็นการส่งเสริมด้านกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย การจัดถวายรางวัลแก่นักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น นักเรียนผู้มีความประพฤติดี ขยันศึกษาเล่าเรียน รางวัลทดสอบประจำเดือน รางวัลอบรมบาลีและนักธรรมก่อนสอบสนามหลวงแก่นักเรียนผู้ทำคะแนนดี การจัดถวายรางวัลผู้สอบได้ในวันศาสนศึกษาแผนกธรรมตั้งแต่นักธรรมชั้นตรีถึงนักธรรมชั้นเอก ส่วนแผนกบาลีตั้งแต่ ประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.๖.๙

^{๒๘} ข้อมูลจากฝ่ายธุรการสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} กรรมการบริหารการศึกษา, “ระเบียบการบริหาร สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม พุทธศักราช ๒๕๕๔” วารสาร วันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๒๑ (กันยายน ๒๕๕๔): ๘๖.

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปัญโญ, กรรมการบริหารการศึกษา/อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

นอกจากนั้นเพื่อเป็นกำลังใจแก่ผู้สอบได้ในปีการศึกษาต่าง ๆ และเพื่อเป็นการสร้างแรงบันดาลใจแก่นักเรียนรุ่นน้อง ๆ สำนักเรียนได้จัดให้มีพิธีต้อนรับและแสดงมุทิตาจิต ดังมีข้อความที่ปรากฏในหนังสือภาวะผู้นำกับการบริหารของพระเทพปัญญามุนี ว่า

ในวันเข้ารับประกาศนียบัตรประโยค ๑-๒ การเข้ารับการทรงตั้งเปรียญธรรม ๓ ประโยค การเข้ารับการพระราชทานประกาศนียบัตรและพัดยศเปรียญธรรม ๖ เปรียญธรรม ๘ ประโยค พร้อมทั้งการพระราชทานสมณศักดิ์แก่บุคลากรของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม จะมีพิธีแสดงมุทิตาสักการะ ร่วมแสดงความยินดี มีการอาราธนาพระสงฆ์ต่างวัดมาเจริญชัยมงคลคาถา พระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปร่วมเป็นสักขีพยานและต้อนรับ เป็นอีกกำลังใจหนึ่งที่ทำให้มีความปลื้มปิติเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่พร้อมทั้งสร้างแรงบันดาลใจแก่นักเรียนรุ่นน้อง ๆ ได้มีความพยายามมากขึ้น ด้วยคิดว่า “สักวันหนึ่งจะเป็นวันของเรา”^{๓๑}

๓.๓ สรุปปัญหาการจัดการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

ในบทที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา สภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมา และสภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นต้น ของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ซึ่งพอประมวลเนื้อหาโดยสรุปในบทนี้ ดังต่อไปนี้ ในการบริหารจัดการสำนักเรียนใน ๔ ด้าน คือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณและด้านการบริหารงานทั่วไป เมื่อวิเคราะห์ตามข้อมูลพื้นฐานเอกสารที่ปรากฏก็ดี จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในส่วนที่ไม่ปรากฏเชิงเอกสารก็ดี จึงพอประมวลได้ว่า ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสำนักเรียนมีการบริหารจัดการในทางโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนไม่ต่างจากปัจจุบันมากนัก ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงบ้างในข้อปลีกย่อย เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลาของการบริหารสำนักเรียน ที่เห็นได้ชัดเจนในการบริหารสำนักเรียนในอดีตที่ผ่านมาเมื่อมองไปที่การบริหารด้านบุคลากรนั้น จะเห็นได้ว่าฝ่ายปกครองจะมีบทบาทชัดเจนสามารถประสานงานกับหัวหน้าญาติเพื่อแก้ไขปัญหานักเรียนที่อยู่ในปกครองได้ตลอดเวลา หรือในด้านวิชาการก็จะมีคณาจารย์ที่มีทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิในการสอนเป็นหลัก จึงง่ายต่อกระบวนการเรียนการสอนเพราะมีทั้งความชำนาญในวิชาการที่สอนและในขณะเดียวกันก็เป็นทีเกรงใจของนักเรียน เช่น การเข้าเรียนตรงต่อเวลา การไม่ขาดเรียนโดยไม่มีเหตุอันควรและในขณะเดียวกันก็มีความเข้มงวดในกฎระเบียบสำนักเรียน สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนงบประมาณเองก็มีการบริหารจัดการในลักษณะนำดอกเบียจากเงินกองทุนการศึกษามาใช้จ่ายเป็นหลัก โดยมีฝ่ายกองทุนการศึกษาเป็นผู้ดูแลบริหารจัดการ ซึ่งในส่วนนี้เมื่อมองในแง่การบริหารจัดการก็ไม่ได้มีสิ่งที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตมากนัก แต่ในปัจจุบันมีการเพิ่มบุคลากรทำงานด้านกองทุนให้มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อรองรับกับงานที่มากขึ้น นอกจากนั้นก็มีงบประมาณจากกรมการศาสนาซึ่งจัดอุดหนุนสำนักเรียนตามปีงบประมาณ ซึ่งไม่ต่างจากปัจจุบันมากนักแต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นการอุดหนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามปีงบประมาณต่าง ๆ และตามจำนวนผู้สอบได้ในแต่ละปีการศึกษา เรียกว่าเป็นงบอุดหนุนจากภาครัฐนั่นเอง หรือในด้านการบริหารทั่วไปจะเห็นได้ว่านอกจากนักเรียนจะมีการสร้างอาคารสถานที่เพิ่มเติม เพื่ออำนวยความสะดวก

^{๓๑} พระศรีวินยาภรณ์, ภาวะผู้นำกับการบริหารของพระเทพปัญญามุนี, หน้า ๓๕.

ความสะอาดแก่ผู้เข้ามาศึกษาเล่าเรียนแล้วสิ่งที่ได้ปฏิบัติมาเป็นประจำทุกปีก็คือการจัดแสดงมูทิตาจิตแก่ผู้สอบได้ในแต่ละปีการศึกษาในชั้นประโยคต่าง ๆ มาโดยลำดับ ถ้าจะมองถึงจุดแข็งของสำนักเรียนในส่วนการบริหารทั่วไปในช่วงระยะเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา ก็คือการทำงานเป็นทีมของฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายปกครองของสำนักเรียนก็จะมีประสานงานกับหัวหน้าภูมียุทธ์ตลอดเวลา เพื่อดูแลนักเรียนในการเป็นอยู่ขบขัน ตลอดถึงการเข้าเรียน เป็นต้น นอกจากนั้นก็มีการประชุมทั้งในระดับผู้บริหารและคณะครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับทราบและแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ จึงส่งผลดีต่อการเรียนการสอนและมีผลการสอบปรากฏในระดับที่น่าพอใจอย่างต่อเนื่อง

ในการบริหารจัดการปัจจุบันนั้นจะเห็นได้ว่า สำนักเรียนวัดอาวสุวิสิฐาราม มีการบริหารจัดการหลัก ๆ ใน ๔ ด้านด้วยกัน คือ ๑. ด้านการบริหารงานบุคคล ๒. ด้านการบริหารงานวิชาการ ๓. ด้านการบริหารงานงบประมาณ และ ๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป

สำหรับด้านการบริหารงานบุคคล ปัจจุบันสำนักเรียนมีการบริหารจัดการโดยแยกย่อยเป็น ๕ ส่วน คือ การประชาสัมพันธ์และการคัดเลือกนักเรียน การคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรม การคัดเลือกคณะดำเนินงาน การส่งเสริมบุคลากรและการพัฒนาบุคลากร ด้านการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก ๆ และระเบียบที่เกี่ยวข้องในแต่ละปีการศึกษา ซึ่งได้แก่ ระเบียบการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การทดสอบประเมินผลและการอบรมก่อนสอบ ในส่วนด้านการบริหารงานงบประมาณ ปัจจุบันสำนักเรียนได้รับงบประมาณสำหรับการบริหารจัดการสำนักเรียนจากกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลัก โดยการนำดอกผลมาบริหารเพื่อเป็นนิยัตติคณะครูและคณะดำเนินงานเป็นรายเดือนและใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของการตั้งกองทุนโดยมีเจ้าหน้าที่กองทุนเป็นฝ่ายดูแลบริหารจัดการ สำหรับบที่ได้รับอีกส่วนคือเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ประจำปีงบประมาณต่าง ๆ ตามประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นงบประมาณรายปี โดยจ่ายตามประกาศเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ประจำปีงบประมาณต่าง ๆ ส่วนด้านการบริหารทั่วไป ปัจจุบันนอกจากด้านสวัสดิการที่ทางสำนักเรียนได้อำนวยความสะดวกแก่คณะครูและนักเรียนแล้วสิ่งที่สำนักเรียนได้จัดให้มีเพิ่มเติมคือ ในด้านการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การจัดถวายรางวัลแก่นักเรียนในด้านต่าง ๆ กล่าวคือจัดถวายรางวัลนักเรียนผู้มีความประพฤติดี ขยันศึกษาเล่าเรียน รางวัลทดสอบประจำเดือน เป็นต้น ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์จากกลไกการบริหารจัดการในทางโครงสร้างที่ดี การบริหารในระดับผู้ปฏิบัติภารกิจที่ดี จะเห็นได้ว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนักจะเปลี่ยนแปลงบ้างในข้อปลีกย่อยเท่านั้น สำหรับการบริหารจัดการสำนักเรียนใน ๔ ด้าน ดังกล่าวมา ในบทนี้ผู้วิจัยนำมาเพื่อเป็นข้อมูลให้ทราบถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี สำนักเรียนวัดอาวสุวิสิฐาราม รวมถึงสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนวัดอาวสุวิสิฐารามโดยภาพรวม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวสุวิสิฐาราม ในบทที่ ๔ ต่อไป

บทที่ ๔

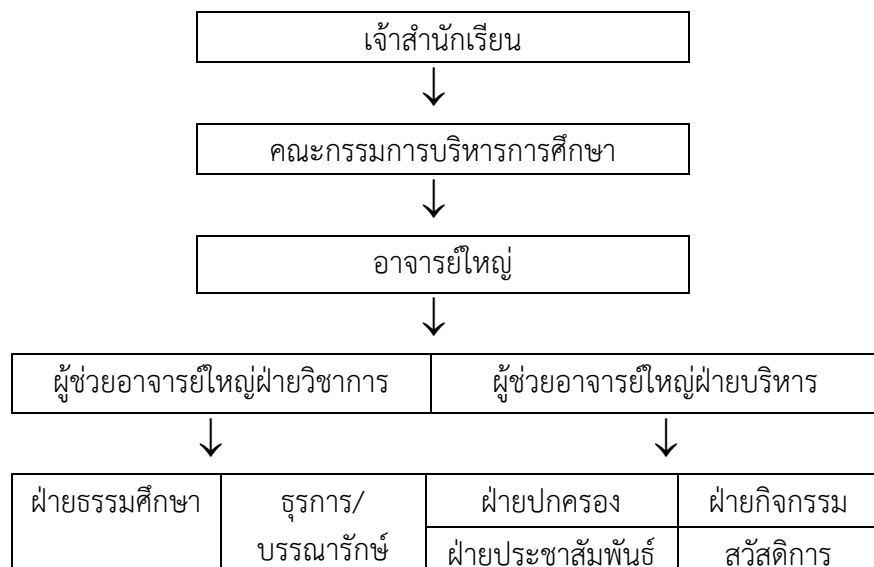
แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

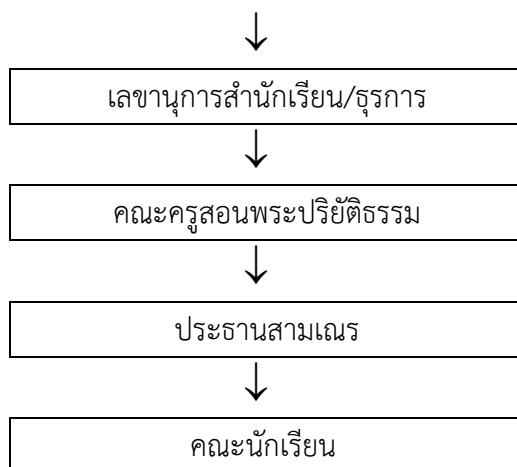
ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม โดยจะนำผลจากการค้นคว้าด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) บุคลากรภายในสำนักเรียน และจากการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมวัดอาวุธวิกสิตาราม โดยจำแนกในกรอบการบริหารงานใน ๔ ด้าน คือ ๑. ด้านการบริหารงานบุคคล ๒. ด้านการบริหารงานวิชาการ ๓. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป ดังต่อไปนี้

๔.๑. ด้านการบริหารงานบุคคล

ก. สภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานบุคคล

ในการบริหารงานบุคคลหรือบุคลากรของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามนั้น ในแต่ละปีการศึกษา จะมีโครงสร้างการบริหารที่ไม่ต่างจากเดิมมากนัก โดยบางปีการศึกษานั้นจะมีการปรับเปลี่ยนบ้างเล็กน้อยเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของปีการศึกษานั้น ๆ ซึ่งเมื่อดูจากโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนประจำปีการศึกษา ๒๕๖๐-๒๕๖๑ ประกอบด้วยบุคลากรด้านต่าง ๆ ตามแผนภูมิที่ ๔.๑ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ ๔.๑ แสดงโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ปีการศึกษา ๒๕๖๐-๒๕๖๑

ในแต่ละปีการศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม โดยการนำของพระเทพปัญญามุนี (ทองดี จิตอายุโก) เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียน และคณะกรรมการบริหารการศึกษา มีการดำเนินนโยบายหลัก ๆ ด้วยกัน ๕ ส่วน ซึ่งประกอบด้วย การประชาสัมพันธ์และการคัดเลือกนักเรียน การคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลี การคัดเลือกคณะดำเนินงาน การส่งเสริมบุคลากร และการพัฒนาบุคลากร ดังนี้

๑) การประชาสัมพันธ์และการคัดเลือกนักเรียน

การหานักเรียนเพื่อเข้ามาศึกษาในแต่ละสำนักเรียนถือว่าเป็นกระบวนการและกลยุทธ์ที่สำคัญของสำนักเรียนต่าง ๆ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีการสอบเสร็จสิ้นในแต่ละปีการศึกษาก็จะมีการประชาสัมพันธ์เพื่อหานักเรียนเข้ามาศึกษาต่อ โดยทางเว็บไซต์ของสำนักเรียนบ้าง โดยการประชาสัมพันธ์ด้านเอกสารยังสำนักเรียนในต่างจังหวัดบ้าง และเมื่อนักเรียนมาสมัครตามวันเวลาที่กำหนดแล้วจึงจะมีกระบวนการสอบคัดเลือกจากทางสำนักเรียน โดยคณาจารย์ที่เจ้าสำนักเรียนแต่งตั้งมาเป็นคณะกรรมการสอบคัดเลือกตามวันและเวลาที่ทางสำนักเรียนกำหนด

๒) การคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรม

คณะกรรมการบริหารการศึกษา ได้สรรหาครูผู้สอนจากบุคลากรภายในสำนักเรียนเป็นอันดับแรกโดยเฉพาะแผนกบาลีต้องให้ครูสอนได้เป็นเปรียญเอกขึ้นไป (เปรียญธรรม ๗ ประโยค) นอกจากนี้ได้นิมนต์พระอาจารย์/เชิฐอาจารย์ฝ่ายฆราวาสผู้มีความรู้ความชำนาญการมาเป็นครูผู้สอนโดยมีคุณสมบัติ เป็นเปรียญธรรม ๙ ประโยค สำหรับหน้าที่ของครูผู้สอนได้กำหนดไว้ชัดเจน คือ

๑. ด้านการสอนและการค้นคว้า ครูผู้สอนจะต้องมีความตั้งใจ มีความขยัน และมีความรับผิดชอบในหน้าที่การสอน ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าตำราทางวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านภาษาบาลีอย่างสม่ำเสมอ

๒. ด้านการบริหารและการปกครอง ครูผู้สอนต้องรับผิดชอบดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของนักเรียน ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากและประโยชน์ตน อบรมสั่งสอนด้วยหวังความเจริญก้าวหน้าของเหล่าศิษย์เป็นสำคัญ^๑

๓) การคัดเลือกคณะดำเนินงาน

คณะกรรมการบริหารการศึกษา นอกจากจะสรรหาบุคคลที่เหมาะสมในการสอนแต่ละชั้นเรียนแล้ว ยังต้องคัดสรรหาคณะดำเนินงานด้านต่าง ๆ ไปในวาระเดียวกันด้วย เช่น ฝ่ายปกครอง ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายธรรมศึกษา เป็นต้น เพื่อให้การบริหารงานสำนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกันและกัน โดยท่านที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ของสำนักเรียน นอกจากจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ ในหน้าที่ ๆ ได้รับแต่งตั้งแล้วจะต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี รับผิดชอบในหน้าที่เต็มความสามารถ

๔) การส่งเสริมบุคลากร

สำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม มีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนให้คณะครูได้รับการศึกษาทั้ง ๒ ฝ่าย คือ การศึกษาปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลี และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตั้งแต่ปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรได้มีโอกาสทางการศึกษาตามศักยภาพของแต่ละท่าน เช่น การให้ทุนสมทบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามระเบียบการให้ทุนของสำนักเรียน เป็นต้น^๒

๕) การพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรนั้นนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาองค์กร ดังนั้นสำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม จึงได้ส่งเสริมพัฒนาคณะครูในสำนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการและศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมให้มากยิ่งขึ้น เช่น การให้คณะครูของสำนักเรียนเข้าร่วมอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี และส่งเสริมให้เข้าร่วมสัมมนาด้านนักธรรมและบาลี หรือการให้คณะครูเข้าร่วมการฝึกอบรมวิชาการเทศนา เป็นต้น เพื่อพัฒนาศักยภาพและนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนของสำนักเรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการพัฒนาบุคคลของสำนักเรียน จะเห็นได้ว่าการบริหารด้านหลัก ๆ ด้วยกัน ๕ ส่วน คือ การประชาสัมพันธ์และการคัดเลือกนักเรียน การคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรม การคัดเลือกคณะดำเนินงาน การส่งเสริมบุคลากร และการพัฒนาบุคลากร สำหรับบุคลากรที่จะได้รับการคัดเลือกมาดำรงตำแหน่งครูนั่น คณะกรรมการบริหารการศึกษาจะพิจารณาจากบุคลากรภายในสำนักเรียนเป็นลำดับแรกและต้องเป็นเปรียญเอกขึ้นไป ทั้งจะต้องมีทักษะและ

^๑ พระมหาสายรุ้ง อินทาวุโธ ป.ธ.๗, M.Phil., “แผนการบริหารสำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตารามสู่ความเป็นเลิศ”, วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม, ปีที่ ๑๙ (กันยายน ๒๕๕๒): ๒๙.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

ประสบการณ์การสอน บวกกับมีความตั้งใจและรับผิดชอบในงานที่สอน ดังบทสัมภาษณ์ของพระมหา
มณีนทร์ ปุริสุตโตโม^๓ ที่ว่า

ในปัจจุบันสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม มีการบริหารในเชิงคณะกรรมการบริหารการศึกษา และคณะกรรมการบริหารการศึกษาดังกล่าวนี้อาจจะเป็นผู้คัดเลือกจัดสรรบุคลากรให้เหมาะสมแก่
ตำแหน่ง เช่น ครูสอนชั้นประโยค ๑-๒ นอกจากต้องเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาสูงแล้วยังจะต้องเป็นผู้
มีทักษะและประสบการณ์ในการสอนด้วย และในการจัดบุคลากรเข้าสู่การเรียนการสอน
หรือบุคลากรส่วนต่าง ๆ เป็นการจัดเป็นรายปีการศึกษา ส่วนเมื่อจัดไปแล้วเกิดมีปัญหาหรือ
อุปสรรคในส่วนครูที่จะทำการสอน ในส่วนนี้ก็จะทำหน้าที่ของอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนที่จะ
ประสานไปยังคณะกรรมการบริหารการศึกษา เพื่อให้มีการปรับเปลี่ยนบุคลากรให้เหมาะสมกับ
การสอนในชั้นเรียนนั้น ๆ หรือการทำงานของฝ่ายนั้น ๆ และในการเลือกครูสอนพระปริยัติ
ธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลีนั่นสำนักเรียนจะดูที่คุณวุฒิเป็นหลัก เช่น ความเหมาะสม
ประสบการณ์ ทักษะการสอน หรือบางครั้งต้องดูที่จิตอาสาด้วย เพราะวาระบบการเรียน
การศึกษาภาษาบาลีนั่นต้องอาศัยครูที่มีจิตอาสาเป็นสำคัญ

และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของพระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ^๔ อาจารย์ใหญ่สำนัก
เรียนวัดอาวุธวิกสิตารามที่ว่า

สำหรับการบริหารจัดการด้านบุคคลในปัจจุบันนั้น จะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนด้วยกัน ส่วนที่ ๑
คือ การประชาสัมพันธ์และการคัดเลือกนักเรียน กล่าวคือหลังจากนักเรียนทำการสอบบาลีใน
สมัยหลังเสร็จคือในระยะปิดภาคเรียน สำนักเรียนจะประชาสัมพันธ์และเปิดรับสมัครนักเรียน
ใหม่ หลังจากนั้นจะเป็นกระบวนการสอบคัดเลือกนักเรียนใหม่ โดยคณะกรรมการที่ทางสำนัก
เรียนได้แต่งตั้ง ส่วนที่ ๒ คือการคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรมและคณะดำเนินงาน ซึ่งถือว่า
มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนสำนักเรียน โดยในการเลือกครูสอนพระปริยัติธรรมนั้น จะคัดเลือก
จากผู้ที่สอบผ่านเปรียญธรรม ๖ ประโยค เป็นหลัก นอกจากนี้ผู้ได้รับคัดเลือกเป็นครูสอน
จะต้องมีความตั้งใจ มีความรับผิดชอบในงานที่สอน โดยจะให้ป็นอาจารย์ในส่วนนักธรรมไป
ก่อน หรือรูปไหนมีความรู้ความสามารถในการสอนบาลี สำนักเรียนจะให้ป็นครูผู้ช่วยสอน
ประจำชั้นประโยค ๑-๒ หรือ ป.ธ.๓ หรือ ป.ธ.๔ ไปก่อน เมื่อทำการสอนได้ประมาณ ๒ หรือ ๓
ปีแล้ว เรียกว่ามีความชำนาญระดับหนึ่งจึงจะแต่งตั้งให้เป็นครูประจำ ด้านคณะดำเนินงานนั้น

^๓ สัมภาษณ์ พระมหา มณีนทร์ ปุริสุตโตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ พระมหา คณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ, กรรมการบริหารการศึกษา/อาจารย์ใหญ่สำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

จะคัดเลือกบุคคลที่มีประสบการณ์ในแต่ละด้านนอกจากนั้นยังต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี รับผิดชอบต่อหน้าที่ ๆ ได้รับมอบหมายดังกล่าว

ในการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางการศึกษานั้น จะเห็นได้ว่าสำนักเรียนวัดอาวุธวิศิฐาราม มีนโยบายส่งเสริมบุคลากรของสำนักเรียน ให้ได้รับการศึกษาทั้ง ๒ ฝ่าย คือฝ่ายปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลี และฝ่ายสามัญระดับอุดมศึกษา ตั้งแต่ปริญญาตรี ถึง ปริญญาเอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนั้นสำนักเรียนได้มีการส่งเสริมด้านการเรียนต่อในแขนงต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และมอบรางวัลเพื่อเป็นกำลังใจในโอกาสสำคัญต่าง ๆ ดังบทสัมภาษณ์ของพระเทพปัญญามุนี^๕ ที่ว่า

บุคลากรถือว่าเป็นหัวใจหลักของสำนักเรียน การจะได้บุคลากรที่ดีมีคุณภาพก็ต้องสร้างคือต้องส่งเสริมกัน เหมือนกับเราปลูกต้นไม้ก็ต้องหมั่นรดน้ำพรวนดิน คอยดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดเมื่อต้นไม้โตเราก็ได้อาศัยร่มเงา ไม่เฉพาะแต่ผมเท่านั้นที่จะได้อาศัยร่มเงา คนผ่านไปผ่านมาก็พลอยได้อาศัยด้วย เช่นเดียวกันกับการส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ไม่ใช่เฉพาะผมได้อาศัยรูปเดียว วัดก็ได้ พระศาสนาก็ได้ ประเทศชาติก็ได้ เพราะเราได้คนดีมีความรู้ความสามารถไว้ใช้ โดยเฉพาะบุคลากรทางพระศาสนานั้น ต้องรู้เท่าทันโลกจึงจะสามารถนำพระธรรมของพระพุทธเจ้าไปแนะนำสั่งสอนประชาชนได้ ด้วยเห็นความสำคัญดังกล่าว สำนักเรียนวัดอาวุธวิศิฐาราม จึงได้ส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ด้วยการส่งเสริมให้ผู้ที่จบระดับปริญญาตรี หรือ ป.๓ ได้ศึกษาเพิ่มเติมในระดับปริญญาโทและเอกทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตามความสามารถของแต่ละท่าน ด้วยการสนับสนุนทุนการศึกษาตามระเบียบสำนักเรียน เพื่อนำความรู้ของแต่ละท่านมาพัฒนาสำนักเรียนและพระศาสนาต่อไป

และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปัญโญ^๖ ที่ว่าในปัจจุบันสำนักเรียนวัดอาวุธวิศิฐาราม มีการส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนหนังสือทั้งนักธรรมและบาลี นอกจากนี้แล้วสำหรับนักเรียนที่สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยคขึ้นไป ทางสำนักเรียนได้ส่งเสริมให้ไปเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่ง คือมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือสำหรับพระภิกษุสามเณรรูปใดที่มีความสามารถที่จะสอบเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยของภาครัฐหรือเอกชน สำนักเรียนก็สนับสนุนคือมีปัจจัยในส่วนค่าเทอมถวายทั้งในระดับ ปริญญาตรี โทและเอก เพื่อนำความรู้ของท่านเหล่านั้นมาพัฒนาสำนักเรียน เพื่อให้เกิดความหลากหลายในองค์กร

^๕ สัมภาษณ์ พระเทพปัญญามุนี, เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียน วัดอาวุธวิศิฐาราม, ๑๒ เมษายน ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปัญโญ, กรรมการบริหารการศึกษา/อาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดอาวุธวิศิฐาราม, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

สำหรับการบริหารจัดการองค์กรต่าง ๆ ย่อมมีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นเสมอ แม้ในสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามก็เช่นกัน ดังนั้นเมื่อมองด้านปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาด้านบุคคลของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ที่ปรากฏชัดคือ ขาดความต่อเนื่องของผู้เข้ามาศึกษาและขาดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารขาดความชัดเจนในนโยบาย คณะครูขาดความชำนาญและเทคนิคในวิชาการที่สอน อีกทั้งขาดความกระตือรือร้นขาดแรงจูงใจในการสอน ซึ่งตรงกับการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ว่า

ในการบริหารจัดการสำนักเรียนในปัจจุบันนั้น ผู้บริหารขาดความชัดเจนในด้านนโยบาย ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอนของคณะครู ดังนั้นจึงควรมีการเชิญวิทยากรหรือเจ้าสำนักเรียน ที่มีความรู้ความชำนาญด้านการบริหารองค์กรหรือด้านการบริหารสำนักเรียนมาให้ความรู้ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพิ่มเติมและในส่วนคณะครูควรจัดให้มีการนิเทศด้านการเรียนการสอนนักเรียน-บาลีเพิ่มเติมแก่ครูที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่และที่เลื่อนชั้นสอนประโยคอื่นจากชั้นเดิม อีกทั้งควรสนับสนุนทุนการศึกษาที่เพียงพอ เพื่อเป็นการสร้างแรงกระตุ้นและแรงจูงใจในการสอนให้มากขึ้น” นอกจากนี้ควรมีการสร้างเครือข่ายสำนักเรียนในต่างจังหวัดเพื่อสะดวกในการติดต่อประสานงานและนำนักเรียนเข้าศึกษาต่อที่สำนักเรียน และควรมีการพัฒนาสำนักเรียนอย่างเป็นระบบ^๗

และสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของพระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ^๘ ที่ว่า เมื่อมองไปที่สำนักเรียนจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันยังขาดบุคลากรด้านครูสอนพระปริยัติธรรม ที่มีความรู้ความชำนาญ ในการสอนรวมทั้งขาดเทคนิคต่าง ๆ ในการสอน ดังนั้นจึงยังต้องพัฒนาเพิ่มเติมในส่วนดังกล่าว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารพื้นฐานสำนักเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงพอประมวลสภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานบุคคลของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดังนี้ ด้านผู้บริหาร ในปัจจุบันมีการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องด้วยสำนักเรียนหลัก ๆ ด้วยกัน ๒ ส่วนหลัก ๆ คือ ๑. มีการประชุมตามวาระปกติ เช่น การประชุมคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรมและคณะดำเนินงานการศึกษา เป็นต้น เพื่อให้ได้บุคลากรที่เหมาะสมกับตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายตั้งแต่ต้นปีการศึกษา ๒. มีการประชุมตามวาระพิเศษ เช่น

^๗ สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^๘ สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาฉัตรชัย สุตตตฺชโย, คณะบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ, กรรมการบริหารการศึกษา/อาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

การประชุมเพื่อพิจารณาทุนสมทบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและการพิจารณาให้รางวัลด้านต่าง ๆ เช่น รางวัลนักเรียนดีเด่นและครูดีเด่น เป็นต้น สำหรับคณะครู ในปัจจุบันมีการบริหารจัดการ คือ คณะกรรมการบริหารการศึกษาจะทำการคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรมจากบุคลากรภายในสำนักเรียนเป็นหลัก นอกจากนั้นในบางปีการศึกษาได้นิมนต์หรือเชิญคณาจารย์จากภายนอกสำนักเรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีความรู้ความชำนาญด้านภาษาบาลีมาเป็นอาจารย์พิเศษช่วยสอนเพิ่มเติม ส่วนด้านนักเรียน ในปัจจุบันจะเห็นว่าสำนักเรียนมีการบริหารจัดการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยนักเรียนหลัก ๆ ด้วยกัน ๓ ส่วน คือ ๑. การประชาสัมพันธ์รับนักเรียน โดยสำนักเรียนจะทำการประชาสัมพันธ์การรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือเว็บไซต์สำนักเรียนและการติดต่อโดยตรงจากสำนักเรียนในต่างจังหวัด ๒. กิจกรรมการคัดเลือกนักเรียน กล่าวคือในปัจจุบันสำนักเรียนจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบคัดเลือกและรับเฉพาะผู้ที่ผ่านการสอบคัดเลือก แต่ในปัจจุบันในทางปฏิบัติระบบการสอบคัดเลือกจะลดความเข้มงวดลงด้วยเหตุผลด้านจำนวนนักเรียนที่มาสมัครเรียนลดลงและไม่คงที่ ๓. กิจกรรมการพัฒนานักเรียน กล่าวคือในปัจจุบันนอกจากกิจกรรมด้านการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีโดยทั่วไปแล้ว เห็นว่ากิจกรรมที่เสริมความรู้และพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ยังไม่ปรากฏชัดเจนนัก

ข. สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานบุคคล

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาด้านการบริหารงานบุคคลของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามนั้น แยกตามลักษณะที่ปรากฏ ดังนี้

ระดับผู้บริหาร ขาดความชัดเจนในนโยบาย จึงมีผลกระทบในระดับผู้ปฏิบัติการหรือผู้ดำเนินการ และบุคลากรกล่าวคือคณะครูยังขาดความชำนาญและขาดทักษะในกระบวนการเรียนการสอน อีกทั้งขาดความกระตือรือร้นในการสอน ซึ่งตรงกับการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)^{๑๐} ที่ว่า

ระดับผู้บริหาร ขาดความชัดเจนในด้านนโยบายรวมถึงการบริหารจัดการสำนักเรียน เช่น การสับเปลี่ยนคณะครูบ่อยเกินไปอันจะส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอนของสำนักเรียนโดยรวม และขาดการติดตามนโยบายอย่างต่อเนื่อง ระดับครูผู้สอน โดยจำแนกในแต่ละด้าน ดังนี้ ๑) ด้านการเรียนการสอน ยังขาดความชำนาญ ขาดทักษะในกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งมีเหตุมาจากการสับเปลี่ยนบุคลากรด้านครูบ่อยเกินไป ๒) ด้านการส่งเสริมคณะครู การให้ทุนสมทบยังไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียน ๓) ด้านการพัฒนาครู ขาดการ

^{๑๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

พัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ระดับนักเรียน ขาดการสร้างเครือข่ายสำหรับนักเรียนในต่างจังหวัดและการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

อีกทั้งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของพระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม^{๑๑} ที่ว่าปัจจุบันสำนักเรียนโดยการนำของพระเดชพระคุณพระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียน ได้มีนโยบายในการสนับสนุนพัฒนาบุคลากรของสำนักเรียน ทั้งฝ่ายนักธรรมบาลีและฝ่ายโลกชัดเจนอยู่แล้ว หรือเมื่อมองในทฤษฎี ๔ เอ็ม คือ Man บุคคลหรือบุคลากร Money เงินหรืองบประมาณ Management การจัดการ และ Material วัสดุอุปกรณ์ แล้วจะเห็นได้ว่าสำนักเรียนวัดอาวธวิสิฐารามนั้น ในด้าน Money และ Material จัดได้ว่าค่อนข้างพร้อมในส่วนนี้ แต่ที่มองว่าน่าจะปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือให้พร้อมกว่าเดิมนั้นก็คือในส่วนของการจัดการกับ man กับ management เพราะว่า man คือคนหรือบุคลากรภายในสำนักเรียนของเรานั้นมีลักษณะไม่คงที่ คือมีการสับเปลี่ยนบ่อยเกินไป จึงขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและ Management คือการจัดการยังไม่นิ่งพอหรือยังไม่เสถียร จึงส่งผลกระทบต่อบุคลากร หรือ Man ของสำนักเรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารพื้นฐานสำนักเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงพอประมวลสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานบุคคลของสำนักเรียนวัดอาวธวิสิฐาราม ดังนี้ ๑. ด้านผู้บริหาร มีการบริหารจัดการในเชิงนโยบาย เช่น การประชุมตามวาระหลัก ๆ ซึ่งไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนตลอดถึงการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยกระบวนการเรียนการสอนของครูสอนพระปริยัติธรรมและบุคลากรส่วนอื่น ๆ ๒. ด้านคณะครู มีสภาพปัญหาและอุปสรรค คือ บุคลากรด้านครูสอนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ยังขาดประสบการณ์ในการสอน จึงไม่สามารถทดแทนบุคลากรที่สอนอยู่เดิมทั้งในแง่วิชาการและประสบการณ์การสอนรวมทั้งเทคนิคการสอน ๓. ด้านนักเรียน มีสภาพปัญหาและอุปสรรค ที่ปรากฏชัดเจนใน ๓ ส่วน คือ ๑) สำนักเรียนขาดวัตถุดิบกล่าวคือจำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อในสำนักเรียนแต่ละปีการศึกษาอย่างคงที่และต่อเนื่องกัน ๒) สำนักเรียนขาดความเข้มงวดในกระบวนการรับนักเรียน จึงส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนการสอนในเวลาต่อมา ๓) สำนักเรียนขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ กล่าวคือขาดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมจึงส่งผลให้สำนักเรียนขาดบุคลากรที่สามารถทดแทนกันได้

ค. แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานบุคคล

การพัฒนาด้านบุคลากร นับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อองค์กร จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของสำนักเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการทำ

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวธวิสิฐาราม, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงสรุปแนวทางพัฒนาด้านการบริหารงานบุคคลของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดังนี้

ด้านผู้บริหาร สำนักเรียนต้องมีการเชิญผู้มีความชำนาญในการบริหารองค์กรหรือเจ้าสำนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารสำนักเรียนมาให้ความรู้ ข้อเสนอแนะในการบริหารสำนักเรียนเพิ่มเติม ด้านคณะครู ๑. สำนักเรียนควรจัดให้มีการนิเทศด้านการเรียนการสอนนักเรียน-บาลี แก่คณะครูที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่และที่ได้เลื่อนชั้นสอนประโยคอื่น ๒. สำนักเรียนควรให้คณะครูมีแผนการสอนและเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาที่ทำการสอน เพื่อพัฒนาครูผู้สอนและเป็นการเผยแพร่งานวิชาการของสำนักเรียน ๓. สำนักเรียนควรให้การสนับสนุนด้านทุนการศึกษาแก่คณะครูที่เพียงพอ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการสอน ด้านนักเรียน สำนักเรียนควรมีการสร้างเครือข่ายสำนักเรียนในต่างจังหวัดเพื่อความสะดวกในการนำนักเรียนเข้าสู่ระบบการเรียนและควรมีการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

สำหรับแนวทางการพัฒนาด้านบุคลากรของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม จากการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดังกล่าว ซึ่งมีความสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของพระมหาอภิชัย อภิขโย^{๑๒} ที่ว่า

ทางสำนักเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรอย่างยิ่ง เพราะงานทุกอย่างจะดำเนินไปได้ด้วยดี นอกจากจะมีการบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพแล้ว บุคลากรที่รับผิดชอบก็ต้องมีความพร้อมทั้งในด้านความรู้ ความสามารถด้วย ดังนั้นเมื่อมีการจัดสัมมนาในเรื่องต่าง ๆ ทางสำนักเรียนจึงควรสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมโดยสม่ำเสมอ เช่น การสัมมนาครูสอนนักเรียน-บาลี การประชุมอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การประชุมอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นต้น เพื่อนำความรู้ประสบการณ์ ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนของสำนักเรียน หรือการส่งเสริมให้คณะครูได้ศึกษาเพิ่มเติมทั้งทางคดีโลกและคดีธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพและมุมมองด้านการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ฉะนั้นจึงพอสรุปได้ว่าการพัฒนาส่งเสริมบุคลากรทั้งด้านผู้บริหารเองก็ดี คณะครูก็ดี มีส่วนสำคัญยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสำนักเรียน

นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ พระครูพนัสสีลาจารย์^{๑๓} ที่ว่า ในฐานะกรรมการบริหารการศึกษา มองว่าบุคลากรนั้นมีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสำนักเรียน

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระมหาอภิชัย อภิขโย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูพนัสสีลาจารย์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

ฉะนั้นทางสำนักเรียนจึงได้แต่งตั้งบุคลากรให้เหมาะสมกับงานที่แต่ละท่านมีความถนัด นอกจากนั้นทางสำนักเรียนได้ส่งเสริมด้านการเรียนต่อในแขนงต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อนำความรู้มาพัฒนาสำนักเรียน พร้อมกันนี้เพื่อให้กำลังใจทั้งแก่คณะครูและนักเรียน ทางสำนักเรียนจึงมีนโยบายมอบรางวัลครูดีเด่น นักเรียนดีเด่น และนักกิจกรรมดีเด่น เป็นต้น แก่ครูและนักเรียนผู้ได้รับคัดเลือกจากกรรมการบริหารการศึกษา ซึ่งมอบในวันศาสนศึกษาของสำนักเรียนเป็นประจำทุกปี

และสอดคล้องกับการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)^{๑๔} ที่ว่า สำหรับด้านคณะกรรมการบริหารการศึกษา ต้องมีการเชิญผู้มีความชำนาญในการบริหารองค์กรหรือเจ้าสำนักเรียนที่มีนักเรียนเยอะและประสบความสำเร็จมาให้ความรู้ เสนอแนะในการบริหารองค์กรเพิ่มเติม ด้านคณะครู ต้องจัดให้มีการนิเทศครูที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ และที่ได้เลื่อนชั้นสอนประโยคอื่น นอกจากนั้นต้องมีการสนับสนุนทุนการศึกษาที่เพียงพอ เพื่อเป็นการให้กำลังใจและสร้างแรงจูงใจในการสอน อีกทั้งต้องมีการส่งเสริมด้านวิชาการอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดสัมมนาด้านนักเรียน-บาลี ขึ้นภายในสำนักเรียน เพื่อเป็นการแนะแนวและสร้างแรงจูงใจในการเรียนนักเรียนบาลีแก่นักเรียน

ในการพัฒนาองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาที่ชัดเจนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ จึงจะทำให้องค์กรหน่วยงานหรือสถานทีนั้น ๆ ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมีรูปแบบหรือแนวทางซึ่งสามารถจะพัฒนาได้อย่างยั่งยืน เมื่อวิเคราะห์จากเอกสารข้อมูลพื้นฐานของสำนักเรียน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการทำสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงสรุปแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานบุคคล ของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดังต่อไปนี้

๑. ด้านผู้บริหาร ต้องมีการติดตามนโยบายการบริหารสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดให้มากกว่าปัจจุบัน เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการเรียนการสอนและสามารถแก้ไขได้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ๒. ด้านคณะครู สำนักเรียนต้องมีการผลิตบุคลากรด้านครูสอนปริยัติธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อทดแทนบุคลากรที่สอนอยู่ประจำและเพื่อความต่อเนื่องด้านบุคลากรที่สามารถทดแทนกันได้ตลอดเวลา ๓. ด้านนักเรียน มีแนวทางการพัฒนาดังนี้ ๑) สำนักเรียนต้องมีการสร้างเครือข่ายสำนักเรียนในต่างจังหวัดเพื่อป้อนวัตถุดิบคือนักเรียนเข้าสู่ระบบการศึกษาในสำนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ๒) สำนักเรียนต้องมีการรับนักเรียนที่เข้มงวดมากขึ้น เช่น การท่องสูตรได้ตามกำหนดระเบียบการรับนักเรียน เพื่อการได้มาซึ่งนักเรียนที่ตั้งใจศึกษาอย่างแท้จริง ๓) สำนักเรียนต้อง

^{๑๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโต, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

มีการพัฒนานักเรียนด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง เช่น ด้านเลขานุการ ด้านอักษรนิทัศน์ ด้านวาทศิลป์ เป็นต้น เพื่อให้มีบุคลากรที่สามารถปฏิบัติงานทดแทนกันได้ตลอดเวลา

๔.๒ ด้านการบริหารงานวิชาการ

ก. สภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานวิชาการ

การบริหารจัดการด้านวิชาการนั้น นับว่ามีความสำคัญยิ่งของระบบการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้คำนึงถึงความสำคัญดังกล่าวจึงมีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบตลอดปีการศึกษา ดังมีระเบียบเกี่ยวกับการเรียนการสอน วิธีการสอน การทดสอบประเมินผล และการอบรมก่อนสอบ เป็นต้น ตามเนื้อหาที่ปรากฏดังนี้

๑. ระเบียบเกี่ยวกับการเรียนการสอน

สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม จะทำการเปิดเรียนบาลีทุกชั้นหลังวันวิสาขบูชา ๑ วันของทุกปี โดยมีการหยุดเรียนเฉพาะวันพระกับวันอาทิตย์หรือวันสำคัญอื่น ๆ และทำการเรียนในช่วงเช้า เวลา ๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๐.๓๐ น. ส่วนภาคค่ำ เริ่มเวลา ๑๙.๐๐ น. ถึง ๒๑.๐๐ น. รวมในแต่ละวันใช้เวลาสอน ๔ ชั่วโมง หรืออาจจะมีการสอนพิเศษแล้วแต่กรณี ส่วนนักเรียนทุกชั้นเปิดหลังเข้าพรรษาไปแล้ว คือตั้งแต่แรม ๔ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี จนถึงสอบธรรมสนามหลวงโดยหยุดวันพระและวันอาทิตย์นอกจากนั้นจะมีวันหยุดเรียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา^{๑๕}

๒. วิธีการเรียนการสอน

สำหรับวิธีการเรียนการสอนนั้นนับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้ตระหนักถึงวิธีการเรียนการสอนดังกล่าว จึงมีนโยบายพัฒนาปรับปรุงและประยุกต์การเรียนการสอนของอาจารย์แต่ละชั้นตลอดเวลา แต่ถึงกระนั้นการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะการเรียนพระบาลีมีลักษณะพิเศษจากการศึกษาระบบทั่วไป ดังนั้นการเรียนการสอนโดยเฉพาะประโยค ๑-๒ จึงมีความจำเป็นยิ่งที่จะต้องจำสูตรบาลีไวยากรณ์ให้ได้แม่นยำ เพื่อนำไปสู่กระบวนการสอนที่ง่ายขึ้น เพราะสูตรบาลีไวยากรณ์ดังกล่าวถือว่าเป็นหัวใจหลักของผู้เริ่มศึกษาและเป็นพื้นฐานในการเรียนชั้นสูง ๆ ขึ้นไป หรือแม้ในประโยค ป.ธ.๓ ซึ่งมีรายวิชาที่นักเรียนต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติม เช่น วิชาสัมพันธไทย กติ วิชาบุรพภาค กติ ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจำสูตรให้ได้ก่อน จึงนำสู่กระบวนการอธิบายหลักการต่าง ๆ ดังมีข้อความปรากฏในหนังสือวารสารสำนักเรียนดังนี้

ประโยค ป.ธ.๓ วิชาแปลมคธเป็นไทย นักเรียนทุกรูปต้องท่องหลักบาลีไวยากรณ์ได้และทำความเข้าใจหลักไวยากรณ์เป็นอย่างดี วิชาสัมพันธไทย นักเรียนต้องท่องหลักสัมพันธไทยได้ และมีความเข้าใจหลักการสัมพันธอย่างถูกต้องตามหลักสูตร วิชาบุรพภาค นักเรียนต้องเข้าใจ

^{๑๕} ดูรายละเอียดใน พระมหาสายรุ้ง อินทาวุโธ ดร., “แผนการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามสู่ความเป็นเลิศ” วารสาร วันศาสนศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๑๙ (กันยายน ๒๕๕๒): ๒๘-๒๙.

รูปแบบหนังสือราชการและหนังสืออื่น ๆ รู้จักวางหน้าระยะวรรคตอน และระเบียบลักษณะการใช้ตัวอักษรให้ถูกต้องตามสมัยนิยม^{๑๖}

๓. การทดสอบประเมินผล

การทดสอบประเมินผลทั้งแผนกธรรมและบาลีเป็นกระบวนการสำคัญของการเรียนการสอนของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เพื่อวัดความรู้และพิจารณาผลการเรียนของนักเรียนแต่ละรูปซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาตลอดถึงเป็นการฝึกให้เกิดความชำนาญในการเขียนเมื่อมีการสอบจริงโดยการทดสอบนั้นจะแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ การทดสอบในห้องเรียนประจำสัปดาห์ของครูแต่ละชั้นเรียน เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคตลอดถึงแนวทางแก้ไขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลในการเรียนการสอนภายในห้องเรียน และการทดสอบประจำเดือนของฝ่ายวิชาการ เพื่อเป็นการทดสอบประเมินผลการเรียนของนักเรียนทุกชั้น โดยใช้มาตรฐานการสอบสนามหลวงมีการออกปัญหาจากส่วนกลางที่ครูสอนไม่ทราบมาก่อน และใช้กรรมการกลางที่สำนักเรียนตั้งขึ้นเป็นผู้ตรวจข้อสอบและส่งรายงานการสอบต่ออาจารย์ใหญ่ เพื่อนำเข้าที่ประชุมประจำเดือนในการแจ้งต่อคณะครูผู้สอนในการแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔. การอบรมก่อนสอบ

การอบรมก่อนสอบบาลีสนามหลวง เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมสำคัญของสำนักเรียนวัดอาวุธ-วิกสิตาราม เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ในการเตรียมตัวก่อนสอบให้พระภิกษุสามเณรผู้เป็นนักเรียนมีความรู้และความมั่นใจในการสอบบาลีสนามหลวง และเป็นการเผยแผ่กิจกรรมการศึกษาของคณะสงฆ์แก่พุทธศาสนิกชนให้ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นวิชาการทางพระพุทธศาสนาและได้ร่วมกิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา ซึ่งมีการอบรมดังนี้

ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ.๕ อบรมก่อนสอบบาลีสนามหลวงเป็นเวลา ๑๕ วัน หรือ ๓๐ วัน โดยกำหนดเวลาอบรมก่อนสอบบาลีสนามหลวง แบ่งเป็น ๓ ช่วง คือ

ภาคเช้า เวลา ๐๘.๐๐ น. - ๑๐.๓๐ น.

ภาคบ่าย เวลา ๑๓.๐๐ น. - ๑๖.๐๐ น.

ภาคค่ำ เวลา ๑๙.๐๐ น. - ๒๑.๐๐ น.^{๑๗}

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาด้านวิชาการของสำนักเรียน จะเห็นได้ว่ามีส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ ๔ ส่วนด้วยกันคือ ระเบียบเกี่ยวกับการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอน การทดสอบประเมินผล และการอบรมก่อนสอบ โดยในการเรียนการสอนนั้นสำนักเรียนจะมีระเบียบเกี่ยวกับการเรียนการสอนหลัก ๆ เช่น จะทำการเปิดเรียนบาลีทุกชั้นหลังวัน

^{๑๖} พระมหาสายรุ้ง อินทาวุโธ ดร., “แผนการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม สู่ความเป็นเลิศ” วารสารวันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๑๙ (กันยายน ๒๕๕๒): ๓๕-๓๖.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖-๓๗.

วิชาขบูกา ๑ วัน ของทุกปี โดยมีการหยุดเรียนเฉพาะวันพระกับวันอาทิตย์และวันสำคัญอื่น ๆ ส่วนเวลาในการเรียนการสอนนั้นมี ๒ ภาคด้วยกัน คือ ภาคเช้าตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ น. - ๑๐.๓๐ น. และภาคค่ำ เวลา ๑๙.๐๐ น. - ๒๑.๐๐ น. ในส่วนนักเรียนนั้นจะเปิดเรียนทุกชั้นหลังจากเข้าพรรษาไปแล้ว ตั้งแต่วันแรม ๔ ค่ำเดือน ๘ ของทุกปี จนถึงสอบธรรมสนามหลวง เว้นวันพระและวันอาทิตย์ โดยจะทำการปิดเรียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษาหรือวันทอดกฐิน เป็นต้น

ในส่วนวิธีการเรียนการสอน การทดสอบประเมินผล และการอบรมก่อนสอบ จะเห็นได้ว่าแต่ละชั้นเรียนได้ดำเนินการอย่างมีระบบตามระเบียบสำนักเรียน เช่น การทดสอบประเมินผลจะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การทดสอบในห้องเรียนของอาจารย์ประจำชั้น และการทดสอบประจำเดือน ซึ่งเป็นการทดสอบร่วมกันของทุกชั้นเรียนและฝ่ายวิชาการจะแจ้งผลการทดสอบแก่คณะครูแต่ละชั้นเรียนและนำเข้าสู่วิประชุมคณะครูเพื่อการแก้ไขร่วมกัน ซึ่งตรงกับคำสัมภาษณ์ของพระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ^{๑๘} อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนที่ว่า

ในการบริหารด้านวิชาการปัจจุบันนั้น เมื่อมองไปที่โครงสร้างของสำนักเรียนก็จะประกอบด้วยผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ โดยเฉพาะด้านวิชาการนั้น จะมอบถวายผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการให้ไปตั้งคณะกรรมการหรือทีมงานของฝ่ายวิชาการ เพื่อที่จะทำการประเมินและทดสอบนักเรียน ทั้งแผนกธรรมและบาลี ในชั้นที่นักเรียนเปิดทำการเรียนการสอน โดยการประเมินดังกล่าว นั้น จะทำการประเมินเดือนละ ๑ ครั้ง หรือสองเดือนต่อครั้งทั้งนี้แล้วแต่โอกาส เมื่อทราบผลการประเมินจากฝ่ายวิชาการแล้ว ก็จะมีการนัดประชุมของคณะครูและกรรมการฝ่ายวิชาการ เพื่อแจ้งให้ทราบถึงผลการประเมินของนักเรียนแต่ละชั้นว่ามีความเข้าใจในเนื้อหาของรายวิชาที่เรียนอยู่ในระดับใด เพื่อส่งเสริมและแก้ไขนักเรียนที่ยังมีผลการทดสอบยังไม่ผ่านตามเกณฑ์การประเมินผลของฝ่ายวิชาการ

พระราชติลก^{๑๙} ประธานกรรมการบริหารการศึกษา ได้ให้สัมภาษณ์ในการบริหารด้านวิชาการปัจจุบันของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามไว้ว่า

การดำเนินการด้านวิชาการของสำนักเรียนปัจจุบัน ประกอบด้วย ๓ ส่วนด้วยกัน กล่าวคือ ส่วนที่ ๑ คือ คณะกรรมการบริหารการศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ดูแลการบริหารจัดการโดยภาพรวม เช่น การจัดครูสอนให้เหมาะสมทั้งแผนกธรรมและบาลี พร้อมให้คำปรึกษาและแก้ไขปัญหาที่เกินความสามารถของอาจารย์ ส่วนที่ ๒ คือ คณาจารย์ที่ทำการสอน โดยสำนักเรียนได้ส่งเสริม

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ, กรรมการบริหารการศึกษา/อาจารย์ใหญ่ สำนักเรียน วัดอาวุธวิกสิตาราม, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระราชติลก (ประนต กิตติวฑฺฒโน), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๑๒ เมษายน ๒๕๖๑.

ให้มีการพัฒนาศักยภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่นักเรียนที่ทำการเรียนการสอน เช่น การส่งเสริมให้มีการเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนา การเชิญอาจารย์ผู้มีความรู้จากภายนอกมาให้องค์ความรู้ใหม่ ๆ และนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน นอกจากนั้นทางสำนักเรียนยังได้สนับสนุนด้านตำราวิชาการต่าง ๆ และสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนานักเรียน และส่วนที่ ๓ คือ นักเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งทางสำนักเรียนได้ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการทดสอบความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ นักเรียนเกิดความตื่นตัว มีความกระตือรือร้นในการที่จะพัฒนาองค์ความรู้ที่ศึกษาอยู่ โดยมุ่งประโยชน์ทั้งต่ออาจารย์ในการพัฒนาวิชาการและตัวนักเรียน เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการเข้าสอบ

จากการสำรวจและสัมภาษณ์คณะครูในสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้ทราบถึงวิธีการเรียนการสอนของอาจารย์แต่ละชั้นแต่ละประโยคที่แตกต่างกันไปในทางเทคนิคและวิธีการสอน ดังคำสัมภาษณ์ของพระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา^{๒๐} ที่ว่า

ในปัจจุบัน ผมได้รับผิดชอบเป็นครูสอนชั้นประโยค ๑-๒ ซึ่งมีวิชาที่ต้องสอน ๒ วิชา คือ วิชาบาลีไวยากรณ์และวิชาแปลมคธเป็นไทย การสอนวิชาบาลีไวยากรณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ระยะด้วยกัน คือ

ในเดือนแรก ผู้เรียนจะต้องท่องหลักบาลีไวยากรณ์ โดยได้จัดเป็นกลุ่ม ๆ ละ ๕ รูป โดยในแต่ละกลุ่มจะมีพี่เลี้ยงคอยดูแลช่วยในการทวนหนังสือให้สมาชิกในกลุ่ม ผู้สอนจะสอบถามทางหัวหน้ากลุ่มว่าสมาชิกในกลุ่มมีพัฒนาการท่องในระดับไหน สมาชิกในกลุ่มมีปัญหาอะไร ผู้สอนก็จะเข้าไปพูดคุยและช่วยแก้ไขปัญหาให้ รวมถึงมีการสุ่มท่องเป็นรายบุคคลจากสมาชิกในแต่ละกลุ่ม ผู้เรียนบางคนท่องได้ช้า จึงต้องมีการกระตุ้นด้วยการสร้างเงื่อนไข คือ เมื่อผู้เรียนในแต่ละกลุ่มหากท่องได้เยอะที่สุดในวันนั้น จะได้รับรางวัลเพื่อเป็นกำลังใจในความเพียรพยายาม และสมาชิกในกลุ่มรูปไหนที่ท่องได้น้อย ก็ต้องอยู่ท่องเพิ่มเติมเป็นเวลา ๓๐ นาที เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการท่อง และเห็นตัวอย่างที่ดีจากผู้เรียนชั้นท่อง

ในเดือนที่สอง เริ่มสอนหลักบาลีไวยากรณ์ โดยเริ่มจากเรื่อง πουผู้สอนเห็นว่าจำเป็นที่ต้องใช้ และต้องเรียนรู้ก่อน เพื่อที่จะได้นำไปใช้ในการแปลมคธเป็นไทย ซึ่งจะเริ่มสอนจากเรื่อง นาม-อภัยยศัพท์ และอาขยาต-กิตก์ โดยใช้หนังสือหลักสูตรย่อบาลีไวยากรณ์ ของพระมหานิยม อุตตโม ป.ธ.๗ ในการเรียนการสอน หลังจากสอนจบในแต่ละหัวข้อ ก็จะให้ฝึกทำแบบฝึกหัด และเขียนเฉลยหน้ากระดานโดยผู้เรียน ส่วนผู้สอนจะอธิบายเสริมในส่วนที่ขาดและชี้ให้เห็นในส่วนที่ผิด เปิดโอกาสให้นักเรียนจับคู่กันและฝึกถามตอบกันในบทเรียนนั้น ๆ หลังจากเรียนจบ

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา, ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

ในเดือนถัดมา จัดกลุ่มใหม่ให้ผู้เรียน กลุ่มละ ๕ รูป แล้วกำหนดหัวข้อให้แต่ละกลุ่มเตรียมข้อมูลเพื่อนำเสนอ โดยผู้เรียนในแต่ละกลุ่มจะต้องจับสลาก เพื่อสุ่มอันดับนำเสนอหน้าชั้นเรียน เมื่อแต่ละกลุ่มนำเสนอเสร็จ กลุ่มที่เหลือก็ต้องถามคำถามในหัวข้อที่นำเสนอไป แล้วช่วยกันตอบคำถามที่สงสัย โดยผู้สอนจะคอยแนะนำขั้นตอน วิธีการทำ รวมถึงให้ความรู้เพิ่มเติมในเนื้อหาบางเรื่องที่ยังไม่เข้าใจ แต่ละกลุ่มมีสิทธิให้คะแนนต่อกลุ่มที่นำเสนอกลุ่มละ ๑๐ คะแนน หลังจากนำเสนอเสร็จทุกกลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะต้องตั้งคำถาม ผู้สอนก็จะนำคำถามของแต่ละกลุ่มมาพิมพ์เป็นปัญหาเพื่อทำในวันต่อไป เมื่อทำปัญหาเสร็จแต่ละกลุ่มก็จะออกมาเฉลยข้อสอบเอง

สำหรับการสอนวิชาแปลมครเป็นไทย แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนแรก ผู้สอนจะแบ่งหัวข้อให้แต่ละกลุ่มช่วยกันทำแล้วนำมาเสนอหน้าชั้นเรียน กระบวนการเรียนการสอนทั้งหมดผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือทำเอง ทั้งหาข้อมูล การปรึกษากัน วางแผนการทำงาน นำเสนอหน้าชั้นเรียน ให้คะแนน โดยผู้สอนจะเป็นที่ปรึกษาและแนะแนวในส่วนที่ยังขาด หรือยังไม่ชัดเจน

ขั้นตอนที่สอง ให้ผู้เรียนเริ่มแปลหนังสือโดยใช้หนังสือแปลยกศัพท์ ของอาจารย์บุญสืบ อินทสาร ป.๕.๙ โดยแปลคาบละครึ่งหน้า ชั่วโมงแรกเป็นการแปลในห้องเรียน โดยให้นักเรียนฝึกแปลเอง สำหรับหนังสือใช้หนังสือแปลยกศัพท์ของอาจารย์บุญสืบ เทียบเคียง ชั่วโมงที่สอง ผู้สอนแปลให้ฟังรอบแรก จากนั้นสุ่มผู้เรียนออกมาแปลซ้ำอีกรอบจนครบทุกรูป ชั่วโมงที่สาม ยกตัวอย่างประโยคจากที่แปลก่อนหน้านี้ โดยเขียนบนกระดานและอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างประโยคว่าเป็นประโยคอะไร ? (วากยะอะไร ?) ประธาน กริยาคุณพากย์ของประโยค คือศัพท์ไหน ? พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่าแต่ละศัพท์เป็นศัพท์ประเภทไหนในหลักบาลีไวยากรณ์ เมื่อไม่รู้ศัพท์ไหน ก็ให้เปิดหาศัพท์วิเคราะห์นั้น ในหนังสือพจนานุกรมบาลี-ไทย ของอาจารย์บุญสืบ อินทสาร ป.๕.๙ หลังจากนั้นก็อธิบายลำดับการแปลว่าจะแปลศัพท์ไหนก่อนหลังเป็นต้น

ขั้นตอนที่สาม เมื่อผู้เรียนคุ้นเคยกับประโยค และคำศัพท์ประเภทต่าง ๆ แล้วก็เริ่มให้แปลคาบละ ๑ หน้าแล้วค่อย ๆ เพิ่มหน้าที่จะต้องแปลเข้าเรียนเรื่อย ๆ จนเมื่อได้ถึงคาบละ ๑ แผ่น จึงเปลี่ยนให้ไปแปลตามตารางดูหนังสือ ซึ่งจะกำหนดวันที่จะแปลจบได้ชัดเจน

สำหรับกระบวนการเรียนการสอน ในชั้นประโยค ป.๕.๔ วิชาแปลไทยเป็นมคร ซึ่งสอนโดย สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย ป.^{๒๑} ได้ให้สัมภาษณ์ในวิธีการเรียนการสอนในปัจจุบันไว้ว่า

สำหรับการเรียนการสอนที่ได้รับผิตชอบนั้น ได้จัดรูปแบบการเรียนการสอนดังนี้ ๑) ในเดือนที่หนึ่งที่เปิดทำการเรียนการสอนนั้น ได้เน้นไปที่หลักการในรายวิชานั้น ๆ เพราะเป็นการปูพื้นฐานให้กับนักเรียน เพื่อให้มีภูมิความรู้พอที่จะศึกษาเล่าเรียนต่อไป กล่าวคือได้เริ่มสอนเรื่อง

^{๒๑} สัมภาษณ์ สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

โครงสร้างทางภาษา เริ่มตั้งแต่เรื่องของ บท วลี ประโยค ทั้งในภาษาไทย และในภาษามคร เทียบเคียงกันในเรื่องต้น พร้อมทั้งมีเอกสารประกอบการสอนเพิ่มเติมรายละเอียดเชิงวิเคราะห์ ทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวอยู่เสมอด้วยการฝึกคิดฝึกทำ ๒) ในเดือนที่สอง ได้เน้นไปที่เนื้อหาตาม หลักสูตรของชั้นประโยค โดยกำหนดให้ไปแปลมาวันละ ๑ แผ่น (สองหน้าหนังสือ) เพราะวิชา แปลไทยเป็นมครในชั้นประโยค ป.ธ.๔ นี้ เป็นวิชาที่ใหม่สำหรับนักเรียน จึงจำเป็นต้องสร้างความคุ้นเคยไปทีละน้อย พร้อมกันนั้นในห้องเรียนก็ได้มาศึกษาในเรื่องของโครงสร้างภาษามคร ตามหลักการของรายวิชานั้น ซึ่งได้เริ่มการเรียนการสอนไปตั้งแต่เดือนแรกที่เปิดเทอม ๓) หลังจากได้สร้างความคุ้นเคยในเนื้อหาตามหลักสูตรแล้ว ขั้นตอนต่อมา คือการทดสอบ ความรู้ความเข้าใจของนักเรียน โดยการทดสอบนั้นมีการให้ทำแบบฝึกหัดในประเด็นที่กำลัง เรียน การตอบปัญหาตามเนื้อหาของหลักสูตร และการถามเจาะจงบุคคลในห้องเรียน ๔) ขั้นตอนต่อมา หลังการทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียนแล้ว คือการแก้ไขข้อบกพร่องของ นักเรียนในแต่ละประเด็นที่กำลังเรียนอยู่ คือการชี้แจงถึงสิ่งที่ผิด ผิดอย่างไรทำไมถึงผิด แล้ว บอกสิ่งที่ถูกต้อง แม้กระทั่งการชี้แจงถึงวิธีการพลิกแพลงเพื่อเอาตัวรอดในแต่ละเนื้อหา ๕) เมื่อ นักเรียนเข้าใจถึงหลักการหรือโครงสร้างของภาษาบาลีแล้ว สิ่งที่เขาขาดไม่ได้คือการอธิบายธรรมะ ในแต่ละหมวดที่กำลังศึกษาอยู่ เพราะสิ่งนี้คือประการสำคัญมากกว่าสิ่งใด หากครูไม่อธิบาย หลักธรรมที่มีอยู่ในหลักสูตรให้นักเรียนเข้าใจ แต่ว่ามุ่งเน้นไปที่เนื้อหาอย่างเดียว นักเรียนก็จะ เกิดความเบื่อหน่าย อีกทั้งยังจะทำให้ให้นักเรียนมองไม่เห็นความสำคัญของการเรียนภาษาบาลี ด้วย ดังนั้นการอธิบายธรรมะในแต่ละเนื้อหาให้กระจ่างแก่นักเรียน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ในการเรียนภาษาบาลี

สำหรับกระบวนการเรียนการสอนในส่วนประโยค ๑-๒ ซึ่งถือว่าเป็นประโยคเริ่มต้นที่ต้อง ใช้ความเพียรความตั้งใจทั้งอาจารย์และนักเรียน ในการทำความเข้าใจในเนื้อหาเพราะจะต้องเรียนทั้ง วิชาบาลีไวยากรณ์และวิชาแปลมคธเป็นไทยนั้น สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงค์^{๒๒} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

ในการสอน ประโยค ๑-๒ นั้นได้ทำการสอนโดยแบ่งเป็น ๓ วิธีการ คือ วิธีการแรก คือการ เน้นไปในการจำสูตร โดยเฉพาะวิชาบาลีไวยากรณ์ ๔ เล่ม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของผู้เรียนบาลี วิธีการที่สอง คือ การเน้นไปในส่วนการทำความเข้าใจ พร้อมกับการตอบปัญหาในบทเรียนที่ได้ สอน เพื่อเป็นการประเมินความรู้ ความเข้าใจของนักเรียน วิธีการที่สาม คือ การกำกับดูแล นักเรียนเพื่อดูหนังสือร่วมกัน โดยครูผู้สอน ในสถานที่สัปปายะอันเหมาะสมแก่การดูหนังสือของ นักเรียน เพื่อเป็นกำลังใจและตอบข้อสงสัยของนักเรียนในเนื้อหาที่ยังไม่เข้าใจ

ในส่วนการเรียนการสอนแผนกธรรมของสำเรียนวัดอาวสุวิสิทารามนั้น นับว่าเป็นการ เรียนอีกแผนกหนึ่งที่ทางสำนักเรียนจัดให้มีควบคู่กับแผนกบาลีมาโดยตลอด ซึ่งการเรียนแผนกธรรม

^{๒๒} สัมภาษณ์ สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงค์, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

ดังกล่าวนี้ว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน เพราะการสอนนักเรียนนั้นจำเป็นต้องได้ครูที่มีความรู้ความชำนาญในเนื้อหารายวิชาที่ทำการสอน จึงจะสามารถนำผลสำเร็จมาสู่สำนักเรียนได้ และจากการสำรวจผู้วิจัยได้ทราบถึงวิธีการเรียนการสอนของอาจารย์ฝ่ายมัธยมศึกษา ดังที่พระมหาสุนทร อดิเมธ^{๒๓} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

สำหรับการเรียนการสอนมัธยมศึกษาชั้นเอกในปัจจุบันนี้ มีวิธีการสอน ดังนี้ ช่วงแรก เนื่องจากการเรียนมัธยมศึกษาโดยเฉพาะมัธยมศึกษาชั้นเอกนั้นถือว่าเป็นชั้นเถรภูมินักเรียนที่เรียนในชั้นนี้ถือว่าเป็นผ่านการเรียนและการสอบมัธยมศึกษาชั้นตรีและชั้นโทมาแล้ว แต่ถึงกระนั้นก็ยังต้องมีการกำกับดูแลจากครูโดยเฉพาะการท่องสูตรเพื่อจะได้รู้ถึงศักยภาพของนักเรียนแต่ละคนแล้ว ปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมาย ช่วงที่สอง คือกระบวนการเรียนการสอน โดยสอนไปที่ละวิชาเมื่อจบแต่ละวิชาแล้วจะมีการตอบปัญหาท้ายบท เพื่อเสริมทักษะในการเขียนของนักเรียน อีกทั้งให้มีความคุ้นเคยกับคำถามในแง่มุมต่าง ๆ นอกจากนี้ก็จะมีให้รางวัลสำหรับนักเรียนที่มีผลงานในการเรียนดี ช่วงที่สาม คือช่วงการอบรมก่อนสอบสนามหลวง โดยทางสำนักเรียนจะจัดให้มีการอบรมประมาณ ๑๕ วัน และในระหว่างนี้จะเป็นช่วงสำคัญเพราะทางสำนักเรียนจะจัดวิทยากรที่มีความชำนาญในแต่ละวิชามาสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีความรู้เพียงพอและมีความมั่นใจในการเข้าสอบ

ในขณะเดียวกัน พระมหาสุภาชิต สุทธิญาณ^{๒๔} ได้ให้สัมภาษณ์ในกระบวนการเรียนการสอนในปัจจุบันไว้ว่า สำหรับมัธยมศึกษาชั้นเอกมีการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม จะมุ่งเน้นการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมที่เป็นพุทธสุภาษิตตามหลักสูตร เพื่อนำมาเขียนเป็นเรียงความขยายเนื้อหาเพื่อให้เกิดความเข้าใจ โดยอาศัยการคิดวิเคราะห์ปัญหาธรรมในสำนวนสุภาษิต ซึ่งในการเรียนการสอนนั้นจะมีพุทธสุภาษิตเป็นบทต้นให้และให้ผู้เรียนนำสุภาษิตอื่นมาเชื่อม เพื่อให้มีเนื้อหาที่สอดคล้องกันตามเหตุตามผล ซึ่งสุภาษิตบทเชื่อมจะกำหนดให้ผู้เรียนท่องจำเพื่อความแม่นยำและเป็นอุปการะในการสอบ สำหรับวิชากระทู้ธรรมนั้นนอกจากจะสอนโดยให้นักเรียนทำความเข้าใจในหลักพุทธศาสนสุภาษิตแล้ว จะมุ่งการเขียนปัญหาเสียเป็นส่วนใหญ่เพื่อให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ ควบคู่กับการฝึกลายมือและการใช้ภาษาไทยด้วย

วิชาธรรมวิจารณ์ เป็นเนื้อหาธรรมะที่ต้องอาศัยความเข้าใจเป็นอย่างมากเพราะเป็นส่วนที่ลึกซึ้งกว่ามัธยมศึกษาชั้นอื่น ๆ โดยแบ่งเป็นหมวดหมู่ ในวิชานี้จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนท่องจำก่อนแล้วท่องส่งก่อนเข้าเรียน ในคาบเรียนจึงอธิบายไปที่ละข้อตามที่กำหนดให้ท่อง เพื่อให้เกิดความ

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระมหาสุนทร อดิเมธ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระมหาสุภาชิต สุทธิญาณ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

แม่นยำในหลักธรรมะ คือเรียนแล้วต้องเข้าใจนำไปปฏิบัติได้และเผยแผ่ได้ และจะทำการทดสอบผู้เรียนเมื่อจบหมวดนั้น ๆ เพื่อประเมินผลความรู้ความเข้าใจ

วิชาพุทธานุพุทธประวัติ จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนนั้นจับประเด็นสำคัญในเหตุการณ์ของประวัติของพระพุทธเจ้าและพระสาวก คือ ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร มีความสำคัญอย่างไร เกี่ยวข้องอย่างไรกับพระพุทธศาสนา เนื้อหาในวิชานี้จะแตกต่างกว่าชั้นอื่น ๆ จะละเอียดลึกเข้าไปมาก แต่อาศัยภูมิความรู้เดิมของแต่ละชั้นจึงไม่ลำบากมากนัก

วิชาวินัยมุขและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ถือว่าเป็นวิชาสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่พระภิกษุและสามเณรผู้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาต้องศึกษาเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง และเป็นหลักยึดพระภิกษุสามเณรให้อยู่ในกฎระเบียบของพระศาสนา เช่นเดียวกับกฎหมายของบ้านเมือง ในวิชานี้จะเน้นให้ผู้เรียนท่องส่งหลักในแต่ละวัน และเมื่อเรียนจบในแต่ละกัณฑ์แต่ละเรื่องก็จะออกปัญหาให้ตอบ เพื่อทบทวนความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน

ในส่วนพระมหาวายู กิตติสาร^{๒๕} ครูสอนพระปริยัติธรรมนักระชั้นโท ได้ให้สัมภาษณ์ถึงกระบวนการเรียนการสอนปัจจุบันไว้ว่า ในการทำการสอนนั้นจะใช้เทคนิคในการสอน ๓ แบบด้วยกัน คือ

แบบที่ ๑ ตรวจสอบทักษะการเรียนรู้ กล่าวคือจากประสบการณ์การสอนตลอดระยะเวลา ๕-๖ ปีที่ผ่านมา นั้น ปรากฏว่านักเรียนมีทักษะในการเรียนรู้ที่ต่างกัน เช่น บางคนพอฟังอธิบายก็เข้าใจเนื้อหาได้โดยง่าย บางคนต้องถามเพื่อให้รู้ถึงแนวคิดขณะที่ทำการเรียนเพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง บางคนต้องให้จดบันทึกเพื่อให้ขยายผลในการอธิบายความเข้าใจออกมา บางคนต้องให้ท่องเพื่อให้จำเนื้อหาหลักจึงจะเข้าใจเนื้อหาโดยรวมได้

แบบที่ ๒ ตรวจสอบทักษะด้านภาษา เน้นสอนว่าในด้านการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมนั้น ไม่มีการสอบแบบปรนัยแต่เป็นอัตนัยล้วน ๆ ดังนั้นในการเรียนการสอน จึงต้องมีกระบวนการฝึกทักษะด้านการอ่านและเขียนเพิ่มขึ้นมา เพราะเหตุว่าบางปีการศึกษานักเรียนมีทักษะการอ่านเขียนที่ดีเป็นส่วนมาก บางปีมีทักษะการอ่านเขียนค่อนข้างอ่อน หรือบางปีมีทักษะด้านการอ่านเขียนปานกลาง ดังนั้นจึงมีวิธีการพัฒนาทักษะด้านการอ่านเขียน โดยเริ่มตั้งแต่จัดกลุ่มออกมาพรีเซ็นต์อ่านเนื้อหาการเรียนหน้าห้อง การเขียนตามคำบอก การมาร์คคำ และจดบันทึกคำยากที่มีวรรณยุกต์และการันต์ คำควบกล้ำ ทบทวนการสะกดคำ แม่กม แม่เกย เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมความกล้าแสดงออก การทำงานกันเป็นทีม สร้างความสามัคคี แลกเปลี่ยนความรู้ และพัฒนาทักษะที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น

แบบที่ ๓ ตรวจสอบทักษะความเข้าใจและความจำ ในการเรียนแต่ละคาบ จะใช้เทคนิคลำดับที่สามนี้ ทบทวน ตอกย้ำ เพื่อให้จดจำและเข้าใจในเนื้อหาการเรียนที่มีความสำคัญจาก

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระมหาวายู กิตติสาร, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

มากไปถึงเนื้อหาทั่วไป ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ใช่เพียงมุ่งถึงการนำความรู้ไปใช้ในการสอบเท่านั้น แต่มุ่งถึงการนำไปสู่การเผยแพร่และปฏิบัติด้วย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารพื้นฐานสำนักเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงพอประมวลสภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนวัดอาวธุวิกลิตาราม ดังนี้

ด้านผู้บริหาร ปัจจุบันคณะกรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียนมีกิจกรรมหลัก ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการบริหารสำนักเรียน ดังนี้ ๑) มีการประชุมตามระเบียบสำนักเรียน กล่าวคือในสัปดาห์ คณะกรรมการบริหารการศึกษาจะทำการประชุม ๒ เดือนต่อ ๑ ครั้งเป็นเกณฑ์ เพื่อรับทราบ กิจกรรมการเรียนการสอนของคณะครูและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ๒) มีการประชุมตามวาระพิเศษตาม การประสานงานของเจ้าสำนักเรียนหรืออาจารย์ใหญ่สำนักเรียน เพื่อรับทราบถึงงานที่เกี่ยวเนื่อง กับสำนักเรียน ด้านคณะครู ปัจจุบันครูสอนพระปริยัติธรรมสำนักเรียนวัดอาวธุวิกลิตารามมีกิจกรรม หลัก ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเรียนการสอน ดังนี้ ๑) กิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้เทคนิคความ ชำนาญและประสบการณ์ของอาจารย์แต่ละรูป ๒) การทดสอบประเมินผล โดยทำการทดสอบประจำ สัปดาห์ของแต่ละชั้นเรียนและทดสอบประจำเดือนโดยสอบรวมกันทุกชั้นเรียนตามที่ฝ่ายวิชาการ กำหนด ด้านนักเรียน ปัจจุบันมีกิจกรรมการเรียนปรากฏ ดังนี้ ๑) เข้าเรียนตามระเบียบสำนักเรียน คือภาคเช้า เริ่มเวลา ๐๘.๓๐ น. ถึงเวลา ๑๐.๓๐ น. ภาคค่ำ เริ่มเวลา ๑๙.๐๐ น. ถึงเวลา ๒๑.๐๐ น. ๒) หยุดเรียนวันอาทิตย์ วันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและตามการประกาศหยุดของสำนัก เรียน ๓) ทดสอบประจำสัปดาห์ของอาจารย์ประจำชั้นและเข้าทดสอบประจำเดือนตามที่ฝ่ายวิชาการ กำหนด

ข. สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานวิชาการ

สำหรับการเรียนการสอนภาษาบาลีนั้น เป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้ความสม่ำเสมอทั้งอาจารย์ และนักเรียนตลอดปีการศึกษา จากการสำรวจได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอน ภาษาบาลีดังนี้ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา^{๒๖} อาจารย์สอนชั้นประโยค ๑-๒ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนบาลี พอประมวลได้ดังนี้ ๑) ผู้เรียนบางส่วน ยังมีปัญหาในการอ่าน และเขียนภาษาไทยซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลอย่างมากต่อการเรียนการสอน ภาษาบาลี จึงต้องมีการสอนเสริมทักษะด้านภาษาไทยให้แก่ นักเรียน ๒) เนื่องจากการเรียนการ สอนภาษาบาลีที่เน้นเรียนหลักภาษาและมีการเรียนเป็นระยะเวลานาน จึงอาจทำให้นักเรียนซึ่ง มีอายุระหว่าง ๑๓-๑๘ ปี เป็นส่วนมากเกิดความเบื่อท้อแท้และขาดแรงจูงใจในระยะยาวได้ ๓) ผู้เรียนขาดเป้าหมายในการเรียน อีกทั้งครูผู้สอนขาดการพัฒนาเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

หรือการถ่ายทอดความรู้ที่จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้ดูตื่นเต้น และน่าเรียนมากขึ้น

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนนักเรียนและบาลี สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย ป.^{๒๗} ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ชั้นประโยค ป.ธ.๔ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอน พอประมวลได้ ดังนี้ ๑) ด้านทักษะความรู้เดิมของนักเรียน กล่าวคือประสบปัญหาด้านการอ่านและการเขียนภาษาไทย จึงเป็นเหตุให้ต้องเสียเวลาไปกับการพัฒนาด้านภาษาของนักเรียน และมีผลกระทบต่อการเรียนการสอนของครูในระยะยาว ๒) ด้านอุปนิสัย มารยาท พฤติกรรม กล่าวคือนักเรียนที่เข้ามาบวชมีพื้นเพอุปนิสัยที่ต่างกันมาจากภูมิลำเนาที่ต่างกัน ดังนั้นจึงยังขาดระเบียบวินัยขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ จึงเป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ ที่จะต้องคอยตักเตือนให้อยู่ในกฎระเบียบ อีกทั้งให้รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนให้มากยิ่งขึ้น

พระมหาสุภาสิต สุทธิญาโณ^{๒๘} ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม นักเรียนชั้นเอก ได้ให้สัมภาษณ์ถึงปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนนักเรียนและบาลี ไว้ว่า

สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เห็นได้ชัดเจน โดยรวมทั้งด้านผู้เรียนและผู้สอน คือ ๑) ด้านผู้เรียน นักเรียนขาดทักษะการเขียนการอ่าน จึงส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนเพราะเหตุว่าทำให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการเรียนการสอนในห้องเรียน ๒) ด้านการเรียนการสอน นักเรียนขาดความตั้งใจอย่างจริงจังในการศึกษาเล่าเรียน อันเป็นผลจากการใช้เวลาไปกับเทคโนโลยี เช่น การใช้โทรศัพท์เป็นต้น จึงเป็นปัจจัยต่อการขาดเรียนหรือไม่เข้าเรียนตามปกติ ๓) ด้านครูสอน ขาดความเชี่ยวชาญในรายวิชาที่ตนรับผิดชอบ อีกทั้งให้เวลากับการสอนไม่เต็มที่ ซึ่งทำให้นักเรียนขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการเรียนการสอน

พระมหาชนก ขวนปญโญ^{๒๙} ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ชั้นประโยค ป.ธ.๓ ได้ให้สัมภาษณ์ถึงปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนนักเรียนและบาลีของสำนักเรียนวัดอาวุธวิศิษฐาราม ไว้ว่า

ในฐานะที่เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมผมมองว่า สำนักเรียนเรามีปัญหาเรื่องครูสอนหมายความว่าในปัจจุบันยังขาดครูที่เก่ง ๆ ครูที่มีความชำนาญในการสอนอยู่มากนะครับ นอกจากนั้นสำนักเรียนเรายังขาดนักเรียนที่เป็นมันสมองที่จะมาเรียนคือคนที่จะมาเรียนปัจจุบันเป็นคนขาดโอกาสเป็นส่วนมากจึงมีพื้นฐานด้านการศึกษาไม่ดีนัก และสภาพแวดล้อมก็ถือว่าเป็นปัญหาเหมือนกันหมายความว่าในปัจจุบันมีสภาพแวดล้อมที่สับสนปะปนกันไป ซึ่งไม่

^{๒๗} สัมภาษณ์ สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระมหาสุภาสิต สุทธิญาโณ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระมหาชนก ขวนปญโญ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

เอื้อต่อการเรียนบาลีเพราะจะทำให้นักเรียนขาดความกระตือรือร้นและอีกประการที่ถือว่าเป็นอุปสรรคก็คือในปัจจุบันมีกิจกรรมเกิดขึ้นในวัดบ่อยครั้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับการศึกษา และมีผลกระทบต่อนักเรียนและสุดท้ายคือขาดการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ของสำนักเรียน คือขาดกระบวนการเข้าไปสอดส่องแก้ปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอนหรือในส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคณะครู

จากการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโต^{๓๐} ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้สะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคด้านวิชาการของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ในปัจจุบันไว้ว่า

ปัญหาด้านวิชาการในปัจจุบันผมมองว่ามาจาก ๒ ด้านหลัก ๆ คือ วิธีการเรียนและวิธีการสอนต่อคำถามที่ว่าปัญหาทั้งสองด้านนี้มาจากสาเหตุอะไร ผมมองว่าปัญหาดังกล่าวมาจากการที่ครูผู้สอนไม่มีแผนการสอนอย่างชัดเจน เช่น ในแต่ละวันแต่ละสัปดาห์จะทำการสอนกับบทหรือจะทำการสอนธรรมบทที่เรื่องหรือไวยากรณ์กี่ประเด็น อย่างนี้เป็นต้น กล่าวคือขาดกรอบในการสอน ดังนั้นผมจึงสะท้อนว่าสุดท้ายตัวนี้ก็คือการที่ไม่มีแผนการสอน (No lesson plans) ส่วนวิธีการเรียนผมมองว่าเมื่อครูขาดแผนการสอนที่ชัดเจนแล้วจึงส่งผลต่อการเรียนของนักเรียนคือเป็นไปในลักษณะการเรียนตามอัธยาศัยและทำให้นักเรียนไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนดังกล่าว

ในขณะเดียวกันจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา^{๓๑} ก็ได้สะท้อนถึงปัญหาและอุปสรรคด้านวิชาการไว้ว่า

ในฐานะที่มีประสบการณ์ด้านการสอนวิชาบาลีไวยากรณ์และวิชาแปลมคธเป็นไทย ประโยค ๑-๒ และอยู่วัดอาวุธมานานพอสมควร จึงได้เห็นปัญหาและอุปสรรคด้านวิชาการหรือการจัดการเรียนการสอนของสำนักเรียนพอสมควร ซึ่งผมเองมองว่ามีจุด ๆ หนึ่งที่ทางสำนักเรียนของเรามองข้ามหรือให้ความชัดเจนกับนักเรียนที่มาเรียนไม่กระจ่างนักก็คือจุดมุ่งหมายในการเรียนบาลี เพราะนักเรียนโดยส่วนมากโดยเฉพาะสามเณรที่เข้ามาเรียนจะมาจากต่างจังหวัดและเข้ามาเรียนด้วยหวังว่าเรียนไปเพื่อนำความรู้ไปประกอบสัมมาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่เมื่อสอบได้ประโยค ป.ธ.๕ ก็จะเข้าเรียนต่อระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นส่วนใหญ่หรือมหาวิทยาลัยอื่น ๆ บ้าง ในขณะเดียวกันทางผู้บริหารสำนักเรียนก็มุ่งหวังจะให้นักเรียน ๆ ไปถึงประโยคสูง ๆ หรือถึงระดับเปรียญธรรม ๙ ประโยค ซึ่งจุดนี้เองผมมองว่ายังไม่ลงตัวนักระหว่างนักเรียนและระดับ

^{๓๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโต, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๓๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ผู้บริหาร ฉะนั้นทำอย่างไรจึงจะให้ทั้งสองส่วนนี้มาบรรจบกันโดยพอเหมาะลงตัว และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนด้วยแก่นักเรียนเองด้วย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารพื้นฐานนักเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในนักเรียนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงพอประมวลสภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานวิชาการของนักเรียนวัดอาวฤทธิสิทาราม ดังนี้

ด้านผู้บริหาร พบสภาพปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

ขาดการติดตามนโยบายนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด กล่าวคือปัจจุบันคณะกรรมการบริหารการศึกษามีหน้าที่หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในส่วนการประชุมเพื่อคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรมและคณะดำเนินงานการศึกษาเป็นหลัก ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างทันทั่วทั้ง ด้านคณะครู พบสภาพปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ ๑) การเรียนการสอนขาดความชำนาญในรายวิชาที่ทำการสอนขาดทักษะในกระบวนการเรียนการสอนและขาดเทคนิคการใช้สื่อการสอน ๒) การทดสอบประเมินผล โดยฝ่ายวิชาการยังขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการทั้งในเชิงงบประมาณและขาดความชัดเจนในการกำหนดวันเวลาทำการประเมินผล ด้านนักเรียน พบสภาพปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ ขาดความกระตือรือร้นขาดแรงจูงใจในการเรียนและขาดเป้าหมายในการเรียนที่ชัดเจน

ค. แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานวิชาการ

สำหรับวิธีการพัฒนาหรือแนวทางในการพัฒนาด้านการเรียนการสอนนั้น ถือว่ามีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนานักเรียนไม่น้อยทีเดียว เพราะเมื่อมีระบบการเรียนการสอนที่ดี มีแผนการสอนที่ชัดเจนย่อมจะส่งผลให้นักเรียนมีผลการสอบที่ดีขึ้น และจากการสำรวจได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารวิชาการ กล่าวคือกระบวนการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลี ดังคำสัมภาษณ์ของ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา^{๓๒} ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ชั้นประโยค ๑-๒ ที่ว่า

- ๑) ผู้สอนเห็นว่า ควรจะมีการจัดตั้งสถาบันฝึกครูสอนภาษาบาลี เพื่อทำหน้าที่ฝึกอบรมและผลิตครูสอนภาษาบาลีให้เรียนรู้เทคนิควิธีการเรียนการสอน จิตวิทยาในการสื่อสาร เพื่อให้การเรียนการสอนภาษาบาลีเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และตอบโจทย์ผู้เรียนในปัจจุบัน
- ๒) ผู้สอนเห็นว่า ในแต่ละปีการศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอน หากนักเรียนมีนโยบายให้ครูผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียน ก็จะช่วยทำให้การเรียนการสอนภาษาบาลีพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง เพราะมีการแก้ปัญหาอยู่ตลอดเวลา และควรมีการสร้างเครือข่ายสำหรับแลกเปลี่ยนความรู้ด้านวิชาการร่วมกันของต่างสำนักเรียน
- ๓) ผู้สอนเห็นว่า ในปีการศึกษาหนึ่ง ๆ ควรจัดให้มีการแข่งขันวิชาการด้านภาษาบาลี โดยจัดเป็นการแข่งขันในระดับกลุ่ม

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

เขต หรือประเทศก็ได้ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนภาษาบาลี และผู้เรียนในแต่ละสำนักเรียนก็จะได้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การตอบปัญหาภาษาบาลีเพื่อชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระสังฆราช การแข่งขันกล่าวสุนทรพจน์ที่เกี่ยวกับภาษาบาลี เป็นต้น

สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวรงค์ ป.^{๓๓} ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประโยค ๑-๒ ได้ให้สัมภาษณ์ในแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนไว้ว่า

ด้านการเรียนการสอน สำหรับประโยค ๑-๒ นั้น เมื่อสอนจบในแต่ละบทหรือแต่ละหัวข้อแล้วจะมีกระบวนการจัดทดสอบความรู้และความเข้าใจประจำบทหรือประจำหัวข้อที่ได้ทำการเรียนการสอนแล้วนั้น อีกทั้งมีการสร้างแรงจูงใจในห้องเรียนโดยมีรางวัลมอบให้นักเรียนที่ทำคะแนนทดสอบได้ดี ในกระบวนการดังกล่าวนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการศึกษา อีกทั้งเป็นการประเมินถึงความรู้ความเข้าใจของนักเรียนด้วย ส่วนนักเรียนที่ยังไม่เข้าใจในบทเรียนก็จะให้มีการทบทวนใหม่หรือได้รับการอบรมพิเศษจากคณาจารย์ผู้มีประสบการณ์ เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงกันทางด้านความรู้ในห้องเรียนสืบไป

สำหรับแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนนั้น พระมหาสุภาชิต สุทธิญาณ^{๓๔} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

การที่จะพัฒนาด้านการเรียนการสอนหรือด้านวิชาการนั้น ควรประกอบด้วย ๓ ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่ ๑ สำนักเรียน ต้องมีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน ไม่คลุมเครือ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งครูและนักเรียนในแนวทางอันเดียวกัน ส่วนที่ ๒ ด้านครูผู้สอน ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความตั้งใจที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้ก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายของสำนักเรียน ส่วนที่ ๓ ด้านผู้เรียน ควรมีการสอบคัดเลือกเข้าสำนักเรียนที่ได้มาตรฐานตามระเบียบที่สำนักเรียนกำหนด เพื่อคัดกรองนักเรียนที่ตั้งใจจริง และนอกจากการเรียนตามหลักสูตรของแต่ละชั้นในห้องเรียนตามปกติแล้ว ควรให้มีการเรียนเสริมทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ อักษรนิทัศน์ (ฝึกการเขียน) เป็นต้น เพื่อเสริมความรู้ความสามารถอีกทั้งเป็นพื้นฐานในการศึกษาชั้นสูง ๆ ขึ้นไป

ด้านครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นเอก พระมหาสุนทร อดิเมธ^{๓๕} ได้ให้สัมภาษณ์สำหรับแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนไว้ว่า

ในส่วนนักธรรมชั้นเอกนั้น ซึ่งถือว่ามีความรู้ชั้นเถรภูมิ ดังนั้นในกระบวนการเรียนการสอนจะมีการบูรณาการในการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนจับใจความหรือให้ทำการบ้านในแต่ละวัน เพื่อมาอธิบายหรือพรีเซนต์หน้าห้องให้เพื่อน ๆ ฟังโดยสลับกันทุกรูป เพื่อให้นักเรียนกล้า

^{๓๓} สัมภาษณ์ สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวรงค์, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระมหาสุภาชิต สุทธิญาณ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระมหาสุนทร อดิเมธ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

แสดงออกและฝึกการค้นคว้า และในการเรียนแต่ละวิชาจะมีการย่อเนื้อหาในรายวิชาหรือบทนั้น ๆ เพื่อให้ให้นักเรียนได้อ่านทำความเข้าใจและตอบปัญหา โดยการให้รางวัลแก่นักเรียนที่ทำคะแนนดี ส่วนในช่วงอบรมก่อนสอบจะมีการเชิญวิทยากรพิเศษมาให้ความรู้เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กับนักเรียนมากขึ้น

สำหรับแนวทางในการพัฒนาด้านวิชาการนั้น พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม^{๓๖} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

ในฐานะกรรมการบริหารการศึกษานั้น นอกจากจะดูในเชิงโครงสร้างแล้วยังต้องดูที่ครูสอนหรืออาจารย์ประจำชั้นด้วย ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเหตุว่าในบางปีการศึกษาการบริหารประสบความสำเร็จบนพื้นฐานนักเรียนนักศึกษาสอบได้เยอะหรือบางปีสอบได้น้อย ดังนั้นกรรมการบริหารการศึกษาก็จะมีการบริหารจัดการเพื่อหาเหตุผล และแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้นหรือถ้าจะเปรียบให้เห็นชัดเจนก็คือคล้าย ๆ กับทฤษฎี พี ดี ซี เอ คือ Plan มีแผน do มีการกระทำ check มีการตรวจสอบ Action มีการประเมิน สรุปก็คือในปัจจุบันคณะกรรมการบริหารการศึกษา มีการบริหารและพัฒนาใน ๓ ส่วนด้วยกัน คือ ในด้านโครงสร้าง กล่าวคือ คัดสรรบุคลากรให้เหมาะกับงาน ดูแลในส่วนครูที่สอน กล่าวคือช่วยส่งเสริมสนับสนุน และแก้ปัญหาที่เกิดในการเรียนการสอน ตลอดถึงการช่วยสอนในบางชั้นบางวิชาและดูแลการประเมินผลประจำเดือน เพื่อทราบถึงปัญหาและช่วยแก้ไขสนับสนุนในด้านวิชาการ

และแนวทางในการพัฒนาด้านวิชาการนั้น พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ^{๓๗} อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

สำนักเรียนมีการส่งเสริมใน ๒ ลักษณะคือ ลักษณะแรก คือการสร้างแรงจูงใจนักเรียน กล่าวคือการจัดให้มีโครงการสัมมนาเกิดขึ้นภายในสำนักเรียนและเชิญเจ้าสำนักเรียนหรือตัวแทนจากสำนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาบาลี เพื่อให้นักเรียนได้ฟังวิสัยทัศน์และแนวทางการเรียนการศึกษาบาลี นอกจากนั้นสำนักเรียนได้เชิญผู้เป็นศิษย์เก่าและบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการศึกษาบาลีมาเล่าประสบการณ์ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและเห็นถึงคุณค่าของการเรียนบาลี ซึ่งสามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ลักษณะที่สอง คือการพัฒนาครู กล่าวคือสำนักเรียนมีแนวทางในการพัฒนาครูสอนในการใช้เครื่องมือช่วยสอน เช่น การใช้เครื่องฉายโปรเจ็คเตอร์ในบางโอกาสเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ และมีแนวทางให้ครูสอน

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ, กรรมการบริหารการศึกษา/อาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

ได้พัฒนาวิชาการที่รับผิดชอบโดยการทำแผนการสอน หรือการเตรียมเนื้อหาในรายวิชาที่จะทำการสอนอย่างเป็นระบบ แต่ในส่วนนี้ยังไม่เป็นระบบและเป็นรูปธรรมมากนัก

พระมหาอภิชัย อภิไชย^{๓๘} กรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้ให้สัมภาษณ์ในแนวทางการพัฒนาด้านวิชาการไว้ว่า

งานด้านวิชาการนั้นโดยส่วนมากอาจจะมองไปที่กระบวนการเรียนการสอนของครูเป็นหลัก รวมทั้งการทดสอบวัดผลประเมินผลของฝ่ายวิชาการ ซึ่งมองเห็นเป็นรูปธรรม แต่โดยความเป็นจริงการทำงานด้านวิชาการนั้นมียุทธศาสตร์ประกอบอยู่หลายส่วน โดยเฉพาะการเรียนด้านนันทกรรม-บาลี ของเรานั้น เป็นการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยบุคลากรหลายส่วนช่วยสนับสนุน เรียกว่ามีการทำงานอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกัน ผลงานจึงจะออกมาดี ซึ่งเริ่มตั้งแต่กระบวนการสรรหานักเรียนเข้ามาศึกษา ก็ให้เป็นไปตามระเบียบการรับนักเรียนใหม่ เพื่อจะได้นักเรียนที่มีความพร้อมในการเรียน หรือเมื่อรับนักเรียนเข้าศึกษาแล้ว ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการดูแลของฝ่ายปกครอง เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของครูประจำชั้น เมื่อมีการทำงานอย่างสอดคล้องกันเช่นนี้ ก็จะทำให้งานด้านการเรียนการสอนออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ เรียกว่าเป็นการทำงานร่วมกันของฝ่ายบริหารฝ่ายวิชาการและฝ่ายปกครองนั่นเอง

ในส่วนแนวทางการพัฒนาด้านวิชาการในปัจจุบันนั้น มองว่าการจัดการเรียนการสอนยังขาดความต่อเนื่องในบางประโยค ที่เห็นได้ชัดเจนคือ ชั้นประโยค ป.๖ ซึ่งเป็นชั้นที่มีความสำคัญอยู่ไม่น้อย อีกทั้งในกระบวนการเรียนการสอนในชั้นดังกล่าวไม่ได้นำระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนมาใช้อย่างจริงจัง จึงส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอน บรรยากาศการเรียนการสอน และผลการสอบที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย

ด้านพระราชติลก (ประนต กิตติวิฑฒโน)^{๓๙} ประธานกรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้ให้สัมภาษณ์ในแนวทางการพัฒนาด้านวิชาการ ไว้ว่า

การพัฒนาด้านวิชาการนั้น ถือว่าเป็นงานสำคัญของระบบการศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและสภาพแวดล้อมปัจจุบัน เห็นได้จากงานพัฒนาทางการศึกษาที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสที่ทรงทำไว้ นั่นคือเป็นแนวทางการพัฒนางานด้านวิชาการซึ่งเกิดขึ้นมาในยุคอดีตที่ทรงทำไว้ แต่อย่างไรก็ตามเพื่อเข้ากับภาวะปัจจุบัน ซึ่งมีสิ่งที่เกิดขึ้นมากมาย เช่น การแข่งขันด้านการศึกษาซึ่งมีทางเลือกในการศึกษามากขึ้น ฉะนั้นการศึกษาด้านภาษาบาลีจึงควรพัฒนาทั้งด้านหนังสือคู่มือต่าง ๆ พร้อม

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระมหาอภิชัย อภิไชย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระราชติลก (ประนต กิตติวิฑฒโน), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ประธานกรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๒ เมษายน ๒๕๖๑.

ทักษะการสอนของอาจารย์ โดยมองว่าการเรียนบาลีในปัจจุบันควรเพิ่มทักษะความเข้าใจมาช่วยในการจำให้มากขึ้น เช่น การออกแบบข้อสอบในการทดสอบประจำเดือนในวิชาไวยากรณ์ เช่นในเนื้อหา ๕ แผ่น ฝ่ายวิชาการและครูสอนควรทำข้อสอบย่อยให้ได้สัก ๕๐ ข้อย่อย อย่างนี้เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะในการแก้ไขปัญหาและขยายความคิดในแง่มุมอื่น ๆ มากขึ้น เรียกว่าเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตมาเป็นองค์ประกอบช่วยการจำ เช่นนี้ก็จะช่วยให้นักเรียนที่ไม่มีทักษะในการจำมีกำลังใจในการเรียนบาลีมากขึ้น อีกทั้งเป็นการพัฒนาครูสอนในด้านเตรียมเอกสารประกอบการสอนอีกทางหนึ่ง

จากการสำรวจผู้วิจัยได้ทราบถึงปัจจัยสำคัญเร่งด่วน หรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการดังนี้ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา^{๔๐} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

การพัฒนาบุคลากรด้านครูผู้สอน ให้มีความรู้ความสามารถ คือมีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแตกฉาน และมีเทคนิควิธีการสอนที่ดี เป็นสิ่งที่สำคัญและมีผลต่อความสำเร็จในสำนักเรียนและในงานด้านวิชาการอย่างมาก เพราะคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของครูผู้สอน หากครูผู้สอนมีความรู้ในวิชาที่สอน แต่ขาดเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ ผู้เรียนก็ย่อมจะไม่เข้าใจในสิ่งที่ครูสอน หรือครูสอนมีเทคนิควิธีการสอนอย่างดี แต่มีความรู้ในวิชาที่สอนไม่มากพอ ก็ย่อมจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงแก่นของวิชาที่เรียนได้ยาก ดังนั้นการพัฒนาครูผู้สอน ให้เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอน และมีเทคนิควิธีการสอนที่ดี มีประสิทธิภาพ ก็ย่อมจะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของสำนักเรียนได้อย่างแน่นอน

ด้านพระมหาสุนทร อดิเมธ^{๔๑} ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม นักธรรมชั้นเอก ได้ให้สัมภาษณ์ถึงปัจจัยสำคัญเร่งด่วน หรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการ ไว้ว่า

สำหรับประเด็นนี้ ผมมองว่าควรสนับสนุนหรือส่งเสริมบุคลากรของสำนักเรียน ให้มีความรู้ความสามารถตลอดทั้งปฏิบัติหน้าที่ในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะบุคลากรเหล่านี้จะช่วยงานด้านการสอนให้มีคุณภาพมากขึ้น เช่น การทำเอกสารประกอบการสอน สรุปหัวข้อสำคัญ ๆ ของรายวิชาที่สอน เป็นต้น ดังนั้นการสนับสนุนบุคลากรจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาสำนักเรียนดังกล่าว

สำหรับปัจจัยสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการนั้น พระมหาอภิชัย อภิไชโย^{๔๒} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระมหาสุนทร อดิเมธ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระมหาอภิชัย อภิไชโย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

การพัฒนางานด้านวิชาการนั้นถือว่าเป็นงานที่สำคัญเพราะเป็นหัวใจหลักของสำนักเรียนและประกอบด้วยองค์ประกอบที่ใหญ่ ดังนั้นการทำงานจึงต้องทำอย่างเป็นระบบและมีอาชีพมากขึ้น เรียกว่ามีการประสานงานทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการและฝ่ายปกครอง เป็นต้น เพราะเหตุว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่ครูประจำชั้น และฝ่ายวิชาการโดยตรงจะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ถ้าขาดระดับผู้บริหารเข้ามาส่งเสริมสนับสนุน ตลอดถึงการแก้ปัญหาต่าง ๆ สรุปก็คือด้านวิชาการนั้น นอกจากจะพัฒนาบุคลากรด้านครูสอนให้มีเทคนิควิธีการสอนและจัดทำเอกสารประกอบการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอแล้วยังต้องอาศัยการประชุมแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม^{๔๓} ได้ให้สัมภาษณ์ในหัวข้อปัจจัยสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการไว้ว่า

สำหรับปัจจัยเร่งด่วนในเชิงวิชาการนั้นอาจจะกล่าวได้ว่ามีความเนื่องกันกับหลายปัจจัย โดยเฉพาะด้านบุคลากรที่ทำการสอนพระปริยัติธรรมชั้นประโยคต่าง ๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นฟันเฟืองที่สำคัญของสำนักเรียน ดังนั้นเมื่อบุคลากรดังกล่าวได้รับการพัฒนา ให้มีความตื่นตัวทั้งในเรื่องของการสอน และในเรื่องของการทำแผนการสอนตลอดถึงเอกสารเชิงลึก เพื่อเป็นเอกสารประกอบการสอนและให้นักเรียนได้ศึกษาได้อ่าน จึงถือว่าเป็นเรื่องเร่งด่วนอันจะนำมาซึ่งความเชื่อมั่นแก่นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ เพราะเมื่อผลงานของนักเรียนได้มีการสอบได้ในเปอร์เซ็นต์ที่สูงในแต่ละปีการศึกษา ผลงานดังกล่าวจะเป็นตัวกระตุ้นและดึงดูดรุ่นน้อง ๆ ให้เข้ามาศึกษาเพิ่มขึ้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารพื้นฐานสำนักเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงพอประมวลแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดังนี้

ด้านผู้บริหาร มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ต้องมีการติดตามนโยบายการบริหารสำนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรคและสามารถแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ด้านคณะครู มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ๑) สำหรับการเรียนการสอน สำนักเรียนต้องจัดให้มีการนิเทศด้านการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแก่คณะครูโดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มองค์ความรู้เพิ่มทักษะในกระบวนการเรียนการสอนตลอดถึงเทคนิคการใช้สื่อการสอน ๒) สำหรับการทดสอบประเมินผล สำนักเรียนต้องบริหารจัดการสนับสนุนฝ่ายวิชาการ โดยกำหนดเป็นโครงการทดสอบประเมินผลเป็นรายปี เพื่อการสนับสนุนด้านงบประมาณและการทำงานที่คล่องตัวของคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ ด้านนักเรียน มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ สำนักเรียนต้องเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ที่ประสบ

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

ความสำเร็จจากการเรียนบาลีมาให้การแนะแนวด้านการเรียนบาลี ตลอดถึงจัดให้มีการสัมมนาด้านการเรียนบาลี อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นความมั่นใจและสร้างแรงบันดาลใจแก่นักเรียน

๔.๓ ด้านการบริหารงานงบประมาณ

ก. สภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานงบประมาณ

สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้เล็งเห็นความมั่นคงของการจัดการศึกษาว่า หากหน่วยงานที่ไม่มีสวัสดิการหรืองบประมาณสนับสนุน หรือมีแต่ไม่มั่นคงพอก็จะทำให้งานที่ทำนั้น ล้มเหลวขาดเสถียรภาพต่อไปในอนาคต ดังนั้น ปี พ.ศ.๒๕๓๔ พระเทพปัญญามุนี (พระครูคุณสารสาทร ขณะนั้น) จึงได้เริ่มตั้งกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม เพื่อนำดอกผลมาใช้จ่ายในการบริหาร การศึกษาจนถึงปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดของกองทุนประจำสำนักเรียน ดังนี้

๑. กองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม

โดยมีวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองทุน ดังนี้ ๑) เพื่อใช้จ่ายการบริหารการศึกษา เช่น จัดหา อุปกรณ์การเรียนการสอนและการดำเนินงาน ๒) เพื่อเป็นนิยัตยภัตครูสอนพระปริยัติธรรม ๓) เพื่อเป็นทุนสวัสดิการคณะครู คณะนักเรียนพระปริยัติธรรม เช่น ค่ารักษาพยาบาลพระภิกษุ สามเณรอาพาธ เป็นต้น ๔) เพื่อเป็นค่าภัตตาหารพระภิกษุสามเณร^{๔๔}

๒. เงินอุดหนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

นอกจากนั้นสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ได้รับเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ประจำปี ตามปีงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งสอดคล้อง กับคำสัมภาษณ์ของพระเทพปัญญามุนี^{๔๕} ที่ว่า

นับว่าเป็นความโชคดีของวัดอาวุธฯ ที่ได้อาศัยบารมีของบูรพาจารย์ มีเจ้าคุณพระสิทธิสาร โสภณ (สงวน โสโก) พระเทพเมธากร (จันทร์ จันทเถร) และอดีตเจ้าอาวาสทุกรูป คณะอุบาสก อุบาสิกาและศิษยานุศิษย์วัดอาวุธวิกสิตาราม ผู้ตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษาของ พระภิกษุสามเณรผู้เป็นศาสนทายาท ได้ร่วมมือร่วมใจบริจาคทุนทรัพย์ ตั้งกองทุนถาวรขึ้น มาแล้วนำดอกผลมาใช้จ่าย ทั้งนี้กองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม มีวัตถุประสงค์ ๔ ข้อ คือ ๑. เพื่อใช้จ่ายในการบริหารการศึกษาตลอดปี ๒. เพื่อถวายเป็นนิยัตยภัตครูสอน ๓. เพื่อเป็น ทุนสวัสดิการแก่ครูและนักเรียน ๔. เพื่อเป็นค่าภัตตาหารของคณะครูและนักเรียน โดยกองทุน นี้ได้จัดตั้งขึ้น ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๔ ในสมัยของพระเดชพระคุณพระเทพเมธากร

^{๔๔} พระมหาสายรุ้ง อินทาวุธ ตรี., “แผนการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม สู่ความเป็นเลิศ” วารสาร วันศาสนศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ปีที่ ๑๙ (กันยายน ๒๕๕๒): ๓๓๓.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระเทพปัญญามุนี, เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียน วัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๒ เมษายน ๒๕๖๑.

และยังสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของพระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ^{๔๖} อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวธวิสิตารามที่ว่า

ในส่วนของการบริหารจัดการงบประมาณโดยเฉพาะในส่วนที่เป็นงบประมาณหลัก คือ กองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น สำนักเรียนจะมีการบริหารจัดการโดยเจ้าหน้าที่กองทุนในการรับบริจาคตั้งกองทุนใหม่และเพิ่มกองทุนเดิม ในส่วนงบอื่น ๆ ได้แก่เงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีการบริหารจัดการโดยเข้าบัญชีสำนักเรียนทั้งหมด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการด้านงบประมาณในการบริหารสำนักเรียนวัดอาวธวิสิตารามนั้น จึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์และสามารถบริหารได้อย่างเป็นระบบ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารพื้นฐานสำนักเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงพอประมวลแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานงบประมาณของสำนักเรียนวัดอาวธวิสิตารามดังนี้

๑. สำนักเรียนได้รับงบประมาณจากกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยมีเจ้าหน้าที่กองทุนเป็นผู้ดูแลบริหารจัดการ และนำดอกผลมาบริหารในกิจกรรมของสำนักเรียน
๒. สำนักเรียนได้รับเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ประจำปีตามปีงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ข. สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานงบประมาณ

จากข้อมูลพื้นฐานของสำนักเรียนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) พบว่า ในปัจจุบันการบริหารจัดการงบประมาณ โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นงบประมาณหลัก คือ กองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น สำนักเรียนจะมีการบริหารจัดการโดยเจ้าหน้าที่กองทุนในการรับบริจาคตั้งกองทุนใหม่และเพิ่มกองทุนเดิม ในส่วนงบอื่น ๆ ได้แก่เงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีการบริหารจัดการโดยนำเข้าบัญชีของวัด ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการด้านงบประมาณในการบริหารสำนักเรียนวัดอาวธวิสิตารามนั้น มีแหล่งที่มาหลัก ๆ ๒ ส่วน และมีการบริหารจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการตั้งกองทุน โดยมีการบริหารอย่างเป็นระบบในขณะเดียวกันเมื่อดูจากงบรายหัวหรืองบจากกองทุนการศึกษาของสำนักเรียนถือว่าเป็นกองทุนหลักที่สามารถนำดอกผลมาใช้จ่ายในปัจจุบันแต่เมื่อมองไปที่งบหลวงหรืองบที่ได้รับ

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ, กรรมการบริหารการศึกษา/อาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดอาวธวิสิตาราม, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกล่าวได้ว่ายังได้ไม่เพียงพอกับการนำมาบริหารสำนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)^{๔๗} ที่ว่า

เมื่อกล่าวถึงด้านงบประมาณในการบริหารสำนักเรียนในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีงบหลัก ๆ ด้วยกัน ๒ ส่วนคือ งบราชภัฏ ได้แก่ งบที่ได้จากการบริจาคของพุทธศาสนิกชนซึ่งถือว่าเป็นกองทุนหลักในปัจจุบันและงบหลวงคืองบที่มาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เมื่อมองไปที่การบริหารจัดการในปัจจุบันแล้วจะเห็นได้ว่าสำนักเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตลอดถึงกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับสำนักเรียนให้สามารถดำเนินไปได้โดยมีกองทุนหลักคือกองทุนการศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เพราะในส่วนของงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นแต่ละปีการศึกษานับว่ามีค่อนข้างน้อยและไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการสำนักเรียน ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่างบประมาณจากหลวงหรือจากรัฐในปัจจุบันนั้นไม่เพียงพอในการบริหารจัดการสำนักเรียนนั่นเอง

ในขณะเดียวกันพระมหาชนก ชวนปญโญ^{๔๘} ได้ให้สัมภาษณ์ถึงสาเหตุของปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามในปัจจุบันไว้ว่า

สำหรับสาเหตุของปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณของสำนักเรียนในปัจจุบันในทัศนะของผมมองว่า ในปัจจุบันสำนักเรียนเรามีแหล่งที่มาของงบประมาณจาก ๒ ส่วน คือ จากกองทุนการศึกษาสำนักเรียนและจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยเป็นการนำดอกผลมาบริหารสำนักเรียน ดังนั้นเมื่อมีแหล่งที่มาของงบประมาณจาก ๒ ส่วนดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้ในบางปีการศึกษาที่มีเนื้องานเพิ่มมากขึ้น หรือมีโครงการต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น การจัดสรรงบประมาณจึงไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการ ดังนั้นสำนักเรียนจึงควรมีการจัดงบประมาณเป็นรายปีเพื่อความคล่องตัวและเพียงพอต่อการบริหารจัดการในสำนักเรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเอกสารพื้นฐานสำนักเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงพอประมวลสภาพปัญหาและอุปสรรค ด้านการบริหารงานงบประมาณของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดังนี้

๑) ขาดการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่เคยดำเนินมาในอดีต กล่าวคือ ปัจจุบันมีการบริหารจัดการในเชิงการนำดอกเบี้ยจากกองทุนการศึกษามาบริหารจัดการในกิจกรรมสำนักเรียนตามปีการศึกษาต่าง ๆ

^{๔๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระมหาชนก ชวนปญโญ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

๒) ขาดการหางบประมาณด้านอื่นจากที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือปัจจุบันสำนักเรียนมีแหล่งที่มาของงบประมาณจากการบริจาคตั้งกองทุนการศึกษาเป็นแหล่งที่มาหลักด้านงบประมาณ

ค. แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานงบประมาณ

จากการดูข้อมูลพื้นฐานของสำนักเรียนการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรภายในสำนักเรียน และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้ทราบถึงวิธีการพัฒนาด้านงบประมาณของสำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม ดังที่พระมหาอภิชัย อภิขโย^{๔๙} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

ในด้านงบประมาณสำหรับการบริหารสำนักเรียนนั้น ในปัจจุบันนำมาจาก กองทุนการศึกษาเป็นหลัก โดยเป็นการนำดอกผลมาใช้ในการบริหารกิจกรรมของสำนักเรียน ซึ่งในส่วนนี้เองก็จะมีพุทธบริษัทมาเพิ่มกองทุนตลอดเวลา ฉะนั้นการที่จะตั้งครุฑาส่วนนี้ได้ ก็ต้องมีผลงานด้านการเรียนการสอนปรากฏผลชัดเจนและต่อเนื่อง เมื่อผลงานเป็นเครื่องบ่งชี้แล้ว ก็จะต้องตั้งครุฑาสาธุชนมาตั้งกองทุนหรือเพิ่มกองทุนเดิมได้ง่าย หรือในบางปีการศึกษาอาจจะหากกองทุนเพิ่มเติม เช่น การจัดทอดผ้าป่าเพื่อการศึกษา เป็นต้น และนอกจากนี้ทางสำนักเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องทางเว็บไซต์ของสำนักเรียน หรือทางสื่อต่าง ๆ

ในขณะเดียวกันพระมหาชนก ขวนปญโญ^{๕๐} ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำชั้นประโยค ป.๓ ได้ให้สัมภาษณ์ถึงวิธีการพัฒนาด้านงบประมาณไว้ว่า

สำหรับวิธีการพัฒนาด้านงบประมาณของสำนักเรียนวัดอาวูธนั้น ผมมองว่านอกจากงบประมาณจากกองทุนการศึกษาแล้วควรมีการจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการในส่วนการเรียนการสอนโดยเฉพาะโดยจัดตั้งเป็นงบรายปี เช่น มีการกำหนดในแต่ละปีไว้อย่างชัดเจนว่าสำนักเรียนจะใช้จ่ายส่วนไหนบ้างหรือจะใช้จ่ายในโครงการใดบ้าง และบริหารจัดการให้สมดุลกับงบที่ตั้งไว้ ก็จะทำให้การบริหารงบดังกล่าวมีความคล่องตัวและชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแหล่งที่มาของงบประมาณดังกล่าวควรจะมาจากส่วนอื่นจากปัจจุบัน เช่น จากการทอดกฐินของวัดในแต่ละปีโดยจัดเป็นงบบริหารสำนักเรียนอย่างชัดเจนไว้ส่วนหนึ่ง หรืออาจจะตั้งกองผ้าป่าการศึกษาในวันศาสนศึกษาอีกส่วนหนึ่งเพื่อเป็นงบรายปีในการบริหารสำนักเรียนและเมื่อเหลือจากการใช้จ่ายในแต่ละปีก็นำไปสมทบกับปีการศึกษาต่อไป

จากการศึกษาวิเคราะห์ด้านเอกสารข้อมูลพื้นฐานของสำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้สรุปแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานงบประมาณของสำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม ดังนี้

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระมหาอภิชัย อภิขโย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวูธวิสิตาราม, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระมหาชนก ขวนปญโญ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

๑. สำนักเรียนต้องมีการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่เคยดำเนินการมาในอดีต เช่น การจัดงบประมาณเป็นรายปี เพื่อการบริหารจัดการในกิจกรรมสำนักเรียนเป็นการเฉพาะ นอกเหนือจากส่วนกองทุนการศึกษาที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน

๒. สำนักเรียนต้องมีการหากองทุนเพิ่มเติม เช่น การทอดผ้าป่าการศึกษา เป็นต้น เพื่อเป็นกองทุนที่มั่นคง

๔.๔ ด้านการบริหารงานทั่วไป

ก. สภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานทั่วไป

ในการบริหารทั่วไปนั้นสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม นอกจากจะอำนวยความสะดวกแก่ คณาจารย์และนักเรียนปริยัติธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น สถานที่พักจำพรรษาและถวายภัตตาหารเป็นต้น แล้ว ยังให้การอุปถัมภ์ด้านต่าง ๆ เพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของพระมหาอภิชัย อภิขโย^{๕๑} ที่ว่า

ด้านการบริหารทั่วไปในปัจจุบันนั้น สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม มีการบริหารจัดการโดย แบ่งเป็น ๒ ส่วนด้วยกันคือ ด้านการส่งเสริมสวัสดิการครูนักเรียนและด้านการส่งเสริมการศึกษา สำหรับด้านการส่งเสริมสวัสดิการครูนักเรียนนั้น สำนักเรียนได้จัดระบบสวัสดิการนิยภัตอัน เป็นการถวายกำลังใจให้เหมาะสมกับวุฒิการศึกษาของครูผู้สอน จัดถวายค่ารักษาพยาบาลแก่ คณะครูและนักเรียนตามสมควร และจัดทัศนศึกษาแก่คณะครูนักเรียนตามโอกาสอันเหมาะสม เป็นต้น ในส่วนการส่งเสริมการศึกษา เช่น การถวายค่าเทอมแก่คณะครูและนักเรียนที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษา ตั้งแต่ปริญญาตรีถึงปริญญาเอก ตามระเบียบที่สำนักเรียนกำหนด นอกจากนั้น ได้มีการถวายค่าพาหนะสำหรับนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีชั้นเปรียญเอก คือประโยค ป.ธ.๗-๙ เพื่อไปศึกษาที่สำนักเรียนส่วนกลางของคณะสงฆ์วัดสามพระยา เป็นต้น

ด้านพระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ^{๕๒} อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนได้ให้สัมภาษณ์ ถึงการบริหารทั่วไปในปัจจุบันไว้ว่า

หลังจากนักเรียนทำการสอบบาลีในสมัยหลังเสร็จ กล่าวคือในระยะปิดภาคเรียน สำนักเรียน จะเปิดรับสมัครนักเรียนใหม่ หลังจากนั้นจะเป็นกระบวนการสอบคัดเลือกนักเรียนใหม่ โดยคณะกรรมการที่ทางสำนักเรียนได้แต่งตั้ง เมื่อได้จำนวนนักเรียนที่แน่นอนแล้ว ก็จะมีการเปิดภาคการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการช่วงต้นเดือนพฤษภาคม และทำพิธีเปิดปฐมนิเทศอย่างเป็นทางการอีกครั้งหนึ่ง การดำเนินการดังกล่าว นับเป็นภาพรวมของการบริหารทั่วไปของแต่

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระมหาอภิชัย อภิขโย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียน วัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ, กรรมการบริหารการศึกษา/อาจารย์ใหญ่ สำนักเรียน วัดอาวุธวิกสิตาราม, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

ละปีการศึกษา ในส่วนของผู้ที่สอบได้ ประโยค ป.ธ.๓ ประโยค ป.ธ.๖ และประโยค ป.ธ.๙ นั้น สำนักเรียนจะจัดงานแสดงมูตาทอวายตามวันเวลาที่ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กำหนด นอกจากนั้นในช่วงปิดภาคเรียนสำนักเรียนก็จะมีให้นักเรียนท่องบทสวดมนต์ และ บางส่วนกำหนดให้ท่องสูตรไวยากรณ์และหลักสัมพันธ์ไทย เพื่อการเตรียมความพร้อมในปี การศึกษาใหม่

ในขณะที่เดียวกันพระมหาชนก ชวนปญโญ^{๕๓} ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้ให้ สัมภาษณ์ถึงสภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานทั่วไปไว้ว่า

ในส่วนนี้ผมขอแสดงความคิดเห็นในส่วนที่ผมเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมก็แล้วกันนะครับ คือผมมองว่าในปัจจุบันนี้สำนักเรียนเราเมื่อมองในแง่ของกระบวนการบริหารสำนักเรียน โดยรวมก็เหมือนจะมีพร้อมนะครับ ตั้งแต่กระบวนการประชาสัมพันธ์หานักเรียน กระบวนการ สอบคัดเลือก กระบวนการคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีในชั้น ประโยคต่าง ๆ กระบวนการคัดเลือกคณะดำเนินงานการศึกษา รวมถึงกระบวนการเรียน การสอนในเวลาต่อมา แต่ถึงกระนั้นก็ยังเป็นการบริหารในเชิงปัจเจกบุคคลเป็นหลัก เรียกว่าถ้า เกี่ยวกับการเรียนการสอนก็มอบให้คณาจารย์แต่ละชั้นเป็นผู้บริหารจัดการเป็นหลัก หรือในส่วน งานอื่น เช่น ฝ่ายปกครอง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ก็เป็นไปในลักษณะเดียวกันคือมอบ หน้าที่ให้แต่ละแผนกเป็นผู้บริหารจัดการนะครับ ซึ่งเท่าที่สัมผัสก็จะเป็นไปในลักษณะดังกล่าว ในปัจจุบันนะครับ

จากการศึกษาวิเคราะห์ด้านเอกสารข้อมูลพื้นฐานของสำนักเรียนวัดอาวูฐวิกสิตาราม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและการสนทนากลุ่ม เฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้สรุปสภาพปัจจุบันด้านการบริหารงานทั่วไปของสำนักเรียน วัดอาวูฐวิกสิตาราม ดังนี้

๑. ปัจจุบันสำนักเรียนจัดทนายรางวัลแก่นักเรียนผู้สอบได้ในชั้นประโยคต่าง ๆ ตามมติที่ ประชุมของคณะกรรมการบริหารศึกษาในการพิจารณาตามวาระการประชุม หลังจากประกาศผลสอบ ในแต่ละปีการศึกษา

๒. ปัจจุบันสำนักเรียนได้ใช้ระเบียบข้อบังคับ สำนักเรียนวัดอาวูฐวิกสิตาราม พุทธศักราช ๒๕๓๓ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๔๓) และระเบียบว่าด้วยการเรียนนอกวัด สำนักเรียนวัดอาวูฐวิกสิตา ราม พุทธศักราช ๒๕๓๗ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๕๑)

๓. ในปัจจุบันสำนักเรียนมีการบริหารจัดการในส่วนต่าง ๆ ที่เนื่องด้วยสำนักเรียน โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในชั้นประโยคต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญและมุ่งให้คณาจารย์ ประจำชั้นทั้งส่วนแผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นผู้บริหารจัดการเป็นส่วนใหญ่

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระมหาชนก ชวนปญโญ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวูฐ วิกสิตาราม, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

ข. สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไป

จากการดูข้อมูลพื้นฐานของสำนักเรียนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไปของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดังที่พระมหากษัตริย์อภิชาโย^{๕๔} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

สำหรับปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไปของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามในปัจจุบันนั้นสามารถมองได้ในมุมกว้าง เพราะครอบคลุมประเด็นได้มาก แต่ปัจจุบันที่เห็นได้ชัดเจนในมุมมองของผมก็คือปัญหาของเราจะอยู่ในกระบวนการบริหารจัดการในรายละเอียด เช่น ด้านสวัสดิการเรายังขาดห้องบริการที่เป็นสัดส่วนหรือในกระบวนการบริหารในส่วนอื่น ๆ เช่น การช่วยค่ารักษาพยาบาลในกรณีป่วยหนักหรือป่วยทั่วไปซึ่งมองว่ายังไม่มีข้อกำหนดที่ชัดเจนนัก หรือเมื่อโยงไปถึงการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนในปัจจุบันก็มองว่าการจัดการเรียนการสอนในบางชั้นประโยคยังไม่สอดคล้องกับระเบียบสำนักเรียนในทางปฏิบัติ อีกทั้งระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนในบางหัวข้อบางประเด็นยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและไม่สามารถนำมาใช้ได้จริงในเชิงปฏิบัติ จึงทำให้ขาดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและมีผลการสอบที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายสำนักเรียนตลอดถึงความเชื่อมั่นในระเบียบสำนักเรียนโดยรวม

ในขณะเดียวกันพระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม^{๕๕} ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไปของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามในปัจจุบันไว้ว่า

สำหรับด้านการบริหารงานทั่วไปในปัจจุบันจากประสบการณ์ที่เคยดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่หรือในตำแหน่งอื่น ๆ ผมมองว่าปัญหาและอุปสรรคที่เห็นได้ชัดเจนในมุมมองของผมคือสำนักเรียนขาดการสร้างแรงจูงใจในเชิงนโยบาย เช่น ขาดการกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลสำหรับผู้สอบผ่านสนามหลวงทั้งแผนกธรรมและบาลีในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียน และอีกอย่างที่ผมมองเห็นคือ สำนักเรียนเรามีขั้นตอนมีกระบวนการทำงานที่ทับซ้อนหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งก็คือมีการบริหารที่ไม่ชัดเจน เมื่อระบบการบริหารไม่ชัดเจนดังกล่าวจึงส่งผลต่อการบริหารโดยรวม เช่น ทำให้งานที่จะต้องดำเนินไปขาดความคล่องตัวทั้งในแง่ของเอกสารหรือในแง่ของการบริหารสำนักเรียน ซึ่งการที่มีกระบวนการทำงาน

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระมหากษัตริย์ อภิชาโย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๑.

ที่ทับซ้อนดังกล่าวมาจากสาเหตุคือระบบวัดและระบบสำนักเรียนยังขาดความชัดเจนในเนื้อหาของแต่ละส่วน นี่คือนโยบายที่มองเห็นในปัจจุบัน

ด้านพระมหาชนก ชวนปณฺญ^{๕๖} ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไปของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามในปัจจุบันไว้ว่า

ในมุมมองของผมนั้นคิดว่า ปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไปนั้นผมมองไปที่กระบวนการทำงานของระดับผู้บริหาร ครูสอนพระปริยัติธรรมและคณะดำเนินงานการศึกษาเป็นหลัก เพราะเหตุว่าในปัจจุบันยังดูเหมือนว่ามีการทำงานที่ยังไม่สอดคล้องเกี่ยวประสานกันเท่าที่ควร หรืออาจจะกล่าวได้ว่าขาดการทำงานเป็นทีมก็ว่าได้โดยจะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน คณะครูภายในสำนักเรียนเน้นความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละท่านเป็นหลัก ซึ่งจุดนี้เองผมมองว่ายังเป็นจุดอ่อนที่ทางสำนักเรียนในปัจจุบันยังต้องปรับปรุงเพื่อให้เกิดการทำงานเป็นทีมมากขึ้น อันจะนำความสำเร็จมาสู่สำนักเรียนมากกว่าปัจจุบัน

ในด้านการบริหารทั่วไปนั้น สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม นอกจากจะอำนวยความสะดวกแก่คณาจารย์และนักเรียนปริยัติธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น สถานที่พักจำพรรษา และถวายภัตตาหาร เป็นต้นแล้วยังให้การอุปถัมภ์ด้านอื่น ๆ อีก เมื่อวิเคราะห์จากข้อมูลเอกสารพื้นฐานของสำนักเรียนและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนตลอดถึงการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงสรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไปของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดังนี้

๑. สำนักเรียนขาดความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย เช่น การกำหนดรางวัลในชั้นที่สอบผ่านอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนยิ่งขึ้น

๒. ระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนและระเบียบว่าด้วยการเรียนนอกวัด ในบางหัวข้อบางประเด็นยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและไม่สามารถนำมาใช้ได้จริงในเชิงปฏิบัติ อันจะเป็นเหตุส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการสำนักเรียนโดยรวม

๓. ในปัจจุบันครูสอนพระปริยัติธรรมตลอดถึงคณะดำเนินงานและคณะกรรมการบริหารการศึกษายังขาดการทำงานเป็นทีมหรือทำงานโดยสอดคล้องประสานกันและกันจึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ด้านการศึกษาหรือผลสอบของสำนักเรียนยังไม่สม่ำเสมอและไม่สามารถพัฒนาเพิ่มเติมจากปัจจุบัน

ค. แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไป

จากการดูข้อมูลพื้นฐานของสำนักเรียนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในสำนักเรียนและจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้ทราบถึง

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระมหาชนก ชวนปณฺญ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไปของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ดังที่พระมหากษัตริย์
อภิชิโย^{๕๗} ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

ในการบริหารจัดการด้านการบริหารงานทั่วไปนั้น ขอแยกออกเป็น ๔ ด้านด้วยกันคือ ๑) ด้านค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาล สำนักเรียนควรมีกฎระเบียบมารองรับอย่างชัดเจน เช่น ในกรณีที่นักเรียนป่วยหนักหรือป่วยทั่วไปสำนักเรียนจะให้ค่ารักษาพยาบาลที่เปอร์เซ็นต์ เพื่อความชัดเจนในการบริหารจัดการด้านดังกล่าว ๒) ด้านสวัสดิการครูนักเรียน สำนักเรียนควรมีห้องที่เป็นสัดส่วนในการบริการนักเรียนเป็นการเฉพาะเพื่อความสะดวกในการเบิกใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อสมณสาธิต ๓) ด้านรางวัลผู้สอบผ่าน สำนักเรียนควรมีกำหนดรางวัลสำหรับผู้สอบได้ตั้งแต่ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.๕.๙ ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อเป็นแรงกระตุ้นและแรงจูงใจแก่นักเรียนให้มากขึ้น ๔) ด้านระเบียบข้อบังคับสำนักเรียน ควรมีการปรับปรุงแก้ไขในบางหัวข้อเพื่อเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร

ด้านพระมหาชนก ขวนปญโญ^{๕๘} ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ได้ให้สัมภาษณ์ในหัวข้อแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไปไว้ว่า

สำหรับแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไปนี้ ผมมองไปที่ด้านครูสอนพระปริยัติธรรมและคณะดำเนินงานการศึกษาของสำนักเรียนเป็นหลัก เพราะเหตุที่ว่าเมื่อนักเรียนมีการทำงานเป็นทีมมากขึ้นสอดคล้องกันมากขึ้นก็จะนำผลสำเร็จมาสู่สำนักเรียนโดยส่วนรวมทั้งในด้านความสามัคคีทั้งในด้านการพัฒนางานวิชาการของสำนักเรียนตลอดถึงการปฎิภาหหรือในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทันท่วงที แต่การจะทำงานเป็นทีมดังกล่าวจะต้องเริ่มในระดับผู้บริหารลงมา กล่าวคือระดับผู้บริหารจะต้องคอยติดตามนโยบายอย่างใกล้ชิดและให้การสนับสนุนคณะครูอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อแสดงให้เห็นคณะครูเห็นว่ายังได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสำนักเรียนตลอดเวลา

ในขณะที่เดียวกันพระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม^{๕๙} ได้ให้สัมภาษณ์ สำหรับแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไปไว้ว่า

ในการบริหารงานด้านดังกล่าวของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามนั้น ถ้ามองในทฤษฎีพีดีซีเอ คือ Plan Do Check Action ผมมองว่าทั้ง ๔ ด้านนั้นเรามีพร้อมทีเดียว เช่น เมื่อดูที่

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระมหากษัตริย์ อภิชิโย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระมหาชนก ขวนปญโญ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม, ๑ เมษายน ๒๕๖๑.

Plan คือ แผน ซึ่งเราก็มีพร้อม เช่น มีปฏิทินรายปีของนักเรียน และอีก ๓ ด้าน ที่เหลือคือ Do Check Action ผมมองว่านักเรียนก็มีพร้อม เพราะปัจจุบันนักเรียนมีทั้งการกระทำ มีการตรวจสอบและมีการประเมิน ในขณะเดียวกันถ้าเรามองในทฤษฎี ๔ เอ็ม คือ man money material และ management ทั้ง ๔ ด้านนี้โรงเรียนวัดอาวูธ ๗ ก็มีพร้อมคือ มีคน มีเงิน มีวัสดุ และมีการจัดการ ดังนั้นเมื่อดูโดยภาพรวมด้านการบริหารงานทั่วไปที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ถือว่ามีความโครงสร้างในการบริหารจัดการที่เหมาะสมตามเนื้อหาที่ปรากฏ แต่สิ่งที่นักเรียนควรบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คือในส่วนของกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลสำหรับผู้สอบผ่านในชั้นประโยคต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อเป็นแรงกระตุ้นและแรงจูงใจแก่นักเรียน นอกจากนั้นนักเรียนต้องมีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและสามารถนำมาใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ

ในด้านการบริหารทั่วไปนั้น โรงเรียนวัดอาวูธวิสุทธิธาราม นอกจากจะอำนวยความสะดวกแก่คณาจารย์และนักเรียนปริยัติธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น สถานที่พักจำพรรษา และถวายภัตตาหาร เป็นต้นแล้วยังให้การอุปถัมภ์ด้านอื่น ๆ อีก เมื่อศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลเอกสารพื้นฐานของนักเรียนและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรภายในโรงเรียนตลอดถึงการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงสรุปแนวทางการพัฒนาการบริหารงานทั่วไปของโรงเรียนวัดอาวูธวิสุทธิธาราม ดังนี้

๑. การให้รางวัลผู้สอบผ่านสนามหลวงทั้งแผนกธรรมและบาลีในระดับต่าง ๆ ต้องมีเกณฑ์กำหนดที่ชัดเจน ตั้งแต่ต้นปีการศึกษาเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียน

๒. นักเรียนต้องมีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและสามารถนำมาใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ

๓. ผู้บริหารคณาจารย์ตลอดถึงคณะดำเนินงานการศึกษา ต้องมีการประชุมตามระเบียบสำนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือระดับผู้บริหารสำนักเรียนต้องมีการประชุม ๒ เดือนต่อครั้ง ส่วนคณะครูและคณะดำเนินงานต้องมีการประชุม ๑ เดือนต่อครั้ง เพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรคและเพื่อหาแนวทางแก้ไขพัฒนาอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกัน

เมื่อวิเคราะห์จากเอกสารข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนวัดอาวูธวิสุทธิธาราม การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรภายในโรงเรียนและการสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จึงพอสรุปแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรมวัดอาวูธวิสุทธิธารามได้ว่า ในการบริหารจัดการสำนักเรียนวัดอาวูธวิสุทธิธารามในปัจจุบัน มีการบริหารจัดการใน ๔ ส่วนหลัก ๆ กล่าวคือ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ และด้านการบริหารงานทั่วไป

ด้านการบริหารงานบุคคล ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าในแต่ละปีการศึกษา เมื่อเริ่มปีการศึกษาใหม่สำนักเรียนจะมีการประชาสัมพันธ์รับสมัครนักเรียนและมีขั้นตอนกระบวนการสอบเข้าศึกษาต่อ

ในสำนักเรียนโดยมีคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าสำนักเรียนเป็นผู้บริหารจัดการการสอน นอกจากนั้นก็จะมีการคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรมและคณะดำเนินงานการศึกษาในแผนกต่าง ๆ เพื่อให้ได้บุคลากรที่เหมาะสมกับงาน นอกจากนั้นก็จะมีการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรของสำนักเรียน ทั้งฝ่ายนักธรรม-บาลีและอุดมศึกษา ตั้งแต่ปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก นอกจากนั้นก็ได้สนับสนุนผู้ศึกษาอยู่ในระดับเปรียญเอก เช่น การอำนวยความสะดวกด้านพาหนะและทุนการศึกษาอีกส่วนหนึ่ง ตามการพิจารณาของกรรมการบริหารการศึกษา สำหรับสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานบุคคลจะเห็นได้ว่าในระดับผู้บริหารสำนักเรียนยังขาดการติดตามนโยบายสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด จึงไม่สามารถบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างทันทั่วทั้งหรือเมื่อมองไปที่คณะครูสอนพระปริยัติธรรมก็จะพบว่าขาดความชำนาญในการสอน ทั้งด้านกระบวนการเรียนการสอน เทคนิคการสอนหรือแม้กระทั่งการใช้สื่อการสอน ส่วนนักเรียนก็จะพบว่าขาดความกระตือรือร้น ขาดเป้าหมายในการเรียน เป็นต้น สำหรับแนวทางการพัฒนา ซึ่งพอประมวลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะดังนี้ คือ สำหรับผู้บริหารนั้นจะต้องมีการติดตามนโยบายการบริหารสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด เพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรคและสามารถบริหารจัดการแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งหรือในส่วนคณะครูทั้งแผนกธรรมและบาลีสำนักเรียนจะต้องผลิตบุคลากรด้านครูสอนพระปริยัติธรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบเพื่อสามารถทดแทนบุคลากรที่สอนอยู่เดิม ส่วนด้านนักเรียนนั้น สำนักเรียนจะต้องสร้างเครือข่ายสำนักเรียนรองรับ เพื่อการติดต่อประสานงานและมีแหล่งวัตถุดิบที่ชัดเจนและเป็นระบบ เป็นต้น

ด้านการบริหารงานวิชาการ ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าในระดับผู้บริหารนั้นจะมีการประชุมกัน ๒ เดือนต่อ ๑ ครั้ง ตามระเบียบสำนักเรียน เพื่อทราบกิจกรรมการเรียนการสอนของคณะครูและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะดำเนินงานฝ่ายต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น สำหรับคณะครูนั้นปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ความสามารถประสบการณ์ในการสอนของแต่ละท่านเป็นหลัก ในด้านนักเรียนปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีการเข้าเรียนตามวันและเวลาที่ทางสำนักเรียนกำหนด โดยมีการหยุดเรียนในวันอาทิตย์วันพระและวันที่ทางสำนักเรียนประกาศหยุดนอกจากนั้นในแต่ละสัปดาห์จะมีการทดสอบประจำสัปดาห์ของครูประจำชั้นและทดสอบประจำเดือนของฝ่ายวิชาการ สำหรับสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านวิชาการนั้นจะเห็นได้ว่าในระดับผู้บริหารยังขาดการติดตามนโยบายสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด จึงขาดการขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และทันทั่วทั้ง ในด้านคณะครูนั้นมีปัญหาและอุปสรรคที่กฏชัดเจนคือขาดความชำนาญในรายวิชาที่ทำการสอน รวมทั้งขาดทักษะในกระบวนการเรียนการสอนตลอดถึงการใช้สื่อการสอนเป็นต้น หรือเมื่อดูในส่วนของนักเรียนก็จะเห็นได้ว่าขาดความกระตือรือร้นและขาดแรงจูงใจตลอดถึงขาดเป้าหมายในการเรียนที่ชัดเจน สำหรับแนวทางการพัฒนานั้น ในระดับผู้บริหารต้องมีการติดตามนโยบายการบริหารอย่างต่อเนื่อง เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคสามารถแก้ไขได้ทันต่อสถานการณ์ ด้านคณะครู

ต้องจัดให้มีการนิเทศด้านการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแก่ครูที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่โดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่องหรือในส่วนของนักเรียนสำนักเรียนต้องเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการเรียนบาลีมาให้การแนะแนวตลอดถึงจัดให้มีการสัมมนาด้านการเรียนภาษาบาลีเพื่อสร้างความมั่นใจ แรงจูงใจ ตลอดถึงแรงบันดาลใจแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนด้านงบประมาณนั้นจะเห็นได้ว่าสำนักเรียนมีแหล่งที่มาของงบจาก ๒ ส่วนหลัก ๆ ด้วยกันคือ จากกองทุนการศึกษา ซึ่งมีการบริหารจัดการโดยการนำดอกผลมาใช้จ่ายในกิจกรรมสำนักเรียน เช่น เป็นค่านิตยภัตของคณะครูคณะดำเนินงาน ค่ำรักษาพยาบาลพระภิกษุสามเณร อาพาธ เป็นต้น นอกจากนั้นสำนักเรียนได้รับงบอุดหนุนการศึกษาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามปีงบประมาณต่าง ๆ เมื่อมองไปที่สภาพปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณจะเห็นได้ว่าวิธีการบริหารจัดการโดยการนำดอกผลใช้จ่ายกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของสำนักเรียนซึ่งถ้าปีการศึกษาใดมีเนื้องานเท่าเดิมการบริหารจัดการก็จะไม่ค่อยมีปัญหาหนัก แต่ในปีการศึกษาใดเนื้องานมากขึ้นก็จะขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ในขณะเดียวกันจะเห็นได้ว่าสำนักเรียนมีแหล่งที่มาของงบประมาณจากกองทุนการศึกษาเป็นหลัก จึงยังไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการในปัจจุบันซึ่งมีเนื้องานมากขึ้น สำหรับแนวทางในการพัฒนาด้านการบริหารงานงบประมาณ คือ ๑. สำนักเรียนต้องมีการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่เคยดำเนินมาในอดีต เช่น การจัดงบประมาณเป็นรายปีเพื่อการบริหารจัดการในกิจกรรมสำนักเรียนเป็นการเฉพาะนอกเหนือจากส่วนกองทุนการศึกษาที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน ๒. สำนักเรียนต้องมีการหากองทุนเพิ่มเติม เช่น การทอดผ้าป่าการศึกษา เป็นต้น เพื่อเป็นกองทุนที่มั่นคง

ในส่วนของการบริหารงานทั่วไป เมื่อดูลักษณะเนื้องานของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นไปในลักษณะครอบคลุมในเนื้องานค่อนข้างกว้าง แต่เมื่อวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ก็ดีการสนทนากลุ่มเฉพาะก็ดี จะเห็นได้ว่าปัจจุบันสำนักเรียนมีการจัดถวายรางวัลแก่ผู้สอบได้หลังจากประกาศผลสอบในแต่ละปีการศึกษาตามการประชุมพิจารณาของคณะกรรมการบริหารการศึกษาและนอกจากนั้นในปัจจุบันสำนักเรียนมีการบริหารจัดการตามระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม พุทธศักราช ๒๕๓๓ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๔๓) และระเบียบว่าด้วยการเรียนนอกวัด สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม พุทธศักราช ๒๕๓๗ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๕๑) เป็นหลัก หรือเมื่อดูในระดับผู้บริหาร คณะครูและคณะดำเนินงานการศึกษาก็จะเป็นไปในลักษณะแยกส่วนขาดการทำงานที่สอดคล้องกัน เมื่อวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารทั่วไปจะเห็นได้ว่าสำนักเรียนขาดความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย เช่น การกำหนดรางวัลในขั้นที่สอบผ่านอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจแรงกระตุ้นแก่นักเรียนมากขึ้นหรือเมื่อวิเคราะห์ถึงระเบียบสำนักเรียนจะเห็นได้ว่ามีบางหัวข้อบางประเด็นที่ยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากนั้นที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าการบริหารส่วนอื่น คือจะเห็นได้ว่าในระดับผู้บริหาร

คณะครูหรือคณะดำเนินงาน ยังขาดการทำงานเป็นทีมขาดการทำงานประสานสอดคล้องกัน ดังนั้นเมื่อวิเคราะห์ถึงแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไปดังกล่าว จึงมีสิ่งที่ต้องปรับปรุงบริหารจัดการเพิ่มเติมคือ ๑. ในการให้รางวัลผู้สอบผ่านแต่ละปีการศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ ต้องมีเกณฑ์กำหนดที่ชัดเจนตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนในขณะเดียวกันจะต้องมีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับสำหรับนักเรียนที่ใช้ในปัจจุบัน ที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดในทางปฏิบัติและในระดับผู้บริหารจะต้องมีการทำงานกันเป็นทีมและเกี่ยวข้องประสานกันมากขึ้น เช่น ต้องมีการประชุมตามระเบียบสำหรับนักเรียน คือ ๒ เดือนต่อการประชุม ๑ ครั้ง เป็นต้น

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวธวิสิทาราม” มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย ๒) เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวธวิสิทาราม ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวธวิสิทาราม

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลตามลำดับดังนี้ ๑) สรุปผลการวิจัย ๒) ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

สรุปปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมและแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: สำนักเรียนวัดอาวธวิสิทาราม ดังนี้

ด้านปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของสำนักเรียนวัดอาวธวิสิทารามในปัจจุบันมีการบริหารจัดการ ๔ ด้านด้วยกัน คือ ๑. ด้านการบริหารงานบุคคล ๒. ด้านการบริหารงานวิชาการ ๓. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ๔. ด้านการบริหารงานทั่วไป จากการวิเคราะห์เอกสารข้อมูลพื้นฐานสำนักเรียน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) บุคลากรด้านการศึกษภายในสำนักเรียนและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ด้านการบริหารงานบุคคล พบสภาพปัจจุบัน คือ

ด้านผู้บริหาร ปัจจุบันคณะกรรมการบริหารการศึกษามีการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องด้วยสำนักเรียนหลัก ๆ ด้วยกัน คือ ๑. ทำการประชุมตามวาระปกติ เช่น การประชุมคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรมและคณะดำเนินงาน เป็นต้น เพื่อให้ได้บุคลากรที่เหมาะสมกับตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายตั้งแต่ต้นปีการศึกษา ๒. ทำการประชุมตามวาระพิเศษ เช่น มีการประชุมเพื่อพิจารณาทุนสมทบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาและการพิจารณาให้รางวัลด้านต่าง ๆ เป็นต้น

ด้านคณะครู ปัจจุบันคณะกรรมการบริหารจะทำการคัดเลือกคณะครูสอนพระปริยัติธรรมจากบุคลากรภายในสำนักเรียนเป็นหลัก นอกจากนั้นในบางปีการศึกษาได้นิมนต์หรือเชิญคณาจารย์จากภายนอกสำนักเรียนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีความรู้ความชำนาญด้านภาษาบาลีมาเป็นอาจารย์พิเศษช่วยสอนเพิ่มเติม

ด้านนักเรียน ปัจจุบันสำนักเรียนมีการบริหารจัดการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยนักเรียนหลัก ๆ ด้วยกัน ๓ ส่วน คือ ๑. การประชาสัมพันธ์รับนักเรียน โดยนักเรียนจะทำการประชาสัมพันธ์การรับนักเรียนเข้าศึกษาต่อทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือเว็บไซต์สำนักเรียนและการติดต่อโดยตรงจากสำนักเรียนต่างจังหวัด ๒. การคัดเลือกนักเรียน โดยนักเรียนจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบคัดเลือกและรับเฉพาะผู้ที่ผ่านการสอบคัดเลือก แต่ในปัจจุบันระบบการสอบ

คัดเลือกจะลดความเข้มงวดลงด้วยเหตุผลด้านจำนวนนักเรียน ๓. การพัฒนานักเรียน โดยปัจจุบัน นอกจากกิจกรรมด้านการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีโดยทั่วไปแล้ว กิจกรรมที่เสริมความรู้และพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ยังไม่ปรากฏชัดเจนนัก

ลำดับ	สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานบุคคล	แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานบุคคล
๑.	ด้านผู้บริหาร การบริหารจัดการในเชิงนโยบาย เช่น การประชุมตามวาระหลัก ๆ ในปัจจุบันไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนตลอดถึงปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยกระบวนการเรียนการสอนของคณะครูและบุคลากรส่วนอื่น ๆ	ด้านผู้บริหาร ควรมีการติดตามนโยบายการบริหารสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิดให้มากกว่าปัจจุบัน เพื่อทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการเรียนการสอนและสามารถแก้ไขได้ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน
๒.	ด้านคณะครู บุคลากรด้านครูสอนพระปริยัติธรรมในปัจจุบันที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ยังขาดประสบการณ์ในการสอน จึงไม่สามารถทดแทนบุคลากรที่สอนอยู่เดิมทั้งในแง่วิชาการและประสบการณ์การสอน	ด้านคณะครู สำนักเรียนควรมีการผลิตบุคลากรด้านครูสอนปริยัติธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อทดแทนบุคลากรที่สอนอยู่ประจำ และเพื่อความต่อเนื่องด้านบุคลากรที่สามารถทดแทนกันได้ตลอดเวลา
๓.	ด้านนักเรียน ๑) สำนักเรียนขาดวัตถุดิบกล่าวคือจำนวนนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อในสำนักเรียนแต่ละปีการศึกษาย่างคงที่และต่อเนื่องกัน ๒) สำนักเรียนขาดความเข้มงวดในกระบวนการรับนักเรียน จึงส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอนในเวลาต่อมา ๓) สำนักเรียนขาดการพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ กล่าวคือขาดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม จึงส่งผลให้สำนักเรียนขาดบุคลากรที่สามารถทดแทนกันได้	ด้านนักเรียน ๑) สำนักเรียนควรมีการสร้างเครือข่ายสำนักเรียนในต่างจังหวัดเพื่อป้อนวัตถุดิบคือนักเรียนเข้าสู่ระบบการศึกษาในสำนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ๒) สำนักเรียนควรมีกระบวนการรับนักเรียนที่เข้มงวดมากขึ้น เช่น การท่องสูตรได้ตามกำหนดระเบียบการรับนักเรียน เพื่อการได้มาซึ่งนักเรียนที่ตั้งใจศึกษาอย่างแท้จริง ๓) สำนักเรียนควรมีการพัฒนานักเรียนด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง เช่น ด้านอักษรนิเทศน์ ด้านวาทยศิลป์ เป็นต้น เพื่อให้มีบุคลากรที่สามารถปฏิบัติงานทดแทนกันได้ตลอดเวลา

ตารางที่ ๕.๑ สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคล

ด้านการบริหารงานวิชาการ พบสภาพปัจจุบัน คือ

ด้านผู้บริหาร ปัจจุบันคณะกรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียนมีกิจกรรมหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสำนักเรียน ดังนี้ ๑. มีการประชุมตามระเบียบสำนักเรียน กล่าวคือในสัปดาห์ คณะกรรมการบริหารการศึกษาจะทำการประชุม ๒ เดือนต่อ ๑ ครั้งเป็นเกณฑ์ เพื่อรับทราบ กิจกรรมการเรียนการสอนของคณะครูสอนพระปริยัติธรรมคณะดำเนินงานและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ๒. มีการประชุมตามวาระพิเศษตามการประสานงานของเจ้าสำนักเรียนหรืออาจารย์ใหญ่สำนักเรียน เพื่อรับทราบถึงเรื่องงานที่เกี่ยวข้องกับสำนักเรียน

ด้านคณะครู ปัจจุบันครูสอนพระปริยัติธรรมสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามมีกิจกรรมหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ดังนี้ ๑. กิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้เทคนิคความชำนาญและประสบการณ์ของอาจารย์แต่ละรูป ๒. การทดสอบประเมินผล โดยทำการทดสอบประจำสัปดาห์ของแต่ละชั้นเรียนและทดสอบประจำเดือนโดยสอบรวมกันทุกชั้นเรียนตามที่ฝ่ายวิชาการ กำหนด

ด้านนักเรียน ปัจจุบันมีกิจกรรมการเรียนปรากฏ ดังนี้ ๑. เข้าเรียนตามระเบียบสำนักเรียน คือภาคเช้า เริ่มเวลา ๐๘.๓๐ น. ถึงเวลา ๑๐.๓๐ น. ภาคค่ำ เริ่มเวลา ๑๙.๐๐ น. ถึงเวลา ๒๑.๐๐ น. ๒. หยุดเรียนวันอาทิตย์ วันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและตามการประกาศหยุดของสำนักเรียน ๓. ทดสอบประจำสัปดาห์ของอาจารย์ประจำชั้นและเข้าทดสอบประจำเดือนตามที่ฝ่ายวิชาการกำหนด

ลำดับ	สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานวิชาการ	แนวทางการพัฒนา ด้านการบริหารงานวิชาการ
๑.	ด้านผู้บริหาร พบสภาพปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ ขาดการติดตามนโยบายสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด กล่าวคือปัจจุบันระดับผู้บริหารมีการบริหารจัดการในส่วนของสำนักเรียนยังไม่ครอบคลุมต่อการขับเคลื่อนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างทั่วถึง	ด้านผู้บริหาร มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ควรมีการติดตามนโยบายการบริหารสำนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรคและสามารถแก้ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
๒.	ด้านคณะครู พบสภาพปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ ๑) การเรียนการสอน ขาดความชำนาญในรายวิชาที่ทำการสอนขาดทักษะในกระบวนการเรียนการสอนและขาดเทคนิคการใช้สื่อการสอน ๒) การทดสอบประเมินผล โดยฝ่ายวิชาการยังขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการทั้งในเชิงงบประมาณและขาดความ	ด้านคณะครู มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ ๑) สำหรับการเรียนการสอน สำนักเรียนควรจัดให้มีการนิเทศด้านการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแก่คณะครูโดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ เพิ่มทักษะในกระบวนการเรียนการสอนตลอดถึงเทคนิคการใช้สื่อการสอน ๒) สำหรับการทดสอบประเมินผล สำนักเรียน

	สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานวิชาการ	แนวทางการพัฒนา ด้านการบริหารงานวิชาการ
	ชัดเจนในการกำหนดวันเวลาทำการ ประเมินผล	ควรบริหารจัดการสนับสนุนฝ่ายวิชาการ โดยกำหนดเป็นโครงการทดสอบประเมินผลเป็นรายปี เพื่อการสนับสนุนด้านงบประมาณและการทำงานที่คล่องตัวของคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ
๓.	ด้านนักเรียน พบสภาพปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ ขาดความกระตือรือร้น ขาดแรงจูงใจในการเรียนและขาดเป้าหมายในการเรียนที่ชัดเจน เช่น การขาดเรียนบ่อย การมาเข้าเรียนสาย เป็นต้น ซึ่งเป็นเหตุให้ตามเนื้อหาไม่ทันเพื่อนในห้องเรียน	ด้านนักเรียน มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้ สำนักเรียนควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ที่ประสบความสำเร็จจากการเรียนบาลีมาให้การแนะแนวด้านการเรียนบาลี ตลอดถึงจัดให้มีการสัมมนาด้านการเรียนบาลี อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นความมั่นใจและสร้างแรงบันดาลใจแก่นักเรียน

ตารางที่ ๕.๒ สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานวิชาการ

ด้านการบริหารงานงบประมาณ พบสภาพปัจจุบัน คือ

ในปัจจุบันสำนักเรียนได้รับงบประมาณสำหรับการบริหารกิจกรรมสำนักเรียนจาก ๒ ส่วนหลัก ๆ คือ ๑. สำนักเรียนได้รับงบประมาณจากกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยมีเจ้าหน้าที่กองทุนเป็นผู้ดูแลบริหารจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุน และนำดอกผลมาบริหารในกิจกรรมของสำนักเรียน ๒. สำนักเรียนได้รับเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ประจำปี ตามปีงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยงบส่วนดังกล่าวทางภาครัฐโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะจัดอุดหนุนแต่ละสำนักเรียนที่แตกต่างกันไปตามข้อกำหนด เช่น ในส่วนของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โดยเฉพาะนักธรรมทางภาครัฐจะจัดอุดหนุนตามจำนวนผู้เรียนที่เข้าสอบปรกฏตามปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ในอัตรา ๑,๐๐๐ บาท/รูป/ปี ในส่วนงบอุดหนุนสำนักเรียนที่จัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจะมีข้อกำหนดที่ต่างออกไป กล่าวคือจะอุดหนุนตามจำนวนนักเรียนผู้สอบได้เป็นหลัก นอกจากนั้นงบอุดหนุนดังกล่าวได้จำแนกตามระดับชั้นผู้สอบได้ที่แตกต่างกันไป เช่น ระดับเปรียญตรี คือ ประโยค ๑-๒ – ป.๓ อุดหนุนผู้ที่สอบได้ในอัตรา ๖,๐๐๐ บาท/รูป/ปี เปรียญโท คือ ประโยค ป.๔-๖ อุดหนุนผู้ที่สอบได้ในอัตรา ๘,๐๐๐ บาท/รูป/ปี ส่วนเปรียญเอก คือ ประโยค ป.๗-๙ อุดหนุนผู้เรียนที่สอบได้ในอัตรา ๑๐,๐๐๐ บาท/รูป/ปี^๑

^๑ ข้อมูลจากฝ่ายธุรการสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เข้าถึงข้อมูลเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

ลำดับ	สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานงบประมาณ	สรุปแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานงบประมาณ
๑.	ขาดการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่เคยดำเนินการในอดีต กล่าวคือ ปัจจุบันมีการบริหารจัดการในเชิงการนำดอกเบี้ยจากกองทุนการศึกษามาบริหารจัดการในกิจกรรมสำหรับนักเรียนตามปีการศึกษาต่าง ๆ	นักเรียนควรมีการบริหารจัดการงบประมาณด้วยวิธีอื่นจากที่เคยดำเนินการในอดีต เช่น การจัดงบประมาณเป็นรายปี เพื่อการบริหารจัดการในกิจกรรมสำหรับนักเรียนเป็นการเฉพาะ นอกเหนือจากส่วนกองทุนการศึกษาที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน
๒.	ขาดการหางบประมาณด้านอื่นจากที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือปัจจุบันนักเรียนมีแหล่งที่มาของงบประมาณจากการบริจาคตั้งกองทุนการศึกษาเป็นแหล่งที่มาหลักด้านงบประมาณ	นักเรียนควรมีการหาเงินทุนเพิ่มเติม เช่น การทอดผ้าป่าการศึกษา เป็นต้น เพื่อเป็นกองทุนที่มั่นคง

ตารางที่ ๕.๓ สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานงบประมาณ

ด้านการบริหารงานทั่วไป พบสภาพปัจจุบัน คือ

ในการบริหารงานทั่วไปของนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามนั้น เมื่อกล่าวโดยขอบเขตเนื้องานสามารถมองได้ครอบคลุมหลายส่วน แต่ที่ปรากฏชัดเจนคือ ๑. ปัจจุบันนักเรียนจัดถวายรางวัลแก่นักเรียนผู้สอบได้ในชั้นประโยคต่าง ๆ ตามมติที่ประชุมของคณะกรรมการการศึกษาในการพิจารณาตามวาระการประชุม หลังจากประกาศผลสอบในแต่ละปีการศึกษา ๒. ปัจจุบันนักเรียนได้ใช้ระเบียบข้อบังคับ นักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม พุทธศักราช ๒๕๓๓ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๔๓) และระเบียบว่าด้วยการเรียนนอกวัด สำหรับนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม พุทธศักราช ๒๕๓๗ (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.๒๕๕๑) ๓. ในปัจจุบันนักเรียนมีการบริหารจัดการในส่วนต่าง ๆ ที่เนื่องด้วยนักเรียน โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในชั้นประโยคต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญและมุ่งให้คณาจารย์ประจำชั้นทั้งส่วนแผนกธรรมและแผนกบาลี เป็นผู้บริหารจัดการเป็นส่วนใหญ่

ลำดับ	สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไป	สรุปแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไป
๑.	นักเรียนขาดความชัดเจนในการสร้างแรงจูงใจเชิงนโยบาย เช่น การกำหนดรางวัลในชั้นที่สอบผ่านอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนยิ่งขึ้น	การให้รางวัลผู้สอบผ่านสนามหลวงทั้งแผนกธรรมและบาลีในระดับต่าง ๆ ต้องมีเกณฑ์กำหนดที่ชัดเจน ตั้งแต่ต้นปีการศึกษาเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียน
๒.	ระเบียบข้อบังคับนักเรียนและระเบียบว่าด้วยการเรียนนอกวัด ในบางหัวข้อบางประเด็นยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและไม่สามารถนำมาใช้ได้จริงใน	นักเรียนควรมีการปรับปรุงระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและสามารถนำมาใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ อันจะนำมาซึ่งความเชื่อมั่น

ลำดับ	สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไป	สรุปแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไป
	เชิงปฏิบัติ อันจะเป็นเหตุส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการสำนักเรียนโดยรวม	ในกฎระเบียบข้อบังคับของสำนักเรียนโดยรวม
๓.	ปัจจุบันครูสอนพระปริยัติธรรมของสำนักเรียนตลอดถึงคณะดำเนินงานและระดับผู้บริหารยังขาดการทำงานเป็นทีมหรือทำงานโดยสอดคล้องประสานกันและกัน จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ด้านการศึกษาหรือผลสอบของนักเรียนยังไม่สม่ำเสมอและพัฒนาขึ้นไปจากปัจจุบัน	ระดับผู้บริหารคณาจารย์และคณะดำเนินงานการศึกษาของสำนักเรียน ควรมีการประชุมตามระเบียบสำนักเรียนอย่างเป็นทางการ ๒ เดือนต่อครั้งและระดับคณะครูและคณะดำเนินงานควรมีการประชุม ๑ เดือนต่อครั้งเพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรคและแก้ไขพัฒนาอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกัน

ตารางที่ ๕.๔ สรุปสภาพปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยผู้วิจัยขอเสนอแนะผลที่ได้จากการวิจัย ๓ ประเด็น ได้แก่

๑. การศึกษาของคณะสงฆ์ควรมีสำนักรงานวิชาการส่วนกลาง เพื่อเป็นสถานที่ผลิตตำราการศึกษาของคณะสงฆ์ ทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี เพื่อให้การศึกษาของคณะสงฆ์เป็นไปอย่างมีเอกภาพ

๒. เมื่อจบจากสถาบันการศึกษาคณะสงฆ์ โดยเฉพาะด้านพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีแล้วควรมีสถานที่รองรับในการทำงานที่ชัดเจน เช่น มีการสอบบรรจุเป็นครูสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยม และอุดมศึกษา

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ของคณะสงฆ์ควรมีแผนการสอนแต่ละชั้นแต่ละประโยคที่เป็นแกนกลาง เพื่อเป็นรูปแบบที่เป็นมาตรฐานของสำนักเรียนทั่วประเทศ

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เท่านั้นโดยยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจเพิ่มเติมผู้วิจัยจึงขอเสนอว่า

๑. ควรศึกษาเพิ่มเติมถึงแนวทางการพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย

๒. ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรที่สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย

๓. ควรศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ที่พึงประสงค์ในประเทศไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี-ไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ:

กรมการศาสนา. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

_____. ประวัติการศึกษาของคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.

_____. คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.

คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การปกครองคณะสงฆ์ไทย ฉบับปรับปรุง.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

ผ.ศ.รังษี สุทนต์. ความจำเป็นของการเรียนภาษาบาลีในการศึกษาพระพุทธศาสนา.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระธรรมโกศาจารย์ ศ. (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). พุทธวิธีการบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ชุดคำวัด. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๕๑.

พระธรรมธัชมนีและคณะ. ๑๐๐ ปี มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๔๓๖-๒๕๓๖. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

_____. การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

_____. ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๒.

_____. การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๙.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). **การพัฒนาจิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๔๓.

พระปิฎกเมธี (ทองดี ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙). **อนุสรณ์ ๒๐ ปี แม่กองบาลีสนามหลวง**. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๕๘.

พิพัฒน์ คงประเสริฐ. **วรรณคดีบาลี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **การเสริมสร้างคุณลักษณะเด็กไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๘.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์, ๒๕๕๙.

พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์) ป.ธ.๙. **สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๕.

พระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร ป.ธ.๙. **การศึกษาพระบาลี**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. จ.นครปฐม: โรงพิมพ์
เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๕๔.

_____. **คู่มือเปิดตำราเรียนบาลี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๔๕.

พระราชดิลก และคณะ. **งานยกข้อฟ้าตัดทวยลูกนิมิต วัดอาวรุวิกสิตาราม พระอารามหลวง**.
นนทบุรี: นิตยธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๘.

พระศรีวินยาภรณ์ และคณะ. **ภาวะผู้นำกับการบริหารของพระเทพปัญญาภรณ์ (ทองดี ฐิตายุก)**.
นนทบุรี: นิตยธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๐.

_____. **อายุวัฒนมงคล ๗ รอบ ๘๔ ปี พระเทพปัญญาภรณ์ (ทองดี ฐิตายุก)**. นนทบุรี:
นิตยธรรมการพิมพ์, ๒๕๖๐.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **ศาสนวงศ์ หรือประวัติศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ม.ป.ป.
วิทยากร เชียงกูล. **เพื่อศตวรรษ ที่ ๒๑**. กรุงเทพมหานคร: มิ่งมิตร, ๒๕๔๐.

วัดปากน้ำ. **ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ: การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ของคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ หจก. สตาร์กรุ๊ป (1994), ๒๕๔๙.

สำนักเรียนวัดปากน้ำ. **สืบสานพระพุทธศาสนา ด้วย “การศึกษาพระบาลี”**. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
จ.นครปฐม: พิมพ์ที่: เอ็นเจ กราฟิกรีน, ๒๕๕๙.

สำนักเรียนวัดสามพระยา. **งานฉลองเปรียญธรรม**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๖๐.

ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเอเชีย
อาคเนย์**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺณ). **เรื่องสอบบาลีสนามหลวงแผนกบาลี**.
กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๕๐.

สุทิวังค์ ดันตยาพิศาลสุทธิ. **ศาสนาประจำชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรมฯ, ๒๕๕๒.

สนธยา พลศรี. **กระบวนการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๕.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. **เรื่องสอบธรรม ของสนามหลวงแผนกธรรม**. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๘.

- _____. **ประวัตินักธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- สนามหลวงแผนกบาลี. **เรื่องสอบบาลี ครั้งที่ ๒**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๕๘.
- สิริวัฒน์ คำวันสาและทองพรรษ์ ราชภักดิ์. **สงฆ์ไทยใน ๒๐๐ ปี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีอนันต์, ๒๕๒๔.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. **ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๑.
- สวัสต์ เขมกปสิทธิ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. เชียงใหม่: ลานนาการพิมพ์, ๒๕๓๑.
- อัยยา โกมลกาญจน. **พระพุทธศาสนาบนแผ่นดินไทย**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๕.
- อำนาจ เจริญศิลป์. **การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส. พริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๔๓.

(๒) บทความ:

- พระมหาสายรุ้ง อินทาวุธ. “แผนการบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม สู่ความเป็นเลิศ”. **วารสาร วันศาสนศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม**. ปีที่ ๑๙ (กันยายน ๒๕๕๒): ๓๐-๓๓.
- _____. “แผนการพัฒนาศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม”. **วารสารวันศาสนศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม**. ปีที่ ๒๑ (กันยายน ๒๕๕๔): ๕๗.
- พระราชมนี (จันทร์ จันท). “ระเบียบข้อบังคับ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม”. **วารสาร วันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม**. ปีที่ ๑๗ (กันยายน ๒๕๕๐): ๓๙-๔๒.
- พระศรีวินยาภรณ์. “คณะกรรมการบริหารการศึกษา”. **วารสาร วันศาสนศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม**. ปีที่ ๒๗ (กันยายน ๒๕๖๐): ๒๙-๓๑.
- พนม ศรศิลป์. “ปริยัติธรรม การศึกษาเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”. **วารสาร วันศาสนศึกษาและวันบูรพาจารย์ วัดอาวุธวิกสิตาราม**. ปีที่ ๒๕ (กันยายน ๒๕๕๘): ๑๐๒.
- สนธิ ไชยวงศ์คต. “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ สวรรคต”. **พุทธจักร**. ปีที่ ๗๐ ฉบับที่ ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๕๙): ๒๔.

(๓) วิทยานิพนธ์:

- พระมหาธีรสุข ธรรมสาโร (อุปัชฌาย์). “การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียน วัดโมลีโลกยาราม”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. การบริหารจัดการคณะสงฆ์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระมหาสมใจ ธีรสุโร (ประเสริฐนุช). “ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. การจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- พระบุญประทาน ญาณทีโป (ทะปะละ). “ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของ

นักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี: กรณีศึกษา วัดจองคำ อำเภอหางว จังหวัดลำปาง ปีการศึกษา ๒๕๕๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี (ทองดาษ). “การบริหารงานวิชาการ สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีดีเด่น กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาทะเปียน ธีรสี (ภูมิประเสริฐ). “ความศรัทธาและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของสามเณรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนวัดหนองกุ้ง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.

พระมหาทองเต็ม อาจารย์สุโ (สายคำ). “ทัศนคติของสามเณรผู้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักศาสนศึกษาวัดบูรพาภิราม อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีต่อการศึกษบาลี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

บุรทิน ขำภีรัฐ. “สภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

พระมหาบัณฑิต ปณิตติเมธี (ชรินทร์). “การบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระไพศาล ปญญาวุฑโฒ (หมวดแดง). “ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ของวัดในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาพจน์ สุวโจ (พยัคฆ์พิทยางกูร). “การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม: ศึกษากรณีนักเรียนชั้นตรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สมหมาย จันเทศ. “แนวคิดการจัดระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมและบาลี”.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖.

(๔) เอกสารอื่น ๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์:

กองบาลีสนามหลวง วัดปากน้ำ. “พิธีมอบทุนเล่าเรียนหลวงสำหรับพระสงฆ์ไทย”. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๖. (อัดสำเนา)

(๕) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่มเฉพาะ:

สัมภาษณ์ พระเทพปัญญาภรณ์ (ทองดี ฐิตายุกโก), เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

กรุงเทพมหานคร, ๑๒ เมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระราชดิลก (ประณต กิตติวิฑฒโน), ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ประธานกรรมการบริหารการศึกษา

สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูพันธสীลาจารย์, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธ

วิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาอภิชัย อภิไชโย, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธ

วิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาหมขวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียน

วัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๔ เมษายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ, กรรมการบริหารการศึกษา/อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธ

วิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาชนก ชวนปญฺโญ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธ

วิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาสุนทร อดิเมโธ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

กรุงเทพมหานคร, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาวายุ กิตติสารโ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

กรุงเทพมหานคร, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญฺโญ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธ

วิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาสุภาวิชิต สุทธิญาโณ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักเรียนวัดอาวุธ

วิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธ

วิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงศ์, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธ

วิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาหมขวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนัก

เรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร, ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย, คณะบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย, ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาอภิรักษ์ ปญฺญาวโร, เลขานุการสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม กรุงเทพมหานคร, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาชนก ชวนปญฺโญ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิศิษฐาราม กรุงเทพมหานคร, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญฺโญ, ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิศิษฐาราม กรุงเทพมหานคร, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

สนทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน, รองหัวหน้าภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

สำนักเรียนวัดอาวุธวิศิษฐาราม. **รับสมัครพระภิกษุสามเณรเข้าศึกษาพระปริยัติธรรม**. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/a/awutvikasitaram.com/school/home/admission> [๕ เมษายน ๒๕๖๑].

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อวิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี:
กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

คำชี้แจง:

แบบสอบถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ของงานวิทยานิพนธ์ คือเพื่อศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ผู้สัมภาษณ์จึงใคร่ขอสัมภาษณ์ เจ้าสำนักเรียน กรรมการบริหารการศึกษา คณะดำเนินงาน และครูสอนพระปริยัติธรรม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจดังกล่าว

แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์

.....
 (พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร)

นิสิตปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

เจ้าสำนักเรียน, กรรมการบริหารการศึกษา, คณะดำเนินงานและครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ประวัติส่วนตัว และประวัติการทำงานอย่างย่อ
ของผู้ถูกสัมภาษณ์

๑. ประวัติส่วนตัว:

๑) ชื่อ.....ฉายา/นามสกุล.....สมณศักดิ์.....

๒) เพศ.....อายุ.....พรรษา.....

๒. ประวัติการทำงาน

๑) ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง.....

อายุการทำงาน.....ปี.....เดือน

๒) ตำแหน่งอื่น ๆ (เช่น เป็นกรรมการ หรือตำแหน่งอื่น ๆ ที่ภาคภูมิใจ ซึ่งมีความสอดคล้อง
กับงานพระพุทธศาสนา)

๒.๑)

๒.๒)

๒.๓)

๓. สถานที่และเวลาสัมภาษณ์

๑) สถานที่สัมภาษณ์ ณ.....

๒) เวลาสัมภาษณ์ ในวัน.....ที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เวลาที่สัมภาษณ์.....น. ถึง เวลา.....น. รวม..... (ชม./นาที)

ส่วนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์

๑. ประเด็นด้านวิชาการ

๑.๑ สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านวิชาการอย่างไร ?

.....
.....

๑.๒ ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านวิชาการอย่างไร ?

.....
.....

๑.๓ ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางาน
ด้านวิชาการ ? เพราะอะไร ?

๒. ประเด็นด้านบุคคล

๒.๑ สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านบุคคลอย่างไร ?

๒.๒ ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านบุคคลอย่างไร ?

๒.๓ ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านบุคคล ? เพราะอะไร ?

๓. ประเด็นด้านงบประมาณ

๓.๑ สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านงบประมาณอย่างไร ?

๓.๒ ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านงบประมาณอย่างไร ?

๓.๓ ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านงบประมาณ ? เพราะอะไร ?

๔. ประเด็นด้านการบริหารทั่วไป

๔.๑ สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านการบริหารทั่วไปอย่างไร ?

๔.๒ ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านการบริหารทั่วไปอย่างไร ?

๔.๓ ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาด้านการบริหารทั่วไป ? เพราะอะไร ?

.....

๕. ประเด็นอื่น ๆ (ข้อเสนอแนะ)

.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

.....

(พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร)

นิสิตปริญญาโท รุ่นที่ ๒๙ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบตรวจสอบข้อความที่ใช้ในการสัมภาษณ์

เจ้าสำนักเรียน, กรรมการบริหารการศึกษา, คณะดำเนินงาน, ครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม

คำชี้แจง ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหา ในแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของ
เจ้าสำนักเรียน กรรมการบริหารการศึกษา คณะดำเนินงาน และครูสอนพระปริยัติธรรม ของสำนัก
เรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม นำมาเพื่อสัมภาษณ์ความ
คิดเห็นของเจ้าสำนักเรียน กรรมการบริหารการศึกษา คณะดำเนินงาน ครูสอนพระปริยัติธรรมสำนัก
เรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ในงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องความ
เหมาะสมของแต่ละข้อความ

ข้อคำถาม	ความเหมาะสมของเนื้อหา		ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	
ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ประวัติส่วนตัว ประวัติการศึกษา และประวัติการทำงานอย่างย่อ ของผู้ถูกสัมภาษณ์			
๑. ประวัติส่วนตัว ๑) ชื่อ... นามสกุล ๒) เพศ... อายุ...			
๒. ประวัติการทำงาน ๑) ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง - อายุการทำงาน ๒) ตำแหน่งอื่นๆ (เช่น เป็นกรรมการ หรือตำแหน่งอื่นๆ ที่ภาคภูมิใจ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานพระพุทธศาสนา)			
สถานที่และเวลาสัมภาษณ์ ๑) สถานที่สัมภาษณ์ ๒) ระยะเวลาสัมภาษณ์			

ข้อความในส่วนที่ ๒ มุ่งตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา ข้อที่ ๒ และข้อที่ ๓

วัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาปัญหาหลักการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำหรับนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสำหรับนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำหรับนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

ข้อความ	ความเหมาะสมของเนื้อหา		ข้อเสนอแนะ/ปรับปรุง
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	
ส่วนที่ ๒ บทสัมภาษณ์			
คำถามพื้นฐานเกี่ยวกับ ปัญหาหลักในการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำหรับนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม และแนวทางการพัฒนาสำหรับนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำหรับนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม			
๑. ประเด็นด้านวิชาการ ๑.๑ สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านวิชาการอย่างไร ? ๑.๒ ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านวิชาการ อย่างไร ? ๑.๓ ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มี ผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการ ? เพราะอะไร ?			
๒. ประเด็นด้านบุคคล ๒.๑ สภาพปัจจุบัน ท่านบริหารด้านบุคคลอย่างไร ? ๒.๒ ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านบุคคล อย่างไร ? ๒.๓ ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือ ที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านบุคคล ? เพราะอะไร ?			
๓. ประเด็นด้านงบประมาณ ๓.๑ สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านงบประมาณ อย่างไร ? ๓.๒ ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านงบประมาณ อย่างไร ?			

ข้อคำถาม	ความเหมาะสมของเนื้อหา		ข้อเสนอแนะ /ปรับปรุง
	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	
ส่วนที่ ๒ บทสัมภาษณ์ คำถามพื้นฐานเกี่ยวกับ ปัญหากลไกการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม และแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม			
๓.๓ ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วน หรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านงบประมาณ ? เพราะอะไร ?			
๔. ประเด็นด้านการบริหารทั่วไป ๔.๑ สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านการบริหารทั่วไปอย่างไร ? ๔.๒ ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านการบริหารทั่วไปอย่างไร ? ๔.๓ ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านการบริหารทั่วไป ? เพราะอะไร ?			
๕. ประเด็นอื่น ๆ (ข้อเสนอแนะ)			

ข้อเสนอแนะในการแก้ไข.....

ลงชื่อ.....(ผู้ประเมิน)

(.....)

ตำแหน่ง.....

...../...../.....

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
และรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

๑. ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	รองหัวหน้าภาควิชามนุษยศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
๒. ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์	อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๓. ดร.อรชร ไกรจักร	อาจารย์พิเศษประจำหลักสูตร
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

๑. พระเทพปัญญามุนี	เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
๒. พระราชดิลก	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ประธานกรรมการบริหาร
การศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
๓. พระครูพันธสีลาจารย์	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
๔. พระมหากฤษย์ อภิขโย	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
๕. พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโต	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
๖. พระมหาคณวุฒิ อคฺคปญฺโญ	อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
๗. พระมหาชนก ขวนปญฺโญ	ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม
๘. พระมหาสุนทร อติเมโธ	ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม
๙. พระมหาวายุ กิตติสาโร	ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม
๑๐. พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญฺโญ	ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม

๑๑. พระมหาสุภาชาติ สุทธิญาโณ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม สำนักเรียน
วัดอาวธวิกสิตาราม
๑๒. สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย ป. ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียน
วัดอาวธวิกสิตาราม
๑๓. สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวรงค์ ป. ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียน
วัดอาวธวิกสิตาราม

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

๑. พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม ผศ.ดร. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหาร
การศึกษา สำนักเรียนวัดอาวธวิกสิตาราม
๒. พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย ผศ.ดร. คณะบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย
๓. พระมหาอภิรักษ์ ปญญาโวโร เลขาธิการสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม
๔. พระมหาชนก ชวนปญโญ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
สำนักเรียนวัดอาวธวิกสิตาราม
๕. พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญโญ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
สำนักเรียนวัดอาวธวิกสิตาราม
๖. ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน รองหัวหน้าภาควิชามนุษยศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
๗. พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ผู้นำเสนอ

ภาคผนวก ค

หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ที่ ศร ๖๑๐๑/ว ๒๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
 พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวธวิกลิตาราม”
 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และ
 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ได้ออกแบบสอบถามเครื่องมือ
 วิจัยขึ้นมาใหม่ และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้ทรงคุณวุฒิ
 ตรวจสอบและแก้ไขแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย
 สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย
 เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ <http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

รับ
 ๒๕๖๑-๐๒-๒๕
 ๒๕๖๑-๐๒-๒๕
 ๒๕๖๑-๐๒-๒๕

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๒๐

มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวธวิกลิตาราม”
โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และ
การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ได้ออกแบบสอบถามเครื่องมือ
วิจัยขึ้นมาใหม่ และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้ทรงผู้คุณวุฒิ
ตรวจสอบและแก้ไขแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย
สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย
เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

ได้ตรวจเครื่องมือวิจัยแล้ว
พร้อมทั้งได้แก้ไข
9 ก.พ. ๒๕๖๑
[Signature]
๑๐ ก.พ. ๒๕๖๑

เรียนมาด้วยความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมชีกฤษณา รักษาโฉม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ <http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๖๕๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว ๒๐

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.อรชร ไกรจักร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม”
โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และ
การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ได้ออกแบบสอบถามเครื่องมือ
วิจัยขึ้นมาใหม่ และเพื่อความถูกต้องของเนื้อหาแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย จึงเห็นควรให้ทรงผู้คุณวุฒิ
ตรวจสอบและแก้ไขแบบสอบถามเครื่องมือวิจัย

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย
สามารถให้คำแนะนำได้เป็นอย่างดี จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือวิจัย
เพื่อความสมบูรณ์ในการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

๗๙ ๓๓๐๑๕๐๗๐
ดร.อรชร ไกรจักร์
ศึกษาธิการ
๑๐ ก.พ. ๖๑

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโนม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ <http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

ภาคผนวก ง

หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

กราบนมัสการ พระเทพปัญญามุนี (ทองดี ฐิตายุกโก) เจ้าอาวาสและเจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงกราบนมัสการมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้
ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วน
วัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงกราบนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

กราบนมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

http://gds.mcu.ac.th, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

กราบมัสการ พระราชดิลก ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและประธานกรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงกราบมัสการมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้
ดำเนินการสัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วน
วัน เวลา และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงกราบมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

กราบมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

พระราชาคณะ

30 ธ.ค. ๖1

ที่ ศร ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ พระครูพนัสสีลาจารย์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและกรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แม่ชีกฤษฎา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

รับทราบ
พระครูพนัสสีลาจารย์
๑๕.๒.๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้สัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ พระมหาอภิชัย อภิขโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและกรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียน
 วัดอาวุธวิกสิตาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
 พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ” โดยใช้ระเบียบ
 วิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
 ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
 ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
 คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
 สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
 และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

๑๔ มี.ค. ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและกรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๖๕๓

— ๕/๒๕/๖๑
— ๕/๒๕/๖๑
๕/๒๕/๖๑
๕/๒๕/๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงน้อมมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงน้อมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

ยื่นให้สัมภาษณ์

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ พระมหาชนก ขวณปญโญ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสำนักเรียนวัดอาวูรวิจิตราราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวูร” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ พระมหาสุนทร อติเมโธ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสำนักเรียนวัดอาวูรวิกลิตาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวูร” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

๕ มี.ค. ๒๕๖๑.

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ พระมหาวาสุ กิตตสาโร ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสำนักเรียนวัดอาวสุวิกลิตาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวสุ” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

http://gds.mcu.ac.th, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

รับไว้ในพระสมณสาสน์
พระมหาสมาน กิตตสาโร
๒ มีนาคม ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๖๒๕๓

รับได้ในนาม
พระมหาสิทธิพร กุศลจิต
๒ มีนาคม ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ พระมหาสุภาสิต สุทธิญาโน ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงนมัสการมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

ยื่นให้คณบดี
ท. ส. ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗
๑ มีนาคม ๒๕๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสถาบันนักเรียนวัดอาวรุทวิศิษฐาราม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวรุท” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงน้อมมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงน้อมมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๓

จีนดิ้งให้สัมภาษณ์
คุณอ. อ.อ.อ.
๒๖ ก.พ. ๒๕๖๑.

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว๒๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์เพื่อทำวิจัย

นมัสการ สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวรงค์ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา เลขประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๕๐๐๗ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี : กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ” โดยใช้ระเบียบ
วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิง
ลึก (In-depth-interview) ต่อ key informants เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ขณะนี้อยู่ในขั้นตอน
ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีองค์ความรู้ สามารถให้ข้อมูลและ
คำแนะนำแก่นิสิตได้เป็นอย่างดี จึงน้อมสมาขออนุญาตให้ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ได้ดำเนินการ
สัมภาษณ์ท่านเพื่อรวบรวมข้อมูลประกอบการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ส่วนวัน เวลา
และสถานที่ให้สัมภาษณ์ นิสิตจะประสานงานมาด้วยตนเอง

จึงน้อมสมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และกราบขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.แมชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ผู้ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๐๘๑-๔๘๕๐๓๔๑

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๖๕๓

จนตให้สัมภาษณ์

ภาคผนวก จ

หนังสือเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๓๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม, ผศ.ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๖๕ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
 “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวสุวิกลี
 ตาราม” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary
 Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้
 จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน
 ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร. วัดมหาธาตุฯ เพื่อจะได้นำ
 ข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
 เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงนมัสการเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
 เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ในวันศุกร์ที่ ๑๕
 มิถุนายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร.วัดมหาธาตุฯ
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร
 ๑๖/๖/๒๕๖๑
 ๒๕.๖๕

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมชีกฤษณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mku.ac.th

ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๙๙๑-๓๕๐๕๓๕๐

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๓๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย,ผศ.ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๖๕ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“แนวทางการพัฒนาลำดับนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิต
ดาราม” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary
Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้
จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน
๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร. วัดมหาธาตุฯ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงนมัสการเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ในวันศุกร์ที่ ๑๕
มิถุนายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร.วัดมหาธาตุฯ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เฟสสมมติโพธิ์เป็นพระอภัย
เป็นปะปนให้คนสนใจ
พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร
๑๕ มิ.ย. ๖๑

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมชีเอกณา รักษาโฉม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๙๙๑-๓๕๐๕๓๕๐

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๓๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหาอภิสิทธิ์ ปญฺญาวโร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๖๕ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“แนวทางการพัฒนาลำดับนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิต
าราม” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary
Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้
จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน
๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร. วัดมหาธาตุฯ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงนมัสการเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ในวันศุกร์ที่ ๑๕
มิถุนายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร. วัดมหาธาตุฯ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เห็นสมควรให้ดำเนินการ
๓๐ มิ
๒๕๖๑
[Signature]

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๙๙๑-๓๕๐๕๓๕๐

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๕๖๕๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๓๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหาชนก ชวนปญโญ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๖๕ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวสุวิกลี
ตาราม” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary
Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้
จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน
๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร. วัดมหาธาตุฯ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงนมัสการเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ในวันศุกร์ที่ ๑๕
มิถุนายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร. วัดมหาธาตุฯ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

- รับทราบ
- อ.สมพร อภิรัตน์ นพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: grads@mcu.ac.th

ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๙๙๑-๓๕๐๕๓๕๐

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๖๕๗

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๓๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๖๕ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิต
คาราม” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary
Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้
จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน
๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร. วัดมหาธาตุฯ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงนมัสการเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ในวันศุกร์ที่ ๑๕
มิถุนายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร. วัดมหาธาตุฯ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นมัสการมาด้วยความเคารพอย่างสูง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แมชีกฤษณา รักษาโณม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๙๙๑-๓๕๐๕๓๕๐

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๗

- เน้นสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
- 15 มิถุนายน ๖๑
น.ส. สุทธิพงษ์

ที่ ศธ ๖๑๐๑.๑/ว ๓๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑

เรื่อง เชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๕๐๕๑๖๕ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิต
าราม” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary
Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) เป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ในการนี้จะได้
จัดเสวนารับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ในวันศุกร์ที่ ๑๕ มิถุนายน
๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร. วัดมหาธาตุฯ เพื่อจะได้นำ
ข้อมูลคำแนะนำและวิจารณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และมีความเชี่ยวชาญ
เกี่ยวกับประเด็นในหัวข้อวิทยานิพนธ์ดังกล่าว จึงเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมการสนทนากลุ่ม
เฉพาะ (Focus Group Discussion) งานการวิจัยของ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ในวันศุกร์ที่ ๑๕
มิถุนายน ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๒๐๕ อาคารเรียน มจร. วัดมหาธาตุฯ บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แม่ชีกฤษณา รักษาโณม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐

<http://gds.mcu.ac.th>, E-mail: gds@mcu.ac.th

ประสานงาน : นางสาวอารยา ทองโชติ โทร. ๙๙๑-๓๕๐๕๓๕๐

พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร โทร. ๐๘๔-๓๒๕๘๖๕๗

ภาคผนวก จ

รายละเอียดการสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยและรายละเอียดการสนทนากลุ่มเฉพาะ

บทสัมภาษณ์

พระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร
โดยพระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
(ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๑๒ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา
๑๖.๐๐ น. ถึง ๑๖.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: กราบขอโอกาสพระเดชพระคุณพระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาส/สำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตารามที่เคารพอย่างสูง เกล็ดฯ พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ขอโอกาสสัมภาษณ์พระเดชพระคุณในการบริหารจัดการสำนักเรียนในปัจจุบัน เพื่อนำคำสัมภาษณ์ไป
ประกอบในงานวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษา
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ครับผม ซึ่งขอสัมภาษณ์ตามลำดับเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านวิชาการอย่างไร ?

พระเทพปัญญามุนี: ผมถือว่าการทำงานทุกอย่างไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ต้องมีเป้าหมาย งาน
จะบรรลุเป้าหมายได้ต้องมีนโยบายที่ดี ที่แน่นอน และสามารถปฏิบัติได้ เพราะบางเรื่องนั้นโครงการดี
นโยบายหรู แต่ทำไม่ได้ ผมให้ความสำคัญกับนโยบายที่จะเป็นไปได้ และใช้ความพยายามทุกวิถีทาง
ในการบริหารการศึกษา ส่งเสริมพระภิกษุสามเณรผู้เป็นศาสนทายาทให้ได้รับความเจริญก้าวหน้าใน
การศึกษาทั้งทางด้านพระปริยัติธรรมและการศึกษาในระดับปริญญาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ในส่วน
ของสำนักเรียนก็ได้มอบหมายให้คณะครูผู้ทรงความรู้ความสามารถทำงานเป็นทีมเป็นคณะ
ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหาร คณะกรรมการดำเนินงาน และคณะครูสอนพระปริยัติธรรม ทั้ง ๓
คณะนี้ทำงานต่างหน้าที่กัน แต่ในกรอบนโยบายเดียวกัน พูดให้เห็นง่าย ๆ คือ คณะกรรมการบริหาร
เป็นหัว คณะกรรมการดำเนินงาน-คณะครู เป็นลำตัวถ้าพูดถึงโครงสร้างสำนักเรียนต้องพูดถึง
โครงสร้างการบริหาร ที่ประกอบด้วยเจ้าสำนักเรียน คณะกรรมการบริหารการศึกษา อาจารย์ใหญ่
ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายปกครอง และยังแยกออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น
วิชาการ บรรณารักษ์ ประชาสัมพันธ์ ปกครอง สวัสดิการ กิจกรรม และเลขานุการ ผมถือว่าการวาง
ระบบคือการสร้างคนให้เป็นงาน มีงานไว้ใช้คน คณะครูมีบทบาท ๒ อย่าง เป็นทั้งผู้ทำงานและผู้เรียน
ในคราวเดียวกัน เข้าทำงานสอนหนังสือ บ่ายไปเรียนที่มหาวิทยาลัยเย็นกลับมาสอนหนังสือต่อ
ที่สำนักเรียนวัดอาวุธฯ ปัจจุบันก็จะมีการบริหารด้านวิชาการในลักษณะนี้

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านวิชาการอย่างไร ?

พระเทพปัญญามุนี: แผนการศึกษาของสำนักเรียน ผมมอบความไว้วางใจกับคณะบริหาร
การศึกษา ซึ่งท่านเหล่านี้จะเป็นผู้วางแผนแล้วเสนอมาที่ผม เพราะผมคิดว่าถ้าเราวางนโยบายไว้แล้ว
คนอื่นปฏิบัติเขาก็ลำบากจะทำตามแผนของเรา แต่เราต้องมีนโยบายให้ผมจึงให้ฝ่ายบริหารเข้าประชุม
วางแผนกันแล้วนำมาเสนอ เพราะเขาเป็นคนทำย่อมรู้ว่าอันไหนทำได้ไม่ได้ ที่สำคัญคนทำงานก็มี
ความสุขที่ได้ทำตามแผนของเขาเอง และท่านเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันสำนักเรียน
ให้เจริญก้าวหน้า ต่อไปที่คิดไว้ว่าจะทำอยู่ก็คือสถาบันการศึกษาภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต
พระไตรปิฎกหรือแม้แต่ภาษาขอมหรือภาษาที่สำคัญที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เรียกว่าเป็น

ศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนานานาชาติ ทั้งนี้ทั้งนั้นความสัมพันธ์ทางพระศาสนาระหว่างประเทศด้วย ก็ต้องอาศัยบุคลากรที่ทรงความรู้ความสามารถ ที่เข้าใจภาษาต่างประเทศหลายภาษา เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ถ้าไม่ทำอย่างนี้แรงจูงใจในการใฝ่รู้ของพระภิกษุก็ลดน้อยลงไป แต่ที่น่าวิตกอยู่ไม่น้อย คือเดี๋ยวนี้เริ่มจะมีเยาวชนลูกหลานเข้ามาบวชเรียนน้อยลงเรื่อย ๆ คณะผู้บริหารส่วนกลางต้องร่วมมือร่วมใจปรึกษาหารือกันเพื่อหาทางออกหาทางแก้ปัญหาให้ได้ ที่จะไม่ให้เป็นผลกระทบต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในสายปริยัติธรรมต่อไป

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านบุคคลอย่างไร ?

พระเทพปัญญามุนี: บุคลากรถือว่าเป็นหัวใจหลักของสำนักเรียน ฉะนั้นการจะได้บุคลากรที่ดีมีคุณภาพก็ต้องสร้าง คือต้องส่งเสริมกัน เหมือนกับเราปลูกต้นไม้ต้องหมั่นรดน้ำพรวนดิน คอยดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด เมื่อต้นไม้โตเราก็ได้อาศัยร่มเงา ไม่เฉพาะแต่ผมเท่านั้นที่จะได้อาศัยร่มเงา คนผ่านไปผ่านมาได้พลอยได้อาศัยด้วย เช่นเดียวกันกับการส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ไม่ใช่เฉพาะผมได้อาศัยรูปเดียว วัดก็ได้ พระศาสนาก็ได้ ประเทศชาติก็ได้ เพราะเราได้คนดีมีความรู้ความสามารถไว้ใช้ โดยเฉพาะบุคลากรทางพระศาสนานั้น ต้องรู้เท่าทันโลกจึงจะสามารถนำพระธรรมของพระพุทธเจ้าไปแนะนำสั่งสอนประชาชนได้ คณะครูของสำนักเรียนรูปใดที่เรียนจบปริญญาตรีแล้วต้องการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป ผมสนับสนุนเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นเรียนในประเทศหรือต่างประเทศ ไม่ต้องห่วงเรื่องทุนค่าใช้จ่าย ซึ่งที่ผ่านมาผมก็ได้ส่งพระภิกษุหลายรูปไปเรียนต่อศึกษาต่อที่ประเทศอินเดียในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงด้านพระพุทธศาสนาหลาย ๆ แห่งด้วยกัน

ด้านการปกครอง ผมยึดถือพระธรรมวินัยใช้ในการดูแลพระภิกษุสามเณร ให้ความรักความเมตตาเหมือนลูกหลานเสมอภาคกัน ส่วนสำนักเรียนก็จะมีกฎระเบียบข้อบังคับของสำนักเรียนที่ใช้ในการปกครองกัน เพราะการอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากย่อมมีปัญหาบ้าง

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านบุคคลอย่างไร ?

พระเทพปัญญามุนี: ในรัชกาลที่ ๕ พระองค์บริหารประเทศชาติไปได้ระยะหนึ่ง พระองค์ทรงตระหนักถึงความไม่พร้อมในเรื่องคน ว่าเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้การดำเนินงานพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างล่าช้า ระดับบนขาดแคลนคนที่มีความรู้มาทำงาน ระดับล่างคือราษฎรขาดความพร้อมที่จะตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง จึงโปรดให้สร้างโรงเรียนและปฏิรูปการศึกษาให้เหมาะสมและทันกับกาล นี่คือเป้าหมายของพระองค์ เพราะพระองค์ทรงเห็นว่าประเทศชาติจะเจริญได้ ต้องพัฒนาที่คนก่อนและด้วยการศึกษาเท่านั้น ส่วนสำหรับพระภิกษุสามเณร ผมจึงต้องสร้างโอกาสให้ได้ศึกษาเล่าเรียน เพราะสมัยผมเป็นสามเณรไม่มีโอกาสไม่มีคนส่งเสริม ผมจึงได้แค่นี้ ดังนั้นเป้าหมายคือการสร้างพระสงฆ์ให้มีความรู้ความสามารถเป็นทรัพยากรบุคคลของพระศาสนาที่มีคุณภาพ

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านงบประมาณอย่างไร ?

พระเทพปัญญามุนี: นับว่าเป็นความโชคดีของวัดอาวุธฯ ที่ได้อาศัยบารมีของบูรพาจารย์ มีเจ้าคุณพระสิทธิสารโสภณ (สวน โฆสโก) พระเทพเมธากร (จันทร์ จันทเถร) และอดีตเจ้าอาวาสทุกรูป คณะอุบาสกอุบาสิกาและศิษยานุศิษย์วัดอาวุธวิกสิตาราม ผู้ตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษาของพระภิกษุสามเณรผู้เป็นศาสนทายาท ได้ร่วมมือร่วมใจบริจาคทุนทรัพย์ ตั้งกองทุนถาวรขึ้นมาแล้วนำดอกผลมาใช้จ่ายในการบริหารสำนักเรียน ทั้งนี้กองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมดังกล่าว

มีวัตถุประสงค์ ๔ ข้อ คือ ๑.เพื่อใช้จ่ายในการบริหารการศึกษาตลอดปี ๒.เพื่อถวายเป็นนิตยภัตครูสอน ๓.เพื่อเป็นทุนสวัสดิการแก่ครู-นักเรียน ๔.เพื่อเป็นค่าภัตตาหารของครู-นักเรียน โดยกองทุนนี้ได้จัดตั้งขึ้น ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๔ ในสมัยของพระเดชพระคุณพระเทพเมธากร อดีตเจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียน ถึงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ถึงขณะนี้เข้า ๒๗ ปีแล้ว มีทุนทรัพย์กองทุนรวม ๔๖,๙๓๕,๕๐๐.- (สี่สิบล้านเก้าแสนสามหมื่นห้าพันห้าร้อยบาทถ้วน) ผมก็นำดอกผลจากกองทุนนี้แหละมาให้คณะบริหารได้ใช้จ่าย ส่วนไหนไม่พอก็อนุมัติจากบส่วนอื่น ๆ มาให้เพียงพอเพื่อไม่ให้เป็นที่หนักใจของผู้ปฏิบัติงาน

ผู้สัมภาษณ์: กราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณอย่างสูงครับ ที่ได้เมตตาให้สัมภาษณ์ในการบริหารจัดการสำนักเรียนในครั้งนี้ ซึ่งคำสัมภาษณ์ในวันนี้กระผมจะได้นำไปประกอบในงานวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไปครับผม

บทสัมภาษณ์

พระราชดิลก (ประณต กิตติวาทโน ป.ธ.๙, Ph.D.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ประธาน
กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาคพิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๓๐ เดือน มีนาคม พ.ศ.
๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. ถึง ๑๐.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: กราบขอโอกาสพระเดชพระคุณพระราชดิลก ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/ประธาน
กรรมการบริหารการศึกษาที่เคารพอย่างสูง เกล้าฯ พระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธ
ศาสนธรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ท่านอาจารย์เจ้าคุณเพื่อนำเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ประกอบในงานวิจัยเรื่อง
“แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ
วิกสิตาราม” ในโอกาสนี้กระผมขอเริ่มสัมภาษณ์ท่านอาจารย์เจ้าคุณตามลำดับเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านวิชาการอย่างไร ?

พระราชดิลก: การบริหารด้านวิชาการ ก็คือการพัฒนาองค์ความรู้ให้กับนักเรียนและ
อาจารย์ที่สอนในชั้นประโยคต่าง ๆ และอีกส่วนหนึ่งที่มีความเชื่อมโยงกันก็คือ ด้านองค์การบริหาร
สูงสุดของวัดที่มีส่วนรับผิดชอบตั้งแต่เจ้าสำนักเรียนเป็นต้นมา ดังนั้นการพัฒนาการบริหารด้าน
วิชาการนั้น เพื่อให้มีแนวทางเป็นอันเดียวกันจะต้องให้รับทราบแนวทางพัฒนาระหว่างบุคคล ๓ ส่วน
ด้วยกัน คือ ส่วนที่ ๑ คือเจ้าสำนักเรียนและคณะกรรมการบริหารการศึกษา ส่วนที่ ๒ คือคณาจารย์
ที่สอน และส่วนที่ ๓ คือนักเรียน โดยเฉพาะด้านวิชาการนั้นควรตระหนักให้อาจารย์ที่สอนได้พัฒนา
ศักยภาพอยู่เสมอและพร้อมที่จะนำองค์ความรู้ที่เข้าใจอย่างถูกต้องไปสอนนักเรียนได้ตลอดเวลา
นอกจากนั้นสิ่งที่สำคัญที่ครูจะต้องมีคือตำราด้านวิชาการที่พร้อม เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ๆ พร้อมกัน
นี้ควรมีการส่งเสริมคณาจารย์ที่มีผลการสอนดีเด่น เช่น การให้รางวัลในโอกาสต่าง ๆ พร้อมสนับสนุน
ให้คณะครูผลิตเอกสารประกอบการสอน หรือสื่อการสอน เป็นต้น เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพครูอีก
ทางหนึ่ง

ส่วนกระบวนการพัฒนานักเรียน คือการบริหารจัดการให้การเรียนการศึกษานั้นเป็นไป
อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในวิชาในตำราที่เรียนได้อย่างเพียงพอ
ซึ่งการส่งเสริมด้านนี้ เช่น การให้มีการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเป็นไปด้วยดี ตลอดถึงให้มีการ
ทดสอบความรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและให้มีการประเมินผลนักเรียนในทุกชั้นเรียน เพื่อให้เกิดผล
ที่เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้ตื่นตัว มีความกระตือรือร้นในการที่จะพัฒนาองค์ความรู้ที่ศึกษาอยู่
และเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนหรือครูที่สอนได้พัฒนางานวิชาการ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจ
ความเชื่อมั่นในองค์ความรู้ที่ตนได้ศึกษาและสามารถนำความรู้ไปต่อยอดในการศึกษาระดับสูงขึ้นไป
สามารถนำความรู้ที่ตนได้ศึกษาเล่าเรียนไปถ่ายทอดสอนนักเรียนรุ่นต่อ ๆ ไป อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านวิชาการอย่างไร ?

พระราชดิลก: แนวทางการพัฒนาด้านวิชาการนั้น ซึ่งเป็นงานสำคัญของระบบการศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน สภาพแวดล้อมปัจจุบันเห็นได้จากงานพัฒนาด้านการศึกษาที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ที่ทรงทำไว้นั้นคือเป็นแนวทางการพัฒนางานด้านวิชาการ ซึ่งเกิดขึ้นมาในยุคอดีตที่ทรงทำไว้แต่อย่างไรก็ตามเพื่อเข้ากับภาวะปัจจุบันเหตุการณ์ปัจจุบัน สถานการณ์แวดล้อมปัจจุบันซึ่งมีสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันนี้มากหลายอย่าง ยกตัวอย่างเช่น การแข่งขันกันด้านการศึกษาที่มีมากขึ้น มีสถาบันการศึกษาให้เลือกเพิ่มมากขึ้น จริงอยู่เมื่อก่อนอาจจะมองว่าการเรียนบาลีนั้นเป็นวิชาที่ทันสมัยมายุคแต่มาถึงสมัยปัจจุบันนี้กลับอาจจะมองว่าการเรียนภาษาบาลีนั้นล้าสมัย หรือเป็นการเรียนที่มีจุดหมายไม่ชัดเจน นี่คือการเปลี่ยนแปลงตามเหตุการณ์ของยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

ดังนั้นการพัฒนาด้านวิชาการนั้นจึงมีความจำเป็นสำหรับผู้รับผิดชอบ การพัฒนาการศึกษาด้านวิชาการนั้น ในส่วนข้างบนขึ้นไป คือระดับผู้บริหารสูงขึ้นไปที่ทำอยู่ทุกวันนี้ ถ้าปรับปรุงเพิ่มขึ้นอีกในส่วนที่จะเป็นการส่งเสริมให้การศึกษานั้นก้าวหน้าขึ้น ทันสมัยขึ้นหรือดีขึ้น หรือเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เอาใจใส่มากขึ้น ย่อมจะส่งผลในแง่บวกโดยภาพรวมต่อระบบการศึกษานักธรรม-บาลีมากขึ้น ซึ่งอาจจะทำได้หลาย ๆ อย่าง เช่น การสอบ ยกตัวอย่างว่าถ้าสอบได้วิชาที่ได้อยู่ ก็ถือว่าไม่สอบตกแล้วให้สอบอีกวิชาหนึ่งในปีต่อไป ถ้าสอบได้ก็ถือว่าได้อย่างนี้ เป็นต้น เพื่อให้กำลังใจกับนักเรียนนักศึกษา สำหรับพระภิกษุสามเณรที่เรียนอยู่ก็จะได้กระตือรือร้น หรือจะได้เห็นความหวังในการศึกษา ในส่วนด้านวิชาการที่แคบเข้ามาในส่วนของสำนักเรียนต้องการที่จะนำระบบทักษะของนักเรียนมาพัฒนา คำว่าทักษะคือหมายถึงทักษะการสอน ทักษะการรับรู้ เพราะการเรียนบาลีนั้นมีความเข้าใจอย่างดั่งเดิมว่าต้องจำอย่างเดียว คนสมองไม่ดีเรียนไม่ได้ เมื่อเป็นอย่างนั้นมันจึงเป็นประหนึ่งว่าเป็นกำแพงกันไม่ให้คนเรียนบาลีแล้ว ดังนั้นในการพัฒนานั้นจะทำอย่างไร ที่จะนำเอาระบบความจำกับระบบทักษะเข้ามาประกอบกัน เพื่อไม่ให้ไปผูกติดที่ระบบความจำอย่างเดียว คำว่าระบบทักษะนั้นหมายความว่า ทำอย่างไรถึงจะให้นักเรียนใช้การเรียนด้วยการพัฒนาความคิด ไม่ใช่ความจำอย่างเดียว ยกตัวอย่างเช่น การฝึกทักษะด้านอื่น ๆ ฝึกความชำนาญ ฝึกความเข้าใจ โดยใช้ระบบแบบฝึกหัด โดยนักเรียนอาจจะไม่ต้องท่องก็ได้แต่ออกแบบฝึกหัดมาเป็นร้อยข้อ ในเรื่อง ๆ เดียว ออกแบบฝึกหัดให้มากที่สุดเพื่อให้นักเรียนสังเกต เพื่อให้นักเรียนได้ทักษะในการเรียนในการทำ ความเข้าใจ พอเห็นแล้วให้เขาพัฒนาด้านความคิดโดยไม่ต้องให้เขาคิดว่าต้องจำเท่านั้น เพราะเรียนด้วยวิชาจำอย่างเดียวมันบางทีทำให้ผู้เรียนสมัยนี้เกิดความท้อถอยเบื่อหน่ายตั้งแต่จะเรียนแล้ว ดังนั้นในส่วนนี้อยากให้พัฒนาด้านทักษะให้กับผู้ที่สอน อาจารย์ที่สอนและนักเรียนที่เรียนให้เรียนโดยระบบพัฒนาแนวคิด แนวความรู้ที่เกิดจากการสังเกต ถ้าเป็นไปได้อย่างนี้อาจจะช่วยให้การเรียนนั้นได้รับการพัฒนาและอาจจะทำให้ความเข้าใจที่ว่าเรียนบาลียากนั้นลดลง จึงพอจะสู้กับกระแสการศึกษา

ของทางโลกเขาได้บ้าง ดังนั้นจึงต้องการส่งเสริมทักษะบ้าง แบบฝึกหัดบ้าง เน้นองค์การศึกษาโดยพัฒนาความเข้าใจ จากกระบวนการสังเกตการเรียนรู้โดยการสังเกตมาเป็นองค์ประกอบช่วยการจำ แล้วการพัฒนาด้านตำราถ้าเป็นไปได้ก็อยากให้พัฒนาให้หลากหลายในตำราที่จะให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้ ซึ่งก็เข้าใจอยู่ตำราอันเดียวกันนั้นแหละ แต่ว่ามีหลากหลายในการบ่อนความรู้ เช่น ตำราที่เน้นทักษะ เน้นแบบฝึกหัด เน้นการเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ ยกตัวอย่างว่า การศึกษาเนื้อหาใน ๑ แผ่น ควรจะเพิ่มการศึกษาด้านฝึกทักษะอีก ๓ หรือ ๔ แผ่น เพื่อการเรียนรู้ที่ถูกต้องไปถนัดกรอง โดยใช้ระบบการสังเกตการพิจารณาเรียกว่าให้เกิดทักษะ ให้เกิดความเข้าใจเป็นองค์ประกอบ ถ้าเป็นไปได้ก็อยากจะพัฒนาด้านนี้ เพื่อส่งเสริมให้การศึกษาให้นักธรรม-บาลี นั้นเป็นที่สนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้น

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วน หรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการ ? เพราะเหตุไร ?

พระราชติลก: ปัจจัยแรกก็คือการพัฒนาบุคลากร ผู้รับผิดชอบด้านการเรียนการสอน เพื่อหาแนวทางหรือเพื่อเปลี่ยนความคิดความเข้าใจที่ว่าต้องจำอย่างเดียวถึงจะเรียนบาลีได้ ในที่นี้ต้องการจะบอกว่าพัฒนาบุคลากรผู้ที่จะเป็นระดับอาจารย์ หรือระดับผู้นำทางตำราให้พัฒนางานวิชาการออกมาในลักษณะการเรียนรู้โดยเสริมสร้างทักษะ อันนี้เป็นงานเร่งด่วนซึ่งเป็นงานที่จะต้องเห็นความสำคัญในการพัฒนาองค์การศึกษา โดยภาพรวมคือไม่อยากให้ติดภาพลักษณ์ที่ว่าเรียนบาลีต้องเรียนด้วยศรัทธา เรียนด้วยความเคารพแล้วต้องตั้งใจเรียนไม่ขอให้ติดความรู้สึกแค่นี้แล้วต้องเรียนเหมือนกับถูกบังคับให้เรียน ถ้าเราตั้งสมมุติฐานว่าเมื่อเรียนบาลี ต้องเรียนด้วยความศรัทธาเรียนแล้วต้องเรียนด้วยความเคารพ เรียนแล้วต้องท่องตำราให้ได้ในเบื้องต้นอย่างนี้ก็จะทำให้ฟื้นความรู้สึกของคนรุ่นใหม่ คือเพียงได้ยิน concept (คอนเซพท์) นี้ บางทีก็จะเกิดความคิดต่อต้านขึ้น เช่น ยกตัวอย่างคำว่าเรียนด้วยศรัทธาก็จริงแต่ว่าวิชาชีพก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะในบางส่วนของผู้เข้ามาบวชเรียนจะต้องออกไปต่อสู้ตามวิถีชาวโลก อันนี้ต้องการจะบอกว่าเรียนอย่างไรที่จะพัฒนาความเข้าใจแบบให้เกิดความเพลิดเพลินพร้อมส่งเสริมการศึกษาด้วย ไม่ใช่มุ่งเน้นการท่องจำ มุ่งเน้นหลักอย่างนั้นอย่างเดียวให้เห็นภาพว่าเออ.. ถึงสมองไม่ดีถ้าพยายามก็สามารถเรียนได้ สามารถทำความเข้าใจได้ อันนี้คืออยากให้พัฒนาความเข้าใจของผู้ที่รับผิดชอบ ความเข้าใจของผู้ที่จะสอนโดยเพิ่มกระบวนการทศน์ในส่วนนี้ ให้มีแนวคิดในทางสร้างสรรค์ที่จะให้เห็นว่าเรียนบาลีไม่ยากและถ้ามีความเข้าใจที่ดีที่ถูกตามแนววิชาการ ก็จะส่งเสริมให้การเรียนรู้ของเขาเป็นไปได้

ดังนั้น ถ้าเป็นไปได้ในส่วนของความเร่งด่วนก็คือการหาตำราหาแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการเพิ่มทักษะ ขอยกตัวอย่างเช่น เล่มนามมีเนื้อหาจำนวนที่จะเรียนประมาณ ๑๐ หน้ากระดาษที่จะท่องจำ ที่นี้ขอให้หาระบบเสริมทักษะช่วยส่งเสริมการท่องจำ คือช่วยให้การท่องจำนั้นดีขึ้น ในที่นี้ต้องการจะบอกว่าทำแบบฝึกหัดออกมาให้ได้ ๑๐๐ หน้า คือคิดมุมไหนก็

สามารถที่จะยกย่องได้ เห็นทุกซอกทุกมุมของตำราหลัก ๑๐ หน้า โดยอาจจะทำเอกสารหรือตำราที่เน้นทักษะขึ้นมาประมาณ ๑๐๐ แผ่น ๑๐๐ หน้า เพื่อเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดรู้จักพลิกแพลงในวิชาการที่เรียน เขาเรียกว่ามีกระบวนการเรียนโดยเสริมด้านทักษะ ทำวิชาการด้านส่งเสริมการแปล โดยเสริมกระบวนการคิดให้มากขึ้น เช่นว่าถ้าแปลอย่างนี้ผิด จะมีวิธีการยกย่องอย่างไรให้ถูกต้อง คือเพิ่มเทคนิคให้มากขึ้น ไม่ใช่ไปนึกถึงตำราทันทีว่าเขาว่าอย่างนี้ก็ต้องจำอย่างนี้ไว้เลย ถ้าทำอย่างอื่นผิด คือคิดได้ทันทีว่าใช้วิธีการอย่างนี้ได้ ดัดแปลงอย่างนี้ได้ ยกย่องอย่างนี้ได้ ถ้าเราไม่ทำอย่างนี้สามารถจะทำอย่างนี้ได้ ไม่แต่งเป็นประโยคก็ดูจากสามารถแต่งเป็นกัมมวาทก็ได้ มันมีวิธีอยู่วิธีที่เกิดจากความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนเพิ่มมากขึ้น อันนี้ก็เป็นความคิดเห็นในส่วนที่จะพัฒนาด้านวิชาการ

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..ก็ขอขอบพระคุณอาจารย์เจ้าคุณเป็นอย่างสูงที่เปิดโอกาสให้สัมภาษณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการสำนักเรียนในครั้งนี้ ซึ่งเนื้อหาในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ก็จะนำไปประกอบในงานวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่กระผมได้ศึกษาอยู่ในปัจจุบันครับ

บทสัมภาษณ์

พระครูพันธสীลาจารย์ น.ธ.เอก,ป.ธ.๓ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๑๔ เดือน มีนาคม พ.ศ.
๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ถึง ๑๓.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: กราบขอโอกาสท่านอาจารย์พระครูพันธสীลาจารย์ กรรมการบริหาร
การศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามที่เคารพอย่างสูง กระผมพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาควิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุญาตสัมภาษณ์ท่านอาจารย์พระครู ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการบริหาร
สำนักเรียนในปัจจุบัน เพื่อนำเนื้อหาหารือถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากคำสัมภาษณ์ไปประกอบใน
งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนัก
เรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” และขอสัมภาษณ์ตามลำดับเลยนะครับ

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านวิชาการอย่างไร ?

พระครูพันธสীลาจารย์: สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม โดยการนำของพระเดชพระคุณ
พระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียน ได้ตระหนักถึงการเรียนการสอนของคณะครูและ
นักเรียนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นพระเดชพระคุณพร้อมด้วยคณะกรรมการบริหารการศึกษา จึงได้จัดให้มี
โครงสร้างการบริหารสำนักเรียนที่ชัดเจน ตลอดถึงการยกย่องระเบียบต่าง ๆ ของสำนักเรียน
เพื่อประโยชน์ในการบริหารด้านวิชาการ โดยในปัจจุบันมีการจัดโครงสร้างหลัก ๆ คือ คณะกรรมการ
บริหารการศึกษา คณะดำเนินงานและครูสอนพระปริยัติธรรม ซึ่งด้านวิชาการนั้นก็จะเป็นการ
ประสานงานกันระหว่างคณะครูและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ เพื่อประเมินผลการเรียนการสอนในแต่ละ
เดือน พร้อมนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านวิชาการอย่างไร ?

พระครูพันธสীลาจารย์: สิ่งที่เราจะต้องให้ความสำคัญอย่างมาก ก็คือการสร้างบุคลากรให้
มีความรู้ความสามารถ เพื่อทดแทนกันและกันได้ตลอดเวลา เพราะสำนักเรียนนั้นต้องอาศัยการ
ขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างครูให้มีความชำนาญในการสอนในรายวิชาของ
แต่ละชั้น หรือในส่วนแผนกอื่น ๆ ที่มีส่วนขับเคลื่อนสำนักเรียนในปัจจุบัน เช่น ฝ่ายเลขานุการ
ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ก็ควรให้มีคนที่ทำงานแทนกันได้ตลอดเวลา นอกจากการบริหารภายใน
สำนักเรียนแล้วการเชิญวิทยากรภายนอกที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการแขนงต่าง ๆ ที่สามารถ
มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมของสำนักเรียน ก็ควรเชิญมาให้ความรู้แก่คณะครูและนักเรียน เพื่อการ
เรียนรู้ศาสตร์แขนงใหม่ ๆ และเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจแก่นักเรียนอีกด้วย

ผู้สัมภาษณ์: ท่านบริหารด้านบุคคลอย่างไร ?

พระครูพันธสীลาจารย์: ในฐานะกรรมการบริหารการศึกษา มองว่าบุคลากรนั้นมีความ
สำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสำนักเรียน ฉะนั้นทางสำนักเรียนจึงได้แต่งตั้งบุคลากรให้เหมาะสม

กับงานที่แต่ละท่านมีความถนัด นอกจากนั้นทางสำนักเรียนได้ส่งเสริมด้านการเรียนต่อในแขนงต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อนำความรู้มาพัฒนาสำนักเรียน พร้อมกันนี้เพื่อให้กำลังใจทั้งแก่คณะครู และนักเรียน ทางสำนักเรียนจึงมีนโยบายมอบรางวัลครูดีเด่น นักเรียนดีเด่น และนักกิจกรรมดีเด่น เป็นต้น แก่ครูและนักเรียนผู้ได้รับคัดเลือกจากกรรมการบริหารการศึกษา ซึ่งมอบในวันศาสนศึกษาของสำนักเรียนเป็นประจำทุกปี

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..ขอขอบพระคุณพระอาจารย์อย่างยิ่งครับ ที่ได้เมตตาให้สัมภาษณ์ในวันนี้ ซึ่งเนื้อหาการสัมภาษณ์ตลอดถึงคำแนะนำต่าง ๆ ในครั้งนี้กระผมก็จะได้นำประกอบในงานวิจัยหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่กระผมได้เป็นนิสิตศึกษาอยู่ในปัจจุบันครับ

บทสัมภาษณ์

พระมหาอภิชัย อภิขโย ป.ธ.๙, M.A., M.Phil. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๑๔ เดือน มีนาคม
พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๐๐ น. ถึง ๑๖.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..ขอมีสการท่านอาจารย์พระมหาอภิชัย อภิขโย กรรมการบริหาร
การศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม สำหรับวันนี้ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ท่านอาจารย์ในฐานะ
กรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในงานวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม” ซึ่งกระผมได้ศึกษาอยู่ในปัจจุบัน ก็ขอสัมภาษณ์ไปตามลำดับเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านวิชาการอย่างไร ?

พระมหาอภิชัย อภิขโย: ครับ..ก่อนอื่นต้องบอกก่อนว่า การบริหารสำนักเรียนวัดอาวุธฯ
นั้น มีการบริหารแบบโครงสร้าง เริ่มตั้งแต่มีเจ้าสำนักเรียน กรรมการบริหารการศึกษา คณะ
ดำเนินงาน และครูสอนพระปริยัติธรรม ในด้านการบริหารวิชาการนั้น สำนักเรียนได้มอบอำนาจการ
บริหารให้แก่คณะกรรมการบริหารเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งกรรมการบริหารนั้นจะต้องมีการแต่งตั้งใหม่ทุก
ๆ ปี หลังจากเลือกตั้งกรรมการบริหารการศึกษาแล้ว ถ้าปีใดครูใหญ่ครบวาระการดำรงตำแหน่งก็จะมี
การเลือกครูใหญ่รูปใหม่ขึ้นมาแทนรูปที่หมดวาระ ซึ่งการกำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งนี้
ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการบริหารการศึกษาและเจ้าสำนักเรียนเป็นผู้ชี้ขาดตามความ
เหมาะสม โดยผู้ดำรงตำแหน่งต้องเคารพมติที่ประชุมเป็นสำคัญ แต่ถ้าครูใหญ่รูปใดคณะ
กรรมการบริหารการศึกษาและเจ้าสำนักเรียนเห็นสมควรจะให้ดำรงตำแหน่งต่อไป คณะกรรมการ
บริหารการศึกษาซึ่งมีเจ้าสำนักเรียนเป็นประธานก็จะได้ลงมติเพื่อให้ดำรงตำแหน่งต่อไป เมื่อได้ผู้จะ
ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนชัดเจนแล้ว การคัดสรรผู้มีความเหมาะสมในด้านความรู้
ความสามารถเพื่อมาเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม-บาลี ก็จะเป็นหน้าที่ของครูใหญ่สำนัก
เรียน เพราะผู้ที่จะเป็นครูสอนนอกจากจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถแล้ว ยังต้องทำงานประสานงาน
ร่วมกับคณะทำงานด้านอื่น ๆ ได้ด้วย เมื่อสรรหาผู้จะมาเป็นครูสอนในแต่ละชั้นได้แล้ว ก็จะมีการสรร
หาคณะดำเนินงานต่อไป ซึ่งคณะดำเนินงานปัจจุบันนี้ประกอบด้วย หัวหน้าฝ่ายปกครอง หัวหน้าฝ่าย
กิจกรรม หัวหน้าฝ่ายธรรมศึกษา เลขานุการสำนักเรียน ประชาสัมพันธ์ สวัสดิการ บรรณารักษ์
หัวหน้าฝ่ายกองทุน เจ้าหน้าที่กองทุน ซึ่งคณะดำเนินงานเหล่านี้เองจะเป็นผู้ขับเคลื่อนงานของสำนัก
เรียน ร่วมกับคณะกรรมการบริหารการศึกษาและคณะครู ตลอดปีการศึกษาครับ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านวิชาการอย่างไร ?

พระมหาอภิชัย อภิขโย: งานด้านวิชาการนั้น โดยส่วนมากอาจจะมองไปที่การเรียนการ
สอนของครูเป็นหลัก รวมทั้งการทดสอบวัดผลประเมินผลของฝ่ายวิชาการ ซึ่งมองเห็นเป็นรูปธรรม
แต่โดยความเป็นจริงนั้นการทำงานด้านวิชาการนั้นมีองค์ประกอบอยู่หลายส่วน โดยเฉพาะการเรียน

ด้าน นักธรรม-บาลี ของเรานั้น เป็นการเรียนที่ต้องอาศัยบุคลากรหลายส่วนช่วยสนับสนุน เรียกว่า มีการทำงานอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกัน ผลงานจึงจะออกมาดี ซึ่งเริ่มตั้งแต่กระบวนการสรรหานักเรียนเข้ามาศึกษา ก็ให้เป็นไปตามระเบียบการรับนักเรียนใหม่ เพื่อจะได้นักเรียนที่มีความพร้อมในการเรียน หรือเมื่อรับนักเรียนเข้าศึกษาแล้ว ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการดูแลจากฝ่ายปกครอง เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของครูประจำชั้น เมื่อมีการทำงานอย่างสอดคล้องกันเช่นนี้ก็จะทำให้งานด้านการเรียนการสอนออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ เรียกว่าเป็นการทำงานร่วมกันของฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการและฝ่ายปกครอง นั่นเองครับ

ในส่วนแนวทางการพัฒนาด้านวิชาการในปัจจุบันนั้น ผมมองว่าการจัดการเรียนการสอนยังขาดความต่อเนื่องในบางประโยค ที่เห็นได้ชัดเจนคือ ชั้นประโยค ป.๕.๖ ซึ่งเป็นชั้นที่มีความสำคัญอยู่ไม่น้อย อีกทั้งในกระบวนการเรียนการสอนในชั้นดังกล่าวไม่ได้นำระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนมาใช้อย่างจริงจัง จึงส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอน บรรยากาศการเรียนการสอน และผลการสอบที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วน หรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการ ? เพราะอะไร ?

พระมหาอภิชัย อภิชาโย: การพัฒนางานด้านวิชาการนั้นถือว่าเป็นงานที่สำคัญเพราะเป็นหัวใจหลักของสำนักเรียนและประกอบด้วยองค์ประกอบที่ใหญ่ ดังนั้นการทำงานจึงต้องทำอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพขึ้น เรียกว่ามีการประสานงานทั้งฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการและฝ่ายปกครองเป็นต้น เพราะเหตุว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่ครูประจำชั้น และฝ่ายวิชาการโดยตรงจะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ถ้าขาดระดับผู้บริหารเข้ามาส่งเสริมสนับสนุน ตลอดถึงการแก้ปัญหาต่าง ๆ สรุปก็คือด้านวิชาการนั้นนอกจากจะพัฒนาบุคลากรด้านครูสอนให้มีเทคนิควิธีการสอนและจัดทำเอกสารประกอบการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอแล้วยังต้องอาศัยการประชุมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบัน ท่านบริหารด้านบุคคลอย่างไร ?

พระมหาอภิชัย อภิชาโย: ในการบริหารด้านบุคลากรนั้น สำนักเรียนจะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะแต่ละคนนั้นมีความสามารถและความถนัดไม่เหมือนกัน ฉะนั้นการใช้คนให้ถูกกับงานจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นสำหรับนักเรียนผู้สอบผ่านประโยค ป.๕.๕ แล้ว รูปใดที่มีความสามารถมีความเหมาะสมในด้านการสอน ก็จะมีการนำเสนอในที่ประชุมกรรมการบริหารเพื่อแต่งตั้งให้เป็นครูช่วยสอน เพื่อเป็นการฝึกและเตรียมเป็นครูประจำชั้นต่อไป ส่วนรูปใดเห็นว่ามีความสามารถทางด้านการเขียนหรืออักษรนิทัศน์ก็สนับสนุนให้เรียนเพิ่มเติมจากอาจารย์ผู้มีความชำนาญ เพื่อนำท่านเหล่านั้นมาช่วยงานในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือท่านใดมีพรสวรรค์ด้านการพูดหรือวาดศิลป์ สำนักเรียนก็จะส่งเสริมในด้านดังกล่าว

ส่วนในด้านการเรียนนั้นทางผู้บริหารก็จะเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกรูปที่สอบผ่านชั้นประโยค ป.๕.๕ แล้วได้มีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา ทั้งที่มหาวิทยาลัยสงฆ์หรือ

มหาวิทยาลัยอื่น ๆ ที่เหมาะสมตามความรู้ความสามารถ นอกจากนั้นทางสำนักเรียนก็จะมีทุนการศึกษาให้ ตามหลักเกณฑ์การให้ทุนสมทบเพื่อศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านบุคคลอย่างไร ?

พระมหาอภิชัย อภิขโย: ด้านการส่งเสริมบุคลากรนั้น สำนักเรียนได้ส่งเสริมให้ศึกษาเพิ่มเติมตามความรู้ ความสามารถ ของแต่ละบุคคลทั้งในระดับปริญญาตรี โท เอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนหรือในงานที่ได้รับผิดชอบ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใด สำคัญเร่งด่วน หรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านบุคคล ? เพราะเหตุไร ?

พระมหาอภิชัย อภิขโย: ทางสำนักเรียนให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรอย่างยิ่ง เพราะงานทุกอย่างจะดำเนินไปได้ด้วยดี นอกจากจะมีระบบการบริหารที่ดีแล้ว บุคลากรที่รับผิดชอบในงานก็ต้องมีความพร้อมทั้งในด้านความรู้ ความสามารถด้วย ดังนั้นเมื่อมีการสัมมนาในเรื่องต่าง ๆ ทางสำนักเรียนจึงได้ส่งบุคลากรเข้าร่วมโดยสม่ำเสมอ เช่น การสัมมนาการสอนนักธรรม-บาลี การประชุมอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เป็นต้น เพื่อนำความรู้มุมมองที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนของสำนักเรียน หรือการส่งเสริมให้คณะครูได้ศึกษาเพิ่มเติมทั้งทางคดีโลกและคดีธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพและมุมมองด้านการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ฉะนั้นจึงพอสรุปได้ว่าการพัฒนาส่งเสริมด้านบุคลากรนั้นมีส่วนสำคัญยิ่งในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสำนักเรียน

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านงบประมาณอย่างไร ?

พระมหาอภิชัย อภิขโย: งบประมาณที่ได้ในปัจจุบันมาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติส่วนหนึ่ง นอกจากนั้นในบางส่วนก็ได้รับจากกองทุนปลูกรากแก้วศาสนทายาท วัดพระรามเก้ากาญจนาภิเษก แต่ที่เป็นแหล่งทุนหรืองบประมาณหลักในการบริหารสำนักเรียน คือ งบประมาณของสำนักเรียน โดยการนำดอกผลมาบริหารสำนักเรียน เช่น เป็นสวัสดิการคณะครูและนักเรียน เป็นนิยภัตคณะครู คณะดำเนินงาน และเป็นทุนการศึกษาของคณะครูและนักเรียน เป็นต้น

สำหรับด้านงบประมาณนั้น โดยเฉพาะงบราษฎร์หรือจากกองทุนการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม นับว่ามีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบหรือกล่าวได้ว่าดีระดับหนึ่ง แต่ในปัจจุบันสำนักเรียนมีเนื้องานเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นทางด้านการบริหารจัดการงบประมาณก็อาจจะยังมีปัญหาอยู่บ้างในการบริหารจัดการ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านงบประมาณอย่างไร ?

พระมหาอภิชัย อภิขโย: ในด้านงบประมาณในการบริหารสำนักเรียนนั้น ปัจจุบันนำมาจากกองทุนการศึกษาเป็นหลักโดยเป็นการนำดอกผลมาบริหารสำนักเรียน ซึ่งในส่วนนี้เองก็จะมีญาติโยมมาเพิ่มกองทุนตลอดเวลา ฉะนั้นการที่จะดึงศรัทธาส่วนนี้ได้ ก็ต้องมีผลงานด้านการเรียนการสอนปรากฏผลชัดเจนและต่อเนื่อง เมื่อมีผลงานเป็นเครื่องบ่งชี้แล้ว ก็ดึงศรัทธาญาติโยมมาตั้งกองทุนใหม่หรือเพิ่มเติมกองทุนเดิมได้ง่าย และนอกจากนี้ทางสำนักเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรม

ของสำนักเรียนอย่างต่อเนื่องทางเว็บไซต์ของสำนักเรียนหรือทางสื่อต่าง ๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้สาธุชนทั่วไปได้เห็นกิจกรรมของสำนักเรียนที่ดำเนินอยู่ในแต่ละปีการศึกษาเพื่อเป็นการสร้างศรัทธาอีกส่วนหนึ่ง

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านการบริหารทั่วไปอย่างไร ?

พระมหาอภิชัย อภิขโย: ด้านการบริหารทั่วไปนั้น สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม มีการบริหารจัดการโดยแบ่งเป็น ๒ ส่วนด้วยกัน คือ ด้านการส่งเสริมสวัสดิการครูนักเรียนและด้านการส่งเสริมการศึกษาสำหรับด้านการส่งเสริมสวัสดิการครูนักเรียนนั้น สำนักเรียนได้จัดระบบสวัสดิการนิยัตถ์อันเป็นการถวายเป็นกำลังใจให้เหมาะสมกับวุฒิการศึกษาของครูผู้สอน จัดถวายค่ารักษาพยาบาลแก่คณะครูและนักเรียนตามสมควร และจัดทัศนศึกษาแก่คณะครูนักเรียนตามโอกาสอันเหมาะสม เป็นต้น ในส่วนการส่งเสริมการศึกษา เช่น การถวายค่าเทอมแก่คณะครูและนักเรียนที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีถึงปริญญาเอก ตามระเบียบที่สำนักเรียนกำหนด นอกจากนั้นได้มีการถวายค่าพาหนะสำหรับนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีชั้นเปรียญเอก คือประโยค ป.ธ.๗-๙ เพื่อไปศึกษาที่สำนักเรียนส่วนกลางของคณะสงฆ์วัดสามพระยา เป็นต้น

ผู้สัมภาษณ์: ท่านเห็นว่าอะไรคือปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารทั่วไป

พระมหาอภิชัย อภิขโย: สำหรับด้านการบริหารทั่วไปของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามในปัจจุบันนั้นสามารถมองได้ในมุมกว้าง เพราะครอบคลุมประเด็นได้มาก แต่ปัจจุบันที่เห็นได้ชัดเจนในมุมมองของผมก็คือปัญหาของเราจะอยู่ในกระบวนการบริหารจัดการในรายละเอียด เช่น ในด้านสวัสดิการเรายังขาดห้องบริการที่เป็นสัดส่วนหรือในกระบวนการบริหารในส่วนอื่น ๆ เช่น การช่วยค่ารักษาพยาบาลในกรณีป่วยหนักหรือป่วยทั่วไปซึ่งมองว่ายังไม่มีข้อกำหนดที่ชัดเจนนัก หรือเมื่อโยงไปถึงการบริหารจัดการด้านการเรียนการสอนในปัจจุบันก็มองว่าการจัดการเรียนการสอนในบางชั้นประโยคยังไม่สอดคล้องกับระเบียบสำนักเรียนในทางปฏิบัติ จึงทำให้ขาดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและมีผลการสอบที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมายสำนักเรียนตลอดถึงความเชื่อมั่นในระเบียบสำนักเรียนโดยรวม

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านการบริหารทั่วไปอย่างไร ?

พระมหาอภิชัย อภิขโย: สำหรับแนวทางในการพัฒนางานด้านการบริหารทั่วไปนั้นขอโฟกัสไปใน ๔ ด้านด้วยกัน คือ

๑. ด้านค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาล สำนักเรียนควรมีกฎระเบียบมารองรับอย่างชัดเจน เช่น ในกรณีที่นักเรียนป่วยหนักหรือป่วยทั่วไปสำนักเรียนจะให้ค่ารักษาพยาบาลกี่เปอร์เซ็นต์ เพื่อความชัดเจนในการบริหารจัดการด้านดังกล่าว

๒. ด้านสวัสดิการนักเรียน สำนักเรียนควรมีห้องในการบริการนักเรียนเป็นการเฉพาะเพื่อความสะดวกในการเบิกใช้สิ่งของต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อสมณสาธูป

๓. ด้านรางวัลผู้สอบผ่าน สำนักเรียนควรมีการกำหนดรางวัลสำหรับผู้สอบได้ตั้งแต่ชั้น ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.๕.๙ ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อเป็นแรงกระตุ้นและแรงจูงใจแก่นักเรียน ให้มากขึ้น

๔. ด้านระเบียบข้อบังคับสำนักเรียนควรมีการปรับปรุงแก้ไขในบางหัวข้อบางประเด็น เพื่อเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร

ครับ..ก็ขอขอบคุณท่านอาจารย์พระมหาอภิชัย อภิชิโย กรรมการบริหารการศึกษาสำนัก เรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ที่เปิดโอกาสให้สัมภาษณ์ในวันนี้ครับ ซึ่งเนื้อหาการสัมภาษณ์คำแนะนำ รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในวันนี้ก็จะเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไป ครับผม

บทสัมภาษณ์

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม ป.ธ.๗,ศน.บ.,ศน.ม.,M.A.,Ph.D. ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๔ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๐๐ น. ถึง ๑๖.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: ขอโอกาสท่านอาจารย์ พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาส/กรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม วันนี้กระผมพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ ได้มีโอกาสมาสัมภาษณ์ท่านอาจารย์ ในเรื่องงานที่เกี่ยวข้องกับสำนักเรียนในฐานะที่ท่านอาจารย์เป็นอดีตอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนและกรรมการบริหารการศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามในปัจจุบัน เพื่อจะนำเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ในส่วนนี้ไปประกอบในงานวิจัย ในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” ของหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชาพิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งจะขอสัมภาษณ์ท่านอาจารย์ในประเด็นแรกเลยนะครับ

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านวิชาการอย่างไร ?

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม: การบริหารงานด้านวิชาการในอดีต ผมก็ได้มีส่วนร่วมในการเป็นผู้สอนแล้วก็เป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่และช่วยอาจารย์ใหญ่ ถ้าจะเรียกกันแล้วก็ถือว่าอยู่ในโครงสร้างการบริหารสำนักเรียนอยู่เสมอนะครับ แต่ว่าส่วนที่ทำอยู่ปัจจุบันก็คือการเป็นกรรมการบริหารการศึกษาหนึ่งในบรรดากรรมการบริหารการศึกษาของสำนักเรียน โดยเฉพาะการบริหารจัดการสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามในปัจจุบันเวลาเราบริหารกันเราจะประกอบไปด้วยในส่วนของคณะกรรมการบริหารการศึกษา คณะครู แล้วก็ในส่วนของคณะดำเนินงาน ฉะนั้นถามว่าในส่วนของการบริหารงานวิชาการของกรรมการบริหารการศึกษาโดยเฉพาะซึ่งผมเป็นหนึ่งในส่วนนั้นคือจะเป็นการดูในส่วนโครงสร้างว่าแต่ละปีการศึกษาของสำนักเรียนมีโครงสร้างอะไรบ้างที่ควรจะต้องปรับนะครับ..เรื่องโครงสร้างแล้วก็ในส่วนของการจัดครูอาจารย์เข้ากับรายวิชาที่จะสอนในแต่ละชั้นเรียนแต่ละชั้นประโยค อย่างเช่น สอนบาลีประโยค ๑-๒ สอนบาลีประโยค ป.๓ จะใช้อาจารย์รูปใดเป็นผู้สอนเพื่อให้เหมาะกับ..เออ..เขาเรียกว่าเหมาะกับบุคลิกกับตัวตนและก็เหมาะกับรายวิชาการของอาจารย์แต่ละคน ฉะนั้นงานบริหารวิชาการของกระผมร่วมกับสำนักเรียนจึงจะเป็นเรื่องของการดูในเชิงนโยบายร่วมกับกลุ่มอาจารย์ใหญ่แล้วก็ดูในส่วนของการจัดครูอาจารย์ลงสอนในแต่ละรายวิชาในแต่ละชั้นนะครับ

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..นี่คือส่วนวิชาการนะครับ..ที่นี้ขอประเด็นคำถามต่อไปเลยนะครับผม
ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านวิชาการอย่างไร ?

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม: ในมุมมองผมเห็นว่าการบริหารงานวิชาการของสำนักเรียน นอกจากจะดูในเชิงโครงสร้างแล้วยังดูที่ตัวอาจารย์ผู้สอน เรียกกันว่า..เออ..เวลาเราดูปีการศึกษาในแต่ละปีนั้นจะเห็นว่า บางปีการบริหารการศึกษาประสบความสำเร็จบนพื้นฐานนักเรียนนักศึกษาสอบได้เยอะบางปีก็สอบได้น้อย ฉะนั้นก็ก็ต้องมาปรับกันในส่วนนี้ว่า มันเกิดขึ้นจากอะไรคล้าย ๆ กับ ทฤษฎี PDCA กล่าวคือ P=Plan (ขั้นตอนการวางแผน) D=do (ขั้นตอนการปฏิบัติ) C=Check (ขั้นตอนการตรวจสอบ) A=Action (ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม) ลักษณะของการบริหาร การศึกษาแบบนั้น ส่วนต่อมาก็คือถ้าจะถามว่าจริง ๆ แล้วเมื่อดูในทางโครงสร้าง ดูผลประกอบการ ในแต่ละปีการศึกษาแล้วก็ดูที่คณะครูอาจารย์ ในขณะที่เดียวกันเราก็จะมีการประเมินการเรียนการสอน ในแต่ละเดือนหรืออาจจะรายสามเดือนนะครับ..อันนี้ในส่วนนั้น ฉะนั้นสำหรับผมเองผมมองว่าการ บริหารการศึกษาหรือว่างานวิชาการลักษณะนี้เป็นการช่วยเหลือในนามของคณะกรรมการบริหาร การศึกษาก็คือช่วยเหลือในเรื่องของดูโครงสร้างแล้วก็ดูครูอาจารย์ที่สอนและถัดมาก็มีการประเมิน ในรายเดือนหรืออาจจะเป็นรายสามเดือนตลอดถึงว่าประเมินในภาพรวมว่าทิศทางตรงไหนควรจะ ต้องปรับนะครับ ดังนั้นเป็นต้น หรือแม้กระทั่งลงมาสอนด้วยก็ได้ อย่างเช่นเมื่อเทอมที่แล้ว หรือปีการศึกษา ที่ผ่านมามีก็ได้มาสอนพิเศษ แล้วเป็นอาจารย์พิเศษในส่วนวิชาภาษาบาลีหรือบาลีไวยากรณ์ เพื่อช่วยเหลือกับฝ่ายครูอาจารย์ ฝ่ายครูใหญ่ เพราะว่าบางทีในคณะกรรมการบริหารการศึกษา เพียงแค่ให้นโยบายผมว่ามันอาจจะยังไม่เพียงพอ นะครับ เพราะว่าหลายสำนักเรียนที่ประสบ ความสำเร็จบางทีผู้บริหารอาจมาบริหารเองด้วย ให้ทั้งความคิดแล้วก็ให้ทั้งนโยบายตลอดถึงว่า..เออ.. มาบริหารร่วมด้วยแล้วก็ยังมาสอนร่วมด้วยครับ นี่เป็นส่วนที่ผมช่วยสำนักเรียนอยู่นะครับ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วน หรือที่มีผลต่อความสำเร็จ ในการพัฒนางานด้านวิชาการ ? เพราะเหตุไร ?

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม: ผมว่าปัจจัยที่เป็นปัจจัยเร่งด่วนถ้าจะพูดแล้ว ในการ บริหารงานวิชาการมันคงทุกปัจจัยโดยเฉพาะเรื่องบุคลากร บุคลากรในสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เป็นบุคลากรที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจิตอาสาเป็นส่วนใหญ่ เพราะว่าเราไม่ได้เข้าสู่ระบบอย่างเป็นทางการขนาดนั้น ฉะนั้นในทุกปีการศึกษาหรือในทุกภาคเรียนของเราหรือว่าในทุกสี่เดือนเราจะมีการ ปรับเปลี่ยนครูอาจารย์อยู่บ้างเพื่อความเหมาะสม ฉะนั้นสำหรับเรื่องเร่งด่วนผมมองว่าในเชิงวิชาการ ควรจะต้องพัฒนาครูอาจารย์ให้มีความตื่นตัวในเรื่องของการสอนหนังสือในเรื่องของการทำเอกสาร เชิงลึกไว้ให้นักเรียนนักศึกษาไว้อ่านประกอบการเรียน เพราะว่าเรื่องเร่งด่วนนี้ผมมองว่าการพัฒนาครู อาจารย์ให้มีความเชี่ยวชาญ ให้มีเทคนิคการสอนมันจะช่วยให้ เพราะว่าหลายครั้งนักเรียนนักศึกษา ที่มาเรียนในสำนักเรียนบางทีเจอครูอาจารย์แล้วไม่ตื่นตัว ก็อาจจะป็นเงื่อนไขว่าทำให้นักเรียน..เออ..

ปกติอาจจะตื่นตัวอยู่แต่พอมาเจอการเรียนการศึกษาแบบนี้ก็อาจจะมีปัญหาได้ ฉะนั้นเรื่องเร่งด่วนในการบริหารงานวิชาการก็คือผมมองว่าจะต้องพัฒนางานวิชาการของบุคลากรคือครูผู้สอน เขาเรียกว่าไม่ว่าจะเป็นเชิงตำรับตำราหรือในเชิงของเทคนิคการเรียนการสอนในการจัดการศึกษาถือว่าเป็นเรื่องด่วนนะครับ ส่วนเรื่องจำนวนนักเรียนทุกสำนักเรียนจะมีปัญหาว่าตอนนี้ประชากรที่จะมาบวชเรียนค่อนข้างน้อย แต่ว่าสภาพของสำนักเรียนวัดอาวูปัจจุบันผมมองว่ายังกระทบไม่มากนัก แต่ที่เห็นชัดคือจำนวนนักเรียนที่มาเรียนมีจำนวนไม่คงที่นักบางปีอาจจะน้อยหรือบางปีจะมีจำนวนมาก ซึ่งก็เป็นอัตราที่รับกันได้กับสำนักเรียน เพราะว่าสำนักเรียนวัดอาวูวิกสิตาราม มีสถานที่รองรับในจำนวนปริมาณที่ได้ระดับพอเหมาะพอควรเท่านี้ ส่วนถ้าจะมากกว่านี้ก็รับได้เพียงแต่อาจจะไปปรับขยายในส่วนอื่น ฉะนั้นในเรื่องของครูอาจารย์ยังจะต้องพัฒนาด้านเทคนิคการสอนหรือด้านเอกสารประกอบการสอนเพิ่มเติมหรือแม้กระทั่งแผนการสอนก็ควรเพิ่มเติมด้วยเช่นกัน ส่วนเรื่องจำนวนนักเรียนที่เข้ามาเรียนผมมองว่าเป็นประเด็นที่ยังพอไปได้อยู่นะครับ

ส่วนต่อมาคือเรื่องอาคารสถานที่ ผมมองว่ายังเพียงพออยู่นะครับในส่วนนั้น ฉะนั้นเรื่องเร่งด่วนที่สุดผมมองว่าเป็นเรื่องการพัฒนาบุคลากรด้านการสอนเป็นหลัก เพราะว่าบางทีแล้วครูอาจารย์ก็อย่างที่ว่านะครับ บางทีก็ยังขาดความกระตือรือร้นในส่วนการเรียนการสอนอยู่ด้วยความที่เราบริหารแบบพี่แบบน้อง เราบริหารแบบจิตอาสา ไม่มีเอาเรื่องสวัสดิการมาเป็นแรงจูงใจมากนัก เพราะว่าเรามองจุดนี้เป็นเรื่องของโลก ๆ มากเกินไป ฉะนั้นก็คือจิตอาสาเป็นเรื่องใหญ่เขาเรียกว่าถ้าใจมันมีความพร้อมตรงนี้ครับมันก็สามารถไปได้ถามว่าจริง ๆ แล้วบุคลากรในส่วนนี้เป็นบุคลากรที่ได้มาจากไหนครับ ก็คือได้มาจากสำนักเรียนนี้แหละคือที่สอนน้องแต่ถ้าสมมุติว่าได้พัฒนาในเชิงของการส่งเสริมให้แต่ละคนไปค้นคว้าเชิงลึกมีเทคนิคการสอนเพิ่มเติม ผมเชื่อว่านักเรียนนักศึกษาก็จะมีคามสนใจอีกทั้งจะเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงสำนักเรียนต่อไปได้

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านบุคคลอย่างไร ?

พระมหามหวินทร์ ปุริสุตโตโม: สำหรับด้านบุคคลจริง ๆ ในสำนักเรียนวัดอาวูวิกสิตารามของเรานั้น เราบริหารในเชิงแบบคณะกรรมการบริหารของสำนักเรียน ฉะนั้นก็คือการจัดบุคคลเข้าสู่ระบบการเรียนการสอน ซึ่งโดยทั่วไปจัดทำกันเป็นรายปีอย่างเช่นก่อนเปิดเทอม คณะกรรมการบริหาร ซึ่งนำโดยเจ้าสำนักเรียนก็จะมาดูว่าบุคลากรแต่ละท่านที่จะมาสอนบาลีในชั้นประโยคต่าง ๆ หรือในส่วนสอนนักธรรมจะต้องดูว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมหรือไม่ มีความรู้ความสามารถหรือไม่ โดยเฉพาะเรื่องคุณสมบัติซึ่งเป็นประเด็นแรกที่เราจะดูเช่น สมมุติว่าจะสอนประโยค ๑-๒ จะต้องเป็นครูอาจารย์หรือเป็นรุ่นพี่ที่มีวุฒิการศึกษาที่สูงกว่า นอกจากนั้นก็ต้องมีทักษะการสอนและก็มีประสบการณ์การสอนด้วย ฉะนั้นการจัดบุคลากรเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนของสำนักเรียนจึงจัดเป็นรายปี ส่วนเมื่อจัดไปแล้วครูอาจารย์ที่จะเข้าไปสอนมีปัญหาหรือมีภาระอื่นหรือว่าเกิดอุปสรรคอื่นใด สำนักเรียนโดยครูใหญ่ก็จะประสานไปยังกรรมการบริหารเพื่อมีกระบวนการ

ปรับเปลี่ยนบุคลากรให้เหมาะสมอย่างนี้เป็นต้นนะครับ ฉะนั้นแล้วก็คือการปรับเปลี่ยนหรือการบริหารจัดการบุคลากรของประเด็นที่ถามนี้ก็คือ เรามีการจัดเป็นรายเทอมหรือรายปีเป็นส่วนใหญ่ นะครับ แต่ถ้าสมมุติมีอุปสรรคก็ค่อย ๆ แก้ปัญหาไป แต่เราดูที่คุณวุฒิเป็นหลักนะครับคือดูที่คุณวุฒิก่อน แล้วก็ตามด้วยเรื่องประสบการณ์และกิจอาสา ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในส่วนของสำนักเรียน ถ้าจะเลือกใครเป็นครูอาจารย์หรือเป็นผู้สอนนั้นเราจะดูคุณวุฒินะครับว่ามีความเหมาะสม มีประสบการณ์ไหม มีทักษะการสอนแค่ไหนอย่างไรหรือดูที่จิตอาสาด้วย เพราะว่าบางทีมีคุณวุฒิมีประสบการณ์แต่ไม่มีจิตอาสาก็จะนำพาหรือสอนนักเรียนไปได้ไม่เต็มที่ เพราะว่าระบบการเรียนการศึกษาภาษาบาลีหรือนักธรรมนั้น เรียกว่าจะต้องใช้จิตอาสาเยอะ ๆ นะครับ เพราะว่ามันไม่ได้มีอะไรตอบแทนมากมาย เหมือนกับการศึกษาฝ่ายโลกเขาครับ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านอาจารย์คิดว่าในด้านครูสอนทุกวันนี้ ทางสำนักเรียนวัดอาวุธ มีความพร้อมมากน้อยแค่ไหน ?

พระมหาหมขวินทร์ ปุริสุตโตโม: สำนักเรียนวัดอาวุธฯ ในปัจจุบันถ้าผมมองนะครับ มีความพร้อมมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะถ้าจะพูดแล้วก็คือมีทรัพยากรหลายอย่าง อย่างเช่น ทรัพยากรงบประมาณ ทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรบุคคลพร้อมนะครับ แม้กระทั่งการจัดการก็พร้อมที่เราเรียกกันว่า Man บุคลากร Money งบประมาณ Material วัสดุอุปกรณ์หรือวัตถุดิบ และ Management การจัดการ ก็คือครบวงจรเลยนะครับ โดยเฉพาะคำถามเมื่อกี้ที่บอกว่าทรัพยากรบุคคลพร้อมไหม อย่างเช่นปัจจุบันเราก็มีเปรียญธรรมเก้าประโยคเพิ่มขึ้นตามลำดับนะครับ เรียกกันว่าในอัตราของสำนักเรียนเรานั้นถ้าจะดูแล้วมีจำนวนประโยคเก้า มีจำนวนประโยคแปดและเก้า เพิ่มขึ้นนี้ถือว่าเป็นประโยคขั้นสูงหรือเปรียญเอกที่มีจำนวนมากขึ้น มันก็ถือว่าเป็นโอกาสที่เราจะพัฒนาบุคลากรได้มากขึ้นก็มีสูงขึ้น เพราะเราเชื่อว่าถ้าบุคลากรผู้สอนมีเปรียญธรรมเอกหรือว่าชั้นประโยค ๗-๘-๙ มากขึ้น ก็จะสามารถนำมาสู่การพัฒนาบุคลากรหรือนักศึกษาที่เรียนอยู่ภายในสำนักเรียนมากขึ้นตามลำดับไปด้วยนะครับ ฉะนั้นแล้วก็คือเมื่อมีผู้สอบได้เปรียญเอกมากขึ้นมันก็เป็นตัวบ่งชี้ว่าสำนักเรียนเติบโตขึ้น แล้วก็จะมีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้นตามลำดับไปด้วย ผมจึงมองว่าสำนักเรียนวัดอาวุธ ฯ ถึงแม้ว่าบางปีจะมีผลการสอบที่ลดลงอยู่บ้าง แต่ว่าทิศทางผมมองว่าถ้าท่านได้บริหารจัดการอย่างดี อย่างเช่นที่ผมพูดเมื่อกี้ว่า Money ก็พร้อม คือส่วนงบประมาณ Material วัสดุอุปกรณ์หรือวัตถุดิบก็พร้อม มีเครื่องมือเครื่องโปรเจกเตอร์อะไรทุกอย่างพร้อมนะครับเสร็จแล้วก็ Man ก็คือเรื่องคนผมก็มองว่าพร้อมแล้ว แต่การจัดการหรือ Management ที่ทางสำนักเรียนเราซึ่งก็ทำมาตลอดนะครับในแง่การปรับโครงสร้าง คือปรับนั่นปรับนี่มาเรื่อย ๆ ผมก็ยังมองว่ามันก็ยังไม่ค่อยลงตัวนะ แต่ที่จริงนะมันเป็นอะไรที่น่าสนใจมากสำหรับการปรับโครงสร้างบ่อย ๆ เพียงแต่ว่าพอมีการปรับทุกปีก็จะมีผลกระทบอะไรบางอย่าง ฉะนั้นแล้วก็คือผมมองว่าสำนักเรียนวัดอาวุธ ฯ นั้นถ้าจะดูแล้วก็คือเรื่อง Material กับเรื่อง Money ผมว่าไม่มีปัญหาแล้ว แต่เราจะมี

ปัญหาที่ Man กับ Management เพราะว่า Man นี่ก็คือคนของเรามันเข้า ๆ ออก ๆ มากเกินไปคือขาดการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องอย่างเช่น นะครับว่าคน ๆ นี้เมื่อสอนไปก็ปีแล้วเราควรจะมีหรือเราควรจะให้ครูท่านนั้นไปทำอะไรต่อเนะครับ หรือแม้กระทั่งการจะส่งเสริมครูท่านนั้น ๆ ไปสู่การศึกษาทางอื่นที่สูงขึ้นเรามิงบประมาณสนับสนุนอย่างเพียงพอไหม คือผมมองว่าวัดอาวูร ๆ หรือสำนักเรียนวัดอาวูร ๆ เรานั้นถ้าแก้สองเอ็มได้จะดีครับก็คือเรื่อง Man และ Management นะครับ เพราะว่าเรื่อง Man นี่คือมันเหมือนกับว่าคนมันเยอะแต่ถ้า ถ้าคนเยอะเสร็จแล้วเรามีการ Management คือการจัดการดี ๆ มันก็จะทำให้ทุกอย่างมันไปได้ครับ ฉะนั้นถ้าผมเสนอแนะในงานวิจัยชิ้นนี้ ผมมองว่าถ้าเรามองในทฤษฎี ๔ เอ็ม ผมมองว่า ตัว Man กับตัว Management ต้องปรับปรุงเนะครับ แต่ว่า man คือคนมันเยอะแล้วเนะครับ ตอนนี้คือเพียงพอแล้วแต่ว่าการจัดการของเรามันยังไม่นิ่งเนะครับ เพราะว่าอะไรครับ..เมื่อการจัดการหรือ Management มันไม่นิ่ง มันก็จะกระทบกับบุคลากรหรือ man เพราะว่าอะไรครับ..เพราะว่าบางที่เมื่อคนนั้นทำไปได้สักระยะหนึ่งก็มีการเปลี่ยนแปลงอีก มันแสดงให้เห็นว่าคนของเรามีแต่การจัดการมันไม่นิ่งคือยังไม่เสถียรเนะครับ นี่คือการประเด็นที่ผมมองเนะครับ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านบุคคลอย่างไร ?

พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม: แนนอนครับ..ที่ผมมองเมื่อตะกี้สืบทอดว่าเมื่อเราไม่ว่าจะเป็นตัว Money หรือ Material มันก็โอเคแล้วเนะครับ Money มันเพียงพอแล้วเห็นไหมครับ มันก็จะสะท้อนไปหาตัว Man ก็คือตัวทรัพยากรบุคคลเนะครับ ถามว่าเมื่อตะกี้ว่ามีการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรอย่างไร ผมมองว่าจริง ๆ วัดอาวูรนี่ โอเคแหละอาศัยวิสัยทัศน์ผู้บริหารเบื้องบน อย่างเช่น พระเดชพระคุณหลวงพ่เจ้าอาวาสเจ้าสำนักเรียนแล้วก็ผู้ช่วยเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นกรรมการบริหารชุดใหญ่ด้วยเนะครับ ท่านก็มีนโยบายอยู่แล้วว่าถ้านักศึกษาที่เป็นเปรียญธรรมสูง ๆ หรือประโยค ๗-๘-๙ อย่างนี้ก็จะมงบประมาณสนับสนุนให้ไปเรียนต่อระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอกเนะครับ แต่ถ้าสมมุติว่าไม่ไปก็ไม่ใช่ไรก็เป็นสิทธิของแต่ละท่าน คือท่านที่ยังไม่จบเปรียญเก้าก็จะมีโอกาสเรียนให้สูง ๆ ขึ้นไปอย่างนี้เนะครับ แต่ถ้าจริง ๆ ถามว่าด้านการส่งเสริมนักเรียนนั้น ผมมองว่าสำนักเรียนวัดอาวูรฯ นั้นอย่างเช่นผู้เรียนเปรียญธรรม ๗-๘-๙ ทางสำนักเรียนก็มีบริการรถรับส่งให้ไปเรียนอยู่ตรงโรงเรียนบาลีคณะสงฆ์ส่วนกลางเนะครับ หรือแม้กระทั่งถ้าไม่มีรถก็มงบประมาณสนับสนุนค่าเดินทาง หรือแม้แต่ว่าถ้าไปเรียนฝ้ายโลก เช่น ไปเรียนมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเฉพาะเรียนมหามกุฏก็มีรถสนับสนุนและมีการจ่ายค่าเทอมหรือมีทุนสมทบให้ตามระเบียบสำนักเรียนตามความเหมาะสมในแต่ละปีการศึกษาถึงแม้ว่าจะไม่ได้เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์แต่ก็ถือว่าช่วยได้เยอะเนะครับ สรุปแล้วก็คือผมมองว่า ถ้าจะเป็นเรื่อง Man Money Material Management ผมว่ามันครบวงจรหมดแล้ว ส่วนการบริหารจัดการนี้เนะครับ เรื่องการส่งเสริมบุคลากรมันก็ชัดเจน เพียงแต่ว่าอาจจะเป็นไปได้ว่าการที่คน ๆ หนึ่งจะไปสู่ข้อตามกำหนดของ

สำนักเรียนว่าเท่าไรจึงจะสนับสนุน อย่างเช่น จบปริญญาธรรม ๗-๘-๙ ใช้ไหมครับ มันก็อาจจะมีจำนวนน้อยอยู่ แต่ว่าผมก็ยังมองว่านโยบายการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้ไปสู่การเรียนรู้ในชั้นที่สูงขึ้น แล้วการส่งเสริมนักเรียนที่อยู่ปริญญาธรรมไม่สูงไปสู่ชั้นสูงมันก็ชัดเจนนะครับ เพียงแต่ว่าก็อย่างที่บอกก็คือระบบบาลีของเรามันมีองค์ประกอบหลายอย่าง คือไม่ใช่แค่ว่าจบในสำนักเรียนคือเรียนจบแล้ว ก็จะต้องไปสอบที่ส่วนกลางใช้ไหมครับ มันก็อาจจะมีผลกระทบในแง่ของการสอบได้สอบตกบ้างนะ ครับในส่วนนั้น ฉะนั้นถ้าพูดถึงในแง่ขององค์ภาพของสำนักเรียนผมถือว่าตัว Man Money Material Management มันครบวงจรนะครับ แล้วยิ่งถ้าครบวงจรอย่างนี้ถ้าถามว่าส่งเสริมไหมผม ก็ว่ามันครบวงจรครับเพราะว่าอะไรครับ..เพราะว่าเมื่อมี man มี Money มันก็โอเคแล้วครับ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านการบริหารทั่วไปอย่างไร ?

พระมหาหมหินทร์ ปุริสุตโตโม: แนวทางในการพัฒนางานด้านการบริหารทั่วไป ถ้ามองจากสำนักเรียนผมมองว่าโดยทั่วไปแล้วอย่างที่ผมพูดก็คือ ทฤษฎี PDCA คือ Plan, Do, Check, Action, แล้วก็ทฤษฎี 4 เอ็ม Man Money Material Management พวกนี้ครับผมมองว่าวัดอาวุธฯ มีครบแล้วครับ เพียงแต่ว่าอย่างเช่นง่าย ๆ ที่ว่านี่มันยังขึ้นนอตไม่แน่น อย่างเช่น ทฤษฎี PDCA Plan, Do, Check, Action เรามีแผน มีการทำการปฏิบัติ มีการตรวจสอบ และมีการประเมินดำเนินการให้เหมาะสม นะครับ แต่ว่าถ้าจะวิเคราะห์กันตรง ๆ เมื่อดูจากทฤษฎี PDCA ผมว่าจุดทุกจุด มีปัญหาหมด แต่ว่าทุกจุดก็มีครบหมดเพียงแต่ว่ามันยังไม่แน่นพอ แต่มีหมดนะอย่างเช่นกรณีแผน เราก็มีแผนรายปีอยู่นะเพียงแต่ว่ามันเป็นแผนหลวม ๆ นะครับ ผมก็เลยมองว่ามีหมดแต่อย่างยังไม่แน่น แม้กระทั่งทฤษฎี 4 เอ็ม ที่ผมยกมากล่าวก็มีหมดนะ เพียงแต่ว่าถ้าเราจะจัดการให้มันดีขึ้นกว่านั้น มันน่าจะได้อะไรดีกว่านั้นอีกนะครับ ฉะนั้นถ้าตอบอย่างทฤษฎีการบริหารการศึกษาทั่วไป ผมมองว่าไม่ว่าจะเป็นทฤษฎี 4 เอ็ม หรือแม้กระทั่งทฤษฎี PDCA ผมว่าวัดอาวุธฯ มีครบเลยครับเพียงแต่ว่า ถ้าได้รับการขึ้นนอตหรือได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้มีความเข้มข้นมีการบริหารให้รัดกุมอย่างชัดเจน ผมมองว่าตามศักยภาพของสำนักเรียนแล้วสามารถที่จะพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและมีผลงานที่ดีขึ้น ได้อย่างต่อเนื่องนะครับ อย่างเช่นที่ผมมองเห็นในตอนนี้เป็นคือ สำนักเรียนเราควรมีการกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลสำหรับผู้สอบได้ในชั้นประโยคต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อเป็นการสร้างแรงกระตุ้น แรงจูงใจแก่นักเรียน นี่ก็น่าจะเป็นอีกวิธีการที่จะช่วยสร้างบรรยากาศให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น มากขึ้นและส่งผลบวกต่อภาพรวมของการบริหารสำนักเรียน

ผู้สัมภาษณ์: สำหรับการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ก็มีคำถามเท่านี้ครับ...ขอขอบคุณท่านอาจารย์ ที่ได้เอื้อเฟื้อในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบในงานวิจัยในครั้งนี้ครับ

บทสัมภาษณ์

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,ศษ.บ. กรรมการบริหารการศึกษา/ อาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๙ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๑๘.๐๐ น. ถึง ๑๘.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..ก็ขออนุญาตท่านอาจารย์พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ อาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม สำหรับวันนี้กระผมพระมหาสมาน ธมฺมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาควิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีโอกาสสัมภาษณ์อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เพื่อนำคำสัมภาษณ์ในประเด็นคำถามต่าง ๆ ไปประกอบในงานวิจัย ในระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต ในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” ซึ่งปัจจุบันผมได้เป็นนิสิตศึกษาอยู่มหาวิทยาลัยดังกล่าว ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ก็จะขอเรียนถามท่านอาจารย์ใหญ่ในคำถามที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนักเรียนใน ๔ ด้านด้วยกัน ก็จะขอเริ่มลำดับไปเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านวิชาการอย่างไร ? ครับผม...ขอนิมนต์

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: กราบขอโอกาสอาจารย์พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ในการบริหารวิชาการด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมของสำนักเรียนวัดอาวุธฯ ผมก็ได้จัดและก็มีการบริหารด้านวิชาการ อย่างเช่นโครงสร้างของสำนักเรียน ก็จะมีผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ โดยเฉพาะด้านวิชาการนี้ก็จะมอบถวายผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการให้ไปตั้งคณะกรรมการหรือว่าทีมงานของกรรมการฝ่ายวิชาการ เพื่อที่จะทำการประเมินและก็ทดสอบนักเรียนทั้งนักเรียนแผนกธรรมและนักเรียนแผนกบาลี ตั้งแต่ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ.๙ เมื่อคณะกรรมการได้เข้าทดสอบก็จะทำการทดสอบ เดือนละครั้งหรือสองเดือนครั้งแล้วแต่โอกาส แต่ว่าพยายามที่จะให้มีเดือนละครั้งเพื่อเราจะได้วัดความรู้ความเข้าใจของนักเรียนด้านนักธรรมบาลี ว่ามีการพัฒนาในส่วนตัวแต่ละรูป หรือว่าโดยภาพรวมแล้วนักเรียนมีการพัฒนาไปด้านไหนบ้าง เออ.. สิ่งที่อยู่ ๆ ในลักษณะอย่างไร สิ่งที่ไม่รู้ไม่เข้าใจในลักษณะอย่างไรก็จะให้ฝ่ายวิชาการเข้ามาประเมินเป็นการทดสอบของนักเรียนจากฝ่ายวิชาการ เมื่อนำผลทดสอบมาตรวจและประเมินกันแล้วก็จะนัดประชุมครูผู้สอนและก็คณะกรรมการฝ่ายวิชาการเพื่อจะแจ้งให้ครูได้ทราบว่านักเรียนที่สอนมีพัฒนาการด้านไหนบ้าง ที่ยังไม่พัฒนาไม่เข้าใจในเนื้อหาสาระด้านไหนบ้างก็จะประมาณนี้ครับ ในด้านการบริหารฝ่ายวิชาการครับ

ผู้สัมภาษณ์: เออ..ที่นี่ก็อยากจะอยู่ในประเด็นเดิม แต่ว่าจะขอเพิ่มเติมนิดหน่อยนะครับ คืออยากจะถามต่อเนื่องไปถึงว่าในการเรียนทั้งปีนั้น ที่สำนักเรียนวัดอาวุธ ฯ มีการอบรมก่อนสอบหรือไม่อย่างไรครับ

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: เออ..ทุก ๆ ปีการศึกษาไม่ว่าจะเป็นนักธรรมหรือบาลี ในส่วนนักธรรมตรีก่อนสอบก็จะมีการจัดอบรมให้กับนักเรียนประมาณสิบกว่าวัน นักธรรมชั้นโทและเอก ก็เช่นเดียวกันครับ ส่วนในด้านธรรมศึกษานั้นก็จะให้หัวหน้าฝ่ายธรรมศึกษา ซึ่งดำเนินการอยู่แล้ว ได้จัดทีมงานเข้าไปติวให้กับนักเรียน ส่วนในด้านภาษาบาลีนั้นทางสำนักเรียนก็จัดเป็นกิจกรรมประจำปีด้วยการจัดให้มีการอบรมนักเรียน ตั้งแต่ประโยค ๑-๒ ถึง ประโยค ป.ธ.๕ เป็นระยะเวลา ๑ เดือน เพื่อให้เกิดความเข้มข้นในเนื้อหาสาระในรายวิชา เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้มากขึ้น และเป็นการสร้างความมั่นใจแก่นักเรียน

ผู้สัมภาษณ์: ในส่วนนี้มีอาจารย์พิเศษด้วยใช่ไหมครับ..

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ครับก็จะเชิญ/นิมนต์ คณาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ด้านการสอนภาษาบาลี ทั้งในท่านที่ศึกษาลาเพศไปแล้วมาช่วยด้วย เพื่อถวายเป็นความรู้ด้านภาษาบาลีและเป็นการสร้างบรรยากาศใหม่ ๆ แก่นักเรียนด้วย

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..แล้วในส่วนการเรียนการสอนปกติทั่วไปในแต่ละวัน ๆ มีการเรียนวันไหนบ้าง ? อย่างไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: สำหรับการเรียนภาคปกติก็จะมีเรียนภาคเช้าและภาคค่ำ ภาคเช้าก็จะเริ่มตั้งแต่เวลา ๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๑.๐๐ น. ส่วนภาคค่ำก็จะเริ่มเวลา ๑๙.๐๐ น. ถึง ๒๑.๐๐ น. และในการเรียนการสอนก็จะหยุดเฉพาะวันพระและวันอาทิตย์ครับ..ทำไม่ถึงหยุดวันพระ เพราะว่าจะเป็นกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อให้นักเรียนได้ไปทำกิจกรรมในส่วนของวัดด้วย เพื่อให้ความสำคัญกับญาติโยมที่มาทำบุญด้วย นอกเหนือจากการเรียนแล้วก็จะมีการประพฤติปฏิบัติในด้านข้อวัตรของวัดด้วยครับ

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..ประเด็นนี้ก็ถือว่าชัดเจนครับ ที่นี้ในประเด็นที่สองที่จะเป็นคำถามต่อมา ขอถามท่านอาจารย์ใหญ่ต่อไปเลยนะครับ..

ท่านมีแนวทางการพัฒนาด้านวิชาการอย่างไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: สำหรับแนวทางการพัฒนาด้านวิชาการในส่วนของสำนักเรียนนั้นสิ่งที่ผมอยากจะทำก็คือเป็นลักษณะว่า..เออ..ทุกวันนี้โดยเฉพาะการเรียนบาลีนะครับ คืออยากจะให้ทางสำนักงานแม่กองบาลีมีหลักสูตรแกนกลาง เพื่อให้เป็นไปแนวเดียวกันด้านวิชาการไม่ว่านักเรียนหรือว่าวัดจะอยู่ที่ไหนต่างจังหวัดหรือในส่วนกลางก็ดีก็สามารถที่จะเรียนหลักสูตรนี้ได้ ไม่ใช่เป็นหลักสูตรหนังสือ แต่ว่าเป็นหลักสูตรคล้าย ๆ กับมหาวิทยาลัยครับ ถ้าเป็นหลักสูตรเดียวกัน

หมด สอบเชิงลักษณะว่าวัดผลประเมินผลคล้าย ๆ กันก็จะทำให้ภาษาบาลีของเราน่าจะมีความชัดเจนมากกว่านี้ ไม่ใช่ว่าต่างคนต่างทำ เพราะว่าถ้าต่างคนต่างทำ อย่างเช่นเจ้าสำนักเรียนวัดไหนที่เจ้าอาวาสแข็งแรง พอเจ้าอาวาสรูปนั้นไม่อยู่หรือละสังขารไปก็ทรุดโทรมลงอย่างนี้เป็นต้น ก็อยากจะให้มีลักษณะคล้ายกับมหาวิทยาลัย นี่คือการในด้านของวิชาการที่มองในภาพใหญ่นะครับ

ส่วนการเรียนการสอนของสำนักเรียนปัจจุบันก็จะมีครูของสำนักเรียนเป็นหลัก และเสริมด้วยคณาจารย์จากต่างวัด เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และสร้างความต่างให้กับนักเรียนได้เพิ่มความรู้ ความมั่นใจมากยิ่งขึ้นครับ

ผู้สัมภาษณ์: ครบก็ขอเพิ่มเติมหนึ่งครับ..คือในด้านวิชาการนั้นเห็นว่าทางวัดอาวุธ ฯ มีโครงการเกี่ยวกับการสัมมนาอยู่บ้าง ในส่วนนี้มีความเป็นมาเป็นไปอย่างไรครับ

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปณฺโญ: เออ..ในส่วนของการจัดเชิงสัมมนานะครับ ได้มีการริเริ่มเมื่อปีที่แล้วครั้งหนึ่งโดยฝ่ายวิชาการและคณะทำงาน ซึ่งก็เป็นโครงการเริ่มต้นเพื่อเป็นการเสริมหรือกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียน สำหรับปีนี้ก็มีความคิดที่อยากจะจัดให้ได้สักสามถึงสี่ครั้ง ก็คือสามเดือนหรือสี่เดือนต่อครั้งครับ..เพื่อสร้างบรรยากาศของการเรียนรู้และเป็นแนวทางให้กับนักเรียนว่า..อย่างเช่นบุคคลที่ท่านสำเร็จการศึกษาด้านภาษาบาลี ไม่ว่าจะเป็นประโยค ป.ธ.๙ สามารถนำไปต่อยอดได้อย่างไรบ้าง เพื่อเป็นแรงจูงใจและแรงผลักดันให้กับนักเรียนได้มีความวิริยะอุตสาหะในการเรียนนะครับ..กิจกรรมนี้ก็มีส่วนเสริมให้เห็นว่าเมื่อเรียนบาลีแล้วก็มิที่ไปที่มาสามารถที่จะนำไปต่อยอดได้ หรือถ้าสิกขาลาเพศไปก็สามารถนำไปประกอบสัมมาอาชีพได้ ถ้าอยู่เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาก็เป็นผู้ที่มีความรู้ มีแบบแผนในการดำเนินชีวิตเป็นกำลังด้านพระศาสนาต่อไป

ผู้สัมภาษณ์: เออ..ทีนี้ในส่วนของการเรียนการสอนปัจจุบัน ท่านอาจารย์ใหญ่คิดว่าคณะครูควรจะมีแผนการสอนเพิ่มเติมหรือไม่อย่างไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปณฺโญ: ครับ..ขอโอกาสท่านอาจารย์อีกครั้ง..สำหรับแนวทางการสอนโดยเฉพาะคณะครู เราจะเห็นได้ว่าการเรียนภาษาบาลีนั่น..สมัยก่อนเราก็เรียนแบบมุขปาฐะแต่ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ผมจึงมีความเชื่ออย่างหนึ่งว่า..ถ้าครูมีการเตรียมตัวที่ดีในการมาสอนนะครับ นักเรียนก็จะไม่เกิดความเบื่อไม่เกิดความง่วงนอนในห้องเรียน เพราะว่าเมื่อครูเตรียมตัวมาแล้ว สิ่งที่ครูจะถ่ายทอดให้กับนักเรียนมันก็จะตรงประเด็น และการพัฒนาด้านวิชาการก็จะค่อย ๆ ตามมา ดังนั้นจึงอยากให้ครูที่สอน..เขาเรียกว่ามีการเตรียมแผนการสอนในแต่ละวัน ก็จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้ครูและนักเรียนมีบรรยากาศที่ดีในห้องเรียนและสนุกกับเนื้อหา และการมีแผนที่ดีนั้นก็นำไปสู่เป้าหมายในแต่ละคาบที่เข้าเรียน เกิดความสัมฤทธิ์แก่การศึกษาครับ

ผู้สัมภาษณ์: OK ครับ..ที่นี้ขอไปในประเด็นต่อไปเลยนะครับ

ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วน หรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการ ? เพราะอะไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ครับ..สำหรับปัจจัยเร่งด่วนในการเรียนด้านภาษาบาลี ผมมีความคิดเห็นอย่างหนึ่งว่าแนวทางที่อยากจะทำต่อไปในภายภาคหน้าก็คือการทำการพัฒนาด้านวิชาการคือการสร้างความสัมพันธ์ระดับสำนักเรียน หรือทางโลกเขาเรียกว่า MOU ในส่วนของสำนักเรียนส่วนกลางด้วยกัน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านวิชาการ โดยเฉพาะภาษาบาลีให้นักเรียนครับ..หมายความว่าอาจจะเชิญอาจารย์ที่อยู่ใน MOU ด้วยกันนี้ในสำนักเรียนต่างวัดมาสอนประมาณ ๑ เดือน หรือประมาณ ๑ อาทิตย์เสร็จแล้วสำนักเรียนเราก็ไปสอนหนังสือแทนท่าน เพื่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาองค์กร คือการเรียนการสอนด้านภาษาบาลีของเรานั้นก็จะเป็นการประสานงานแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กันอย่างเหนียวแน่น ไม่ใช่ต่างวัดต่างทำ..อันนี้เป็นส่วนที่ผมคิดว่าน่าจะเป็นส่วนที่ดีครับ

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..ที่นี้ขอเป็นคำถามด้านบุคคลเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันท่านมีการบริหารงานด้านบุคคลอย่างไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: การบริหารงานด้านบุคคลในสำนักเรียนวัดอาวสุธา ในปัจจุบัน ก็จะมีการส่งเสริมให้กับพระภิกษุสามเณรได้เรียนหนังสือทั้งนักธรรมและบาลี นอกจากนี้แล้วนักเรียนที่สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยคขึ้นไป สำนักเรียนก็มีนโยบายส่งเสริมให้ไปเรียนในระดับอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นมหาลัทธิสงฆ์ทั้งสองแห่งก็คือ มมร และมจร ในส่วนอื่นก็คือนักเรียนรูปใดที่มีความสามารถที่จะไปสอบเข้าเรียนในระดับมหาลัทธิของภาครัฐหรือเอกชน สำนักเรียนก็จะให้การสนับสนุนก็มีปัจจัยในส่วนค่าเทอมถวาย ในระดับปริญญาตรี โท เอก อันนี้ก็เป็นการพัฒนาบุคคลในองค์กรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านการศึกษา เพื่อนำมาต่อยอดในการที่จะนำบุคคลเหล่านั้นมาพัฒนาการเรียนการสอนของสำนักเรียน เพื่อให้เกิดความหลากหลายในองค์กร

ผู้สัมภาษณ์: ในส่วนนี้ในต่างประเทศก็มีการส่งไปเรียนด้วยใช่ไหมครับ

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ครับ..ในต่างประเทศก็มีส่งไปเรียน เช่น ในประเทศอินเดีย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเดลีครับ สำนักเรียนก็ส่งบุคลากรไปเพื่อให้ได้ภาษา โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ เพราะทุกวันนี้ก็ถือว่าภาษาอังกฤษนั้นเป็นส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนา นอกจากภาษาบาลีแล้วภาษาอังกฤษก็สำคัญเช่นเดียวกัน สำนักเรียนก็มีแนวทางในการส่งเสริมในส่วนนี้ด้วย

ผู้สัมภาษณ์: เออ..ที่นี้ก็จะขอลามในประเด็นการบริหารนะครับ

ในปัจจุบันสำนักเรียนมีการบริหารด้านกระบวนการรับสมัครนักเรียนพร้อมวิธีการสอบเข้าเรียนในสำนักเรียนอย่างไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ในส่วนของการรับนักเรียนใหม่เป็นธรรมเนียมที่สำนักเรียนเมื่อมีการรับนักเรียนใหม่ก็จะให้นักเรียนที่ผู้เข้ามาใหม่ได้ท่องตำราก็คือบาลีไวยากรณ์เบื้องต้น หลังจากนั้นเราก็ทำการทดสอบทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติก็คือการสอบตามข้อกำหนดของสำนักเรียน ส่วนข้อสอบก็จะเป็นทั้งอัตนัยและกัสมัภาษณ์ เพื่อเป็นการคัดกรองคนโดยเอาคนที่มีความสนใจทางด้านภาษาบาลีเป็นหลักครับ เออ..เขาเรียกว่า ในกระบวนการคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนต่อก็ต้องมีการสอบเข้าในสำนักเรียนครับ ส่วนการเปิดรับสมัครนักเรียนอย่างเป็นทางการก็จะมีขึ้นหลังจากการสอบข้อบาลีเสร็จแล้ว หลังจากนั้นก็จะเปิดกระบวนการสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนที่สำนักเรียน และทำการเปิดเรียนหลังวันวิสาขบูชา ส่วนนักเรียนนั้นจะเปิดทำการเรียนหลังเข้าพรรษาเป็นต้นไป เฉพาะนักเรียนชั้นตรีในปัจจุบันจะเปิดทำการสอนก่อนชั้นอื่นประมาณหนึ่งเดือนเพราะปัจจุบันการสอบนักเรียนชั้นตรีจะเร็วกว่าทุกชั้น

ผู้สัมภาษณ์: ในประเด็นต่อไปนะครับ..ก็คงจะเกี่ยวเนื่องกันกับประเด็นแรกครับ
ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านบุคคลอย่างไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: สำหรับแนวทางในการพัฒนาด้านบุคคลก็อยู่ในส่วนของครูสอนพระปริยัติธรรมนะครับ ซึ่งเป็นบุคลากรที่สำคัญในการพัฒนาองค์กร การขับเคลื่อนองค์กร..เออ..ครูก็คือนักเรียนที่สอบได้เปรียญธรรม ๖ ประโยคขึ้นไป สำนักเรียนก็จะพิจารณาให้นักเรียนรู้นั้นได้ทำหน้าที่ได้เป็นครูสอน ในปีแรกก็จะให้สอนนักเรียนไปก่อน หรือว่าถ้ามีความรู้ความเข้าใจในด้านภาษาบาลี ก็จะแต่งตั้งให้เป็นครูผู้ช่วยสอน ชั้นประโยค ๑-๒ ประโยค ป.ธ.๓ ประโยค ป.ธ.๔ ไปก่อนนะครับ เมื่อสอนไปได้ประมาณ ๒ ปี ๓ ปี เรียกว่ามีความชำนาญระดับหนึ่งแล้ว สำนักเรียนก็จะมีการแต่งตั้งให้เป็นครูประจำชั้นครับ อันนี้เป็นส่วนพัฒนาบุคลากรด้านครูในปัจจุบันนะครับ ในส่วนของการพัฒนาบุคลากรด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านประชาสัมพันธ์ สำนักเรียนก็จะมีโครงการฝึกนักเรียนหรือคณาจารย์ของสำนักเรียนให้เป็นนักพูด เป็นโฆษกในงานต่าง ๆ ก็จะมีโครงการเกิดขึ้นหรือโครงการในด้านการเขียนอักษรศิลป์ เราก็จะมีครูบาอาจารย์ที่มีความชำนาญเป็นผู้ดูแลโครงการทำการสอนนักเรียนเพื่อนำผลผลิตเหล่านี้ ไปปฏิบัติหน้าที่ด้านต่าง ๆ ของสำนักเรียน เช่น ในการเขียนป้าย ในการทำแผ่นประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ครับ

ผู้สัมภาษณ์: เออ..แล้วก็ในการสัมมนาต่าง ๆ ทางสำนักเรียนก็ได้ส่งบุคลากรเข้าไปอบรมตลอดใช่ไหมครับ

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ครับ..ถ้าในส่วนกลางหรือในส่วนของสำนักงานแม่กองธรรม แม่กองบาลี เมื่อมีกิจกรรมอันใดเกิดขึ้นและมีหนังสือมาถึงสำนักเรียน ก็จะส่งบุคลากรของสำนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมตลอดไม่ได้ขาดครับ ทั้งนี้ก็ด้วยมุ่งถึงประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากคณะครูที่เข้าร่วมอบรมครับ

ผู้สัมภาษณ์: ที่นี้ก็คำถามที่เกี่ยวข้องกันครับ

ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วน หรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านบุคคล เพราะอะไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: การพัฒนางานด้านบุคคล สำนักเรียนก็เป็นช่วงที่นักเรียนเองก็ดี ครูเองก็ดีขาดความต่อเนื่องนะครับ โดยเฉพาะครูใหม่ ๆ นั้นที่ได้ประโยชน์สูง ๆ ขึ้นไปแล้ว บางรูปบางท่านก็ยังขาดความชำนาญในการสอนอยู่ ในส่วนนี้ก็ต้องฝึกอบรมต่อไป ในส่วนของการส่งเสริมตอนนี้เราก็มีการเปิดการเรียนนอกระบบหรือ กศน. เพื่อเป็นการช่วยนักเรียนในแต่ละปี เพื่อไม่ให้เกิดความเนิ่นช้าในการศึกษาเล่าเรียน โดยเปิดสอนตั้งแต่มัธยมต้น ถึงมัธยมปลาย เพื่อให้ นักเรียนเหล่านั้น ที่สอบไม่ผ่านด้านภาษาบาลีก็จะมีโอกาสทางการศึกษาต่อเนื่องไป แต่อย่างไรก็ตาม ทางสำนักเรียนเองก็จะเน้นไปทางด้านการศึกษาภาษาบาลีเป็นหลักโดยจะทำทุกวิถีทางให้นักเรียนของเราสอบได้

ผู้สัมภาษณ์: ก็ขอถามเสริมนิดหนึ่งครับที่สำนักเรียนวัดอาวสุฯ เมื่อมีประเด็นต่าง ๆ ในการบริหารเกิดขึ้น ทางสำนักเรียนมีการบริหารในประเด็นที่เป็นปัญหานั้น เช่นเกี่ยวกับนักเรียนเกี่ยวกับการขาดเรียนเป็นต้นอย่างไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: การบริหารในด้านของการเรียนการสอน ในส่วน of นักเรียนที่ขาดเรียนทางสำนักเรียนก็จะมีหนังสือเตือนไปยังนักเรียนรูปนั้น ๆ โดยเดือนหนึ่ง ๆ นักเรียนขาดได้ไม่เกิน ๓ ครั้ง ถ้าครั้งที่ ๑ ครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ เราก็จะมีหนังสือเตือน พอมีครั้งที่ ๔ เกิดขึ้น เราก็จะเรียกนักเรียนรูปนั้นเข้าพบ แล้วก็ว่ากล่าวตักเตือนแล้วนำไปให้หลวงพ่อบุญเจ้าสำนักเรียน ว่ากล่าวตักเตือนอีกครั้งหนึ่ง พอมีครั้งที่ ๕ ก็จะนำรายชื่อนักเรียนรูปนั้นเข้าสู่คณะกรรมการบริหาร การศึกษาของสำนักเรียน เพื่อพิจารณาในการกำหนดบทลงโทษครับ

ผู้สัมภาษณ์: ครบก็ชัดเจนครับ...ก็ขอไปประเด็นต่อไปเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันสำนักเรียนมีการบริหารด้านงบประมาณอย่างไรบ้าง ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ในส่วนของงบประมาณในการบริหารสำนักเรียนนะครับ ปัจจุบันสำนักเรียนก็จะมึงบกลางไว้บริหารสำนักเรียนส่วนหนึ่ง สำหรับเป็นค่าน้ำมันรด ค่ากิจกรรมต่าง ๆ หรือค่ายรักษาโรคเวลามีนักเรียนป่วยก็จะนำปัจจัยส่วนนี้มาเงินส่วนนี้สำรองจ่ายครับ ในส่วน ค่านิตยภัตคณะครูคณะดำเนินงาน สำนักเรียนก็ได้รับจากกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมของสำนักเรียน คือทางวัดโดยไวยาวัจกรจะเป็นผู้ดำเนินการเบิกให้และสำนักเรียนจะนำปัจจัยดังกล่าวถวายเป็น ค่าตอบแทนหรือเป็นนิตยภัตให้กับคณะครูให้กับคณะดำเนินงาน ซึ่งอาจจะไม่มากมายเท่ากับค่าแรง ขึ้นต่ำหรือเมื่อเทียบกับวุฒิการศึกษาทางโลก แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ถือว่าเป็นการตอบแทนวัดที่ได้พักอาศัย สำนักเรียนก็จะถวายตามความเหมาะสม

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..นอกจากงบประมาณที่ได้จากกองทุนการศึกษาพระปริยัติธรรมของนักเรียนแล้วในส่วนอื่นมีจากไหนบ้าง ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ในส่วนอื่นก็มีจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งถ้ามีงบเข้ามาก็จะโอนเข้ากับบัญชีกองทุนนักเรียนเลย เรียกว่าให้เป็นกองเดียวกัน เพื่อจะได้นำปัจจัยส่วนนี้มาเสริมในการเป็นค่านิตยภัตของคณะครูคณะดำเนินงาน และอีกส่วนหนึ่งก็จะเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนด้วยครับ

ผู้สัมภาษณ์: คำถามต่อไปเลยนะครับ

ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านงบประมาณอย่างไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ในส่วนของงบประมาณนักเรียนก็จะมีเจ้าหน้าที่กองทุนการศึกษาเป็นผู้ดูแล ส่วนเงินหรือปัจจัยที่นักเรียนได้มาจากส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเงินอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี ประจำปีงบประมาณต่าง ๆ ตามประกาศสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กองทุนปลูกรากแก้วศาสนทายาท วัดพระรามเก้ากาญจนาภิเษก หรือว่าสำนักงานแม่กองธรรมบาลี ในส่วนนี้จะเข้าบัญชีของนักเรียนทั้งหมด และเมื่อนักเรียนมีกิจกรรมหรือในส่วนของนิยภัตครูและคณะดำเนินงานไม่เพียงพอ ก็จะเอาเงินส่วนนี้มาสำรองด้วยครับ..ก็จะมีมีการดำเนินการลักษณะนี้

ผู้สัมภาษณ์: แสดงว่าเงินกองทุนการศึกษาทุกวันนี้ก็จะมีญาติโยมมาบริจาคตั้งกองทุนเรื่อย ๆ ใช่มั้ยครับ ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ในส่วนของกองทุนการศึกษาก็จะมีสมาชิกกองทุนที่มาตั้งกองทุนใหม่ นอกจากนั้นก็จะมีในส่วนที่เพิ่มเติมกองทุนเดิมของแต่ละคนที่ได้ตั้งไว้โดยมีเจ้าหน้าที่กองทุนเป็นผู้ดูแลประสานงาน

ผู้สัมภาษณ์: ทีนี้ขอสัมภาษณ์ในประเด็นต่อไปเลยนะครับ

ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านการบริหารทั่วไปอย่างไร ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ครับ..แนวทางในการพัฒนางานด้านการบริหารทั่วไปส่วนมากก่อนที่จะเปิดภาคการศึกษาของทุก ๆ ปีทางนักเรียนก็จะมีการประชุมคณะกรรมการบริหาร เพื่อคัดเลือกบุคลากรให้ทำหน้าที่ในฝ่ายต่าง ๆ นะครับ ไม่ว่าจะเป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายบริหาร ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ หรือหัวหน้าฝ่ายธรรมศึกษา ตลอดถึงครูและกัลยาณิกะขาที่ช่วยกันทำงานตลอดปีการศึกษา และก็เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางการให้นิตยภัตถวายแด่บุคลากร และในส่วนของคุณครูสอนพระปริยัติธรรมถ้าในปีการศึกษาใดมีจำนวนไม่เพียงพอ นักเรียนก็จะให้นักเรียนที่สอบได้ประโยคสูง ๆ มาช่วยฝึกสอน เป็นการสร้างบุคลากรใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในนักเรียน เพื่อให้งานด้านการเรียนการสอนของนักเรียนดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและไม่ขาดตอน

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..ในการเรียนการสอนบาลีในปัจจุบันนี้ ท่านอาจารย์ใหญ่มองเห็นปัญหาในด้านใดบ้างครับ ?

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ: ปัญหาในการเรียนโดยเฉพาะด้านนักธรรมบาลีทุกวันนี้ สิ่งที่กระทบถึงสำนักเรียน หรือวัดทั่ว ๆ ไปที่เป็นโรงเรียนก็คือการศึกษาภาคบังคับ เพราะว่าภาครัฐบังคับให้เด็กต้องจบมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จึงทำให้วัดต่าง ๆ ในช่วงนี้ขาดเด็กที่จะเข้าสู่ระบบการเรียนของสำนักเรียนโดยเฉพาะในส่วนของการเรียนด้านนักธรรมบาลีครับ..อันนี้ก็เป็นปัญหาประการหนึ่ง ส่วนอีกประการหนึ่งก็คือการเรียนภาษาบาลีขาดแรงจูงใจกับผู้เรียน เพราะว่าคนทั่วไปก็จะมองว่าการเรียนภาษาบาลีนั้นยาก สอบได้ยาก และในหนึ่งปีก็จะมีผลกันเพียงครั้งเดียววนะครับ ถึงจะมีการสอบซ่อมในปัจจุบันตั้งแต่ประโยค ๑-๒ ถึงประโยค ป.ธ.๕ ก็ตามที่นครบาลก็ยังมีแรงดึงดูดเด็กเข้ามาเรียนน้อยอยู่ แต่ว่าทำอะไรเราถึงจะมีการบริหารในด้านหลักสูตร ทำให้เป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนนั้นมีความอยากจะเรียน และอีกส่วนหนึ่งที่ผู้เรียนลดน้อยลงก็คือว่าการเรียนบาลีนั้นไม่สามารถที่จะนำเอาวุฒิไปประกอบวิชาชีพได้ในส่วนของทางโลก ดังนั้นคนส่วนมากก็เลยมองว่าการเรียนภาษาบาลีนั้นยาก แต่ประเด็นก็คือว่า ทำอย่างไรเราจะช่วยกันประชาสัมพันธ์ว่าการเรียนบาลีนั้นก็สามารถที่จะนำไปต่อยอดได้ในระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรี โท เอก หรือว่าไปเรียนต่อในต่างประเทศได้นะครับ

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..สำหรับการสัมภาษณ์ในวันนี้ก็ได้ประเด็นครบถ้วนพอสมควร และการสัมภาษณ์ในวันนี้ก็จะเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) ต่อไป และขอขอบคุณท่านอาจารย์พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธฯ ไว้ ณ โอกาสนี้ครับ

บทสัมภาษณ์

พระมหาชนก ขวณปญโญ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,ศน.บ. ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๒ เดือน มีนาคม พ.ศ.
๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๐๐ น. ถึง ๑๖.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: ก็ขออนุญาตสัมภาษณ์พระมหาชนก ขวณปญโญ สำหรับวันนี้ก็ถือว่าเป็น
โอกาสอันดีที่ได้มาสัมภาษณ์ท่านอาจารย์พระมหาชนก ขวณปญโญ ซึ่งปัจจุบันเป็นครูสอนพระปริยัติ
ธรรมแผนกบาลี ชั้นประโยค ป.ธ.๓ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เพื่อนำความคิดเห็นและ
ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ไปประกอบเนื้อหาในงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสำนัก
เรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” ซึ่งก็จะขอเริ่มต้น
คำถามไปตามลำดับเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านวิชาการอย่างไร ?

พระมหาชนก ขวณปญโญ: ครับ..ทุกวันนี้ผมรับผิดชอบ ในการสอนประโยค ป.ธ.๓
เมื่อก่อนผมสอนอยู่ ชั้นประโยค ๑-๒ ซึ่งการสอนของผมนั้นประกอบด้วย ๒ ส่วนด้วยกัน คือ
ด้านกระบวนการและการจัดการ

ในส่วนชั้นประโยค ๑-๒ นั้น จะเน้นกระบวนการมากกว่าวิชาการที่มีการอธิบายอย่าง
ละเอียด คือเป็นการสร้างจิตตะและวิม้งสาให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน แต่ก่อนจะมาถึงจุดนี้สิ่งที่อาจารย์
ควรจัดให้คือการสร้างฉันทะและวิริยะให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน คือการท่องสูตรไวยากรณ์ให้ได้เร็วที่สุดและ
แม่นยำที่สุดโดยการท่องนั้นอาจจะจัดเป็นกลุ่มโดยมอบหมายให้มีหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ดูแลและ
ประสานงานกับครูประจำชั้นหรือจะตั้งผู้ดูแลต่างหากก็ได้เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ
ก็แล้วแต่ความเหมาะสมและประสิทธิภาพที่จะได้จากการบริหารจัดการในส่วนนี้นะครับ

และประการต่อมาคือให้นักเรียนแปลหนังสืออย่างต่อเนื่อง โดยมีครูนำเทคนิคต่าง ๆ
มาใช้หรือการใช้จิตวิทยาเพราะประโยค ๑-๒ นั้นไม่ต้องมีขบวนการมาก ส่วนความเข้าใจต่าง ๆ ค่อย
ไปเพิ่มในชั้นประโยค ป.ธ.๓ ขึ้นไป เพราะเมื่อนักเรียนได้หลักไวยากรณ์แล้วความเข้าใจย่อมเกิดได้ง่าย
เหมือนเด็กท่องสูตรคูณเมื่อท่องสูตรได้ก็ง่ายต่อการบวกลบ สิ่งสำคัญประการหนึ่งสำหรับครูสอนพระ
ปริยัติธรรมนั้นคือ ต้องมีความชัดเจน ความต่อเนื่อง ความสม่ำเสมอ และนักเรียนไม่ควรเปลี่ยนครู
ระหว่างปีการศึกษา ยิ่งถ้าได้ครูสอนชั้นละรูปก็จะเป็นการดียิ่งแต่ถ้ามีชั้นละสองรูปครูจะต้องมีความรู้
การเอาใจใส่และเทคนิคที่ใกล้เคียงกัน แม้ในการสอนก็ควรเข้าสอนอย่างสม่ำเสมอไม่ควรหยุดโดย
ไม่จำเป็น ซึ่งจะเป็นการสร้างศรัทธาความมั่นใจในการสอบปลายปีการศึกษาให้กับนักเรียน หรือแม้
ในบางคราวจำเป็นจะต้องสละกิจนิมนต์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ส่วนการจัดการ ในชั้นประโยค ๑-๒ คือการเน้นสูตรไวยากรณ์ โดยให้นักเรียนมีความ
แม่นยำในหลักและสามารถนำไปใช้ได้ ส่วนวิชาแปล ควรแปลให้ได้อย่างน้อยก่อนอบรม ๒ รอบ
ส่วนชั้นประโยค ป.ธ.๓ นั้น ต้องให้นักเรียนท่องสูตรบาลีไวยากรณ์ทั้งต้นปีการศึกษาและท้ายปี
การศึกษาเพื่อเป็นอุปการะในการเรียนภาคปกติและการเรียนช่วงก่อนสอบปลายปีการศึกษา การแปล

ควรให้ได้ ๓ รอบก่อนสอบและในชั้นประโยค ป.ธ.๓ นั้น ควรเป็นการสอนผสมผสานระหว่างความรู้และความเข้าใจ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีวิธีสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนอย่างไร ?

พระมหาชนก ชวนปญโญ: คือผมจะอธิบายให้เห็นค่าของบาลี คือภาษาบาลี เป็นภาษาที่มีคนรู้น้อย เมื่อเรารู้ในสิ่งที่คนส่วนใหญ่ไม่รู้ มันก็ทำให้เรามีความสำคัญหรือมีความหมายทันที และการอธิบายให้เห็นว่าภาษาบาลี แทรกอยู่มากมายในภาษาไทย โดยอธิบายให้เห็นว่าในอนาคตอาจมีความต้องการผู้สอนบาลีมากขึ้น โดยเฉพาะชาวต่างชาติและอธิบายให้เห็นว่าการเรียนบาลีนั้นเป็นกระบวนการที่ทันสมัยเป็นการหลอมคน เรียกว่ามีความรู้คู่คุณธรรม เป็นคนมีศักยภาพในการสร้างสรรค์สังคม และเป็นการเรียนที่พัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ รวมทั้งให้เห็นค่าของบาลี เพราะเป็นการพัฒนา ทั้งความรู้ ความจำและความเข้าใจ วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า นำไปใช้

ผู้สัมภาษณ์: ท่านคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนบาลี ?

พระมหาชนก ชวนปญโญ: ขอพูดถึงปัญหาก่อนนะครับ

๑. เรามีปัญหาเรื่องครูสอน คือครูที่เก่ง ๆ หาได้ยาก ๒. ขาดนักเรียนที่จะมาเรียนที่เป็นมันสมองหมายความว่า คนที่มาเรียนเป็นคนที่มีโอกาสเป็นส่วนมาก ๓. สภาพแวดล้อมที่สัปายะเกินไป ไม่เอื้อต่อการเรียนบาลี เพราะจะทำให้นักเรียนขาดความกระตือรือร้น ๔. การที่มีกิจกรรมเกิดขึ้นบ่อยครั้งในวัด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ส่วนอุปสรรค มีดังนี้ ๑. การได้อาจารย์ไม่มีคุณภาพก็จะส่งผลต่อส่วนรวม ๒. การที่ผู้ใหญ่ไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร ๓. การใช้เทคโนโลยี ต้องกำหนดกฎเกณฑ์และวันเวลาให้ชัดเจน

วิธีแก้ดังนี้ ๑. ควรได้รับความเมตตาจากผู้ใหญ่ ด้วยการลงมาดูแลแต่ไม่ใช่เป็นการมาชี้หน้า ๒. สำนักเรียนควรเร่งการพัฒนาครู ๓. ให้คำตอบแทนที่เหมาะสม ๔. การทำงานเป็นทีม คือมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างทันที่และมีประสิทธิภาพ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านงานวิชาการอย่างไร ?

พระมหาชนก ชวนปญโญ: ผมมองในแนวทางการพัฒนาด้านวิชาการโดยแยกเป็น ๒ ส่วนนะครับ ส่วนที่ ๑ นั่นคือ ในส่วนของสำนักเรียนควรมีการประเมินการเรียนการสอนเดือนละ ๑ ครั้ง โดยฝ่ายวิชาการและเพื่อความคล่องตัวทั้งคณะทำงานและบใช้จ่ายดำเนินงาน ควรทำเป็นโครงการประจำปีเฉพาะ เช่น โครงการทดสอบประจำเดือนของฝ่ายวิชาการ เมื่อทำการทดสอบเสร็จควรมีการนำผลการสอบของนักเรียนแต่ละชั้นมาในที่ประชุมคณะครูเพื่อแจ้งผลการประเมินแก่ครูประจำชั้น และหาวิธีช่วยนักเรียนในส่วนที่ยังต้องแก้ไขปรับปรุงร่วมกัน ส่วนที่ ๒ คือ ในระดับครูสอนประจำชั้นควรมีการทำแผนการสอนในแต่ละเดือนหรือแต่ละปีการศึกษาว่าจะสอนอะไรบ้าง เพื่อมีกำหนดเนื้อหาและระยะเวลาในการสอนที่ชัดเจน เมื่อเราวางแผนงานดังนี้ ก็จะช่วยให้การทำงานด้านวิชาการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีทิศทาง ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงเราอาจจะไม่สามารถทำตามแผนได้เต็มที่ แต่เมื่อคณะครูมีความชำนาญด้านวิชาการมากขึ้น เราก็จะสามารถประยุกต์ด้านวิชาการเข้ากับแผนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือจะเรียกได้ว่ามีพัฒนาการด้านการเรียนการสอนขึ้นนั่นเองครับ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการ ? เพราะเหตุใด ?

พระมหาชนก ขวนปญโญ: สำหรับปัจจัยเร่งด่วนที่ผมมองเห็นในตอนนี้เป็น ๑.การพัฒนาครู เพราะทีมครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อการเรียนการสอนให้พัฒนาไปด้วยดี ๒.ทีมทำงาน เพราะการที่มีทีมทำงานดีมีคุณภาพ ก็จะส่งผลบวกต่อผู้บริหารแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการที่จะมีทีมงานที่ดีได้จะต้องได้รับการ Support สนับสนุนจากผู้บริหารในระดับหนึ่งทีเดียว

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านงบประมาณอย่างไร ?

พระมหาชนก ขวนปญโญ: สำหรับวิธีการพัฒนาหรือบริหารจัดการด้านงบประมาณของสำนักเรียนวัดอาวุธฯ นั้น ผมมองว่านอกจากงบประมาณจากกองทุนการศึกษาแล้วควรมีการจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการในส่วนการเรียนการสอนโดยเฉพาะ โดยจัดตั้งเป็นงบรายปี เช่น มีการกำหนดในแต่ละปีไว้อย่างชัดเจนว่าในแต่ละปีการศึกษาสำนักเรียนจะใช้จ่ายส่วนไหนบ้างหรือจะใช้จ่ายในโครงการใดบ้าง และมีการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับงบที่ตั้งไว้ ก็จะทำให้การบริหารงบประมาณมีความคล่องตัวและชัดเจนยิ่งขึ้นในการบริหารจัดการ โดยแหล่งที่มาของงบประมาณดังกล่าว นอกเหนือจากงบที่มาจากกองทุนการศึกษาปัจจุบันแล้วควรมีการบริหารจัดการในส่วนอื่นเพิ่มเติม เช่น จากการทอดกฐินของวัดในแต่ละปี ควรจัดเป็นงบบริหารสำนักเรียนไว้ส่วนหนึ่งอย่างชัดเจน เป็นต้น เพื่อเป็นงบรายปีในการบริหารสำนักเรียน

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านการบริหารงานทั่วไปอย่างไร ?

พระมหาชนก ขวนปญโญ: ครับ..เออ..ในส่วนนี้ผมขอแสดงความคิดเห็นในส่วนที่ผมเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมก็แล้วกันนะครับ คือผมมองว่าในปัจจุบันนี้สำนักเรียนเราเมื่อมองในแง่ของกระบวนการบริหารสำนักเรียนโดยรวมก็เหมือนจะมีพร้อมนะครับ ตั้งแต่กระบวนการประชาสัมพันธ์ หานักเรียน กระบวนการสอบคัดเลือก กระบวนการคัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลีในชั้นประโยคต่าง ๆ กระบวนการคัดเลือกคณะดำเนินงานการศึกษารวมถึงกระบวนการเรียนการสอนในเวลาต่อมา แต่ถึงกระนั้นก็ยังเป็นการบริหารในเชิงปัจเจกบุคคลเป็นหลัก เรียกว่าถ้าเกี่ยวกับการเรียนการสอนก็มอบให้คณาจารย์แต่ละชั้นเป็นผู้บริหารจัดการเป็นหลัก หรือในส่วนงานอื่น เช่น ฝ่ายปกครอง ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ก็เป็นไปในลักษณะเดียวกันคือมอบหน้าที่ให้แต่ละแผนกเป็นผู้บริหารจัดการนะครับ ซึ่งเท่าที่สัมผัสก็จะเป็นไปในลักษณะดังกล่าวในปัจจุบันนะครับ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไป ?

พระมหาชนก ขวนปญโญ: ในมุมมองของผมมันคิดว่าปัญหาและอุปสรรคด้านการบริหารงานทั่วไปนั้น ผมมองไปที่กระบวนการทำงานของระดับผู้บริหารครูสอนพระปริยัติธรรมและคณะดำเนินงานการศึกษาเป็นหลัก เพราะเหตุว่าในปัจจุบันยังดูเหมือนว่ามีการทำงานที่ยังไม่สอดคล้องเกี่ยวประสานกันเท่าที่ควรหรือจะเรียกว่าขาดการทำงานเป็นทีมก็ว่าได้ หรืออาจจะกล่าวได้ว่าทุกวันนี้คณะครูในสำนักเรียนเราเน้นความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละท่านเป็นหลัก ซึ่งจุดนี้เองผมมองว่ายังเป็นจุดอ่อนที่สำนักเรียนเราในปัจจุบันยังต้องปรับปรุงเพื่อให้เกิดการทำงานเป็นทีมมากขึ้น ซึ่งจะนำความสำเร็จมาสู่สำนักเรียนมากกว่าปัจจุบัน

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านการบริหารงานทั่วไปอย่างไร ?

พระมหาชนก ชวนปญโญ: ครับ..ก็จะขอตอบต่อจากคำถามที่แล้วเลยนะครับ คือในคำถามนี้ผมมองไปที่ด้านครูสอนพระปริยัติธรรมคณะดำเนินการการศึกษาและระดับกรรมการบริหารการศึกษา เป็นหลัก เพราะเหตุที่ว่าเมื่อสำนักเรียนมีการทำงานเป็นทีมมากขึ้นก็นำผลสำเร็จมาสู่สำนักเรียนโดยรวม ทั้งในด้านความสามัคคีทั้งในด้านการพัฒนางานวิชาการของสำนักเรียนตลอดถึงการปฎิภาหหรือในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างทันท่วงที แต่การจะทำงานเป็นทีมได้อาจจะต้องเริ่มมาในระดับผู้บริหาร คือคณะกรรมการบริหารลงมา กล่าวคือระดับผู้บริหารจะต้องคอยติดตามนโยบายอย่างใกล้ชิดและให้การสนับสนุนคณะครูอีกทางหนึ่ง

ผู้สัมภาษณ์: ก็ขอขอบคุณท่านอาจารย์พระมหาชนก ชวนปญโญ ที่ได้สละเวลาให้สัมภาษณ์ในหัวข้อคำถามที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการสำนักเรียนรวมถึงคำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัย โดยเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ในวันนี้ก็นำไปประกอบในงานวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ผมได้ศึกษาอยู่ปัจจุบันครับ

บทสัมภาษณ์

พระมหาสุทนต์ อติเมโธ น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,ร.ป.บ.,ร.ม. ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธรรมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิชา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๔ เดือน มีนาคม พ.ศ.
๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ถึง ๑๓.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: ก็ขออนุญาตท่านพระมหาสุทนต์ อติเมโธ กระผมพระมหาสมาน ธรรมวชิโร
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำหรับวันนี้ถือว่าเป็นโอกาสอันดีที่ได้มาสัมภาษณ์ท่านพระมหาสุทนต์ อติเมโธ
ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เพื่อนำคำสัมภาษณ์ไปประกอบในงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการ
พัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม”
ที่กระผมได้เป็นนิสิตทำการศึกษาอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะขอเริ่มคำถามไปตามลำดับเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันท่านบริหารด้านวิชาการการเรียนการสอนอย่างไร ?

พระมหาสุทนต์ อติเมโธ: สำหรับปีการศึกษานั้น กระผมได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูสอน
พระปริยัติธรรม แผนกธรรม คือนักธรรมชั้นเอกและวิธีการสอนนั้นก็ให้นักเรียนท่องหลักสูตรให้ได้
ก่อน เพราะการท่องสูตรไม่ได้ก็จะทำให้นักเรียนไม่เข้าใจในรายวิชาที่สอน ฉะนั้นผมจึงให้ความสำคัญ
กับการจำหลักสูตร และต้องส่งสูตรทุกวัน กับครูสอนหรือที่ทางสำนักเรียนมอบให้ดูแล

สำหรับวิธีการสอนนั้น จะสอนไปทีละวิชา เมื่อจบแต่ละวิชาแล้วจะมีการตอบปัญหาท้ายบท
เพื่อเสริมทักษะในการเขียนของนักเรียน ให้มีความคุ้นเคยกับคำตอบคำถามในแง่มุมต่าง ๆ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีวิธีการสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนอย่างไร ?

พระมหาสุทนต์ อติเมโธ: สำหรับแรงจูงใจที่กระผมได้ปฏิบัติในขณะที่สอนนั้น คือ จะมีการ
มอบรางวัลแก่นักเรียนที่ทำผลงานการตอบปัญหาได้ดี พร้อมทั้งให้ข้อคิดต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิด
แรงบันดาลใจ เช่น ยกตัวอย่างผู้ที่เข้ามาบวชเรียนแล้วสามารถจะนำความรู้ไปใช้ในการงาน
ต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมแม้ในขณะที่เป็นบรรพชิตหรือเมื่อสิกขาลาเพศไปแล้ว

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านวิชาการอย่างไร ?

พระมหาสุทนต์ อติเมโธ: ในส่วนนักธรรมชั้นเอกที่ผมทำการสอนปัจจุบัน จะมีการบูรณา
การในการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนจับใจความหรือมอบการทำการบ้านในแต่ละวัน เพื่อมา
อธิบายหรือปริศนาคำให้เพื่อน ๆ ฟังโดยสลับกันทุกรูป เพื่อให้นักเรียนกล้าแสดงออกและฝึก
การค้นคว้า และในการเรียนแต่ละวิชาจะมีการย่อเนื้อหาในรายวิชาหรือบทนั้น ๆ เพื่อให้นักเรียนได้
อ่านทำความเข้าใจและตอบปัญหา นอกจากนั้นก็จะมีการให้รางวัลแก่นักเรียนที่ทำคะแนนดี สำหรับ
ในช่วงการอบรมก่อนสอบก็จะเชิญวิทยากรพิเศษมาให้ความรู้เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้มากขึ้น

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จ
ในการพัฒนางานด้านวิชาการ ? เพราะเหตุไร ?

พระมหาสุนทร อติเมโธ: สำหรับประเด็นนี้ ผมมองว่าควรสนับสนุนหรือส่งเสริมบุคลากรของสำนักเรียน ให้มีความรู้ความสามารถตลอดทั้งปฏิบัติหน้าที่ในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะบุคลากรเหล่านี้จะช่วยงานด้านการสอนให้มีคุณภาพมากขึ้น เช่น การทำเอกสารประกอบการสอน สรุปหัวข้อสำคัญ ๆ ของรายวิชาที่ทำการสอน โดยทำเป็นรูปเล่มให้กับนักเรียนเพื่อความสะดวกในการท่องจำและเข้าใจได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..ขอขอบคุณท่านอาจารย์พระมหาสุนทร อติเมโธ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม นักระรมชั้นเอก ในการให้โอกาสสัมภาษณ์ในวันนี้ ซึ่งการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ก็จะเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต่อไปครับ

บทสัมภาษณ์

พระมหาวายู กิตติสาโร น.ธ.เอก,ป.ธ.๖ ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำนักเรียน
วัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิชา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๒ เดือน มีนาคม พ.ศ.
๒๕๖๑ เวลา ๑๖.๐๐ น. ถึง ๑๖.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: ครบสำหรับวันนี้ ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ ท่านพระมหาวายู กิตติสาโร
ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม นักรธรรมชั้นโท เพื่อนำคำสัมภาษณ์ดังกล่าวไปประกอบในงานวิจัย
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิชา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย ต่อไป..ครับผม ซึ่งก็ขอเริ่มเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันท่านบริหารงานด้านวิชาการคือการเรียนการสอนอย่างไร ?

พระมหาวายู กิตติสาโร: ในรูปแบบส่วนตัวของกระผม จะใช้เทคนิคในการสอนดังนี้

๑. ตรวจสอบทักษะการเรียนรู้ ด้วยตลอดระยะเวลา ๕-๖ ปีที่ผ่านมา ตัวกระผมเอง
ก็ได้ทดลองตรวจสอบเสมอมา โดยเห็นว่านักเรียนทั้งหลายนั้นมีความถนัดในการเรียนรู้ต่างกัน
บางคนอธิบายไปก็เข้าใจ บางคนต้องถามเพื่อให้รู้ถึงแนวคิดขณะที่ทำการเรียนเพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง
บางคนต้องให้จดบันทึกเพื่อให้ขยายผลในการอธิบายความเข้าใจออกมา บางคนต้องให้ท่องเพื่อให้จำ
เนื้อหาหลักเป็นอันดับแรก วัดจากนักเรียนที่มีทักษะการเรียนรู้ยอดเยี่ยมจนถึงระดับต้องพัฒนา

๒. ตรวจสอบทักษะการอ่านและเขียนภาษา เน้นอ่านว่าในด้านการเรียนการสอนพระ
ปริยัติธรรมนั้นไม่มีการสอบแบบปรนัยแต่เป็นอัตนัยล้วน ๆ ๑๐๐ เปอร์เซ็น กระผมจึงต้องทดสอบ
และหาทางพัฒนาและแก้ไขทักษะการอ่านเขียนภาษาของนักเรียนไม่มากนักน้อย จะเห็นว่าบางปี
นักเรียนมีทักษะการอ่านเขียนภาษาที่ดีเป็นส่วนมาก บางปีต้องปรับปรุงเป็นส่วนมาก บางปีก็เท่า ๆ
กัน ดังนั้นจึงได้เพิ่มเทคนิคเพื่อพัฒนาทักษะด้านการอ่านเขียน เริ่มต้นตั้งแต่มีการจัดกลุ่มเพื่อออกมา
พรีเซ็นต์โดยเน้นการอ่านเนื้อหาการเรียนหน้าห้อง การเขียนตามคำบอก การมาร์คคำและจดบันทึก
คำยากที่มีวรรณยุกต์และการันต์ ตลอดถึงคำควบกล้ำ ทบทวนการสะกดคำ แม่กง แม่เกย ฯ ทั้งนี้
ทั้งนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาความกล้าแสดงออก การทำงานกันเป็นทีม การสร้างความสามัคคี
แลกเปลี่ยนทักษะความรู้ พัฒนาทักษะที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น

๓. ตรวจสอบทักษะความเข้าใจและความจำ ในการเรียนแต่ละคาบ กระผมจะใช้
เทคนิคลำดับที่สามนี้ คือการทบทวน ย้ำให้จดจำและเข้าใจในเนื้อหาการเรียนที่มีความสำคัญจากมาก
ไปถึงเนื้อหาทั่วไป ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ไม่ได้หมายความว่ามุ่งเน้นเฉพาะการนำความรู้ไปสอบในสนามหลวง
ท้ายปีการศึกษาเท่านั้น ในหัวข้อนี้จะอธิบายในขั้นตอนต่อไป

๔. ขยายผลความรู้สู่การปฏิบัติ ขั้นตอนสุดท้ายนี้เป็นจุดประสงค์สูงสุดในการเรียนการ
สอน กล่าวคือการเรียนรู้และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เราจะเห็นได้ว่าตามแนวทางในหนังสือเรียน

ระดับนักธรรมชั้นต่าง ๆ ก็ได้อธิบายเนื้อหาในหลักธรรมต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน แต่หลักธรรมหลายอย่างมีเนื้อหาค่อนข้างลึกซึ้งยากต่อการทำความเข้าใจของนักเรียน ดังนั้นจึงต้องเป็นหน้าที่ของครูสอนที่จะต้องอธิบายเพิ่มเติม ทำเนื้อหาของหลักธรรมให้กระจ่างเพื่อให้ให้นักเรียนได้เข้าใจและจดจำนำไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ผู้สัมภาษณ์: ครับ..ธรรมดาว่าการเรียนการสอนในระยะยาวย่อมจะทำให้ให้นักเรียนเกิด ความเบื่อหน่ายบ้าง ดังนั้นจึงขอถามว่า

ท่านมีวิธีการสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนอย่างไร ?

พระมหาวาสุ กิตติสาโร: ครับ..ในการเรียนการสอนนั้น ผมจะใช้วิธีการสร้างแรงจูงใจในห้องเรียน โดยสร้างฉันทะวิริยะให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนเป็นอันดับแรก ดังพุทธสุภาษิตที่ว่า ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ จิตที่ฝึกดีแล้วนำความสำเร็จประโยชน์มาให้ ต่อจากนั้นก็จะเป็นการนำเทคนิคกระบวนการเรียนด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การติชมบ้าง การให้รางวัลบ้าง ทำโทษบ้าง เพื่อให้นักเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ไม่ทอดทิ้ง เกียจคร้านและให้ผู้เรียนตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งปลูกฝังให้เห็นถึงอนาคตของการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสอนนักธรรมชั้นโทในปัจจุบันครับ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนบาลี ?

พระมหาวาสุ กิตติสาโร: ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้การสอน ตลอดระยะเวลาที่ผม ได้มีโอกาสเป็นครูสอนนั้น ก็ได้พบปัญหาและอุปสรรคจากการเรียนนักธรรมในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน ที่เห็นได้ชัดเจนคือปัญหาด้านความสามารถในการจดจำของนักเรียนนั่นเองครับ แน่นอนว่าสำหรับการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมโดยเฉพาะนักธรรมชั้นโทที่กระผมสอนอยู่ในปัจจุบันนั้น เมื่อกล่าวถึงด้านเนื้อหาแล้วค่อนข้างมีจำนวนมาก กับระยะเวลาที่กำหนดให้เรียน ๔-๕ เดือน ความหนักอึ้งในสมอง ความฟุ้งซ่านต่าง ๆ แน่นอนว่าต้องเกิดขึ้นกับนักเรียนและเกิดกับตัวกระผมเองด้วย แม้ในสมัยที่ยังเป็นนักเรียน ก็เกิดความกลัวว่าจะจำเนื้อหาสำคัญไม่หมดบ้าง กลัวว่าจำวิชานี้จะลืมวิชานี้บ้าง คิดไปต่าง ๆ นา ๆ ดังนั้นกระผมจึงได้คิดค้นกลยุทธ์ “สมุดสะสมความรู้ฉบับพกพา” ให้นักเรียนจดบันทึกเนื้อหาต่าง ๆ ที่สำคัญตลอดระยะเวลาการเรียนมีการเช็คความเรียบร้อยว่ามีความคืบหน้าอย่างไรบ้างในการเก็บสะสมเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยของการเรียน โดยให้นักเรียนอ่านทบทวน ท่องจำ ถ้ามตบกันและกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับพุทธสุภาษิตที่ว่า มนต์ทั้งหลายมีการไม่สาธยายเป็นมลทิน อีกทั้งเป็นการโน้มน้าวจิตใจไม่ให้นักเรียนคิดวิตกกังวล และไม่ใช้เวลาว่างอย่างเปล่าประโยชน์

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านวิชาการอย่างไร ?

พระมหาวาญ กิตติสารโ: ในเชิงพัฒนาด้านวิชาการ คือการเรียนการสอนในปัจจุบันนั้น ผมขอแยกออกเป็น ๒ ส่วน คือ ด้านนักเรียนที่ผมทำการสอนในแต่ละปีการศึกษานั้นก็จะปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักโน้ตเนื้อหาที่สำคัญในแต่ละคาบวิชาตลอดถึงเนื้อหาสำคัญในรายวิชา เพื่อจะจดจำได้ง่าย และเป็นข้อมูลสำคัญในเวลาใกล้สอบ ด้านครูผู้สอน คือกระผมเองในแต่ละปีการศึกษาที่ผมทำการสอนนั้นก็พยายามจะทำเนื้อหาโดยย่อในแต่ละรายวิชาเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักเรียนในการสืบค้นได้ง่ายขึ้น แต่งานส่วนนี้ก็ต้องเพิ่มเติมพัฒนาปรับปรุงและขอคำชี้แนะจากคณาจารย์อีกมาก เพื่อความกระชับในเนื้อหาและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

ผู้สัมภาษณ์: ขอขอบคุณพระมหาวาญ กิตติสารโ ในการให้โอกาสสัมภาษณ์ครั้งนี้ ซึ่งการสัมภาษณ์ในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลประกอบในงานวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ครับ

บทสัมภาษณ์

พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา น.ธ.เอก,ป.ธ.๖,ศน.บ ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๒ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๑๕.๐๐ น. ถึง ๑๕.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: ครบสำหรับวันนี้ ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ ท่านพระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ชั้นประโยค ๑-๒ เพื่อนำคำสัมภาษณ์ดังกล่าวไปประกอบในงานวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต่อไป..ครับผม ซึ่งจะขอเริ่มเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันท่านบริหารวิชาการจัดการเรียนการสอนอย่างไร ?

พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา: ในปัจจุบันผมได้รับผิดชอบเป็นครูสอนชั้นประโยค ๑-๒ ซึ่งมีวิชาที่ต้องสอน ๒ วิชา คือ วิชาบาลีไวยากรณ์และวิชาแปลมคธเป็นไทย โดยทำการเรียนการสอนตามรายวิชา ดังนี้

๑. วิชาบาลีไวยากรณ์

ในเดือนแรก ผู้เรียนจะต้องท่องหลักบาลีไวยากรณ์ โดยได้จัดเป็นกลุ่ม ๆ ละ ๕ รูป โดยในแต่ละกลุ่มจะมีพี่เลี้ยงคอยดูแลช่วยในการทวนหนังสือให้สมาชิกในกลุ่ม ผู้สอนจะสอบถามทางหัวหน้ากลุ่มว่าสมาชิกในกลุ่มมีพัฒนาการท่องในระดับไหน สมาชิกในกลุ่มมีปัญหาอะไรไหม ผู้สอนก็จะเข้าไปพูดคุยและช่วยแก้ไขปัญหามาให้ รวมถึงมีการสุ่มท่องเป็นรายบุคคลจากสมาชิกในแต่ละกลุ่ม ผู้เรียนบางคนท่องได้ช้า จึงต้องมีการกระตุ้นด้วยการสร้างเงื่อนไข คือ เมื่อผู้เรียนในแต่ละกลุ่มหากท่องได้เยอะที่สุดในวันนั้น จะได้รับรางวัลเพื่อเป็นกำลังใจในความเพียรพยายาม และสมาชิกในกลุ่มรูปไหน ที่ท่องได้น้อยก็ต้องอยู่ท่องเพิ่มเติมเป็นเวลา ๓๐ นาที เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการท่อง และเห็นตัวอย่างที่ดีจากผู้เรียนชั้นท่อง

ในเดือนที่สอง เริ่มสอนหลักไวยากรณ์ โดยเริ่มจากเรื่องที่คุณสอนเห็นว่าจำเป็นที่ต้องใช้ และต้องเรียนรู้ก่อน เพื่อที่จะได้นำไปใช้ในการแปลมคธเป็นไทยต่อ ซึ่งก็เริ่มสอนจากเรื่อง นามนาม-อภัยยศัพท์ อาขยาต-กิตก์ โดยใช้หนังสือหลักสูตรย่อบาลีไวยากรณ์ ของพระมหานิยม อุตตโม ป.ธ.๗ ในการเรียนการสอน หลังจากสอนจบในแต่ละหัวข้อก็จะให้ฝึกทำแบบฝึกหัดและเขียนเฉลยหน้ากระดานโดยผู้เรียน ผู้สอนก็จะอธิบายเสริมในส่วนที่ขาดและชี้ให้เห็นในส่วนที่ผิดเปิดโอกาสให้นักเรียนจับคู่กันและฝึกถามตอบกันในบทเรียนนั้น ๆ หลังจากเรียนจบ

ในเดือนถัดมา จัดกลุ่มใหม่ให้ผู้เรียนกลุ่มละ ๕ รูป แล้วกำหนดหัวข้อให้แต่ละกลุ่มเตรียมข้อมูลเพื่อนำเสนอ โดยผู้เรียนในแต่ละกลุ่มจะต้องจับสลาก เพื่อสุ่มอันดับนำเสนอหน้าชั้นเรียน เมื่อแต่ละกลุ่มนำเสนอเสร็จ กลุ่มที่เหลือก็ต้องถามคำถามในหัวข้อที่นำเสนอไปแล้วช่วยกันตอบคำถามที่สงสัยโดยผู้สอนจะคอยแนะนำขั้นตอนวิธีการทำ รวมถึงให้ความรู้เพิ่มเติมในเนื้อหาบางเรื่องที่ยังไม่เข้าใจ แต่ละกลุ่มมีสิทธิ์ให้คะแนนต่อกลุ่มที่นำเสนอกลุ่มละ ๑๐ คะแนน หลังจากนำเสนอเสร็จ

ทุกกลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะต้องตั้งคำถาม ผู้สอนก็จะนำคำถามของแต่ละกลุ่มมาพิมพ์เป็นปัญหาเพื่อทำในวันต่อไป เมื่อทำปัญหาเสร็จแต่ละกลุ่มก็จะออกมาเฉลยข้อสอบเอง

๒. วิชาแปลมคธเป็นไทย

ขั้นแรก ผู้สอนจะแบ่งหัวข้อให้แต่ละกลุ่มช่วยกันทำแล้วนำมาเสนอหน้าชั้นเรียน กระบวนการเรียนการสอนทั้งหมด ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือทำเองทั้งหาข้อมูล ปรึกษากัน วางแผนการทำงาน นำเสนอหน้าชั้นเรียน ให้คะแนน เฉลยปัญหา โดยผู้สอนจะเป็นที่ปรึกษาและแนะแนวในส่วนที่ยังขาดหรือยังไม่ชัดเจน

ขั้นสอง ให้ผู้เรียนเริ่มแปลหนังสือโดยใช้หนังสือแปลยกศัพท์ของอาจารย์บุญสืบ อินสาร ป.๖.๙ โดยแปลแค่คาบละครึ่งหน้า ชั่วโมงแรกในห้องเรียนให้นักเรียนฝึกแปลเอง โดยดูหนังสือแปลยกศัพท์ของอาจารย์บุญสืบ อินสาร เทียบเคียง ส่วนชั่วโมงที่สอง ผู้สอนแปลให้ฟังรอบแรกจากนั้นผู้เรียนออกมาแปลซ้ำอีกรอบจนครบทุกรูป ชั่วโมงที่สาม ยกตัวอย่างประโยคจากที่แปลก่อนหน้านี้ โดยเขียนบนกระดาน และอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างประโยคว่าเป็นประโยคอะไร ? (วากยะอะไร ?) ประธาน กริยาคุณพากย์ของประโยค คือศัพท์ไหน ? พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่าแต่ละศัพท์เป็นศัพท์ประเภทไหนในหลักบาลีไวยากรณ์ เมื่อไม่รู้ศัพท์ไหนก็ให้เปิดหาคำศัพท์วิเคราะห์นั้นในหนังสือพจนานุกรมบาลี-ไทย อ.บุญสืบ อินสาร ป.๖.๙ หลังจากนั้นก็อธิบายลำดับการแปลว่าจะแปลศัพท์ไหนก่อนศัพท์ไหน เป็นต้น

ขั้นที่สาม เมื่อผู้เรียนคุ้นเคยกับประโยค และคำศัพท์ประเภทต่าง ๆ แล้ว ก็เริ่มให้แปลคาบละ ๑ หน้า แล้วค่อย ๆ เพิ่มหน้าที่จะต้องแปลเข้าเรียนเรื่อย ๆ จนเมื่อได้ถึงคาบละ ๑ แผ่น จึงเปลี่ยนให้ไปแปลตามตารางดูหนังสือซึ่งจะกำหนดวันที่จะแปลจบได้ชัดเจน

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีวิธีสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนอย่างไร ?

พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา: ในการสร้างแรงจูงใจปัจจุบันกระผมได้ประยุกต์การเรียนการสอนโดยดำเนินตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ

๑. ผู้สอนจัดสัมมนาเตรียมความพร้อมด้านภาษาบาลี ให้แก่นักเรียนที่เข้ามาเรียนใหม่หนึ่งในกิจกรรมการสัมมนา คือได้เชิญวิทยากรมาบรรยายเกี่ยวกับหัวข้อ “การเรียนบาลีมีประโยชน์อย่างไร ? ” ซึ่งวิทยากรที่มาบรรยายต่างจบการศึกษาชั้นประโยค ป.๖.๙ และจบการศึกษาทางโลกชั้นสูงสุดคือปริญญาเอก (ดร.) จึงทำให้ผู้เรียนได้เห็นถึงอนาคตและคำแนะนำจากวิทยากรที่จะช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียน และได้แรงบันดาลใจจากวิทยากรที่ได้มาแลกเปลี่ยนความรู้

๒. ผู้สอนได้คัดเอาประโยคเด็ด ๆ ซึ่งเป็นคำสร้างแรงบันดาลใจจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โดยสร้างเป็นไค้ดลัป เวลาที่อยู่ในห้องเรียนเมื่อใดที่ผู้สอนพูดไค้ดลัปออกมา ผู้เรียนจะต้องท่องคำเหล่านี้เสมอ เช่น “เมื่อคุณหลับคุณจะฝัน แต่ถ้าคุณศึกษาเล่าเรียน คุณจะทำได้เป็นจริง” “การเรียนอาจไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต แต่แค่ส่วนหนึ่งของชีวิตยังทำไม่ได้แล้วจะไปทำอะไร ? ” เป็นต้น

๓. เนื่องจากผู้เรียนมีความแตกต่างกัน ผู้สอนจึงได้มอบหมายหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญให้แก่ผู้เรียน เช่น เจ้าหน้าที่เปิดหาความหมายคำศัพท์ ในพจนานุกรม หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องนามนาม เป็นต้น และเมื่อใดที่นักเรียนแปลหนังสือในชั้นเรียน ผู้สอนอาจจะถามว่าคำศัพท์นี้ เป็น

ศัพท์อะไร ? ซึ่งผู้ที่ได้รับหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ ก็ต้องพยายามตอบให้ได้ เพื่อรักษาสถานะผู้เชี่ยวชาญเอาไว้ ถ้าผู้เรียนรู้อีกตอบได้ ก็จะได้สถานะนั้นไปแทน

๔. เมื่อแปลหนังสือเสร็จในแต่ละคาบ หากมีเวลาผู้สอนก็จะเล่าเรื่องราวที่เป็นเหตุการณ์ในเรื่องนั้น ๆ พร้อมทั้งข้อคิดหรือธรรมะที่ได้จากเรื่องนั้น ๆ บางครั้งก็จะมีกลุ่มเล่าประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนเอง เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละรูปได้มีพื้นที่ในการแสดงออก และได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ผู้สัมภาษณ์: ท่านคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนบาลี ?

พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา: สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนบาลี ผมขอแยกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. ผู้เรียนบางส่วน ยังมีปัญหาในการอ่าน และเขียนภาษาไทย ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลอย่างมากต่อการเรียนการสอนภาษาบาลี จึงต้องมีการสอนเสริมทักษะด้านภาษาไทยให้แก่ผู้เรียน

๒. จำนวนผู้เรียนที่มากเกินไป ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถเจาะลึก ย้ำ จำ ทวน หรือเข้าถึงนักเรียนที่ยังไม่เข้าใจ หรือมีปัญหาในด้านการเรียนได้

๓. เนื่องจากการเรียนการสอนภาษาบาลีที่เน้นเรียนหลักภาษา ซึ่งเป็นเรื่องน่าเบื่อสำหรับผู้เรียน ช่วงอายุ ๑๓-๑๘ ปี ถ้าเรียนเป็นระยะเวลานาน โดยใช้การเรียนการสอนแบบเก่า คือการท่องจำและแปลหนังสือเข้าเรียนจะทำให้ผู้เรียนเบื่อและขาดแรงจูงใจในการเรียน

๔. ผู้เรียนขาดเป้าหมายในการเรียน คือไม่รู้ว่าจะเรียนไปเพื่ออะไร ? เราเพียงแค่ใช้คำที่สวยหรูว่า “เรียนเพื่อรักษาพระพุทธศาสนา” เราก็ได้แค่การรักษาไม่ได้นำไปเผยแผ่ หรือนำไปประพฤติปฏิบัติเท่าที่ควรจะเป็น

๕. ครูผู้สอนไม่มีการพัฒนาเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ หรือการถ่ายทอดความรู้ที่จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้ดูน่าตื่นเต้น และน่าเรียนมากยิ่งขึ้น

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างไร ?

พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา: สำหรับแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน ผมขอแยกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. ผู้สอนเห็นว่า ควรจะมีการจัดตั้งสถาบันฝึกครูสอนภาษาบาลี เพื่อทำหน้าที่ฝึกอบรมและผลิตครูสอนภาษาบาลีให้เรียนรู้เทคนิควิธีการเรียนการสอน การคุมชั้นเรียน จิตวิทยาในการสื่อสาร โดยใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาและความรู้สมัยใหม่ในเรื่องการเรียนการสอน ให้การเรียนการสอนภาษาบาลีเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล และตอบโจทย์ผู้เรียนในปัจจุบัน และทันสถานการณ์โลกอีกด้วย

๒. ผู้สอนเห็นว่า ถ้าปีหนึ่งที่มีการจัดการเรียนการสอน หากผลักดันให้ครูผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนจะช่วยให้การเรียนการสอนภาษาบาลีพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง เพราะมีการแก้ไขปัญหา และมีวิธีการแก้ไขปัญหาอยู่ตลอดเวลา และมีการสร้างเครือข่ายสำหรับแลกเปลี่ยนปัญหาที่พบเจอบ่อย และการแก้ไขปัญหาที่แต่ละสำนักเรียนสามารถเอามาแลกเปลี่ยน และแก้ไขปัญหาช่วยกันได้ ซึ่งในปัจจุบันแต่ละสำนักเรียนก็ดำเนินนโยบายตามอัตภาพ ไม่มีจุดร่วมในการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน

๓. ผู้สอนเห็นว่า ในปีหนึ่ง ๆ ควรจะมีการจัดแข่งขันวิชาการด้านภาษาบาลี โดยจะเป็นการจัดแข่งขันในระดับกลุ่ม เขต หรือประเทศก็ได้ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนภาษาบาลี และผู้เรียนในแต่ละสำนักเรียนก็จะได้มีพื้นที่ในการทำกิจกรรมร่วมกัน อย่างเช่น การตอบปัญหาภาษาบาลีเพื่อชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระสังฆราช ฯ การแข่งขันกล่าวสุนทรพจน์ที่เกี่ยวกับภาษาบาลี เป็นต้น

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการ ? เพราะเหตุใด ?

พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา: ผมมีความเห็นว่า การพัฒนาบุคลากรด้านครูผู้สอน ให้มีความรู้ความสามารถ คือมีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแตกฉาน และมีเทคนิควิธีการสอนที่ดี เป็นสิ่งที่สำคัญและมีผลต่อความสำเร็จในสำนักเรียนและในงานด้านวิชาการอย่างมาก เพราะคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของครูผู้สอน หากครูผู้สอนมีความรู้ในวิชาที่สอน แต่ขาดเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ ผู้เรียนก็ย่อมจะไม่เข้าใจในสิ่งที่ครูสอน หรือครูสอนมีเทคนิควิธีการสอนอย่างดี แต่มีความรู้ในวิชาที่สอนไม่มากพอ ก็ย่อมจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงแก่นของวิชาที่เรียนได้ยาก ดังนั้น การพัฒนาครูผู้สอน ให้เป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอนและมีเทคนิควิธีการสอนที่ดี มีประสิทธิภาพ ก็ย่อมจะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของสำนักเรียนได้อย่างแน่นอน

ผู้สัมภาษณ์: ครบก็ขอขอบคุณท่านพระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปัญญา ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ชั้นประโยค ๑-๒ ที่ได้ให้สัมภาษณ์พร้อมข้อเสนอแนะข้อเสนอนี้ครับ ในครั้งนี้ครับ ซึ่งการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะเป็นข้อมูลประกอบการวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) ที่ผมได้เป็นนิสิตและศึกษาอยู่ในปัจจุบันต่อไปครับ

บทสัมภาษณ์

พระมหาสุภาชิต สุทธิญาโณ น.ธ.เอก,ป.ธ.๔ ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๑ เดือน มีนาคม พ.ศ.
๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ น. ถึง ๐๙.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: ครบสำหรับวันนี้ ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ ท่านพระมหาสุภาชิต สุทธิญาโณ
ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม นักธรรมชั้นเอก เพื่อนำคำสัมภาษณ์ดังกล่าวไปประกอบใน
งานวิจัย หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งจะขอเริ่มสัมภาษณ์ในคำถามไปตามลำดับเลยนะครับ

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบันท่านบริหารงานด้านวิชาการการเรียนการสอนอย่างไร ?

พระมหาสุภาชิต สุทธิญาโณ: ในด้านวิชาการนั้นผมเองได้รับเป็นครูสอนพระปริยัติธรรม
แผนกธรรม ในนักธรรมชั้นเอกซึ่งเป็นส่วนการศึกษาหลักของคณะสงฆ์ สำหรับนักธรรมนั้นเป็นสิ่ง
สำคัญที่พระภิกษุสามเณรต้องได้ศึกษา เพราะเป็นขนบธรรมเนียมในการประพฤติตนเบื้องต้น
ในพระพุทธศาสนา สำหรับการจัดการเรียนการสอนนั้นนักธรรมชั้นเอกถือว่าเป็นชั้นเถรภูมิ คือชั้น
สูงสุดด้านแผนกธรรม ในชั้นนี้มีวิชาแยกออกไปอีก ๔ วิชา คือ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม
วิชาธรรมวิจารณ์ วิชาพุทธานุพุทธประวัติ วิชาวินัยมุขและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ การจัดรูปแบบ
ของการศึกษาการเรียนการสอนนั้นล้วนเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถสอบไล่ได้ โดยจะแบ่งเป็น
รายวิชาไปตามลำดับนะครับ

ในส่วนรายวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม จะมุ่งเน้นการศึกษาค้นคว้าหลักธรรมที่เป็นพุทธ
สุภาชิต นำมาเขียนเป็นเรียงความ ขยายเนื้อหาเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่าย โดยอาศัยหลักความเข้าใจ
ความคิด การวิเคราะห์ปัญหาธรรมในสำนวนสุภาชิต ซึ่งจะมีพุทธสุภาชิตเป็นบทต้นให้ และให้ผู้เรียน
นั้นนำพุทธสุภาชิตบทอื่นมาเชื่อมเพื่อให้เนื้อหามีผลสอดคล้องกันตามเหตุตามผล ซึ่งพุทธสุภาชิตบทเชื่อ
จะให้ผู้เรียนท่องจำ ส่วนมากนั้นจะทำให้ทำปัญหาเสียเป็นส่วนใหญ่เพื่อให้เกิดกระบวนการคิด
การวิเคราะห์ และการควบคู่กับการฝึกลายมือและการใช้ภาษาไทยด้วย

วิชาธรรมวิจารณ์ เป็นเนื้อหาธรรมะที่ต้องอาศัยความเข้าใจเป็นอย่างมากเพราะเป็นส่วน
ที่ลึกซึ้งกว่านักธรรมชั้นอื่น ๆ โดยแบ่งเป็นหมวดหมู่ ในวิชานี้จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนท่องจำก่อน แล้วท่อง
ส่งก่อนเข้าเรียน ในคาบเรียนจึงอธิบายไปที่ละข้อตามที่ให้ท่อง เพื่อให้เกิดความแม่นยำในหลักธรรมะ
คือเรียนแล้วต้องเข้าใจนำไปปฏิบัติได้และเผยแผ่ได้ และจะทำการทดสอบผู้เรียนเมื่อจบหมวดนั้น ๆ
เพื่อประเมินผลความรู้ ความเข้าใจ

วิชาพุทธานุพุทธประวัติจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนนั้นจับประเด็นสำคัญในเหตุการณ์ของประวัติ
ของพระพุทธเจ้าและพระสาวก คือ ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร มีความสำคัญอย่างไร เกี่ยวข้อง

อย่างไรกับพระพุทธศาสนา เนื้อหาในวิชานี้จะแตกต่างกว่าชั้นอื่น ๆ จะละเอียดลึกเข้าไปมาก แต่อาศัยภูมิความรู้เดิมของแต่ละชั้นจึงไม่ลำบากมากนัก

วิชาวินัยมุขและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ถือว่าเป็นส่วนสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่พระภิกษุและสามเณรผู้บวชเข้ามาต้องศึกษา เน้นย้ำว่าต้องศึกษา ด้วยว่าเป็นหลักที่ยึดพระภิกษุและสามเณรให้เป็นอยู่ในกฎระเบียบของพระศาสนา เช่นเดียวกับกฎหมายของบ้านเมือง รวมไปถึงการจัดระเบียบสิ่งที่เกี่ยวข้องในศาสนา ในวิชานี้จะเน้นให้ผู้เรียนท่องจำ และทำความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติตน

ทั้งหมดนี้เป็นการจัดรูปแบบการเรียนที่กระผมได้จัดการเรียนการสอนมาก็เพื่อมุ่งหวังว่าผู้เรียนจะสอบไล่ได้ นอกนั้นก็คือการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง และคงไว้ซึ่งระเบียบแบบแผนของพระพุทธศาสนา

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีวิธีสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนอย่างไร ?

พระมหาสุภาชิต สุทธิญาโณ: การสร้างแรงจูงใจต่อผู้เรียนนั้น ประเด็นแรกเลยคือต้องถามว่าผู้เรียนมาทำอะไร เพื่ออะไร พอถึงกระบวนการนี้ จึงโน้มน้าวผู้เรียนให้เกิดความอดทนสาหะในการใฝ่ศึกษา โดยมีการสอบไล่ได้เป็นผลสืบเนื่องเป็นเบื่องปลาย ในขณะที่ทำการเรียนการสอนเองก็จะมีรางวัลเพื่อเป็นสิ่งกระตุ้นผู้เรียนให้ตระหนักถึงความหมั่นเพียร ที่สามารถให้ผลสัมฤทธิ์ได้ โดยอาศัยถึงการกล่าวอ้างถึงภูมิลำเนาเดิม หรือผู้ปกครอง เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจต่อผู้เรียนในการที่จะพัฒนาตนเองให้เท่าเทียมเพื่อนร่วมชั้นได้และจะเป็นความภูมิใจของตน ผู้ปกครองและถิ่นฐานภูมิลำเนาของตน สร้างความผ่อนคลายในชั้นเรียนเพื่อลดระดับความตึงเครียดในการเรียน เพื่อไม่ให้เป็นการกดดันผู้เรียนจนมากเกินไป

ผู้สัมภาษณ์: ท่านคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการเรียนบาลี ?

พระมหาสุภาชิต สุทธิญาโณ: สิ่งที่เป็นปัญหาอย่างเห็นได้ชัดจนโดยรวมทั้งด้านผู้เรียนและผู้สอนคือ

๑. การขาดทักษะด้านการเขียนและการอ่านของผู้เรียน อันสืบเนื่องมาจากพื้นฐานการศึกษาเดิม เพราะผู้เรียนนั้นไม่ได้มีศักยภาพหรือการพัฒนาอย่างเต็มที่ ดังนั้นพอเข้ามาศึกษามาเรียนต่อจึงเป็นปัญหาสำคัญเพราะทำให้เกิดความล่าช้าในชั้นเรียน

๒. ในด้านความเอาใจใส่ต่อการศึกษาของผู้เรียน ที่ขาดความตั้งใจจริงที่จะศึกษาให้สำเร็จ อีกทั้งยังเป็นปัจจัยต่อการขาดเรียนหรือไม่เข้าเรียนตามปกติ

๓. ด้านครูสอนเองบางท่านย่อหย่อนต่อหน้าที่ของตนทำให้มีผลกระทบต่อผู้เรียนอย่างเห็นได้ชัด อีกครูผู้สอนมีความรู้ที่ไม่แตกฉานพอที่จะตัดสินประเด็นปัญหาของเนื้อหาในชั้นเรียน และเห็นแก่คำตอบแทนมากกว่าการทำหน้าที่ของตน

๔. ด้านสำนักเรียนไม่เคร่งครัดต่อระเบียบวินัยอันเป็นแบบแผนเดิมที่มีมา ขาดการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดภายในองค์กร เมื่อปัญหาเกิดขึ้นก็ตัดสินใจไม่ได้อย่างเด็ดขาดเท่าที่ควร

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านวิชาการการเรียนการสอนอย่างไร ?

พระมหาสุภาชิต สุทธิญาณ: การที่จะพัฒนาด้านวิชาการไปได้นั้น ส่วนตัวผมแล้ว คิดว่าควรเริ่มจากสำนักเรียนต้องมีการวางระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน ไม่คลุมเครือ สามารถควบคุมบุคลากรทั้งที่เป็นผู้เรียนและผู้สอนให้เป็นแนวอันเดียวกันได้ ไม่เลือกปฏิบัติ ในด้านครูผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้ก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับนโยบายระบบของสำนักเรียน ในด้านผู้เรียนเองควรให้มีการสอบคัดเลือกเข้าที่ได้มาตรฐาน เพื่อการคัดกรองและได้นักเรียนที่มีความตั้งใจมาศึกษาเล่าเรียน ในขณะเดียวกันควรมีการเสริมทักษะของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เพื่อต่อยอดความรู้จากการเรียนในห้องเรียนตามปกติ โดยแต่ละปีการศึกษาควรมีอย่างต่อเนื่อง

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านการเรียนการสอน เพราะเหตุไร ?

พระมหาสุภาชิต สุทธิญาณ: ปัจจัยเร่งด่วน ผมมองว่าส่วนใหญ่แล้วต้องเริ่มที่องค์กร นั่นก็คือสำนักเรียน หรือวัด เพราะเมื่อวัดหรือสำนักเรียนมีระเบียบแบบแผนที่มั่นคงแล้ว การพัฒนาส่วนอื่นจะคล้อยตามไปทั้งหมด หรือถ้าจะพูดให้เห็นภาพชัดเจนก็คือ อาจจะเริ่มตั้งแต่กระบวนการรับนักเรียน เมื่อสอบผ่านแล้วในขณะที่ยังทำการเรียนการสอน ก็นำระเบียบสำนักเรียนมาใช้ให้เข้มงวดมากขึ้น อันจะเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดแก่นักเรียนส่วนใหญ่ ในขณะเดียวกันในส่วนวัดนั้นอาจจะต้องลดงานที่ไม่สำคัญลงพอสมควร เพื่อมีเวลาให้นักเรียนมากขึ้น หรือให้นักเรียนมีสมาธิกับการเรียนให้มากเท่าที่จะทำได้ เพราะเหตุว่าการเรียนบาลีเป็นการเรียนที่ต้องใช้สมาธิและเวลาพอสมควร

ผู้สัมภาษณ์: ครบก็ขอขอบคุณท่านพระมหาสุภาชิต สุทธิญาณ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม นักระชั้นเอก ในการให้สัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลไปประกอบในงานวิจัยต่อไปครับ

บทสัมภาษณ์

สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย ป.ธ.๘ ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ประโยค ป.ธ.๔ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๒๖ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. ถึง ๑๐.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: สภาพปัจจุบันท่านบริหารงานด้านวิชาการอย่างไร ?

สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย: ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ภาระผมได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในรายวิชาแปลไทยเป็นมคธ ชั้นประโยค ป.ธ.๔ ซึ่งผมได้จัดรูปแบบการเรียนการสอนดังนี้

๑) ในเดือนแรกที่เปิดการเรียนการสอนผมได้เน้นไปที่หลักการในรายวิชานั้น ๆ เพราะเป็นการปูพื้นฐานให้กับนักเรียน เพื่อให้มีภูมิความรู้พอที่จะศึกษาเล่าเรียนต่อไป กล่าวคือได้เริ่มสอนเรื่องโครงสร้างทางภาษา เริ่มตั้งแต่เรื่องของ บท วลี ประโยค ทั้งในภาษาไทยและในภาษามคธ เทียบเคียงกันในเรื่องต้น พร้อมทั้งมีเอกสารประกอบการสอนเพิ่มเติมรายละเอียดเชิงวิเคราะห์ ทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวอยู่เสมอด้วยการฝึกคิดฝึกทำ

๒) ในเดือนที่สอง ได้เน้นไปที่เนื้อหาตามหลักสูตรของชั้นประโยค โดยกำหนดให้นักเรียนเตรียมตัวแปลมาเรียนวันละ ๑ แผ่น (สองหน้าหนึ่งสือ) เพราะวิชาแปลไทยเป็นมคธในชั้นประโยค ป.ธ.๔ นี้ เป็นวิชาที่ใหม่สำหรับนักเรียน จึงจำเป็นต้องสร้างความคุ้นเคยไปทีละน้อย พร้อมกันนั้นในห้องเรียนก็ได้มาศึกษาในเรื่องของโครงสร้างภาษามคธ ตามหลักการของรายวิชานั้น ซึ่งได้เริ่มการเรียนการสอนไปตั้งแต่เดือนแรกที่เปิดเทอม

๓) หลังจากได้สร้างความคุ้นเคยในเนื้อหาตามหลักสูตรแล้ว ขั้นตอนต่อมา คือการทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียน โดยการทดสอบนั้นมีทั้งการให้ทำแบบฝึกหัดในประเด็นที่กำลังเรียน การตอบปัญหาตามเนื้อหาของหลักสูตร และการถามเจาะจงบุคคลในห้องเรียน

๔) ขั้นตอนต่อมา หลังการทดสอบความรู้ความเข้าใจของนักเรียนแล้ว คือการแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนในแต่ละประเด็นที่กำลังเรียนอยู่ คือการชี้แจงถึงสิ่งที่ผิด ผิดอย่างไร ทำไมจึงผิด (ต้องมีเหตุผลที่ตอบได้กับนักเรียนเสมอ) แล้วบอกถึงสิ่งที่ถูกต้อง แม้กระทั่งการชี้แจงถึงวิธีการพลิกแพลงเพื่อเอาตัวรอดในแต่ละเนื้อหา

๕) เมื่อนักเรียนเข้าใจถึงหลักการหรือโครงสร้างของภาษาบาลีแล้ว สิ่งที่เขาได้ไม่ได้คือการอธิบายธรรมะในแต่ละหมวดที่กำลังศึกษากันอยู่ เพราะสิ่งนี้คือประการสำคัญมากกว่าสิ่งใด หากครูไม่อธิบายหลักธรรมะที่มีอยู่ในหลักสูตรให้นักเรียนเข้าใจ แต่อย่างมุ่งเน้นไปที่เนื้อหาอย่างเดียว หรือหลักภาษาอย่างเดียว นักเรียนก็จะเกิดความเบื่อหน่าย เพราะว่าภาษาบาลีไม่ได้มีไว้เพื่อสื่อสารพูดคุยกัน ในปัจจุบัน อีกทั้งยังจะทำให้ให้นักเรียนมองไม่เห็นความสำคัญของการเรียนภาษาบาลีด้วย ดังนั้นการอธิบายธรรมะในแต่ละเนื้อหาให้กระจ่างแก่นักเรียน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนภาษาบาลี ทั้งหมดทั้งมวลนี้เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ผมได้จัดการภายในห้องเรียน ซึ่งก็เชื่อว่า จะสามารถพัฒนาศักยภาพของนักเรียนได้ดีพอสมควรและสมภูมิความรู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีวิธีการสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนอย่างไร ?

สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย: การสร้างแรงจูงใจในการเรียนบาลีในปัจจุบัน นับว่าเป็นงานยากอยู่ แต่การอธิบายให้นักเรียนมองเห็นความสำคัญของการเรียนภาษาบาลีในขณะที่ยังบวชอยู่ก็สามารถสร้างแรงจูงใจได้ประการหนึ่ง อีกประการคือ ในสภาพปัจจุบันจะเห็นได้ว่านักเรียนที่เข้ามาบวชเรียน ไม่ว่าจะบวชเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยตรงหรือว่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญก็ตาม ส่วนใหญ่มาจากภูธรและมีฐานะทางครอบครัวค่อนข้างที่จะยากจน การใช้สภาพปัจจุบันของนักเรียนมากระตุ้นแรงใจของนักเรียนให้ขยันหมั่นเพียรอดทนสู้กับการเล่าเรียนก็เป็นหนึ่งในการสร้างแรงจูงใจเช่นกัน แม้กระทั่งแนวทางในการสอนภาษาบาลีที่ครูสื่อสารกับนักเรียนนั้นก็สำคัญ เพราะการจะซื้อใจนักเรียนได้นั้น ต้องเข้าใจนักเรียนและอธิบายวิธีการ หลักการ หรือสิ่งที่ต้องการจะสอนนักเรียน โดยอาศัยอรรถาธิบายนิสสัยใจคอหรือจิตของนักเรียนเป็นหลัก และต้องสอนอย่างสม่ำเสมออย่างที่นักเรียนจะมองเห็นว่าครูเอาใจใส่ต่อตัวเขาเอง นี่ก็เป็นอีกหนึ่งในการสร้างแรงจูงใจได้เช่นกัน รวมถึงการให้รางวัลการตอบปัญหาในห้องเรียนเพื่อกระตุ้นความตื่นตัวและสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานอยู่ต่อเนื่องโดยที่ยังคงรักษากระบวนการสอน

ผู้สัมภาษณ์: ท่านคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนบาลี ?

สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย: ปัญหาที่เห็นได้ชัดเจนคือ

๑) ด้านทักษะความรู้เดิมของนักเรียน การที่นักเรียนจากต่างจังหวัดมาบวชเรียนนั้นมีที่มาที่ไปมีเหตุผลที่เขาเหล่านั้นต้องบวช ซึ่งอาจจะเพราะฐานะทางครอบครัวยากจนดังที่กล่าวถึงข้างต้น และการอบรมสั่งสอนแต่เดิมก่อนมาบวชอาจจะไม่ค่อยดีนัก การอ่านหนังสือไม่ค่อยออก การเขียนหนังสือไม่ค่อยถูกต้อง ถือว่าเป็นปัญหาประการแรกและประการหลักในการเรียนบาลี เพราะต้องเสียเวลากับการพัฒนาเรื่องภาษาไทยของนักเรียน กว่าที่จะอ่านคล่อง เขียนเป็น ก็ต้องใช้เวลานาน จึงทำให้เกิดอุปสรรคในการเรียนของนักเรียน รวมถึงมีผลกระทบต่อการสอนของครูอีกด้วย

๒) ด้านอุปนิสัย มารยาท พฤติกรรม เพราะนักเรียนที่เข้ามาบวชเรียนมีพื้นเพอุปนิสัยที่ต่างกัน มาจากหลายพื้นที่ภูมิลำเนา การที่เขาเหล่านั้นแสดงอาการที่ไม่เป็นระเบียบ ซึ่งยังขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและยังไม่รู้ไม่เข้าใจถึงกฎเกณฑ์ระเบียบ ก็ยังถือว่าเป็นปัญหาสำคัญเช่นกัน ที่ครูต้องสอนต้องตักเตือน เพื่อให้เขาเหล่านั้นอยู่ในกฎระเบียบที่มีอยู่และเพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวเองมากยิ่งขึ้น

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านวิชาการการเรียนการสอนอย่างไร ?

สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย: ส่วนของแนวทางการพัฒนางานด้านวิชาการหรือการเรียนการสอนนั้น หากกล่าวถึงบทบาทของผู้ที่บริหารด้วยวิชาการจริง ๆ กระผมมีความเห็นดังนี้

๑) การประสานงานของฝ่ายวิชาการกับครูผู้สอนนี้สำคัญมาก เพราะฝ่ายวิชาการนั้นชื่อตำแหน่งก็บอกชัดเจนอยู่แล้วว่า บทบาทหน้าที่ควรทำอะไร ซึ่งบทบาทหนึ่งที่สำคัญในนั้นคือการปรึกษารื้อกับครูผู้สอนในรายวิชาที่สอน รายละเอียดของการสอนและการเพิ่มเติมสิ่งที่คิดว่าขาดหายไป โดยทั้งสองฝ่ายต้องมองข้ามความคิดเหลื่อมล้ำในรายวิชานั้น ๆ แล้วมุ่งเน้นไปที่การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ซึ่งก็คือการช่วยกันวางโครงสร้างแผนการสอนนั่นเอง

๒) ส่วนของสำนักเรียนฯ โดยการจัดการของฝ่ายวิชาการนั้น ในปัจจุบันได้จัดให้มีการทดสอบประเมินผลประจำเดือน ซึ่งมองว่ายังมีการกำหนดวันเวลาในการทดสอบที่ไม่ชัดเจนนัก ดังนั้นจึงควรจัดให้มีการทดสอบประเมินผลประจำทุกเดือน กล่าวคือควรมีเดือนละ ๑ ครั้ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทั้งคณะครูและนักเรียน ในส่วนฝ่ายครูผู้สอนก็ควรจัดการเนื้อหาในห้องเรียนให้เหมาะสมลงตัวกับการประเมินผลในแต่ละครั้งเพื่อประโยชน์สูงสุดในด้านวิชาการ

๓) การประเมินผลประจำเดือนที่ผ่านมา นั้น ผมมองว่ามีการบริหารจัดการอย่างไม่เป็นระบบที่ดีนัก จึงควรมีโครงการประเมินผลประจำเดือน เพื่อการบริหารงานที่คล่องตัวของฝ่ายวิชาการ มีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจน โดยโครงการนั้นนอกจากเป็นไปเพื่อการประเมินผลการเรียนของนักเรียนแล้วยังเป็นไปเพื่อสร้างกำลังใจในการเรียนอย่างต่อเนื่องด้วย ซึ่งในการทดสอบประเมินผลนั้นควรมีรางวัลให้กับนักเรียนที่ตั้งใจเรียนและทดสอบได้คะแนนดี อีกทั้งยังควรมอบใบประกาศเพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่นักเรียนให้มากขึ้นด้วย

๔) ควรนำระเบียบสำนักเรียนมาใช้ให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น กล่าวคือควรมีระบบการเช็คเวลาเข้าสอนของครูผู้สอนที่เป็นรูปธรรม เพราะที่ผ่านมาครูให้ความสำคัญกับเวลาสอนน้อยลง และควรมีระบบการเช็คชื่อของนักเรียนที่เป็นรูปธรรมเช่นกัน เพราะการเช็คชื่อที่ผ่านมา นั้นแทบจะไม่มีผลกระทบหรือผลได้ผลเสียที่ชัดเจนเลยทำให้นักเรียนไม่สนใจในการเรียนมากเท่าไร คือควรให้การขาดเรียนของนักเรียนมีผลต่อการสอบของนักเรียนอย่างชัดเจน

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านการเรียนการสอน ? เพราะเหตุไร ?

สามเณรพรภวิทย์ อุปชัย: เออ..คือผมมองว่าทุกวันนี้ปัญหาเกิดโดยภาพรวม ฉะนั้นปัญหาเหล่านี้ เมื่อมีการประสานงานร่วมกันอย่างจริงจัง ระหว่างฝ่ายกรรมการบริหารก็ดี ฝ่ายปกครองก็ดี หรือคณะครู และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยทันทีทั้งที่ เช่น การขาดเรียนเกินกำหนดของนักเรียนเป็นต้น หรือแม้แต่ปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสำนักเรียน ก็จะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบ และทำให้ผลงานด้านการสอบออกมาดีที่สุดในความเห็นของกระผมก็ประมาณนี้ครับ

ผู้สัมภาษณ์: ก็ขอขอบใจสามเณรพรภวิทย์ อุปชัย ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ประโยค ป.๕.๔ ที่เปิดโอกาสให้สัมภาษณ์ เพื่อนำคำสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ไปประกอบในงานวิจัยระดับพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในลำดับต่อไป

บทสัมภาษณ์

สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงศ์ ป.ธ.๕ ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ประโยค ๑-๒ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร

โดยพระมหาสมาน ธมมวชิโร นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วันที่ ๑๓ เดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๑๓.๐๐ น. ถึง ๑๓.๓๐ น.

ผู้สัมภาษณ์: สำหรับวันนี้ก็ถือว่าเป็นโอกาสอันดีที่ได้มาสัมภาษณ์ สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงศ์ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ชั้นประโยค ๑-๒ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม เพื่อนำคำสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ไปประกอบในงานวิจัย ตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย..ก็จะขอสัมภาษณ์ตามลำดับเลยนะครับ

สภาพปัจจุบันท่านบริหารงานด้านวิชาการการเรียนการสอนอย่างไร ?

สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงศ์: ในฐานะเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี กล่าวคือ ประโยค ๑-๒ ที่ผมได้ทำการสอนให้ความรู้อยู่นั้น ประการแรกนักเรียนจะต้องได้หลัก หลักของภาษาบาลี ในที่นี้กล่าวคือแบบแผนของภาษาก่อน โดยให้นักเรียนท่องจำเป็นหลักในเบื้องต้น แล้วจึงมาอธิบายในรายละเอียดบทตอนนั้น ๆ ในห้องเรียนในภายหลัง โดยในส่วนต่อมาคือการเรียนนี้จะมุ่งเน้นไปในแนวทางของความเข้าใจเป็นหลัก และจะมีการตอบปัญหาทบทวนบทเรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ นักเรียนได้ทบทวนและทดสอบตนเองในการเรียน เพื่อเป็นการประเมินความรู้และความเข้าใจของนักเรียนด้วย โดยหลังจากเลิกในชั้นเรียนแล้ว เวลาว่างต่อมาก็คือการดูหนังสือนอกห้องเรียน โดยจะ ได้จัดสถานที่อันเป็นสัปปายะ ๑ แห่งเพื่อเป็นสถานที่จัดดูหนังสืออ่านหนังสือ และในฐานะครูจึงต้อง ทำหน้าที่ดูแลคอยให้คำปรึกษาแนะนำนักเรียนให้ดูหนังสือ คอยตอบข้อสงสัยของนักเรียน เพื่อจะเข้าเรียนในคาบต่อ ๆ ไปและนำไปสู่เส้นชัยกล่าวคือมหาเปรียญในที่สุดให้ได้

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีวิธีการสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียนอย่างไร ?

สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงศ์: สำหรับการสร้างแรงจูงใจของผม นั้น ก็คือจะปลูกความรัก บาลีให้เกิดแก่นักเรียนก่อน โดยจะพยายามสื่อให้เห็นการใช้ภาษาที่สวยงาม โดยเฉพาะภาษาไทย ที่ใช้สื่อสารอยู่ในปัจจุบันซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาบาลีจำนวนมากไม่น้อยและปลูกความรักความศรัทธา ในพระพุทธศาสนาผ่านนิทานธรรมบท โดยเสริมข้อมูลพื้นฐานทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เพื่อการนำไปต่อยอดถึงการเรียนในระดับอุดมศึกษาต่อไปในอนาคตหรือการนำหลักธรรมในธรรมบท ไปใช้สอนเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป ซึ่งการปลูกความรักในภาษาบาลีผ่านหลักธรรมและภาษาที่สวยงามตลอดถึงความอยากศึกษาประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาและการปลูกฝังการนำหลักธรรม ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเผยแผ่ต่อไป จึงเป็นการสร้างแรงจูงใจอีกแบบหนึ่งในแนวทางการเรียนการสอนของกระผมเองครับ

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีแนวทางในการพัฒนางานด้านวิชาการอย่างไร ?

สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงศ์: ด้านการเรียนการสอนนั้นได้มีการจัดทดสอบความรู้และความเข้าใจประจำบทที่ได้สอนหรือประจำหัวข้อที่ได้สอนแล้วนั้น อีกทั้งมีการสร้างแรงจูงใจในห้องเรียนโดยวิธีการสอบแข่งขันทำคะแนน เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการศึกษาโดยมีการให้รางวัลแก่นักเรียนผู้ทำคะแนนดี ในกระบวนการดังกล่าวนี้ก็จะเป็นการประเมินถึงความรู้ความเข้าใจของนักเรียนด้วย สำหรับนักเรียนที่ยังไม่เข้าใจในบทเรียนก็จะให้มีการทบทวนใหม่หรือได้รับการอบรมพิเศษจากคณาจารย์ผู้มีประสบการณ์ เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงกันทางด้านความรู้ในห้องเรียนสืบไป

ผู้สัมภาษณ์: ท่านมีความเห็นว่าปัจจัยใดสำคัญเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนางานด้านวิชาการ ? เพราะเหตุใด ?

สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงศ์: ผมคิดว่าปัจจัยเร่งด่วนหรือที่มีผลต่อความสำเร็จในส่วนนี้ก็คือบุคลากรบริหารงานด้านสำนักเรียน อีกประการหนึ่งคือครูผู้สอนจำต้องควรสนับสนุนให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล และที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือนักเรียนจะต้องมีความรักในการศึกษาเล่าเรียน ให้ความร่วมมือในด้านการศึกษาและการปกครองของทางสำนักเรียนด้วย เพื่อความเจริญรุ่งเรืองทางการศึกษาพระปริยัติธรรม และเป็นการสร้างบุคลากรทางด้านพระศาสนาสืบไป ดังคำกลอนที่นักปราชญ์ท่านหนึ่งได้ประพันธ์เอาไว้ว่า

นักเรียนดีครูไม่ดีดีไม่ได้

นักเรียนดีครูดีดีด้วยกัน

นักเรียนร้ายครูดีดีเป็นหมัน

โรงเรียนนั้นจะเจริญดำเนินไกล ฯ

ผู้สัมภาษณ์: ก็ขอขอบใจสามเณรภาณุวัฒน์ ภาวงศ์ ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีชั้นประโยค ๑-๒ ในการเปิดโอกาสให้สัมภาษณ์ในวันนี้ ซึ่งคำสัมภาษณ์ดังกล่าวก็จะนำไปประกอบในงานวิจัยตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาควิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไป

รายละเอียดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
ประกอบการวิจัย
ในหัวข้อเรื่อง แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี:
กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
 โดย พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม ผศ.ดร., พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย ผศ.ดร.,
 พระมหาอภิรักษ์ ปญฺญาวโร พระมหาชนก ขวนปญฺโญ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญฺโญ
 ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ผู้นำเสนอ: พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร

วันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๖๑ เวลา ๑๔.๐๐ น. – ๑๖.๐๐ น.

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครับ..ก่อนอื่นก็ขอแนะนำการพระอาจารย์ทุกรูปที่ได้ร่วมสนทนากลุ่มย่อยในวันนี้ครับ ซึ่งก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่าการสนทนาวันนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัย ซึ่งนำเสนอโดยอาจารย์พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม” นะครับ ซึ่งในเบื้องต้นผมจะให้อาจารย์พระมหาสมาน ผู้นำเสนอ ๆ ได้ไม่เกิน ๑๐ นาที ๑๕ นาที โดยประมาณ นะครับ และหลังจากนั้นนะครับ เราจะได้ขออนุญาตน้อมการผู้ทรงคุณวุฒิได้ชี้แนะว่าประเด็นข้อค้นพบเบื้องต้น ที่ท่านได้เลือกศึกษาเอาไว้วันนี้ มีประเด็นอะไรที่น่าสนใจเพิ่มเติมหรือไม่ แล้วก็จะมีประเด็นอะไร ข้อเท็จจริงอะไรบางอย่างมันสอดคล้องต้องตรงกันหรือไม่อย่างไร เพราะฉะนั้นนิมนต์ท่านอาจารย์พระมหาสมาน ได้นำเสนอในเวลาไม่เกิน ๑๐ นาที นิมนต์ครับ

ผู้นำเสนอ: พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร

ขอโอกาสท่านอาจารย์พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม อาจารย์พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย อาจารย์พระมหาอภิรักษ์ ปญฺญาวโร อาจารย์พระมหาชนก ญาณโสภโณ ท่านพระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญฺโญ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้อนุเคราะห์มาทำการสนทนากลุ่มในวันนี้ และขอเจริญพรโยมอาจารย์วุฒินันท์ กันทะเตียน ผู้ดำเนินรายการ

สำหรับหัวข้อสนทนากลุ่มในวันนี้ครับ ซึ่งเป็นหัวข้อที่กระผมได้ทำการวิจัยคือแนวทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย อาจารย์พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม อาจารย์พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย อาจารย์พระมหาอภิรักษ์ ปญฺญาวโร อาจารย์พระมหาชนก ขวนปญฺโญ และท่านพระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญฺโญ ซึ่งดำเนินรายการโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน นะครับ ในเบื้องต้นนี้ผมจะขอเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทหน่อยนะครับ ก็คือสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามนั้น เป็นสำนักเรียนแผนกธรรม-บาลี ที่เปิดเป็นสำนักศาสนศึกษา ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นมา และก็ได้รับการยกฐานะเป็นสำนักเรียนในปีพุทธศักราช ๒๕๓๔ ตามมติมหาเถรสมาคม สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามนั้น ถือว่าเป็นสำนักเรียนที่มีผลงานการสอนนักธรรมและบาลี

ได้ในระดับน่าพอใจอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้นจึงมีรางวัลปรากฏในส่วนของสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม โดยลำดับมา อย่างเช่นยกตัวอย่าง ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๓-๒๕๕๕ ได้รางวัลสำนักเรียนดีเด่น ในส่วนกลางนะครับ ลำดับที่ ๘ ลำดับที่ ๔ และลำดับที่ ๑๐ เป็นต้นนะครับ แต่ถึงอย่างไรก็ตามในช่วง หลัง ๆ มา มีปรากฏผลการสอบที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ฉะนั้นกระผมจึงมีความคิดโดยส่วนตัวว่าน่าจะมี สาเหตุที่ส่งผลต่อการเรียนและส่งผลต่อผลการเรียนดังกล่าว ซึ่งสำนักเรียนน่าจะมีการปรับปรุงแก้ไข ให้เหมือนเดิมได้ในช่วงเวลานี้ แล้วก็อาจจะพัฒนาให้ดีขึ้นไปกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตารามให้ดีขึ้น และเพื่อเป็นแนวทางกำหนดนโยบายการพัฒนา สำนักเรียนอื่น ๆ ต่อไปด้วยนะครับ สำหรับงานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการด้วยกัน คือ ๑. เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย ๒. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการ เรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๓. เพื่อศึกษาแนว ทางการพัฒนาสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธ วิกสิตาราม

ทีนี้ในส่วนงานที่กระผมจะได้ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ดังกล่าวนี้นี้ก็จะนำมาประกอบในส่วนของบทที่ ๔ นะครับ ก็คือแนวทางการพัฒนาสำนักเรียน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี: กรณีศึกษาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ซึ่งในงานส่วนนี้จะเป็น ในส่วนของการพัฒนาดังนั้นกระผมเองจึงได้โฟกัสไปที่ ๔ ส่วนด้วยกัน นะครับ หมายถึงว่า ๔ ด้าน ด้วยกัน เพื่อจะนำมาสู่การพัฒนาสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ซึ่งประกอบไปด้วย แนวทางการ พัฒนาด้านบุคคล ซึ่งเท่าที่กระผมได้ศึกษาจากข้อมูลด้านเอกสารของสำนักเรียนเองก็ดี จากการ สัมภาษณ์บุคลากรด้านการศึกษาของสำนักเรียนเองก็ดี ที่ปรากฏชัดเจน ใน ๓ ด้านด้วยกันก็คือ สำนัก เรียนวัดอาวุธวิกสิตารามนั้น มีการบริหารจัดการในส่วนของการคัดเลือกคณะครู การส่งเสริมคณะครู และการพัฒนาคณะครู ซึ่งใน ๓ ส่วนนี้ ในการปฏิบัติมาทุก ๆ ปีที่ผ่านมาก็ได้ดำเนินการมาในลักษณะ ๓ อย่าง ดังกล่าว ทีนี้เมื่อสรุปโดยเนื้อหาในด้านบุคลากรแล้ว จากข้อมูลเอกสารพื้นฐานสำนักเรียนก็ดี จากการสัมภาษณ์บุคลากรด้านการศึกษาของสำนักเรียนก็ดี ผู้วิจัยจึงสรุปจากเนื้อหาดังกล่าวมาเป็น หัวข้อดังต่อไปนี้ ๑. คณะกรรมการบริหารการศึกษาจะทำการคัดเลือกบุคลากรด้านต่าง ๆ มีการ คัดเลือกครูสอนพระปริยัติธรรม เป็นต้น ที่เหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ ๒. มีการให้ทุนแก่คณะครูที่ ศึกษาในระดับอุดมศึกษา ๓. มีการถวายนิมิตยภัตประจำเดือนแก่คณะครู ๔. มีนโยบายส่งเสริมให้ กำลังใจแก่คณะครูที่มีผลงานการสอนดี เช่น การให้รางวัลครูดีเด่น ๕. สำนักเรียนมีนโยบายในการ ส่งเสริมการเข้าร่วมการอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมหรือการสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับนักธรรมและบาลี เพื่อเพิ่มศักยภาพและนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนต่อไป

ฉะนั้นเมื่อผู้วิจัยได้พิจารณาจากการบริหารจัดการดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงได้สรุป เป็นความเห็นของผู้วิจัยด้วย ที่ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยนะครับ ก็คือส่วนที่ ๑ นี้มีส่วนที่ ควรปรับปรุงเพิ่มเติมในเรื่องการบริหารบุคคล ๒ ข้อด้วยกันนะครับ ก็คือด้านบุคลากรเห็นว่าสำนัก เรียนนั้นมีการเปลี่ยนบุคลากรบ่อยเกินไป จึงทำให้ขาดความต่อเนื่อง ขาดความชำนาญในงานที่ทำ เช่น ด้านครูสอนพระปริยัติธรรม ซึ่งมีการสับเปลี่ยนชั้นสอนบ่อยเกินไป อย่างนี้เป็นต้น ส่วนที่ ๒ ก็คือสำนักเรียนนั้นขาดในส่วนของการพัฒนาด้านเอกสารประกอบการสอน ฉะนั้นผู้วิจัย จึงเห็นว่าในการพัฒนาด้านบุคลากรนั้นควรจะส่งเสริมใน ๒ ส่วนนี้เพิ่มเติมนะครับ

ที่นี้ไปส่วนด้านวิชาการนะครับ ด้านวิชาการนั้นมีส่วนที่เกี่ยวข้องหลัก ๆ ก็คือผู้บริหาร คณะครูและคณะนักเรียน ที่นี้การเรียนการสอนก็จะประกอบด้วย ระเบียบการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล การอบรมก่อนสอบ เป็นต้น อันนี้ก็คือสรุปโดยเนื้อหาสาระครับ อย่างเช่น ยกตัวอย่างการอบรมก่อนสอบ ก็จะมีการอบรม ๑ เดือนก่อนสอบอย่างเข้มข้น ก็คงคล้าย ๆ กับสำนักเรียนอื่น ๆ อย่างเช่น วัดโมลีโลกยาราม อย่างนี้เป็นต้นนะครับ อันนี้ต้องรอฟังท่านอาจารย์พระมหา อภิลักษณ์ ปญญาโร อีกครั้งหนึ่ง แต่ว่าช่วงหลัง ๆ สำนักเรียนมีการอบรมเพิ่มขึ้นเป็น ๑ เดือน โดยแต่ก่อนนั้นประมาณ ๑๕ วัน แต่ก็ไม่ได้ต่างกันมากโดยเนื้อหาสาระครับ ที่นี้ด้านวิชาการจะขอพูด โดยสรุปเลยนะครับ คือเมื่อศึกษาจากเอกสารสำนักเรียนและการสัมภาษณ์บุคลากรด้านการศึกษา ภายในสำนักเรียน ผู้วิจัยพบว่าสิ่งที่ควรปรับปรุงพัฒนาเพิ่มเติมในส่วนวิชาการ แผนกธรรมและบาลี คือมีส่วนที่ควรเพิ่มเติม ๒ ส่วนด้วยกันคือ ส่วนที่ ๑ คือ ด้านการเรียนการสอน กล่าวคือครูทุกชั้น ควรทำแผนการสอนเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนและเพื่อเพิ่มความมั่นใจให้นักเรียนนะครับ ส่วนที่ ๒ ก็คือ มองว่าสำนักเรียนวัดอาวสุวิสิตารามนั้นนะครับ มีระเบียบสำนักเรียน ที่ค่อนข้างเก่าไม่เหมาะกับภาวะการณ์ปัจจุบัน ในบางส่วนในบางประเด็นไม่สามารถนำมาใช้ได้จริง ในทางปฏิบัติ เพราะมีความคลุมเครือ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าควรจะมีการปรับปรุง เพื่อเหมาะสมต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน ในบางส่วนในบางจุดนะครับ อันนี้ก็คือ ๒ ส่วนด้วยกันในส่วนของฝ่าย วิชาการ

ในส่วนด้านงบประมาณ สำหรับสำนักเรียนวัดอาวสุฯ นั้นก็ถือว่าเป็นจุดแข็งจุดหนึ่งของ สำนักเรียน เลยก็ว่าได้ แต่ก็จะต้องบอกว่าไม่มีปัญหาเลยก็ไม่ได้ ก็มียุทธศาสตร์นะครับ อย่างเช่นในการ ประชุมที่ผ่านมานั้น ท่านอาจารย์เลขาวัต ท่านก็ได้ปรารภในที่ประชุมถึงในส่วนงบประมาณโดยบอก ว่ามีปัญหาอยู่บ้าง แต่ที่นี้เท่าที่ไปสัมภาษณ์มาและก็สรุปในส่วนของงบประมาณนั้นนะครับ ก็คือมีความ เป็นไปได้ที่ว่าควรหาเพิ่มเติมจากการทอดผ้าป่าการศึกษาบ้าง การจัดเทศน์มหาชาติบ้าง เหล่านี้เป็น ต้นนะครับ หรือบางอาจารย์ก็เสนอให้มีการจัดงบประมาณเป็นรายปี เพื่อการบริหารจัดการได้สะดวก สองประเด็นที่ควรที่จะเพิ่มเติมขึ้นมาเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นนะครับ ถึงจะสมบูรณ์อยู่ประมาณแปดสิบ เปอร์เซ็นต์ก็ต้องพัฒนาให้ดีขึ้นอีกนะครับ นี่ก็คือด้านงบประมาณ

ส่วนสุดท้ายก็คือด้านการบริหารทั่วไป สำหรับด้านการบริหารทั่วไปนั้นเป็นการบริหาร โดยรวมนะครับ อย่างเช่นที่ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์มาก็นำมาสรุปได้ ๘ ข้อ ด้วยกันนะครับ อย่างเช่น ข้อที่ ๑. สำนักเรียนถวายค่ารักษาพยาบาลคณะครู นักเรียน ตามสมควร ๒. มีการจัดทัศนศึกษาแก่ คณะครูและนักเรียนตามโอกาสอันเหมาะสม ๓. จัดถวายอุปกรณ์การศึกษา เช่น หนังสือเรียน สมุด ปากกา เป็นต้น ๔. จัดแสดงมุทิตาแก่ผู้สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค ๖ ประโยค และ ๙ ประโยค ในวันที่มีการรับพัด อย่างนี้เป็นต้น นี่ก็คือในส่วนของการบริหารทั่วไปในประเด็นที่ ๔ นี้ และสำหรับ ประเด็นการบริหารทั่วไปนั้นผู้วิจัยได้สรุปสิ่งที่ควรพัฒนาปรับปรุงเพิ่มเติมอยู่ ๒ ข้อด้วยกัน คือ ๑ การให้รางวัลผู้สอบผ่านสนามหลวงทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลีในระดับต่าง ๆ นั้นก็ควรมีเกณฑ์ กำหนดที่ชัดเจน ตั้งแต่ต้นปีการศึกษา เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจแก่นักเรียน เพราะว่าในปัจจุบันนี้ เท่าที่สังเกตดูก็จะเป็นในลักษณะที่ว่าเมื่อมีการประกาศผลการสอบออกมาแล้วจึงมาพิจารณาให้ทุนที หลัง หมายถึงว่าผู้บริหารมาพิจารณาทกลงกันทีหลังว่าในแต่ละปีนั้นจะให้รางวัลแก่ผู้สอบได้อย่างไร ซึ่งผู้วิจัยมองว่าในประเด็นนี้ยังมีการจูงใจไม่พอที่จะให้นักเรียนมีความขยันขัน มีความตั้งใจมากขึ้น

ส่วนที่ ๒ คือ ควรให้ผู้ที่สอบผ่านอาจจะเป็นประโยค ๙ หรือว่า ประโยคต่าง ๆ ได้มีโอกาสไปทัศนศึกษาในต่างประเทศ เช่น ประเทศอินเดีย เป็นต้น ซึ่งที่วัดอาวุธฯ เราเท่าที่สังเกตจะไม่มี การส่งเสริมในส่วนนี้ชัดเจนนัก ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอไว้ในที่นี้เพียงเท่านั้นก่อน

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครับ..ก็ขอแนะนำการขอบคุณผู้นำเสนอ ท่านพระมหาสมาน นะครับ และขอแนะนำการทำ อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาฉัตรชัย นะครับ ก็ท่านพระมหาสมานได้นำเสนอ ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ เป็นหลัก เนื่องจากวันนี้เป็นการหาข้อสรุปบางประเด็น บางประการที่ได้จาก ข้อสรุปเบื้องต้น ในการศึกษาวัตถุประสงค์ ตั้งแต่ข้อ ๑ ข้อ ๒ มา พอได้ทราบถึงการจัดการศึกษา สภาพการจัดการศึกษา ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นพุดง่าย ๆ ก็คือข้อมูล ณ ปัจจุบันเป็นอย่างไรท่านได้ นำเสนอไว้แล้วนะครับ ข้อมูล ณ ปัจจุบันเป็นอย่างไรแต่สิ่งที่จะเกิดขึ้นในการสนทนวันนี้ก็คือว่า ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ข้อมูลเชิงพื้นที่โดยเฉพาะสิ่งที่ท่านอาจารย์สมานพูดถึงใน ๔ ประเด็น หลัก และมีข้อเสนอหรือว่าข้อควรปรับปรุงในแต่ละด้าน ๆ เอาไว้ เพราะฉะนั้นขออนุญาตทำความเข้าใจว่าเดี๋ยวเราจะคุยกันทีละประเด็นก็แล้วกันนะครับ คือในด้านบุคคล ในด้านวิชาการ ในด้าน งบประมาณ ในด้านการบริหารทั่วไป นะครับ สิ่งที่ท่านอาจารย์สมาน ได้นำเสนอว่า ด้านที่ ๑ นั้น ด้านบุคลากรหรือด้านบุคคล ที่ท่านอาจารย์สมาน อยากได้ข้อควรเพิ่มเติมว่า อันที่ ๑ สิ่งที่เราเห็นอยู่ก็คือ มีการสับเปลี่ยน หรือมีการไม่เสถียร หรือว่าสาเหตุของการเปลี่ยนบุคลากร เช่น ครู วันนี้อาจารย์หรือ ครูก็นั่งอยู่ด้วยน่าจะจะเป็นกระจุกสะท้อนได้อย่างดี ประเด็นที่ ๒ ท่านพูดถึงประเด็นด้านบุคลากร ก็คือควรมีการส่งเสริมให้ครูได้ผลิตคู่มือหรือตำราประกอบการสอนในชั้นที่ตัวเองสอน ในมุมมองของ ผมเองในเบื้องต้นก็คิดว่ายังไม่เพียงพอ ไปเยี่ยมวัดโมลีมาก็ได้ บาสันกธรรมไปเยี่ยมวัดสุทัศน์ ไปเยี่ยมวัด ที่ไหนก็มีนะ หมายความว่าอะไรนะครับ หมายความว่าอะไร ? เพราะฉะนั้นในเบื้องต้นข้อมูลพื้นฐาน ในด้านบุคลากร พบว่า มี ๒ ปัจจัย ที่ควรจะนำเสนอเพิ่มเติมก็คือ การสับเปลี่ยนหรือว่าสาเหตุของ การไม่เสถียรของบุคลากรที่ทำหน้าที่สอนบาสันกธรรม ประเด็นที่ ๒ ก็คือว่า หมายความว่าสำนัก เรียนเอง ยังมีความต้องการในเรื่องของคู่มือหรือตำราที่สอนเฉพาะ อาจจะเชื่อมโยงไปถึงว่าถ้าครู อาจารย์มีตำราเป็นของตัวเอง อาจจะเป็นการเผยแพร่สำนักเรียนไปด้วย อาจจะเป็นการพูดถึง ศักยภาพของครูอาจารย์ภายในสำนักเรียนให้ปรากฏต่อสาธารณชนด้วยก็ได้เนะครับ อันนี้เดี๋ยวจะขอ อนุญาตฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติมนะครับ ก็ขอแนะนำว่าท่านใดสะดวก คือผมจะไม่ เรียงลำดับ โดยขอว่าในประเด็นเดียวกันท่านใดมีข้อเสนอเพิ่มเติมก็นิมนต์ได้เลย จะเป็นอาจารย์ พระมหามหาวินทร์ อาจารย์พระมหาฉัตรชัย อาจารย์พระมหาอภิรักษ์ อาจารย์พระมหาชนก อาจารย์พระมหาสุทธิพงษ์ ทั้ง ๕ รูปนี้สามารถจะพูดในประเด็นเดียวกัน นิมนต์เลยครับผม

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตโตโม ผศ.ดร.

ก็ขอขอบคุณท่านอาจารย์ ก่อนอื่นก็จะขอพูดในภาพรวมก่อน จากนั้นก็จะขอพูดในทีละ ประเด็นไปซึ่งมี ๔ ด้าน คือ ด้านบุคคล ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป เอ.. พูดถึงในภาพรวมแล้ว ที่มองจากเอกสารชิ้นนี้ก่อนนะครับ เท่าที่มองจากเอกสารชิ้นนี้ก็คือ ในภาพของ ผมมองจากเอกสารที่ท่านพระมหาสมาน ธมมวชิโร (วรรณภักดี) นิสิทหลักสูตรพุทธศาสนตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ) ที่นำเสนอมาในเอกสารชิ้นนี้ เสนอว่า ให้อาจารย์

สมานไปปรับเป็นภาษาวิชาการหน่อยนะครับ เพราะยังเป็นภาษาพูดอยู่ อันนี้คือประเด็นที่ ๑ ประเด็นที่ ๒ ก็คือว่าที่พระอาจารย์สมานให้เอกสารนี้มาก็คือว่า ต้องถามให้ชัด ๆ ว่าอาจารย์สมานใช้กรอบในการที่จะจัดวิภาคในวันนี้หรือว่าจัดโฟกัสกรุ๊ปในวันนี้ ก็คือใช้ด้านบุคคล ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารทั่วไป ถามว่าจริง ๆ กรอบนี้อาจารย์สมานได้มาจากไหน ก็ต้องให้ชัดเจนครับ ที่จริงเพราะว่าเราไม่ได้อ่านบทที่ ๒ นะครับท่านอาจารย์สมาน ผมก็เลยไม่รู้่ว่าจริง ๆ อาจารย์สมานใช้กรอบอะไรครับ ผมก็พยายามไปตามดูอยู่ ทฤษฎี SWOT Analysis ฤทฤษฎี PDCA หรือ ทฤษฎีอะไรก็แล้วแต่ที่เป็นในเชิงบริหารมันจะต้องมีกรอบนั้น แต่ถ้าสมมติว่าไม่มีกรอบก็ไม่มีไร แต่ที่ถามก็คือว่าอยากจะรู้นิดหน่อยว่าในฐานะผู้วิจัยว่าเอากรอบทั้ง ๔ มาจากทฤษฎีไหน เพราะว่าเวลาเราทำวิจัยมันต้องชัดว่ากรอบทั้ง ๔ เช่น ด้านบุคคล ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป มีที่มาจากทฤษฎีของใครคนไหนครับ เพราะว่าถ้ามีทฤษฎีรองรับมันก็จะง่ายในการที่จะจัดเข้าสู่กระบวนการวิภาคหรือกระบวนการสรุปวิเคราะห์ นะครับแล้วก็ประเด็นต่อมาก็คือ ผมมองว่าในเอกสารชิ้นนี้นะครับ อาจารย์สมาน ได้ให้สภาพปัจจุบันได้ชัดอยู่ สภาพปัจจุบันคืออะไรครับ ก็คือสิ่งที่อาจารย์สมานไปได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมบ้าง จากการไปสัมภาษณ์มาบ้าง ก็คือสภาพปัจจุบันที่ให้แบกราวนด์ (background) ของสำนักเรียนวัดอาวสุวิสุทธิธาราม ในนามสำนักเรียนมีอะไรบ้างชัดเจน แต่ที่จะพูดก็คือจะเป็นประเด็นที่ ๒ ที่ท่านผู้ควบคุมการโฟกัสกรุ๊ปก็คือว่า ทั้ง ๔ กรอบนี้นะครับว่า ที่อาจารย์สมานใช้ว่างว่า ด้านบุคคล ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหาร นั้นะครับ มันยังงั้นนะครับ ฉะนั้น ในส่วนนี้ถ้าอาจารย์สมานบอกได้ชัดว่ามันมาจากทฤษฎี คนไหนคนไหนครับ มันก็จะย้อนไปตรงที่ว่า เออ...ก็เรียบร้อยแล้ว ถ้ายังไม่มีทฤษฎีรองรับก็น่าสนใจว่าท่านวางตรงนี้มายังงั้นนะครับ เพราะเท่าที่ดูแล้วครับก็คือ ผมก็เลยเสนอแนะว่าถ้ามันมีข้อมูลอยู่ปัจจุบันนี้นะครับ ถ้าเราเห็นโดยภาพรวมถ้ามีการทำเรื่องแนวทางการพัฒนาองค์กรอย่างนี้ ส่วนมากที่เราเห็นกันชัดเจนก็จะมีพูดในทางทฤษฎี SWOT Analysis บ้าง มี PDCA บ้าง หรือแม้กระทั่งจะมองจากกรอบของ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ก็ยังได้นะครับ อาจารย์สมานแลกเปลี่ยนหน่อยครับ ก่อนที่จะเข้าสู่ประเด็น ๔ กรอบ อาจารย์สมานที่วางเป็น ด้านบุคคล วิชาการ งบประมาณ การบริหารทั่วไป อาจารย์สมานเอาทฤษฎีอะไรมา... ถ้ายังไม่ชัดเจนตรงนี้ก็ไม่มีไร ที่ผมถามก็คือผมถามเผื่อในอนาคต ถ้าอาจารย์สมานต้องโดนคำถามในลักษณะเดียวกันนี้นะครับ ต่อไปก็จะไปในสัปดาห์ที่ ๓ ที่ท่านอาจารย์บอกว่าแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คืออะไรบ้าง หมายความว่าถ้าท่านตอบปัญหาผมเคลียร์ในประเด็นนี้ เวลาไปออกแบบในการจัดกรุ๊ปว่า สภาพของบุคคลเป็นอย่างนี้ ท่านจะมีแนวทางอย่างนี้นั้นจะชัดเจนครับ ถึงถามไปว่า..เออ ถ้าสมมุติว่า ท่านชัดเจนในประเด็นว่า ด้านบุคคล ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหาร ทั่วไป มันมาจากทฤษฎี ก. ข. ค. ง. แล้วเวลาท่านจะนำเสนอแนวทางการพัฒนาสำนักเรียน เองง่าย ๆ ก่อนเลย ผมจะไล่ทั้งใน ๔ กรอบนี้ก่อนนะ ถ้าผมคิดก็คือว่าสมมุติว่าถ้าอาจารย์สมานใช้กรอบของ อริยสัจสี่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มันก็จะสามารถบอกได้เลยครับว่า คือจริง ๆ เรื่องนี้เป็นงานวิจัยที่จะนำไปสู่สิ่งใหม่ครับ เพราะว่าอะไรครับคือตอนนั้นผมอยากได้แนวทางเหมือนกันครับ เพราะว่าอะไรครับ เพราะว่ามันจะสามารถเอาไปใช้ได้ คือผมกำลังคิดว่าถ้างานอาจารย์สมานบอกผมได้เป็นรูปธรรมผมจะนำไปเสนอเจ้าอาวาสนะครับ จริง ๆ แล้วผมก็อย่างที่เราคุยกันนะครับ ผมก็อยู่วัดเดียวกัน ผมก็เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสผมก็อยากจะได้เหมือนกันครับ ว่าเขาอย่างไรไปเสนอกับเจ้าอาวาสว่า อย่างเช่น ด้านบุคคล มันมีปัญหาตรงไหน อาจารย์สมานเสนอปัญหาอยู่แต่อาจารย์สมานไม่ได้บอกผม

ว่าจะพัฒนาตรงแนวทางนั้นอย่างไรชัดๆ หรือด้านวิชาการอาจารย์สมานก็สะท้อนอยู่นะครับ อย่างนี้เป็นต้น ฉะนั้นก็คือขอฝากอาจารย์สมานนะ ฝากว่าด้านบุคคล ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป ท่านอาจารย์สมานวางกรอบนี้ที่จะมาพัฒนาสำนักเรียนวัดอาวุธฯ โดยใช้ทฤษฎีของใครมาเป็นกรอบก่อนนะครับ นี่คือประเด็นที่มองจากประเด็นนี้นะครับ เพราะว่าถ้าท่านอาจารย์สมานตอบผมไม่ได้ ก็จะกลายเป็นว่า ผมคิดว่า มันอาจจะ มันไม่ได้สำหรับงานวิจัยอันนี้คือประเด็น

ต่อมานะครับ ในประเด็นแรกที่อาจารย์บอกให้เริ่มใน ๔ ด้านไปเลยนะอาจารย์ ด้านที่ ๑ ก็คือด้านบุคคล อาจารย์สมาน ทบทวนในมุมมองผมก็คือว่าด้านบุคคลนี้นะครับ อย่างเช่นกรณีด้านบุคคล อาจารย์สมานจำลองว่าสภาพปัจจุบันของสำนักเรียนวัดอาวุธก็มีอยู่ ๕ ข้อ อันนี้ก็คือสภาพปัจจุบัน อาจารย์สมานครับ คือถ้าผมแนะนำวิธีเขียนนะ อาจารย์สมานเขียนเป็น ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เลยครับ ด้านบุคคลจริง ๆ นี่ ถ้ามจริง ๆ ว่าด้านนี้มีปัญหาอย่างไร คณะกรรมการบริหาร การศึกษาจะทำการคัดเลือกบุคคล อันนี้คือบอกสภาพปัจจุบันนะ เป็นรายงานสภาพปัจจุบัน แต่อาจารย์สมานยังไม่ได้พูด ไม่ได้รายงานสภาพปัญหา เพราะว่าถ้าไม่บอกสภาพปัญหาครับ เหมือนกับไม่บอกทุกขัง มันจะไม่รู้ว่าสมุทัยยังงี้ หรือมันจะไม่รู้ว่ามันจะเอามรรคอะไรไปจัดการ และสุดท้ายอาจารย์สมานก็มาสรุปเลย คือผมกำลังมองว่าอาจารย์สมานสรุปในหน้าเจ็ด ๑. บอกแค่สภาพปัจจุบัน ๒. บอกสิ่งที่ควรปรับปรุง ๓. สรุป อันนี้ก็พอใช้ได้ ถ้าจะพูดกันแบบภาษาง่าย ๆ ก็พอใช้ได้ แต่ถ้าอาจารย์สมานจะให้เนียบนะครับ ผมมองว่าอาจารย์ต้องเสนอให้ได้ว่า ในด้านเนี่ยอะไรคือปัญหาของด้านนี้แล้วปัญหาที่ว่าตะกั่มนั้นมาจากสาเหตุอะไร แล้วก็สาม ท่านจะมีวิธีการจัดการกับปัญหานั้นอย่างไร และสี่ก็คือมันจะเกิดผลลัพธ์อะไร คืออาตมาตอนแรกคาดหวังนะว่าอยากจะได้โมเดล (Model) หรือว่าแนวทางที่เป็นรูปธรรมเอาไปทำกับวัดอาวุธ แต่ว่าที่อาจารย์สมานเขียนมาเนี่ย บอกสภาพปัญหาแล้วบอกว่าควรปรับปรุง มันใช้คำว่าควรไม่ได้ครับ มันต้องไปะเลยนะครับถ้าเป็นงานวิจัยนะครับ ปัญหาแบบนี้มันมาจากสาเหตุนี้ แล้วก็วิธีการจัดการอย่างนี้ แล้วผลลัพธ์มันจะออกมาอย่างนี้เลยนะครับ มันจะไม่มีคำว่าอาจจะหรือว่าควรจะนะครับ แล้วก็ที่สำคัญมากมันเอาไปทำอะไรต่อไม่ได้มันเป็นภาษากลาง ๆ ครับ มันเป็นภาษารักขาน้ำใจพูดง่าย ๆ เช่นถามว่า ดีไหม ตอบว่าน่าจะดี คือดีกว่าดี ไม่ดีก็ไม่ดีเลยครับ ซึ่งจริง ๆ หลวงพ่อเจ้าอาวาสวัดอาวุธฯ อาตมาขออนุญาตเอ่ยนามนะครับ ชื่อท่านก็คือพระเทพปัญญามุนี หลวงพ่อทองดี ท่านเป็นพระที่มีวิสัยทัศน์นะอาจารย์ แล้วก็ที่สำคัญมากนะถ้าพูดบนพื้นฐานว่ามันไม่ดีจริง ๆ ท่านก็รับได้ อย่างเช่นกรณีขอยกตัวอย่างที่ ๑ ก่อนนะอาจารย์ ที่อาตมาสรุปที่ผมสรุปนะอาจารย์สมาน ด้านบุคคลที่ผมมองเห็นนะครับ ปัญหาจริง ๆ ของงานวิจัยเล่มนี้ ข้อแรกก่อนนะอาจารย์ที่อาตมาสรุป บุคลากรในสำนักเรียนมีศักยภาพด้านการบริหารและการสอนไม่สูง (ต่ำ) ถามว่าทำไมจึงพูดอย่างนั้น เพราะว่าอาจารย์สมานกำหนดด้านบุคคลก็คือผู้บริหารกับผู้สอน ผมก็เลยว่ามันมาจากการที่บุคลากรด้านการบริหาร และผู้สอน มีศักยภาพในการบริหารไม่สูง (ต่ำ) แล้วมาจากไหนครับ ผมสะท้อนอย่างนี้เลยครับ สะท้อนว่าคือตามอาจารย์สมานว่าเปะเลยครับ มีการปรับเปลี่ยนบุคลากรบ่อย อันนี้คือเหตุมันเลย ครับคือสมุทัย แล้วต่อมามรรคครับ มรรคผมมองว่าอาจารย์สมานจะต้องมีการจัดอบรมพัฒนาการบริหารให้แก่ฝ่ายบริหารและมีการอบรมเรื่องการจัดการเรียนการสอนนักเรียนนักรัทธิให้กับบุคลากรด้านการสอนนะครับ นี่คือนิยามการสะท้อนครับ คืออย่างเช่นง่าย ๆ ของอาจารย์สมานบอกว่าในสำนักเรียน

วัดอาวุธมีฝ่ายบริหารใช้ใหม่ ประมาณ ๑๕ ท่าน คือไม่เกินนี้ครับ ต้องจัดอบรมชุดนี้ครับ อบรมการบริหารครับ แล้วก็ส่วนครูที่อาจารย์สมานบอกว่าปรับเปลี่ยนบ่อยก็ต้องอบรมครับ ต้องมีการนิเทศครับ เช่น คนไหนคนเก่า ก็ไม่ต้องนิเทศ ใช้เทคนิคการประกันคุณภาพการศึกษาแบบสมัยใหม่เลยครับ คืออาจารย์เก่าที่มีอยู่ที่สอนประจำอยู่แล้วไม่ต้องนิเทศ แต่อาจารย์ใหม่ไม่เคยสอน เช่น อาจารย์ ก. เคยสอนประโยค ๔ แล้วปีนี้ปรับไปสอน ประโยค ๕ อาจารย์สมานและผู้บริหารจะต้องนิเทศอาจารย์คนนั้นครับ ต้องสอนอย่างนั้นครับมันจึงจะได้ผล ฉะนั้นคือผมก็เลยคาดหวังว่าถ้าทำอย่างผมว่านะครับ ก็คือตัวนิโรธนะครับ ก็คือว่าถ้าทำอย่างผมว่าตะกี้เราจะได้ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ในการบริหารแล้วก็จะมีการจัดการที่ทำการสอนนี้อย่างมีศักยภาพตามกรอบขั้นนั้น ๆ นะครับ อันนี้คือประเด็นที่ผมเสนอในด้านที่ ๑

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ท่านอาจารย์มณฑิราได้พูดประเด็นจับประเด็นได้ชัดว่าท่านพูดประเด็นในด้านบริหารและด้านการสอน เพราะฉะนั้นกรอบการวิเคราะห์ การเดินเรื่องคือ ทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา ๔ ด้านนี้แหละ แต่ว่าเมื่อ ๔ ด้านแล้วมันยังไม่มียะไรมาวิเคราะห์ ๔ ด้านนี้ ท่านอาจารย์มณฑิราจึงบอกว่า ทำไมท่านไม่ลองใช้วิธีสัจสีมาเป็นกรอบวิเคราะห์ หรือ PDCA อะไรประมาณนี้ให้เลือกเอา เพราะฉะนั้นมันก็จะชัดเจนไปในแต่ละด้าน ๆ อันนี้น่าสนใจมากนะครับ อาจารย์มณฑิราจับประเด็นได้ชัดว่า ๑ ด้านบริหาร ๒ ด้านการสอน และจะต้องชี้ให้ชัดว่าอะไรคือปัญหาของด้านนั้น ๆ เช่น ท่านอาจารย์บอกว่าเมื่อกี้บอกว่าสาเหตุที่เปลี่ยน ท่านอาจารย์ก็มองย้อนตรรกะแล้วเอาผลมาหาเหตุหรือเอาเหตุมาหาผลนี่ต้องดูเลยที่เปลี่ยนเพราะอะไรอันนี้ไม่ได้บอก เพราะสภาพปัจจุบันกับสภาพปัญหามันยังไม่ Map กัน เพราะฉะนั้นเดี๋ยวเรามาฟังท่านอาจารย์ฉัตรชัย ท่านอาจารย์พระมหาอภิสิทธิ์ ตัวแทนสำนักเรียนดีเด่น ด้วยนะครับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย ผศ.ดร.

อาจารย์พระมหาสมณินทร และที่ครูบาอาจารย์ทุกท่าน รวมทั้งอาจารย์พระมหาสมาน ธรรมวชิโร ผู้นำเสนอ และก็ขอเจริญพร ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ก็ยินดีนะครับที่ทราบว่าท่านอาจารย์มาเป็นผู้กำกับดูแลงานวิจัยของท่านอาจารย์พระมหาสมาน และก็จะพัฒนาเรื่องงานวิจัยนี้ให้เป็นงานวิจัยที่มีคุณค่า เพราะงานวิจัยนี้เมื่อสำเร็จแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ในแง่ของคู่มือคัมภีร์ในการบริหารสำนักเรียนเลยนะครับ เพราะว่าสำนักเรียนนั้น เรายังไม่มีสำนักเรียนต้นแบบจะเอามาเข้าสู่กรอบของงานวิจัย คือเราบริหารแบบหลวงปู่หลวงตา มีเนรก็สอนดูแลก็ดูแลกันไป แต่คราวนี้เราไม่เคย SWAT Analysis จุดเด่นจุดด้อยขององค์กรของเราเลย เพราะฉะนั้นการวิจัยนี้ก็จะเป็นการวิจัยหาสาเหตุ หาข้อบกพร่อง หาจุดเด่นจุดด้อยที่ควรพัฒนาของสำนักเรียนไปด้วย มันดูหลาย ๆ ด้านที่ท่านอาจารย์กำหนดเอาไว้ ๔ กรอบ ก็คือด้านบุคคล ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารทั่วไป ถามว่าเอาทฤษฎีไหนมาจับ ซึ่งถ้าผมมองทฤษฎีพื้นฐานที่เขารู้กันทั่วไปก็คือทฤษฎี 4 เอ็ม ทฤษฎี 4 เอ็ม นั่นแหละ ท่านอาจารย์ก็ไปรีวิว (Review) เลย Money Management Man Material ก็คือ เงิน งาน คน ระบบ นั่นแหละอันเดียวกันเลยกับที่ท่านยกมา เงินมันก็เทียบได้กับงบประมาณ งานก็เทียบได้กับงานวิชาการ คนก็เทียบได้กับงานด้านบุคคล แล้วก็ Material ก็เทียบได้กับบริหารทั่วไป ซึ่งถ้าเราจะใช้ระบบ 4 เอ็ม ตัวนี้ก็สามารถที่จะแตกออกไปได้ ซึ่งก็จะมีงานวิจัย

รองรับอีกมาก อาจารย์ก็ต้องไปทบทวนวรรณกรรมตรงนี้ด้วย หรือจะเอาหลักการอริยสัจสี่แบบที่อาจารย์มขวินทร์ให้ความเห็นไว้ดังมาทางวัดนิดหนึ่งก็จะสามารถเทียบเคียงได้ ที่นี้ผมดูงานวิจัยที่ท่านอาจารย์ได้ให้ไว้เนะครับ ผมคิดว่านี่คืองานวิจัย เพราะฉะนั้นงานวิจัยก็ต้องมีเครื่องมือวิจัย มีรูปแบบวิจัย มีโครงสร้างวิจัย มีการดำเนินงานที่เป็นวิจัย งานวิจัยนั้นต้องเป็นงานวิจัยที่เราทำบนหลักการของความเป็นจริง เราจะเอาหลักการของความรู้สึกมาจับไม่ได้ ฉะนั้นงานวิจัยตรงนี้เราก็คงต้องกลับไปดู ณ เบื้องต้นเลยว่าเมื่อเป็นวิจัยมันก็ต้องเป็นงานวิจัยตรงที่ว่าบททั้งห้ามันจะเป็นงานที่เราเขียนและตอบเอง นั่นหมายความว่าเราตั้งวัตถุประสงค์ก็ข้อเราต้องตอบวัตถุประสงค์ที่เราตั้ง งานวิจัยตรงนี้คือเราตั้งวัตถุประสงค์ให้ดี งานวิจัยที่ท่านอาจารย์สมานทำนี้ อาจารย์มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ ข้อที่ ๑ คือ ศึกษาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย ข้อที่ ๒ ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม และข้อที่ ๓ ก็คือว่าหาแนวทางพัฒนา จะเรียกว่าพัฒนาการเรียนการสอนหรือเรียกว่าพัฒนาสำนักเรียนก็ได้ ทั้งนักระบบบาลี นั่นแหละแล้วเราก้จะสำนักเรียนวัดอาวุธฯ ก็สุดแท้แต่ ที่นี้กลับมา ณ ที่จุดที่บทที่ ๑ ณ ที่เขียนนี้ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โอเค เรื่องนี้ไปเขียนที่หลังก็ได้เพียงแต่ว่าอาจารย์ต้องลืบทประเด็นเขียนเป็นทรงระฆังคว่ำ จากประเด็นปัญหาใหญ่ตีวงมาตีวงมาให้มันเป็นประเด็นปัญหาว่าการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบสำนักเรียน มันมีปัญหาอะไรในเชิงที่เราคิดว่ามันจะต้องหาจะต้องทำการวิจัย เพราะว่าการวิจัยเราสร้างมาจากเหตุเพราะงานวิจัยเป็นเหตุและผลเราต้องหาเหตุก่อนว่าเหตุมันมาจากอะไรต้องย้อนกลับไปทีประเด็นปัญหาว่ามันมีเรื่องอะไรให้เราต้องศึกษาแล้วก็เขียนเป็นประเด็นต่าง ๆ ไล่เรียงมาตั้งแต่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำนักเรียนว่ารูปแบบอย่างนี้ว่ามันเรียนมาตั้งแต่เมื่อร้อยปีที่แล้ว บางทีมันอาจจะไม่ตอบโจทย์ ณ ปัจจุบันนี้ เออ..ไม่ตอบโจทย์ด้านไหนบ้าง ไม่ตอบโจทย์ด้านอาชีพ ความเป็นอยู่ การดำรงอะไรต่าง ๆ ก็ว่าไป เพราะเด็กทุกวันนี้มาเรียน..เรียนบาลี นั่นหมายความว่า เขามองว่าการเรียนบาลีหมายความว่าเขาหมดสิทธิในการที่เขาวุฒิหรือเอาความรู้ที่ได้นี้ไปสมัครงาน สู้ไปเรียนปริญญาตรีมหาภูมิบาลดีกว่า เรียนสี่ปีจบแน่นอนและเขาก็ได้งานแน่นอนถ้าสัปดาห์ออกไป นี่ก็ประเด็นปัญหาหลักระบบปริยัติธรรมครับ ถ้าปริยัติธรรมสอบไม่ได้อะไรเลยอยู่ห้าปีก็ไม่ได้อะไร ถ้าจะมุ่งบอกว่าสอบเปรียญเก้าตามระยะเวลาตามสัดส่วนตามหลักในเชิงของกาลเวลามันได้ว่าแปดปีเรียนจบ แต่ในความเป็นจริงแปดปีใหม่ มันก็ไม่แปดปีอันนี้คือประเด็นที่ความเป็นจริงของเรื่องการศึกษาปริยัติธรรมที่เราต้องเกริ่นมา ทำความมาให้เห็นเป็นประเด็นตีวงเข้ามา เพื่อที่เราจะได้ศึกษา ที่นี้เมื่อเราตีวงอย่างนี้เราก้เลยมองว่าทำอะไรเราจะหาวิธีการให้คนมาสนใจ มันจะมีระบบอะไรมา support สนับสนุน มันจะมีระบบการบริหารอะไรให้มันดูแล้วย่น่าสนใจ หรือการเรียนในสมัยใหม่นี้ทำอะไรคนถึงจะอยากเรียนพระปริยัติธรรมของเราถามเลยว่าเนะรื่ก่คนสมมุติว่าเราเอามาถามผู้ที่มีส่วนได้เสีย (stakeholder) ของจริง คือเอาพระเอาเณรที่เขาเรียนจริง ๆ ถ้าเราอยากจะได้ข้อมูลว่าเรียนบาลีเรียนไปทำอะไรเรียนไปเพื่ออะไรบางทีเราอาจจะได้ข้อมูลมาเป็นส่วนหนึ่ง ที่นี้เพื่อที่เราจะนำเอาข้อมูลตรงนั้นมาปรับปรุงและแก้ไขเราก้ลองเขียนให้เป็นประเด็นอย่างนั้นะครับ สรุปเป็นทรงระฆังคว่ำไล่มายังไม่ต้องลงในรายละเอียดในเรื่องของเชิงประวัติศาสตร์ เพราะว่าเชิงประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ท่านบอกว่ารู้ป่ก่คนอะไรนี้ก็ว่าไปอีกอย่างหนึ่งก็เอาไปไว้บทที่ ๒ ตรงหน้าที่ ๓-๕ บางทีต้องเอาไปไว้ในบทต่อไปก็ได้ แต่ว่าตรงนี้อธิบายในเชิงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาแล้วก็ไล่เรียงไป อาจจะต้งปรับปรุงใหม่นิดหนึ่งนะครับ ที่นี้ในเรื่อง

ของวัตถุประสงค์ชั่วคราวว่า ๓ ประเด็นนี้ ถ้าเกิดว่าตั้ง ๓ ประเด็นนี้ ก็ต้องไปตอบ ๓ ประเด็นนี้ งานวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์มันเป็นสิ่งที่เราถามเองและก็ต้องตอบเพราะฉะนั้นก็ต้องไปจัดการกับสิ่งที่เราตั้งเอาไว้ ที่นี้พอเป็นบทที่ ๒ ทบทวนวรรณกรรม อันนี้แหละที่เราจะบอกว่าเราได้กรอบงานวิจัยมาจากอะไร เราใช้ทฤษฎีอะไร เราคิดว่าเราจะดำเนินงานวิจัยของเราเป็นอย่างไร มีทฤษฎี มีหลักการ มีงานวิจัย มีวิทยานิพนธ์ ที่บัณฑิตได้ศึกษาไว้ไหม ทฤษฎี ๔ เอ็มกล่าวไว้ว่าอย่างไร ทฤษฎีต่าง ๆ กล่าวไว้อย่างไรแล้วก็ทบทวนวรรณกรรม ที่นี้พอบทที่ ๒ นี้เราไล่เรียงวรรณกรรมต่าง ๆ เสร็จแล้วสรุปกรอบวิจัยมันจะมีตัวแปรต้นตัวแปรตามที่เราจะต้องใช้เป็นแนวทางของคำถามใช้เป็นแนวทางของแบบสอบถาม มันต้องได้จากบทนี้คำถามก็ตีแบบสอบถามก็ตีจะต้องได้จากการที่เรารีวิว (Review) งานต่าง ๆ แล้ว ในเชิงวิชาการหรือในเชิงวิจัยนี้เราต้องมีที่มามีที่อ้างอิงว่าเราได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมตรงนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์ตรงนี้ แล้วเราก็สังเคราะห์มาเป็นกรอบของเรา งานวิจัยที่ดีสัมภาษณ์ที่ดีเราต้องมาสังเคราะห์ มาวิเคราะห์ จัดหมวดหมู่ จัดกลุ่มหมวดหมู่ แล้วก็แยกย่อยอะไรต่าง ๆ แล้วเป็นการสังเคราะห์เราจึงจะได้กรอบของเรามาจะครับ ส่วนบทที่ ๓ ก็เป็นรูปแบบวิจัยเครื่องมือว่าเราจะทำงานวิจัยนี้อย่างไร พูดถึงเรื่องลักษณะของงานวิจัย เรื่องของสำนักเรียนเรื่องของภูมิหลังของการศึกษาพระปริยัติธรรมไล่มาตั้งแต่สมัยก่อนรัชกาลที่ ๕ แล้วก็มาสมัยรัชกาลที่ ๕ จนกระทั่งถึงยุคของพวกเราพระปริยัติธรรมของพวกเรานี้ยังไม่เปลี่ยนแปลงนะครับ ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เป็นต้นมา เราก็ดำเนินการตามรูปแบบนี้ เพราะฉะนั้น ณ ปัจจุบันนี้มันมีสิ่งท้าทายที่จะมากระทบอะไรบ้าง ผมอยากให้คุณมองจุดนี้ด้วย สิ่งที่มากระทบการศึกษาพระปริยัติธรรมของเรา อะไรคือภัยคุกคามมากที่สุดตัวนี้อาจจะเป็นตัววิจัยที่ท่านชี้ขาดเลยว่างานวิจัยนี้จะเป็นงานวิจัยที่เป็นเพชรเม็ดงามและเป็นเครื่องมือที่จะเป็นอุปกรณ์ให้กับสำนักเรียนอื่น ๆ เอามาเป็นตัวขับเคลื่อนด้วย ก็คือภัยกระทบต่อระบบการศึกษาปริยัติธรรมที่เรา กำลังศึกษาอยู่ ณ ปัจจุบันนี้ แล้วเราจะหาวิธีการแก้ไขอย่างไร ซึ่งก็จะอยู่ในวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ของอาจารย์ก็คือแนวทางการพัฒนาต้องซื้อมาให้ได้ การกำหนดกรอบนั้นผมเคยอ่านงานวิจัยชิ้นหนึ่งของอาจารย์ ดร.สอง ลูกศิษย์อาจารย์มณวิทย์ เขาพูดถึงระบบการพัฒนาคณะสงฆ์ แล้วมันก็จะพาดพิงไปถึงระบบบริหารสำนักเรียนด้วย เขามีกรอบวิจัยอยู่ เพราะฉะนั้นถ้าเอารอบของ ดร.สอง มาเป็นกรอบอ่านด้วย มาลงในกรอบวิจัยบทที่ ๒ ด้วยจะชัดเจนว่าท่านจะกำหนดกรอบงานวิจัยท่านออกมาอย่างไร ดร.สอง นั้นศึกษาอยู่ที่ มศว แล้วก็ไปบทที่ ๔ วิเคราะห์เลยที่นี้ ๓ ข้อ ต่อประเด็นเลยว่าประเด็นเรื่องการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ปัจจุบันนี้ปัญหาอุปสรรคคืออะไรโดยไล่เรียงทีละประเด็น ตอบทีละประเด็นปัญหาที่ท่านได้ทั้งจากการสัมภาษณ์ ทั้งจากอะไรต่าง ๆ รวมทั้งอุปสรรคและปัญหาที่เขาเติมมาให้ท่านทั้งการสัมภาษณ์ที่ท่านได้ ๓ ข้อที่ท่านตั้งเป็นวัตถุประสงค์มาตอบในบทที่ ๔ นี้แล้วก็รวมถึงกลไกการจัดการเรียนการสอนมันมีกลไกอย่างไร มันมีกลไกอย่างไร มันมีรูปแบบ มีวิธีการในการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนบาลีอย่างไร รวมทั้งประเด็นที่ ๓ ข้อที่ ๓ วัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ คือแนวทางการพัฒนา ท่านได้แนวทางการพัฒนาว่ามันน่าจะเป็นอย่างไร ใส่เข้าไปในบทที่ ๔ บทที่ ๕ ก็คือสรุป บทที่ ๓ บทที่ ๔ นั้นแหละ โดยสรุปย่อ ๆ พอเป็นแนวทางโค๊ดเป็นวัตถุประสงค์แล้วก็เชื่อมโยงงานวิจัยต่าง ๆ ด้วยว่ามันสอดคล้องกับงานวิจัยชิ้นโน้นชิ้นนี้หรือเป็นไปตามทฤษฎีหรืองานวิจัยอะไรต่าง ๆ แล้วก็เชื่อมโยงไป อันนี้คือภาพรวมที่อยากจะให้ท่านอาจารย์ได้เห็นในงานวิจัยชิ้นนี้ เพราะผมมองว่ามันเป็นงานวิจัยที่ทรงคุณค่าต่อระบบการจัดการศึกษา

รูปแบบของนักธรรมบาลีหรือที่เรารู้จักกันในนามของพระปริยัติธรรม อันเป็นการศึกษาที่เราทุกคนนั้น เติบโตมาจากตรงนี้แล้วเราก็อีกห่วงแหน เราก็อยากจะกลับไปพัฒนาตรงนั้นด้วย ก็ขออนุญาตฝากไว้ แต่เพียงเท่านี้ก่อน ณ เบื้องต้นครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ขอบคุณครับท่านอาจารย์ฉัตรชัย..งานนี้ท่านอาจารย์สมาน ผมคิดว่าค่าตัววันนี้ น่าจะไม่พอ เพราะท่านอาจารย์ฉัตรชัย มาสอบท่านอาจารย์แล้วนะครับวันนี้ ท่านชี้ช่องตั้งแต่ความเป็นมาเลย นะครับ และก็ประเด็นที่น่าสนใจมากที่สุดที่ท่านอาจารย์ฉัตรชัยพูดถึงคือเรื่องของผลกระทบ (Effect) ที่มีต่อการเรียนการสอน ณ ปัจจุบันนะครับและชี้ไปถึงโน้นนะครับ ต่อไปจะเรื่องงบประมาณตัวนี้ สำคัญมาก เดียวค่อยว่ากันนะครับ เรามาฟังต้นฉบับหรือจะเรียกว่าโมเดลในเรื่องจัดการเรียนการสอน ด้านบาลีนักธรรมนะครับ โดยเฉพาะด้านบาลี ต้องขอนิมนต์ท่านอาจารย์พระมหาอภิสิทธิ์ ญาณวโร ซึ่งเป็เลขานุการของสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม จากวัดที่อยู่เล็ก ๆ อยู่ในชอกอยู่ในส่วนของฝั่งทางด้านโน้นและกลายเป็นวัดที่มีชื่อเสียงและก็เป็นที่ยูู้จักกันทั่วประเทศและก็มีคนมาศึกษา มีอะไรมากมายนะครับ ส่งลูกหลานมาไม่มากก็ไปหาบางอย่างนี้นะครับ.. ก็นิมนต์ท่านอาจารย์พระมหาอภิสิทธิ์ให้ความเห็นในฐานะที่ดูแลช่วยบริหารสำนักเรียนบาลีดีเด่นด้วย นิมนต์ครับอาจารย์ มีข้อเสนออะไรในส่วนองงานทั้ง ๔ ด้าน ที่ท่านอาจารย์สมานนำเสนอ..นิมนต์ครับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาอภิสิทธิ์ ญาณวโร

ขอโอกาสถวายความเคารพอาจารย์ทุกรูปนะครับ ทุกูปมาก็มีแต่ภาษาการวิจัยทั้งหมดเลยนะครับ ผมจะขอเป็นสำนวนธรรมดานะครับ ก็ตามที่ท่านพระอาจารย์สมาน หลังจากที่ทำทวิวิจัย มีการสัมภาษณ์และก็ดูเอกสารของวัดอาวสุวิสิฐารามแล้วนะครับ แล้วก็มาเห็นสภาพปัจจุบันนี้ ผมก็จะพูดตามนี้นะครับ พูดตามสภาพปัจจุบันที่ได้มองมา เออ..ในส่วนคณะกรรมการบริหาร การศึกษานะครับ ผมก็จะใช้กรอบในการบริหารของสำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามเป็นส่วนหนึ่งนะครับ ในการพิจารณาให้ข้อคิดเห็นนะครับ สำหรับวัดโมลีโลกยารามของกระผมเองนะครับ บริหารเกี่ยวกับครูสอนก็ดี คณะกรรมการบริหารวัดก็ดี ของวัดโมลิจุดศูนย์รวมจะอยู่ที่เจ้าอาวาสเจ้าสำนักเรียนเป็นหลัก แม้ว่าในครั้งก่อนหลวงพ่พระพรหมกวี เป็นเจ้าอาวาสท่านก็ดูแลจัดเต็มที่ได้มีอาจารย์ใหญ่ และให้สิทธิขาดอาจารย์ใหญ่ในการตัดสินใจในการบริหารสำนักเรียน คณะกรรมการบริหารสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่จะต้องมีสิทธิขาดในการที่จะเสนอแนวคิดให้กับเจ้าอาวาสเจ้าสำนักเรียน และเจ้าอาวาสเจ้าสำนักเรียนจะต้องพิจารณาตามนั้นเกือบเก้าสิบเปอร์เซ็นต์นะครับ ในการยอมรับข้อเสนอแนะของอาจารย์ใหญ่ คือถ้าเกิดว่าอาจารย์ใหญ่เสนอแนวทางการเรียนการสอนไปอย่างนี้ มีการพิจารณาไปอย่างนี้ แต่เจ้าสำนักเรียนเจ้าอาวาสไม่เห็นด้วย อันนั้นทิศทางการทำงานก็จะติดขัด แล้วเพราะฉะนั้นเจ้าอาวาสเจ้าสำนักเรียนอาจารย์ใหญ่กับคณะครูผู้บริหารจะต้องไปในแนวทางเดียวกันจึงจะประสบผลสำเร็จนะครับ นี่คือมองจากสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม ก็ถ้าสมมุติว่า อาจารย์ใหญ่บริหารจัดการไม่ได้เด็ดขาด เจ้าสำนักเรียนก็ต้องเป็นผู้ที่ช่วยคือเป็นคนหนุนหลังอีก ครั้งหนึ่งนะครับ หมายความว่าคณะครูรูปนี้อยากจะพิจารณาให้เป็นไปอย่างไรหรือนักเรียนมีความประพฤติเสียหยาปรูปนี้ไม่ค่อยจะเข้าเรียน เออ..เจ้าคณะดูแลแล้วไม่ได้ อาจารย์ใหญ่ดูแลแล้วไม่ได้ก็ส่งขึ้นหาเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสก็ต้องเป็นผู้ซัพพอร์ท (Support) เจ้าอาวาสต้องมีการทำหนังสือหรือ

เอกสารแจ้งเตือนว่าท่านทำผิดข้อบังคับกฎระเบียบของวัดนะถ้ามีการเตือนถึงสามครั้งเป็นลายลักษณ์อักษรก็ต้องย้ายจากวัด คือเจ้าอาวาสก็จะต้องเป็นผู้หนุนหลังในการที่จะกำชับนักเรียนและบุคลากรให้อยู่ในระบบของการเรียนการศึกษา ณ จุดนี้นะครับ อันนี้คือคณะกรรมการบริหารที่เป็นชุดใหญ่ต้องอยู่ในระบบเดียวกันข้อคิดเห็นไปแนวเดียวกันและก็รับฟังครูบาอาจารย์เสนอแนวคิดอะไรมาก็เป็นหน้าที่ของอาจารย์ใหญ่ต้องรับฟังและส่วนจะปฏิบัติตามหรือไม่ปฏิบัติตามก็อยู่ในวงของคณะกรรมการที่จะคุยกัน แต่ที่สุดแล้วนะครับความเห็นของคณะครูบาอาจารย์ด้วยจะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาของสำนักเรียน เพราะครูบาอาจารย์อยู่สอนกับนักเรียนโดยตรง สอนไปแล้วมีสิ่งใดที่เกิดความผิดพลาด มีอะไรติดขัดไม่สามารถจะดำเนินการ อย่างเช่นนักเรียนไม่เข้าเรียนเจ้าคณะใช้ไปทำงาน เวลาเข้าโรงเรียนมีข้ออ้างอย่างนี้นะครับ อันนี้ถ้าครูบาอาจารย์เสนอไปอาจารย์ใหญ่ก็ดี เจ้าสำนักเรียนก็ดีที่จะต้องตึงไปแสดงความคิดเห็นไปหาเจ้าคณะหาครูบาอาจารย์รูปนั้น ๆ เพื่อทำการปรับปรุงไปในแนวทางเดียวกันนะครับ อันนี้คือคณะกรรมการบริหาร เออ..ที่นี้ ข้อ ๒ นะครับที่ท่านพระอาจารย์บอกว่าสำนักเรียนได้ให้ทุนสมทบแก่คณะครูที่ศึกษาในชั้นอุดมศึกษาของสำนักเรียน วัดโมลีโลกยารามก็มีเช่นเดียวกันนะครับ แล้วก็ส่งเรียนปริญญาโท ถ้ารูปไหนอยากเรียนปริญญาเอกก็ส่งเรียนให้ จ่ายค่าเทอมให้ ให้ไปทัศนศึกษาต่างประเทศก็ออกค่าเครื่องออกค่าตัวให้ ให้ค่าใช้จ่ายเป็นบางส่วน แต่การให้ทุนการศึกษาเล่าเรียนแบบนี้ะครับของวัดโมลีเจ้าสำนักเรียนก็ดี อาจารย์ใหญ่ก็ดีในนามสำนักเรียนตั้งใจตั้งใจไว้เลยว่าตั้งแต่แรกเป็นการให้เปล่า การให้ทุนการศึกษาคือการให้เปล่าไม่ใช่การยัดยัด ไม่ใช่เป็นการยัดครูบาอาจารย์นั้นว่าต้องอยู่กับเราตลอดเราให้ทุนการศึกษาไปแล้วท่านต้องสอนหนังสือทดแทนบุญคุณ ๕ ปี ๑๐ ปี ก่อน ถึงจะไปอยู่ตรงนั้นตรงนี้ได้ของวัดโมลีฯ ทุนนี้ให้เปล่า ในช่วงขณะที่ท่านยังใช้ทุนการเรียนการสอนของวัดโมลีโลกยารามอยู่ เพราะวัดโมลีโลกยารามก็จะใช้ท่านในส่วนขณะนั้นครับ สมมุติว่าท่านเรียนปริญญาตรีปริญญาโทอยู่ ๔ ปี ๓ ปี ๕ ปี ก็แล้วแต่เราก็ใช้ท่านในช่วงระยะนั้นให้ท่านช่วยงานของวัดให้ท่านทดแทนบุญคุณของสำนักเรียนที่ได้มอบทุนการศึกษาให้ท่านในส่วนนี้ ส่วนท่านจบการศึกษาแล้วท่านจะอยู่กับเราหรือไม่อยู่อันนี้ทางวัดไม่ได้ติดใจนะครับ คือเราจะได้ใจของคณะครูบาอาจารย์ด้วย ไม่ได้เรียนเพื่อใช้หนี้ไม่ได้ทำอะไรนะครับ คือเราให้แบบให้ด้วยความภูมิใจให้ด้วยความสมัครใจ ไม่ได้เกิดยัดยัดท่านไว้ว่าท่านจะต้องอยู่กับเราก็ปี ๆ แบบนี้ครับ อันนี้สำหรับทุนการเรียนเกี่ยวกับคณะครูนะครับ ที่นี้สำนักเรียนก็มีการถวายนิตยภัตแก่ครูและก็คณะกรรมการบริหารวัดก็ให้เช่นเดียวกัน เออ..ในการพิจารณาให้นิตยภัตนั้นนะครับจะพิจารณาตามรายปี สมมุติว่าเราเริ่มให้บรรจุเข้าในปีนี้เราก็ให้เงินเดือนไปปีหน้าต่อมาก็ต้องเพิ่มเงินเดือน เพิ่มเงินเดือนจะมากจะน้อยก็อยู่ที่การพิจารณาของพระเดชพระคุณหลวงพ่ोज้าอาวาสเจ้าสำนักเรียนแล้วก็อาจารย์ใหญ่ว่ารูปนั้นนอกจากพิจารณาตามปีแล้ว ปีนี้บรรจุเข้าใหม่ วัดโมลีโลกยารามยังเริ่มต้นอยู่ที่ห้าร้อยนะครับ เริ่มให้สอนนักเรียนธรรมเงินเดือนเริ่มที่ห้าร้อย

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ตอนนี้ เรท (Rate) อัตรา ที่ให้ที่สูงที่สุดอยู่ที่เท่าไรพอบอกได้ไหมครับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาอภิสิทธิ์ ปญฺญาวโร

เออ..เรท (Rate) ที่สูงที่สุดถ้าเป็นครูบาอาจารย์ที่สอนทั้งฆราวาสด้วยทั้งโยมด้วยก็อยู่ที่แปดพัน คือจากห้าร้อยถึงแปดพัน แต่กว่าจะไปถึงแปดพันอันนี้คือจะต้องสอนกับเราและฆราวาสด้วย

เช่น การเข้าไปเรียนจำสอนนอกสถานที่แบบนี้ครับ ก็จะมีการเพิ่มให้เป็นกรณีพิเศษ แต่ถ้าอยู่ในวัด ก็จะขึ้นตามปัจจัยที่เรามีด้วย ขึ้นตามผลของการเรียนการสอนของนักเรียนด้วย หมายความว่าถ้าเกิดเราได้ทุนสนับสนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติปีนี้น้อยครุเราก็จะได้เงินเดือนจากที่ ๑ ชั้น ๒ ชั้น ๓ ชั้น โดยปกติเราขึ้นเงินเดือน ๑ ชั้น คือ ๑๐๐ นะครับ ปีแรกห้าร้อย ปีที่สองเป็น หกร้อย แต่ถ้าปีใดเราได้ทุนการศึกษามาเยอะเราก็เพิ่มให้เป็นสามชั้น สี่ชั้น หรือห้าชั้น แต่นั่นบางที่เรา สอนนักเรียนปีนี้ได้ห้าร้อยปีหน้าผลการเรียนดีเราก็ได้ทุนมาเยอะก็อาจจะเพิ่มไปเป็นห้าร้อย เพิ่มไป เป็นแปดร้อยเราก็จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ นอกจากให้ตามรายปีเป็นขั้นแล้ว สำหรับรูปใดที่ทำงานหนัก อันนี้ต้องให้เป็นกรณีพิเศษ จะไม่ขึ้นตามปีแล้วที่นี้ การให้นิตยภัตถ้าสมมุติว่าทำงานหนัก โดยเฉพาะ ในชั้นประโยคกลาง ชั้นประโยคกลางจะต้องอยู่กับนักเรียนตลอดเกือบจะยี่สิบสี่ชั่วโมง ตื่นเข้ามาจะต้อง ตรวจปัญหาบ่อยมากก็ต้องสอน บางชั้นสอนตั้งแต่เช้าไปถึงฉันทเพลพอฉันทเพลเสร็จก็ต้องไปสอนต่อตอน เย็นก็รับสูตรนักเรียนอีก เพราะฉะนั้นชั้นประโยคหนึ่งสองชั้นประโยค ป.ธ.๓ อันนี้นิตยภัตก็จะ กระโดดขึ้นไปแล้วที่สูงแม้ว่าจะสอนชั้นประโยค ป.ธ.๖ ถึง ป.ธ.๙ ประโยคสูง ๆ นี่อาจจะเงินเดือนเงิน นิตยภัตอาจจะไม่เท่าที่สอนชั้นประโยค ๑-๒-๓ ก็ได้ เพราะไม่ได้เป็นคณะครูที่อยู่กับนักเรียนตลอด คือชั้นประโยคสูงก็อาจจะออกปัญหาให้หรือว่าเข้าเรียนในช่วงตามระบบในเวลาที่เขาเรียนเท่านั้น เพราะฉะนั้นรูปไหนทำงานมากก็ปีก็จะขึ้นตามรายปี อันที่สองรูปไหนทำงานหนักก็จะเพิ่มให้ตามภาระ งานที่หนักขึ้น อันนี้ก็เป็นการให้กำลังใจคณะครูบาอาจารย์ที่ทำงานหนักจากสำนักเรียนนะครับ นี่ก็เกี่ยวกับนิตยภัต ที่นี้ส่วนนโยบายที่ส่งเสริมคณะครูผู้สอนดี ส่วนนี้ของสำนักเรียนวัดโมลีถ้าถามว่า ให้แบบเป็นรายเดือนนี้ยังไม่มีครับ ให้เป็นรายปีก็ยังไม่มีการเพิ่มนิตยภัตให้เป็นรายปีเลยว่ เออ.. รูปไหนสอนหนักทำงานหนักก็จะเพิ่มให้เป็นรายปี คือเพิ่มในนิตยภัตให้จะไม่มียุทธพิเศษให้เป็นราย เดือนไม่มีนะครับ อันนี้ถ้าสามารถทำได้ก็เป็นการให้กำลังใจครูเช่นเดียวกัน แต่ถามว่าจำนวนนักเรียน ที่สอบผ่านกับการทำงานหนักของครูถามว่ามีความสัมพันธ์กันหรือเปล่าว่า แม้ว่าเราจะสอนนักเรียน หมายถึงที่ทำงานหนักนะครับ อยู่วัดผมนักเรียนแต่ละห้องจะแบ่งเป็นโซนนักเรียนเก่งนักเรียน ปานกลางนักเรียนที่ค่อนข้างช้า ในทั้ง ๓ ครูนี้นะครับนักเรียนเก่งอาจจะสอบได้ยกห้อง

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

มีเกณฑ์อะไรวัดครับ กลุ่มไหนเป็นนักเรียนที่ค่อนข้างช้า กลุ่มไหนคือนักเรียนที่เรียนดี

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาอภิสิทธิ์ ปญฺญาวโร

เราจะวัดระดับนักเรียนด้วยการสอบวัดผลประจำเดือน คือในช่วงที่จะขึ้นเรียนนี้เราจะมี การสอบคัดก่อนว่ารูปไหนจะได้อยู่ ห้อง ๑/๑ ห้อง ๑/๒ ห้อง ๑/๓ นะครับ แล้วก็นักเรียนก็จะอยู่ใน ระดับเดียวกันเวลาครูบาอาจารย์สอนท่านที่เก่งก็จะไปแบบเก่ง ท่านที่ปานกลางก็จะไปแบบปานกลาง ท่านที่ช้าก็จะได้ครูที่คอยประคบประหม่นนักเรียน คือช้าก็จะช้าไปด้วยกัน คนปานกลางก็จะปานกลาง คนที่เร็วก็จะเร็วไปด้วยกัน ถ้าเกิดเอานักเรียนมาละกันทั้งหมดรูปที่เก่งก็จะเกิดความเบื่อ ที่นี้พอ นักเรียนสอบได้สอบไม่ได้จะไปตำหนิครูไม่ได้ เพราะว่าครูสอนที่ห้องเก่ง นักเรียนก็ต้องสอบได้ เป็นเรื่องปกติ ส่วนที่สอนห้องสุดท้ายซึ่งนักเรียนไม่เก่งก็ต้องมีการสอบตกเป็นปกติ เพราะฉะนั้น ในลักษณะนี้อัตราการให้นิตยภัตของครูก็จะพิจารณาตามการใช้งาน แม้ว่านักเรียนอาจจะสอบไม่ได้ ทั้งหมดเหมือนห้อง ๑ ห้อง ๒ แต่ก็พิจารณาให้ตามขั้น

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

การคัดเลือกครูไปอยู่ห้องไม่เก่ง ต้องใช้ครูที่เก่งหรือไม่เก่ง

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาอภิสิทธิ์ ปญฺญาวโร

เออ..สำหรับครูในสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เราให้ความเชื่อถือคณะครูทั้งหมด ครูที่สอนอยู่ห้อง ๑ ห้อง ๒ ห้อง ๓ มีศักยภาพเหมือน ๆ กันคือเราจะไม่แบ่งแยกว่าผู้ที่อยู่ห้องนี้ จะต้องได้ครูดีกว่าครูอีกห้อง ปกติพระเดชพระคุณจะดูที่เนื้อหา และการใช้งานปีแรกจะเป็น ปีทดลอง ปีที่สองมาก็จะใช้งานแล้ว ปีแรกอาจจะไปทดสอบว่าสอนห้อง ๑ ห้อง ๒ ห้อง ๓ เป็นอย่างไรมาบ้าง คือโดยปกติห้องที่อยู่สุดท้าย พระเดชพระคุณหลวงพ่เจ้าอาวาสจะมอบหมายครู ที่มีเวลาว่าง มีเวลารับผิดชอบมากที่สุดให้อยู่กับนักเรียน เพื่อจะได้ดูแลอนุบาลห้องเรียนที่ไม่เก่ง ส่วนห้องเรียนที่นักเรียนเก่งอยู่แล้วก็ให้ครูบาอาจารย์ที่มีภาระธุระเยอะ ซึ่งท่านอาจจะไปเรียน ปริญญาตรี ปริญญาโท เรียกว่าปล่อยมือได้บ้างไม่ได้อยู่กับนักเรียนตลอด ก็คือใช้ครูที่สามารถที่จะ อนุบาลนักเรียนในแต่ละชั้นได้ตามปกตินะครับ ส่วนถามว่า เออ..เมื่อตั้งบุคลากรมีการสับเปลี่ยนบ่อย ของวัดโมลีโลกยารามด้านบุคลากรก็มีการสับเปลี่ยนบ่อย จะเห็นว่าเปรียญธรรมเก้าประโยคก็มีการ สึกขาลาเพศไปก็มี ไปเป็นอนุศาสนาจารย์ ไปทำงานอย่างอื่นแล้วก็ย้ายวัดไปอยู่ที่อื่น แต่ถามว่าทำไม ที่วัดโมลีโลกยารามจึงสามารถที่จะคงสภาพของสำนักเรียนที่มีผลงานเรียนดีอยู่ได้ อันนี้เป็นจุดแข็ง ของวัดโมลีโลกยารามอย่างหนึ่ง คือครูบาอาจารย์ที่มาสอนที่วัดโมลีโลกยารามจะเกิดจากที่นี่ ส่วนมาก ท่านจะมาจากประโยค ๑-๒ ประโยค ๓-๔-๕ คือท่านจะมาจากที่วัดโมลี เพราะฉะนั้นความผูกพัน ที่อยู่กับวัดโมลิจึงจะเยอะการที่จะตอบแทนบุญคุณของวัดโมลีของสำนักเรียนจึงเยอะและทุกรูปก็จะ หุ่มนเทในการเรียนการสอน ดังนั้นเมื่อมีการสับเปลี่ยนครูบ่อย ๆ สิ่งที่สำคัญที่จะต้องเริ่มแรกคือ เราต้องสร้างฐานแห่งการผลิตครูในสำนักเรียนของเรา ถ้าเราไปยืมครูมาจากสำนักเรียนอื่นได้ครู ประโยคเก้ามาจากวัดอื่นเสร็จแล้วมาให้ท่านสอนให้ บางทีความผูกพันความสนิทสนมกับการอยู่ ในสภาพแวดล้อมของวัดเรานั้นอาจจะไม่เกื้อกูลกับท่าน ท่านก็ไม่ได้สนใจอะไร ท่านมาบู้ท่านก็สอน พอหมดชั่วโมงท่านก็เลิกท่านก็กลับบ้าน

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ประเด็นสับเปลี่ยนครูไม่ได้เป็นปัญหาใช่ไหมครับ ?

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาอภิสิทธิ์ ปญฺญาวโร

ไม่ได้เป็นปัญหาในนามสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม คือเรามีคนที่ขึ้นมาแทน เราผลิต คนที่จะขึ้นมาทดแทนและก็ในการเรียนการสอนตอนที่หลวงพ่จะเอาครูไปสอนอยู่ชั้นไหนก็จะถาม เป็นหลัก โดยถามครูบาอาจารย์ว่าท่านมีความสมัครใจจะสอนชั้นไหน ประโยคนี้ได้ไหมวิชานี้ได้ไหม มีความถนัดอะไรท่านเรียนมาท่านอาจจะมีความถนัดวิชาในวิชาใดวิชาหนึ่งอาจจะชอบวิชาแปลอาจจะชอบ วิชากลับโดยถามความสมัครใจ ในเมื่อท่านได้วิชาที่ท่านสมัครใจแล้วท่านก็มีความสุขในการเรียน การสอนนะครับ อันนี้ก็สำหรับด้านบุคลากร ที่นี้การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้พัฒนาหนังสือเรียนและ เอกสารการเรียนถามว่ามีความจำเป็นไหม ก็มีความจำเป็นนะครับของวัดโมลีโลกยารามโดยส่วนมาก ก็จะเป็นหนังสือจากพระเดชพระคุณหลวงพ่เจ้าอาวาสเป็นหลัก ของคณะครูถามว่ามีไหมของคณะ ครูนั่นแทบจะไม่มีเลย มีเฉพาะพระเดชพระคุณหลวงพ่เจ้าอาวาส แต่ถามว่าออกมาแล้วเป็นความ

ภูมิใจใหม่ ก็ภูมิใจนะครับ อย่างหนังสือไวยากรณ์ของพระเดชพระคุณหลวงพ่เจ้าอาวาสไปทั่วประเทศ แต่หนังสือไวยากรณ์ของหลวงพ่เจ้าอาวาส หนังสือแปลธรรมบทที่ดีของวัดโมลีเป็นแบบให้เปล่า เราจะพิมพ์ก็ต่อเมื่อเรามีปัจจัยเท่านั้นถึงจะพิมพ์ ก็จะมีญาติโยมมาร่วมสนับสนุนถึงจะสามารถพิมพ์ได้ ถ้าไม่มีทุนก็ไม่ได้พิมพ์โดยที่เราไม่ได้เดือดร้อนว่าเราจะต้องพิมพ์แล้วก็แจกจ่ายไปคือถ้ามีทุนเราก็ค่อยพิมพ์ถ้าไม่มีเราก็ใช้เฉพาะสำนักเรียนวัดโมลี ในปีไหนที่เราไม่มีทุนที่จะพิมพ์ไม่มีญาติโยมสนับสนุนเลย สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม แม้ว่าจะมีหลักสูตรที่เป็นการแปลในสำนวนของตนเองก็ไม่ผลิตหนังสือเราก็อธิษฐานออกมาแล้วก็ถ่ายทอดแก่นักเรียนเพื่อเป็นการประหยัดต้นทุน แต่ถ้ามีญาติโยมมาบริจาคเพิ่มเติมค่อยทำเป็นหนังสือ และก็สำนวนถ้าเกิดเป็นสำนวนวัดเราเองถามว่าแม่กองบาลีสนามหลวงรับรองหรือยัง ก็คือไม่ได้รับรองครับ พระเดชพระคุณหลวงพ่พระพรหมโมลีบอกว่าไม่ได้รับรองสำนวนใดเลยในประเทศนี้ที่เป็นสำนวนที่ถูกต้องที่สุด เพราะเหตุใดเพราะถ้าเป็นสำนวนที่ถูกแล้วก็ไม่จำเป็นจะต้องมีการร่างเฉลยข้อสอบสนามหลวง ดังนั้นทุกสำนักเรียนสามารถที่จะทำให้เป็นสำนวนของตนเอง เพื่อเป็นความภูมิใจของสำนักเรียนนะครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครับ..น่าจะพูดถึงประเด็นเรื่องระบบรางวัล ระบบการลงโทษและก็เรื่องรายละเอียดของการบริหารในเชิงปฏิบัติมากกว่านะครับว่าทำจริงทำอย่างไร ถอดบทเรียนแล้วก็เล่าเรื่องให้อาจารย์สมานฟังว่าถ้าจะเป็นสำนักเรียนดีเด่นนั้นะครับ ด้านบุคคลลงรายละเอียดเป็นอย่างไรบ้างนะครับ ก็ท่านอาจารย์อภิสิทธิ์ฉายภาพให้เห็นนะครับ เดี่ยวลองฟังความเห็นจากคณะครูผู้สอน อาจารย์ชนกหรืออาจารย์สุทธิพงษ์ครับ มีอะไรเพิ่มเติมในแง่ของบุคลากรโดยตรงไหมครับ เดี่ยวเราจะได้เข้าสู่ประเด็นอื่นครับนิมนต์ครับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาชนก ชวนปณฺญ

เป็นการเสริมประเด็นนะครับของอาจารย์สมานและของอาจารย์อภิสิทธิ์นะครับ คือจะมีส่วนของตัวการแก้ปัญหาสรุปการปรับปรุงของอาจารย์สมานที่ฝากเอาไว้สองข้อข้างหนึ่งข้อข้างในทั้ง ๔ ด้านนะครับ ใน ๔ ด้านนี้มีอยู่ส่วนหนึ่งที่ผมมองเห็นในตอนนี้นะครับก็คือว่า อาจารย์สมานจะไปจับส่วนปลายคือการแก้ปัญหาที่ส่วนปลายแต่ยังไม่ได้ทำไปถึงส่วนต้น ส่วนต้นก็คือในเรื่องของนักเรียน ซึ่งผมจะไปตามตรงที่ว่าเราเอานักเรียนมานี้ทำอย่างไรถึงจะให้เด็กเข้าอยู่ในระบบของเราโดยที่เด็กได้พัฒนาตัวเองอยู่ตลอดไม่ใช่เด็กมาแล้ว ก็อยู่อย่างนั้นไม่ได้มีระบบที่พัฒนานักเรียน เราก็อพัฒนาแต่ตัวข้างบนว่าเราจะต้องสนับสนุนอย่างไร อันนี้เราสนับสนุนก็ดีเพียงแต่เราลืมข้างล่างแล้วเราจะพัฒนาตนเองยังไงให้มันมีคุณภาพ เพราะทุกวันนี้ประมาณมันเยอะพอปริมาณมันเยอะเมื่อไม่ถูกพัฒนาคุณภาพ จึงได้คุณภาพแค่นี้แล้วที่เหลือก็ถูกทอดทิ้งนะครับ อันนั้นก็คือตัวนักเรียน ส่วนตัวครูเราจะไม่มีการพัฒนาครูแต่เราใช้วิธีว่าใครมีศักยภาพขึ้นมาเราก็นำมาใช้ แล้วเราจะทำอย่างไร คือเรามีบุคลากรเท่านี้ เราจะพัฒนาบุคลากรที่เรามีอยู่ให้มีคุณภาพขึ้นมาโดยที่ไม่ให้เขาเรียนรู้ไปตามเรื่องตามราวของเขาปีหนึ่งสองปีสามปีจะทำยังไง อันนี้ผมคิดว่าน่าจะเพิ่มเติมเข้าไป

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครับ..ท่านอาจารย์นิมนต์โฟกัสมาที่ตัวผู้เรียนเลยครับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปณฺโญ

ขอโอกาสท่านอาจารย์ฉัตรชัย อาจารย์มณวิญญูและกัณณะครูบาอาจารย์ ณ ห้องประชุมแห่งนี้ครับ จากที่ได้มีประสบการณ์คลุกคลีกับการสอนภาษาบาลี ก็จะขอมุ่งประเด็นไปที่ในเรื่องของครูนะครับ เพราะว่าแต่ก่อนที่ได้เรียนภาษาบาลีมักจะติดภาพการที่ครูท่านจะโหดนะครับ พอเข้าไปในห้องเรียนไม่มีไม่เรียวด้วยก็ไม่ใช่นะครับ ก็คือในคณะครูบาอาจารย์สมัยก่อนท่านจะมีความที่แบบเข้มนะครับ ซึ่งมันก็ดีในเรื่องของการที่สามารถจะทำให้ผู้เรียนอยู่ในกรอบที่ทางครูต้องการได้นะครับ แต่ว่าเหมือนกับไปติดส่วนที่ผู้เรียนไม่กล้าที่จะตัดสินใจออกมาคิดหรือตัดสินใจด้วยตัวเองได้นะครับ ดังนั้นผมคิดว่าคือผู้ที่เป็นผู้สร้างคนให้เป็นคนได้ดียิ่งขึ้นนั้นผมคิดว่าการที่เราส่งเสริมให้ครูมีกระบวนการสอนที่ให้ถูกต้องตามหลักการสอน มีจิตวิทยาที่จะช่วยให้เด็กเข้าถึงได้อย่างนี้นะครับ จะเป็นการ เออ..โดยเฉพาะในเรื่องของการเรียนภาษาบาลีที่มันมีการมุ่งเน้นในเรื่องที่ได้เรียนหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วย และตัวครูผู้สอนบางครั้งการปฏิบัติของครูผู้สอนที่ใช้ความรุนแรงกับเด็กมันก็จะตรงกันข้ามกับสิ่งที่เราสอนเด็กไปใช่ไหมครับ ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่ง ที่นี้ก็เลยมองเห็นว่าในลักษณะของการเป็นแบบนี้ ถ้าเราโดยเฉพาะครูที่มีประสบการณ์มาก ๆ แล้วอาจจะเริ่มเข้าใจในตัวเด็กแล้ว แต่ว่าครูใหม่ที่ยังไม่ผ่านการสอนมาก่อนบางครั้งอาจจะมีปัญหาในการใช้ความรุนแรงกับเด็กกับผู้เรียน ดังนั้นถ้าเกิดว่ามีการที่เออ.. โดยโยงไปถึงฝ่ายวิชาการเลยนะครับ ถ้าสามารถที่จะเข้ามาแก้ปัญหาช่วยครู โดยถ้าสมมุติว่ามันเกิดปัญหาอย่างนี้ขึ้นในห้องเรียนจะทำอย่างไร โดยผ่านกระบวนการคือตั้งกลุ่มเป็นทีมเล็ก ๆ ขึ้นมาเพื่อจะได้คุยปัญหาและแก้ปัญหาพร้อมกัน คือถ้าเป็นอย่างนี้ตัวครูผู้สอนเองก็จะไม่ต้องหนักใจว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร แล้วพอมีทีมขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาในแต่ละจุดแล้ว คิดว่ามันจะช่วยซึ่งกันและกันซึ่งการทำงานเป็นทีมนี้คิดว่าน่าจะมีประโยชน์มากกว่าการทำงานคนเดียววนะครับ นี่ก็คือที่ผมเห็นในจุดนี้นะครับก็ขอโอกาสไว้แค่นี้ครับผม

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครับ..ท่านอาจารย์ในฐานะครู ท่านมองในสองประเด็นเมื่อกล่าวว่ามีช่องว่างระหว่างครูอาจารย์และประเด็นเรื่องกระบวนการ แต่ประเด็นที่สำคัญที่ท่านอาจารย์สมานจะต้องไปต่อยอดก็คือว่าถ้ามีปัญหาเกิดขึ้น ระบบการจัดการมันต้องเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันจะสังเกตว่าเมื่อสักครู่นี้ฝ่ายครูมีปัญหาอะไรหรือต่อมอะไรกับนักเรียนนักศึกษาฝ่ายวิชาการก็ต้องลงมาด้วยหรือว่าฝ่ายโน้นก็ต้องมามองปัญหาด้วยอะไรอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ผมขออนุญาตทวนไปนิดหนึ่งถ้าเกิดปัญหาอะไรบางเรื่องบางอย่าง วัดโมลีมีปัญหาที่พบมักจะเป็นอะไรแก้อย่างไร

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาอภิสิทธิ์ ปญฺญาวโร

สำหรับปัญหาของครูบาอาจารย์ของสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เออ..โดยส่วนมากก็จะมีปัญหาที่ครูเริ่มหัดใหม่ เพราะครูเริ่มหัดใหม่จิตวิทยาของความเป็นครูจะน้อยกว่าท่านที่เป็นครูมาหลายปีแล้ว วิธีที่พระเดชพระคุณหลวงพ่ोज้าอาวาส เกี่ยวกับครูบาอาจารย์ท่านก็จะเอาครูที่เป็นครูคนแรกมาเป็นครูอนุบาลด้วย เพื่อที่จะให้ฝึก เพราะว่าเมื่อครูชาก็ต้องอยู่กับนักเรียนซ้ำ ครูซ้ำกับนักเรียนซ้ำก็ค่อยไปด้วยกันได้ถ้าเกิดว่าเอาครูที่เพิ่งหัดใหม่เอาไปสอนถึงแม้ว่าจะเก่งจริงนะครับ แต่ถ้าเอาไปสอนห้องที่เก่งบางทีก็ตามนักเรียนไม่ทัน แต่ถ้าเป็นครูซ้ำไปอยู่กับนักเรียนซ้ำก็ได้ แต่ถ้าถามว่าเมื่อทำอย่างนี้แล้วทำให้เกิดการพัฒนาใหม่ ก็เกิดการพัฒนาขึ้นนะครับแม้ว่าจะเป็นครูที่เพิ่งหัดใหม่

แต่ครูเหล่านี้ก็จะพยายามที่จะศึกษาเพิ่มเติมในการเรียนการสอน โดยส่วนมากครูของวัดโมลีโลกยาราม สมัยก่อนนี้ต้องจบประโยค ป.๖.๙ จึงจะให้สอนบาลี จบประโยค ป.๖.๗ จึงจะให้สอนนักธรรม แต่ทุกวันนี้นักเรียนเยอะท่านก็เลยเลื่อนลงมาโดยสอบได้ประโยค ป.๖.๕ แล้วก็ให้สอนนักธรรมช่วยคือเลื่อนลงมาจากขีดความสามารถเดิม เพราะนักเรียนเยอะเพิ่มเติมมากขึ้นและเมื่อเราเอาครูซึ่งเป็นนักเรียนอยู่แล้วเอามาเป็นครูจิตวิทยาวิญญาณของความเป็นครูก็จะมีเพิ่มขึ้น ในเมื่อเราสอนนักเรียนและนักเรียนไม่เข้าเรียนก็จะพองไปที่ตัวเราเอง พอไปเป็นนักเรียนในห้องที่เราจะต้องเรียนเองที่นั่นก็จะเป็นการฝึกคุณครูจิตใจของคุณครูแล้วก็ในความเป็นครูนั้นก็เลยย้อนมาหาตัวเราเองที่จะต้องเรียนในชั้นของเราด้วย มันก็เป็นการพัฒนาครูของเราเพิ่มเติมมากขึ้น ส่วนปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนโดยส่วนมากก็นักเรียนก็จะ เออ..ประมาณว่ามาแล้วอยู่ไม่ค่อยได้คือพอมีการเรียนการสอนท่านก็จะให้ท่องหลักสูตรเลขรูปไหนที่อยู่ได้ก็อยู่ได้รูปไหนที่อยู่ไม่ได้ท่านก็จะให้ปรับปรุงตัวว่าจะมีการแก้ไขหรือไม่ หมายถึงว่าถ้าจะกลับบ้านอะไรยังไง คือวัดโมลีสืบนักเรียนมาโดยจะให้นักเรียนเป็นคนตัดสินใจเอง เพราะเราไม่มีอะไรที่จะขายหรือว่าดึงดูดเขาออกจากความรู้มาอยู่ที่วัดเราลากสักการะก็ไม่มี สถานที่อยู่ก็คับแคบโดยใครมาก็รับหมดหลวงปู่ หลวงตา หลวงน้า หลวงลุงหรือว่าเป็นสามเณรมากก็จะรับหมดให้นักเรียนเป็นคนตัดสินใจว่าจะอยู่ที่วัดโมลีไหมถ้านักเรียนตัดสินใจอยู่ก็จะเข้าระบบ ถ้าไม่อยู่ก็อาจจะไปอยู่วัดอื่นก็อยู่ที่ตัวนักเรียน เพราะที่วัดโมลีนั่นจะอยู่ด้วยความสมัครใจจึงจะอยู่ได้ อันนี้คือเรื่องเกี่ยวกับนักเรียน ถ้ามามีการทะเลาะเบาะแว้งกันใหม่ก็ไม่ค่อยมี เพราะเรามีครูอาจารย์ที่กำลังกับดูแล และก็เกี่ยวกับงบประมาณในการบริหารงาน งบประมาณในการบริหารงานสำหรับวัดโมลีนั่นแม้เราจะมีนักเรียนเยอะแต่งบประมาณในการบริหารน้อย งบประมาณส่วนมากก็จะเป็นลักษณะได้งบประมาณมาแล้วก็จ่ายไป ส่วนที่เก็บนี้แทบจะไม่มีเลย พระเดชพระคุณหลวงพ่ोज้าอาวาสท่านหนักใจมากในเรื่องนี้ แต่ที่สำคัญคือเรามีโยมอุปัฏฐากดี เรามีโยมที่คอยสนับสนุนดี ถ้าไม่มีโยมโดยที่พระเดชพระคุณหลวงพ่ोज้าอาวาสหาเองก็คงจะไม่พอไม่ทัน มีหน่วยงานเขามารับบริการบริจาคให้เดือนละสามแสนกว่าบาทในการที่จะมาช่วย โดยสอบถามในค่าใช้จ่าย ค่าครูเท่าไร ค่าอาหารเท่าไร ค่าน้ำค่าไฟเท่าไรก็จะมาบริหารจัดการก็จะบอกเขาไปตามนี้ และอำนวยความสะดวกตามนี้ประมาณสามสี่ปีอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าไม่ได้ในส่วนนี้วัดโมลีสักจะไม่เป็นอย่างนี้ก็ได้ แต่เราพอมีหน่วยงานมาสนับสนุนดีนะครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครับ..ขอบคุณครับ ครับขอมาทางอาจารย์มณฑิรและอาจารย์ฉัตรชัย โดยจะขอรวบ ๓ ประเด็นเลยนะครับอาจารย์ แล้วแต่ท่านอาจารย์จะชี้ช่องเลยว่าในที่สุดแล้ว วิชาการก็ดี งบประมาณก็ดี การบริหารทั่วไปก็ดี ของสำนักเรียนวัดอาวุธมนยังมีช่องว่างอะไรที่ควรที่จะเพิ่มเติม ที่มีอยู่เพียงพอแล้วหรือไม่และถ้าจะเสริมในเรื่องการเรียนการสอนควรจะเป็นอย่างไร นิมนต์ท่านอาจารย์มณฑิรครับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหามณฑิร ปุริสุตโต ผศ.ดร.

ครับในส่วนที่ ๒ ก็คือด้านวิชาการ ผมก็จะสะท้อนว่าการบริหารจัดการหรือว่าการพัฒนาการศึกษาของสำนักเรียนวัดอาวุธ ก็คือมันมีปัญหาอยู่ก็คือว่าตามเอกสารอาจารย์สมานสะท้อนมาก็คือว่า คือผมพยายามจะบอกว่าอาจารย์สมานเขียนมามันก็อยู่ในกรอบแล้วแหละนะครับ แต่ว่าถ้าจะ

เป็นภาษาวิจัยก็ว่ามันต้องชัดว่าอะไรคือปัญหา อะไรคือสิ่งที่จะเป็นแนวทางที่เราต้องการหา เพื่อที่จะเอาไปเป็นโมเดลในการจัดการศึกษาต้นแบบนะครับ ด้านที่ ๒ ก็คือด้านวิชาการนี้อาจารย์สมานสะท้อนว่ามันมีปัญหาอยู่ ๒ หลักใหญ่ ๆ ก็คือปัญหาวิธีการสอนและกวีวิธีการเรียนนะครับ อันนี้คือด้านวิชาการที่ผมพยายามอ่านและขมวดปมสิ่งที่อาจารย์สมานเขียนมา เออ..ปัญหาด้านวิชาการก็คือว่าด้านวิธีการสอนและวิธีการเรียนนะครับ แล้วถามว่าทั้งสองปัญหานี้มันมาจากสาเหตุอะไร คืออาจารย์สมานก็สะท้อนว่าหลาย ๆ เรื่อง แต่ผมว่ามันมาจากว่าครูสอนไม่มีแผนการสอนอย่างชัดเจน อย่างเช่นว่าจะสอนวันนี้กับบทหรือธรรมบทที่เรื่องจะสอนไวยากรณ์ก็ประเด็นอย่างนี้เป็นต้น คือมันไม่มีกรอบนะครับ ฉะนั้นแล้วคือผมก็เลยสะท้อนว่า สมุทัย ตัวนี้มันก็คือตัวการที่ไม่มีแผนการสอน (No lesson plans) แล้วก็ประเด็นที่ ๒ ก็คือว่าวิธีการเรียนก็คือสะท้อนไปหานักเรียน ก็คือผมมองว่าสาเหตุมันอยู่ที่ว่ามันเป็นการเรียนการสอนที่เป็นไปตามอัธยาศัย หมายถึงว่าการเรียนนี้ผู้เรียนจริง ๆ มันไม่ได้สะท้อน เหมือนอย่างที่ว่าดโมลิตที่ว่า เออ..วัดอาวูผู้เรียนถามว่าจริง ๆ ตั้งใจเรียนไหมอันนี้ก็คงไม่ได้แตกต่างจากวัดต่าง ๆ นะครับในเชิงของการเรียนเพียงแต่ว่าคือผมมองว่าวิธีการสอนมันมาจากครูที่ เออ..ปัญหานี้มาจากครูไม่ได้วางแผนชัดเจนไม่ว่าจะเป็นแผนระยะสั้นระยะยาวนะครับแล้วก็ส่วนการเรียนก็เป็นไปตามอัธยาศัยมันเลยทำให้ผู้เรียนไม่มีเป้าหมายชัดเจนนะครับ แล้วต่อมาก็คือว่าถ้าเราจะสร้างวิธีการหรือสร้างมรรคเพื่อแก้ปัญหานี้ก็คือผมก็มองไปที่ว่าเราต้องมีการจัดการหรือว่าอบรมครูให้มีการวางแผนการสอน คือมีการอบรมเพื่อสร้างนิสัยให้ครูมีการสอนอย่างชัดเจนนะครับโดยเฉพาะเรามีครูใหญ่เรามีรองวิชาการหรือผู้ช่วยวิชาการจะต้องเข้าไปสำรวจครับว่าการสอนของครูท่านมีแผนอะไรบ้างในการสอนตั้งแต่เดือนนี้ไปถึงเดือนนี้สอนธรรมบทที่เรื่องแล้วท่านมีไวยากรณ์ที่ท่านจะสอนก็ประเด็น เออ..ก็เดือนนี้จะจบนะครับ อย่างเช่น ประโยค ๑-๒ ต้องแปลต้องเรียนไวยากรณ์ด้วยมันจะต้องก็เดือนมันจึงจะจบและจะจบก็รอบมันต้องสามารถให้ความชัดเจนได้นะครับ โครงสร้างได้แต่ว่าพฤติกรรมการทำตามโครงสร้างยังไม่ชัดเจนครับ อันนี้ก็คือในส่วนของการอบรมการวางแผนการสอนนะครับ และในขณะเดียวกันครับวิธีแก้ปัญหาก็จะแก้ปัญหาก็จะแก้ปัญหานักเรียนนะครับ จากสาเหตุเป็นการเรียนตามอัธยาศัยก็ต้องมีรูปแบบการเรียนที่จะเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ก็คือหมายความว่าปัจจุบันนี้ผู้เรียนบาติเป็นการเรียนตามอาจารย์คืออาจารย์ให้เรียนอะไรก็เรียนนะครับ ที่จริงก็คือว่าจริง ๆ การเรียนนี้มันควรจะเป็นการเรียนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผู้เรียนอยากจะเรียนนะครับ คือต้องจัดรูปแบบการเรียนให้เหมาะสมกับสภาพการณ์นะครับ แล้วถ้าทำได้อย่างนี้เราก็จะได้แผนการเรียนที่ชัดเจน ก็คือเขาเรียกว่ามีวิธีการสอนที่ชัดเจนแล้วก็มันนักเรียนที่จะมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น อันนี้คือเรื่องด้านวิชาการ

ส่วนด้านงบประมาณที่อาจารย์สมานสะท้อนว่ามันมีแหล่งบออยู่ประมาณ ๒ ส่วนใหญ่ ๆ ก็คือส่วนงบที่มาจากศรัทธาญาติโยมและงบที่มาจากงบราชการคือสำนักงานพุทธ ถามว่าจริง ๆ แล้วส่วนนี้การมีงบทั้งสองส่วนถือว่ามีปัญหาในการบริหารจัดการไหม ก็ต้องตอบว่าในส่วนของรัฐที่ให้สำนักเรียนมาบริหารนั้นไม่เพียงพอ งบราชการนั้นมาจากที่ว่าสำนักงานพุทธจริง ๆ เขาให้เป็นรายหัวและถ้าให้เป็นรายหัวมันไม่พอหรอกครับ ฉะนั้นแล้วปัญหาก็คืองบที่มาจากงบหลวงหรือจากรัฐที่ยังไม่เพียงพอ ส่วนงบที่นำมาจากงบราษฎร์หรือว่างบจากศรัทธานี้แหละครับ ซึ่งจัดตั้งเป็นกองทุนการศึกษาของสำนักเรียน ในปัจจุบันเท่าที่ดูจากสำนักเรียนวัดอาวูก็คือว่ามีงบในส่วนนี้ประมาณสี่สิบห้าสิบล้านบาทในตอนนี้นะครับ ผมก็ถือว่าเท่าที่ดูแล้วงบส่วนนี้ไม่น่ามีปัญหาครับ แสดงว่ามีปัญหาที่งบหลวง

เท่านั้นเอง ฉะนั้นแล้วก็คือในตัวสมุทัย ผมมองว่าบรรพชิตนั้นไม่มีปัญหาหรอกครับ เพราะว่ามันมีเพียงพอต่อการบริหารจัดการอยู่แล้ว ส่วนงบหลวงนั้นก็มีปัญหาแน่นอนเพราะว่าปีหนึ่ง ๆ ได้รับมาไม่ถึงสามแสนครับและเท่าที่มีประสบการณ์คือประมาณแสนกว่าและวัดอาวสุใช้ในการบริหารจัดการการเรียนการสอนเดือนละแสนกว่านำมาใช้ได้แค่เดือนเดียวก็หมดแล้วนะครับ ฉะนั้นผมมองว่าในส่วนด้านงบประมาณนี้จริง ๆ อาจารย์สมานสะท้อนมาสองงบทแต่ผมก็มองว่าทั้งสองงบทนี้นะครับ เฉพาะงบหลวงก็คือในส่วนของสำนักงานพุทธถ้าจะให้เพิ่มขึ้นหรือถ้าจะให้มีความก้าวหน้าขึ้นในการนำมาใช้คือต้องสอบถามพูดคุยให้ชัดมากกว่านี้ว่าทำไมการให้งบสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลีจึงค่อนข้างได้น้อยนะครับ เพราะการให้งบลักษณะนี้เป็นการบริหารจัดการมาจากสำนักงานพุทธเป็นหลักซึ่งรองรับนโยบายจากรัฐอีกทีหนึ่งนะครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

สองงบทนี้สนับสนุนเรื่องบาลีนักธรรม โดยมีรายละเอียดชัดเจนว่างบหลวงเท่าไร งบบรรพชิตเท่าไร โดยตั้งเป็นประเด็นไว้เลยใช้ไหมครับหรือว่าต้องขอไป

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาผมนรินทร์ ปุริสุตโตโม ผศ.ดร.

เอ..งบหลวงนี้ส่วนมากเขาจะโยนมาให้เลย ก็คงจะนับเป็นรายหัวนะครับเท่าที่ทราบ โดยมีการนับจำนวนว่าปีนี้มีผลการสอบได้จำนวนเท่าไร แต่ยังไม่พอหรือครับเท่าที่ดูก็ใช้ได้แค่เดือนเดียวก็หมดนะครับ แต่ที่อยู่ได้ปัจจุบันนี้ก็คืองบบรรพชิต หมายถึงกองทุนการศึกษาของสำนักเรียนที่พระเดชพระคุณหลวงปู่เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน เป็นผู้เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๓๔ นะครับ โดยการนำดอกผลมาบริหารสำนักเรียนในปัจจุบัน ผมว่าจริง ๆ แล้วก็คือในเรื่องงบนี้ในเรื่องจำนวนเงินคงไม่มีปัญหานะครับในส่วนนี้

ส่วนต่อมาสุดท้ายก็คือด้านการบริหารนะครับ สำหรับด้านการบริหารนี้ ผมสะท้อนจากเอกสารท่านอาจารย์สมานด้วยและจากประสบการณ์ตรงด้วยนะครับก็คือว่าปัญหาของการบริหารสำนักเรียนนะครับ เป็นเรื่องการบริหารบาลีและนักธรรมของวัดอาวสุ นะครับ ผมมองว่าปัญหามันอยู่ตรงจุดที่ว่ามันมีขั้นตอนมันมีกระบวนการทำงานที่ซับซ้อนเขาเรียกว่ามันไม่ชัด เมื่อระบบการบริหารจัดการไม่ชัด มันมาจากไหนครับมันมาจากการที่วัดกับสำนักเรียนไม่มีการแบ่งงานที่ชัดเจนอย่างเช่นง่าย ๆ เจ้าอาวาสเจ้าสำนักเรียนเป็นคนหนึ่ง แต่ว่าอาจารย์ใหญ่เป็นอีกท่านหนึ่งแล้วในขณะเดียวกันอาจารย์ใหญ่จะทำอะไรก็ต้องไปผ่านระบบเลขาของวัดอีกขั้นตอน มันไม่ได้ตรงไปหาเจ้าสำนักเรียน ฉะนั้นแล้วก็คือถ้าจะมองจากสาเหตุก็คือว่า ๑ คือมันมาจากการที่มีกระบวนการทำงานที่ซับซ้อนโดยมีสาเหตุคือมาจากระบบวัดและระบบสำนักเรียนไม่เอื้อกันนะครับหรือยังไม่เป็นสายธารเดียวกันนั่นเอง นี่คือนี่สาเหตุและถ้าจะมองไปที่วิธีการแก้ไขนะครับก็คือผมมองว่าวัดกับสำนักเรียนควรมีการบริหารจัดการที่ชัดเจนกว่าปัจจุบัน เช่น งานวัดก็เป็นในส่วนเลขาวัดเป็นคนดำเนินการ ส่วนงานสำนักเรียนคืออาจารย์ใหญ่เป็นคนดำเนินการ แต่ในปัจจุบันนี้การทำงานมันเป็นลักษณะโค้งคืออาจารย์ใหญ่ต้องไปผ่านเลขานุการของวัดก่อนแล้วจึงต่อไปยังเจ้าสำนักเรียน ซึ่งขาดความคล่องตัวในการทำงานของสำนักเรียนหรืองานบางอย่างซึ่งควรจะเป็นหน้าที่ของครูใหญ่เป็นคนบริหารจัดการกลายเป็นด้านเลขานุการวัดเป็นคนดำเนินการอย่างนี้เป็นต้น นะครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ปัญหามันคือจำนวนบุคลากรด้วยหรือเปล่าครับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาผมนรินทร์ ปุริสุตโตโม ผศ.ดร.

คืออาตมามองว่ามันเป็นเรื่องของการบริหารจริง ๆ โยมอาจารย์อาตมาจึงบอกว่าถ้าจะสะท้อนก็คือว่า เขาเรียกว่าการจัดการมีปัญหาหรือการบริหารนั้นแหละมันมีปัญหาแหละครับ ฉะนั้นแล้วก็คือวิธีการสุดท้ายคือท่านต้องการให้เกิดนิโรธก็คือว่าจะต้องแบ่งชัดเจนว่าอำนาจส่วนไหนเป็นส่วนไหน ถึงแม้ว่าเจ้าอาวาสกับเจ้าสำนักเรียนจะเป็นคนเดียวกันนะครับ อันนี้คือวิธีการแก้ไขที่เสนออาจารย์สมานไปนะครับ ซึ่งมันไม่ผิดหรอกครับประเด็นที่พูดนี้มันเป็นการเสนอทางวิชาการนะครับ ส่วนเสนอเสร็จท่านจะไปทำหรือไม่ก็เป็นเรื่องของท่านแต่เราเสนอได้นะครับ อย่างนี้เป็นต้นนะครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครับขอบคุณครับ..ครับท่านอาจารย์ฉัตรชัย ขอรวบยอดสามประเด็นได้เลยครับมองเชื่อมโยงมองแยกหรือว่ามีประเด็นอื่นเพิ่มเติมขอมินต์ครับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย ผศ.ดร.

ครับก็ขอโอกาสที่ประชุมอีกครั้งหนึ่งนะครับ เท่าที่ฟังมาผมว่าข้อมูลที่ควรจะได้มันก็อยู่ในนี้แล้วนะเกือบจะทั้งหมดแล้ว แต่เรื่องที่เรากำลังทำก็คือว่า เออ..อาจารย์สมานไปเจาะประเด็นในเรื่องของวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อ ผ่านกรอบที่อาจารย์ตั้งไว้ก็คือ ด้านบุคคล วิชาการ งบประมาณ การบริหารทั่วไป ในเรื่องของระบบนะครับเอาที่ระบบก่อน การบริหารระบบการบริหารสำนักเรียน มีกลไกการขับเคลื่อนต้องเป็นเรื่องที่เราจะต้องวางกรอบลงไปว่าเราอยากเห็นกรอบการพัฒนาหรือการบริหารที่ชัดเจนเป็นอย่างไร อย่างที่อาจารย์ผมนรินทร์ว่านี่คือกรอบที่เราจะนำเสนอครับ กรอบที่เราจะนำเสนอก็คือกรอบที่เราได้จากการที่เราได้สังเคราะห์หรือได้ฟังมา ซึ่งกรอบนั้นจะเป็นจริงหรือไม่เป็นจริงก็ไม่เป็นไรนะครับ เพื่อให้มันเป็นกรอบการเขียน เพื่อให้งานพัฒนาต่อยอดต่อไปเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา เพราะเราศึกษาเพื่อให้เป็นแนวทางการพัฒนาหรือหลักการเพื่อการพัฒนา ทีนี้รายละเอียดของระบบไม่ว่าจะเป็นระบบครูคือครูมีระบบการบริหารอย่างไร โดยลงรายละเอียดของวัดโมลีเลยว่าเขาบริหารโรงเรียนอย่างไร เขาคัดคนขึ้นมาเป็นครูอย่างไรมีการจัดสรรระบบของครูอย่างไร ครูเก่งครูไม่เก่งหรือครูเชี่ยวชาญเขามีระบบการบริหารอย่างไรเราก็ไปเอาระบบเขามาเลยไปศึกษาที่เขาเขียนเอาไว้หรือถ้าไม่มีก็ไปสังเคราะห์ไปสัมภาษณ์ท่านมาก็เอามาลง ซึ่งวัดโมลียังมีการคัดครูเก่งอย่างไร อีกประการหนึ่งคือความจงรักภักดีท่านทำอย่างไร ครูที่มีความรักต่อสถาบันไม่ไปไหนเลยทั้งที่วัดโมลีไม่มีอะไรจะให้เลย เรียกว่าไม่ไปไหนเลยนะครับทำไมเขาจึงอยู่เราต้องเอาตรงนี้มา ทุกองค์กรครับทำเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญคือความจงรักภักดีหรือความรักต่อองค์กรเป็นเรื่องที่สำคัญ บางทีเงินไม่ใช่คำตอบนะครับเงินไม่ใช่คำตอบของความจงรักภักดีต่อองค์กร แต่ความได้รับความชื่นชมการที่ได้รับความรู้สึกว่าได้มีโอกาสได้ตัดสินใจทำอะไรต่าง ๆ นั่นคือรายละเอียดที่เราจะต้องลงไป นี่คือการกรอบของระบบนะครับ ระบบครู ต่อไประบบนักเรียนทำอย่างไรเราจะได้นักเรียนมาปัจจุบันนี้วิกฤตที่สุดคือการหาคนเข้ามาสู่ระบบการเรียน มหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยเต็มหมดแล้วครับตอนนี้ มหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ ที่เขาใช้ระบบ TCAS ไม่เอ็นทรานซ์ไม่แอดมิชชั่น แล้วเป็น TCAS ซึ่งก็เป็นปัญหามากที่สุดในตอนนี้ก็คือมหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ ยังรับคนได้ไม่เต็มกำลังและคือ

วิธีการรับคนเข้าไปเรียนในระบบนะครับ มันจึงนำมาสู่การรับตรงนั้นก็หมายความว่าประกาศรับตรง ๆ เลยนะครับ สำนักเรียนเราก็ก่อนหน้านะครับ ว่าเรามีวิธีการคัดคนอย่างไร เรามีสำนักเรียนในเครือข่ายไหมเราไปสร้างเครือข่ายเอาไว้ก็เครือข่ายวัดอาวุธมีเครือข่ายก็เครือข่าย อย่างหลวงพ่อดัด โมลีท่านเป็นรองเจ้าคณะภาคซึ่งมีเครือข่ายในระดับภาค หลวงพ่อเจ้าคณะภาค ๑๓ เหมือนกันที่ วัดกัลยาณมิตรโดยส่งเข้ามาเมืองหลวงให้หมด บรรดา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ส่งเข้านครบาลให้หมดเลยนะครับ ถ้าเกิดว่าใครมีนักเรียนที่พร้อมจะเรียนก็ส่งเข้าในเมืองให้หมดเลย แล้วก็สำนักเรียนที่อยู่จังหวัดเหล่านั้นเป็นเจ้าภาพในการที่จะกำกับพฤติกรรม หรือมีสิ่งสนับสนุนอื่น ๆ มาช่วยด้วยเป็นแรงผลัก เพราะฉะนั้นการที่จะได้คนเข้ามาในระบบ วัดอาวุธจะมีระบบที่มั่นคงหรือมีคนมาเรียนมีนักเรียนมาเรียนจะต้องมีระบบเครือข่ายต้องมีสำนักเรียนเครือข่ายมีโครงข่ายสำนักเรียนวัดไหน จังหวัดไหนบ้างที่จะเข้ามาวัดอาวุธ ถ้าเราเจอแต่ฝนตรกรเปิดอ่างรอตุ้มให้ฝนมันตกแล้วให้มันเต็มตุ้มเองอันนี้น่าจะไม่ได้แล้ว ทั้งหมดนี้ผมพูดทั้งระบบและกลไกนะครับ ท่านต้องไปเจาะระบบตรงนี้เพื่อ บอกให้ได้ว่าหลวงพ่อดัดต่อไปนี้หลวงพ่อต้องสร้างระบบโครงข่ายเครือข่ายโยงแมงมุม หลวงพ่อต้องสร้างเลยนะ ทั้ง ๔ ภาคของประเทศไทยหลวงพ่อต้องมีโครงข่าย ต้องไปสร้างความสัมพันธ์ ผมเห็นตัวอย่างของวัดจองคำที่เขามีสามเณรเรียนทุกปีเขามีโครงข่าย เขามีสามเณรและสามเณรมาจากไหน มาจากเสลภูมิมาจากบ้านเราอีสานทั้งนั้นเลยครับเขามีโครงข่ายคัดไปรับไปไม่ขาดคือมีทุกปีโดยมารับทุกปีครับ เพราะฉะนั้นมันจึงมีหล่อเลี้ยงทุกปีนะครับ เหมือนกันวัดอาวุธก็อยากให้ทำ นี่คือโครงสร้างกลไกในการรับนักเรียนนะครับ ต่อไประบบการขับเคลื่อนว่าจะขับเคลื่อนอย่างไร นักเรียนมาแล้ว บริหารเด็กอย่างไร เหมือนวัดโมลีนะครับก็จะมีโอกาสตัดสินใจได้ว่าชอบไม่ชอบจะเรียนหรือไม่เรียน โดยให้นักเรียนเป็นผู้เลือกสำนักเรียนเองว่าเขาชอบไหมถ้าเกิดเขารักดีเขาชอบนักเรียนเขาก็ต้องอยู่ รวมถึงระบบการอยู่การกินการบริบาลเด็กไม่ใช่ว่าปล่อยไปโดยขาดการกำกับดูแลนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ เรียกว่าไม่ได้เลยนะครับ ระบบปกครองต้องแน่นต้องดีสำนักเรียนวัดอาวุธต้องไปวางระบบตรงนี้ด้วย ครูใหญ่ต้องมีอำนาจในการบริหารกำกับติดตามสามเณรด้วยไม่ใช่ว่าสามเณรเป็นซุ้มของกลุ่ม โนนกลุ่มนี้ไม่ได้นะครับเราต้องกำกับต้องให้เป็นเนรของสำนักเรียนจริง ๆ ไม่ใช่เนรอภิสิทธิ์ชนที่ไหน ต้องเป็นเนรที่พร้อมที่จะให้เรียน ถ้าเป็นสามเณรที่เอามาเพื่อเรียนนะครับแต่ถ้าหากจะเป็นเนรที่มีอภิสิทธิ์มันก็มีบ้างก็ไม่ใช่ไร นี่คือระบบกลไกการพัฒนา ระบบต่อไปคนครับคนก็อย่างที่บอกนะครับ มีการคัดเพราะการที่จะได้คนมาเป็นคนเก่งคนดีคนมีความสามารถมันต้องสร้างมันไม่มีอะไรต้องมาลอย ๆ เพราะฉะนั้นวิธีการจัดการเด็กเก่งเด็กที่มีความสามารถอย่างไรมันมันต้องมีการคัด คัดแล้วก็ต้องหนุนต้องสร้างต้องสนับสนุนเขาอย่าให้คนเก่งต้องหนีไปอย่าให้เด็กที่หัวดีอะไรต่าง ๆ ต้องถูกดึงถูกอะไรไปอยู่ที่อื่นเราต้องมีระบบในการกำกับดูแลพัฒนาเขาด้วยนะครับ เพราะฉะนั้นกลไกของการดูแลก็เป็นเรื่องสำคัญการอยู่การกินการอะไรต่าง ๆ เราก็กังคับดูแลนะครับ เหล่านี้ต้องไปวางกรอบว่าวิธีการจะคัดคนหรือนำคนทั้งครูทั้งนักเรียนเรามีรูปแบบอะไรอย่างไรบ้างก็ไปเอารูปแบบทฤษฎีมาต่อไปเรื่องงานการบริหารงานสำนักเรียนหรือการเรียนการสอนต้องมี เลสเชิน แพลน (lesson plan) ต้องมีการบริหารบทเรียน มีการศึกษามีทอมนมีภาคที่ชัดเจน ต้องมีแผนรายปีว่าถ้าเนรเรียนชั้นต่าง ๆ ต้องจบบทเรียนวันที่เท่าไร จึงทำไปตามแผนครับเราจะไปโอนอ่อนอะไรไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นไม่ใช่ว่าวันนี้สอนไปได้ครึ่งชั่วโมงอาจารย์ไปสวดมนต์ฉันเพล อันนั้นมันไม่เป็นไปตามแผน ฉะนั้นการบริหารต้องให้เป็นไปตามแผนต้องเขียนเอาไว้อย่างชัดเจนสิ้นเดือนตุลาคมเราต้องแปลจบแล้ว พฤศจิกายน

ต้องทวนครั้งที่หนึ่งหรือครั้งที่สองก็ว่าไปเดือนธันวาคมก็ทวนวนมาอีกเดือนมกราคมต้องมีความพร้อมอย่างน้อยที่สุดน่าจะได้ทบทวนสองสามรอบมันถึงจะเชี่ยวชาญในการเรียนแต่ละชั้นนะครับ อันนี้เป็นเรื่องสำคัญในการบริหารงาน งานก็คือตัวสามเณรตัวคนงานของเราจะครบรวมทั้งงานที่เราจะต้องทำให้มันดีขึ้นมา สุดท้ายงบประมาณ อันนี้ไม่ห่วงนักนะครับแต่งบประมาณต้องเขียนให้ชัดเจนนะครับว่างบหลวงหรืองบราษฎร์ งบหลวงก็คือการสนับสนุน เออ..ผมไม่มั่นใจนะว่าสามเณรที่เรียนในระบบบาลีนักธรรมนั้นมันสนับสนุนรายหัวเหมือนกับที่เรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญไหม เพราะว่าแผนกสามัญเขาจะได้ประมาณหกพันกว่าบาทต่อหัวต่อปี เพราะฉะนั้นก็จะได้ประมาณนั้น ตรงนี้เราก็ต้องวางกรอบด้วยเรื่องของที่มาของงบประมาณว่าสำนักเรียนเราควรจะได้งบประมาณจากตรงไหน คือทางงบประมาณหลวงทางงบประมาณราษฎร์ก็ต้องมีโครงข่ายเครือข่ายญาติโยมผู้ให้การสนับสนุนพุทธบริษัทศาสนิกชนทั่วไปเราก็ต้องมีที่มาที่ไปของเงินอย่างชัดเจน เรื่องเงินก็เป็นเรื่องที่เราจะต้องบริหารนะครับ และต้องบริหารให้ดีขึ้นเพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญไม่ว่าใครไปเกี่ยวข้องพัวพันอะไรต่าง ๆ มันก็เกิดปัญหาเราก็เห็นตัวอย่างมาไม่ใช่แต่ ณ ปัจจุบันอดีตที่ผ่านมามันก็มีปัญหา เพราะฉะนั้นถ้าเรื่องเงินการบริหารเรื่องเงินเราต้องวางระบบวางกรอบวางคนที่กำกับดูแลให้ชัดเจนนะครับ อันนี้ผมคิดว่าไม่น่ามีปัญหาโดยโครงข่ายของวัดเองจะเป็นผู้กำกับ

สรุปก็คือว่าผมมองในเรื่องของสิ่งที่อาจารย์จะได้เนื้อหาที่จะได้ก็คือแนวทางการบริหารทั้งหมดนี้ตามกรอบที่เห็นที่พูดมาทั้งหมดอาจารย์ได้เนื้อหาทั้งหมดแล้วครับ ผมเห็นแล้วว่ามันได้งานทั้งหมดแล้วไม่ว่าจะเป็นระบบการบริหารเรื่องคน เรื่องวิชาการ เรื่องงบประมาณแล้วก็รวมถึงวิธีการต่าง ๆ ที่จะได้ด้วยแล้วก็สรุปเป็นบทสรุปของเนื้อหาพร้อมที่จะเอาไปใช้ได้เลยนะครับแล้วก็สรุปลงในบทที่ ๕ ได้เลยผมว่าไม่น่าจะเป็นปัญหาซึ่งเราจะได้ข้อมูลจากความเป็นจริงหรือการบริหารจริง ๆ

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครับ..ขอบคุณอาจารย์พระมหาฉัตรชัย ท่านอาจารย์มองในแง่การบริหาร เออ..ที่ให้ช่องไว้เลยว่าในฐานะเป็นนักบริหารมองแบบนักบริหารเลย คือท่านอาจารย์มอง 4 อิชิว (Issue) ๔ ประเด็นมาเป็น ๔ เอ็มแล้วก็มาเป็น ๔ กลไกขับเคลื่อนไปด้วยกันเลย เพราะฉะนั้นท่านมองเรื่องงานเงินคนและการขับเคลื่อน เออ..ท่านจับประเด็นในระบบและกลไกชัดเจนครับ เพราะฉะนั้นท่านอาจารย์สมานเดี่ยวไปถอดประเด็นเนื้อหาอีกทีนะครับ โดยท่านอาจารย์มหินทร์พูดถึงอริยสัจสี่ไม่ว่าจะอยู่ใน 4 อิชิว (Issue) ๔ ประเด็นนี้ว่ามันเกิดขึ้นอย่างไรแล้วมันนำมาสู่การจัดการนำไปสู่แนวทางการพัฒนาได้อย่างไรก็คือแนวทางนั้นแหละ ตกลงแล้วถ้าคนแนวทางควรจะเป็นแบบไหน งบประมาณควรจะเป็นแบบไหน วิชาการควรจะเป็นแบบไหน บริหารทั่วไปควรจะเป็นแบบไหนนั่นเองนะครับ

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครูครับมีจิตวิญญาณในการรักวัดอาวูเหมือนวัดโมลียังไร ณ ปัจจุบันนี้ท่านอาจารย์สัมผัสได้ไหมครับ ความรู้สึกของครูอาจารย์ที่เป็นผู้สอนเองรู้สึกถึงจิตวิญญาณคือรักองค์กรแล้วก็รักนักเรียนนักเรียนสังเกตและสัมผัสได้ไหมครับ ท่านอาจารย์พระมหาชนก วชนปญโญ ท่านอาจารย์พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญโญ สะท้อนนิดหนึ่งครับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาชนก ชวนปณโณ

พูดถึงความรักในตัวนักเรียนและในการทำงานเพื่อสำนักเรียน ครูบาอาจารย์มีนะครับ คือได้อยู่แล้วอย่างตัวอาตมาเองก็มีท่านพระมหาสุทธิพงษ์เองก็มี แต่มันก็จะมีปัจจัยที่ลดทอน ปัจจัยลดทอนดังกล่าวนี้ต้องบอกตามตรงว่าส่วนหนึ่งคือผู้บริหารทำให้คณะครูลดทอนความศรัทธาลดทอนการทุ่มเทลงคือหลาย ๆ อย่างเกิดจากการสนับสนุนที่ไม่ชัดเจนบ้างเกิดจากการที่มองเห็นความสำคัญค่อนข้างน้อยบ้างหรือบางทีในเวลาทำงานอาจจะไม่ได้ ซัพพอร์ต (support) กันอย่างเต็มที่ คำว่าซัพพอร์ต (support) นั้นไม่ได้หมายความว่าในเรื่องของค่าใช้จ่ายหรือในเรื่องอะไรนะครับ เออ..คือในเรื่องของการดูแลว่าท่านมีสารทุกข์สุกดิบอย่างไร ท่านสอนนักเรียนแล้วเป็นอย่างไบบ้างอย่างนั้นะครับ คือการสอดส่องในห้องเรียนการสอดส่องนักเรียน โดยเมื่อนักเรียนมีปัญหา เมื่อครูมีปัญหา มีกระบวนการเข้าไปจัดการเข้าไปช่วยเหลือท่านอย่างไรบ้าง เป็นการทำให้ครูที่มีจิตวิญญาณลดทอนลงและปัจจัยภายนอกที่ไปลดทอนก็คือเมื่อมีการเรียนการสอนมันมีปัจจัยภายนอกก็คืองานอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนืองานสำนักเรียน ที่ไปดึงเอานักเรียนเข้าไปทำงานคืองาน Event ต่าง ๆ ของวัดหรือของพระภิกษุบางรูปภายในวัดที่รับมาก็เป็นอุปสรรคในการทำให้ครูนั้นมีการสอนไม่ต่อเนื่อง

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ขอขยายนิดหนึ่งครับ Event ในที่นี้คืออะไร ? มีลักษณะอย่างไร ?

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาชนก ชวนปณโณ

เออ..คืองานของคณะสงฆ์ที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับสำนักเรียน ที่สำนักเรียนและพระเถระจะต้องลงไปทำงานด้วย หรือบางครั้งก็เป็นงานส่วนตัวของพระภิกษุบางรูป ที่ดึงนักเรียนไปใช้งานโดยพลการจึงมีผลกระทบต่อการเรียน โดยอาทิตย์หนึ่งมีการเรียนแค่วันอย่างนี้ก็มีนะครับ เพราะมีงานเหล่านี้เข้ามามันก็จะทำให้การเรียนไม่ต่อเนื่องและมีผลกระทบต่อเนื่องหาในรายวิชาต่าง ๆ

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครับ..ท่านอาจารย์ใช้คำว่าลดทอนนะครับ ไม่ได้ใช้คำว่าบั่นทอน เพราะถ้าใช้คำว่าบั่นทอนมันก็จะใกล้เงินทอนเกินไป..ขอไปต่อที่ท่านอาจารย์สุทธิพงษ์เลยนะครับ ถ้าจะส่งเสริมกำลังใจเพิ่มขึ้นท่านอาจารย์คิดว่าควรจะมีอะไรเพิ่มเติม ขอนิมนต์ครับ

ผู้ทรงคุณวุฒิ: พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปณโณ

อาตมาคิดว่า เออ..ใครที่เคยเรียนด้านภาษาบาลีมาและก็อยู่ในสำนักเรียนมา ๔-๕ ปี หรือ ๑๐ ปี ขึ้นไปนั้นคิดว่ายังงี้ก็ต้องมีความผูกพันในวัดในสำนักเรียนในด้านใดด้านหนึ่งนะครับ เพราะถ้าเปรียบสำนักเรียนหรือวัดก็เปรียบเหมือนกับบ้านหลังที่สองเลยก็ว่าได้จนไม่รู้ว่าบ้านเกิดอยู่ที่ไหนก็มีนะครับ โดยส่วนตัวคิดว่าอย่างนั้นซึ่งจริง ๆ แล้วก็มีใจรักอยู่แล้วนะครับ คิดว่าครูบาอาจารย์ที่ท่านคลุกคลีอยู่ในวงการการสอนภาษาบาลีนี้ก็มีใจรักอยู่แล้วในเรื่องนี้ เออ..ก็เลยคิดว่าทำอย่างไรถึงจะสร้างเสริมกำลังใจหรือทำให้สำนักเรียนนี้เติบโตขึ้นสามารถพัฒนาดีขึ้น ในส่วนของสำนักเรียนวัดอาวุธผมคิดว่ามันมีจุดหนึ่งที่ยังไม่สามารถตอบให้ตรงประเด็นนักก็คือเรื่องเป้าหมายของสำนักเรียน คือต้องการผลิตบุคลากรเพื่ออะไร ซึ่งก็ไม่ได้แน่ใจว่าต้องการให้จบดอกเตอร์หรือต้องการให้จบประโยคเก่าแล้วถ้าถามต่อไปว่าจบประโยคเก่าแล้วให้ทำอะไร ซึ่งถ้าในมุมมองของการบริหารงานตอนนี้ผู้ที่จบประโยคเก่าก็มีทำได้อยู่สองอย่าง ๑. คือไปเรียนต่อปริญญาโท ๒. คือไปเป็นอาจารย์สอน

พระปริยัติธรรม ซึ่งถ้าต้องการให้งานสำนักเรียนดำเนินไปได้ดีกว่านี้เราก็ต้องมาย้อนกลับมาดูเป้าหมายเลยว่าเป้าหมายจริง ๆ ของสำนักเรียนคืออะไร ซึ่งถ้าบอกว่าเพื่อจรโลงพระพุทธรูปศาสนา อย่างนี้ก็เป็นโจทย์คำตอบได้แต่ผมคิดว่ายังอยู่ในรูปนามธรรม ซึ่งทำยังไงถึงจะสามารถให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนว่าเป้าหมายจริง ๆ ที่เราเรียนภาษาบาลีเพื่ออะไรกันแน่ อันนี้ตัวกระผมเองก็ยังคงคิดว่าสำนักเรียนน่าจะต้องมาคิดกันมาตอบโจทย์กันให้ได้ว่าต้องการยังไง เออ..คือทุนเดิมของผู้ที่เข้ามาบวชเรียนส่วนใหญ่ก็ไม่ได้รู้เลยว่าภาษาบาลีคืออะไรแล้วเรียนไปเพื่ออะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามเณรตัวเล็ก ๆ ที่เข้ามาบวชเรียนนี้ก็เข้ามาแล้วโดยหวังจะได้เรียนเพื่อจะได้มีอาชีพแล้วก็ออกไปประกอบอาชีพที่สุจริตซึ่งตรงจุดนี้ ๆ แผลงที่ทำให้มีการขัดกันนิตหนึ่งระหว่างผู้ที่ป็นเจ้าสำนักเรียนที่ต้องการให้มุ่งเน้นว่าจบประโยคเก่า ส่วนตัวผู้เรียนที่เป็นผู้เรียนก็อยากได้อาชีพที่เป็นตัวเองอย่างนี้นะครับ ซึ่งจะทำอย่างไรให้มาเป็นจุดร่วมกันซึ่งตัวกระผมเองก็ขอฝากในทัศนคติตรงนี้ไว้ก็คือเรื่องของเป้าหมายที่ชัดเจนของสำนักเรียน

ผู้ดำเนินรายการ: ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

ครับท่านอาจารย์พูดถึงเป้าหมายนะครับ ประเด็นในภาษาทางการตลาดเราเรียกว่าเป็นตัว พรอดักท์ (Product) ผลิผลนะครับ ผลิภัณฑ์ว่าถ้าเราตั้งเป้าไว้แล้วเราได้ผลิตขึ้นมาแล้วมันตรงหรือเปล่า คือตรงกับความต้องการของลูกค้าหรือเปล่า เพราะฉะนั้นคนที่มาเรียนคือคนที่จะเป็นครูอาจารย์ใช่ไหมครับ ซึ่งจะเติบโตไปได้ตามนั้นหรือเปล่า คือน่าสนใจนะครับที่สะท้อนจากมุมมองของครูที่จะเห็นบางแง่บางมุมเพิ่มเติมในส่วนนี้นะครับ แต่เราไม่ใช่พูดแค่มีเป้าหมายหรือมีผลผลิตแต่ว่าเป้าหมายหรือผลผลิตนี้มันนำไปสู่อะไรกับบุคลากรในวัดคือครูอาจารย์หรือนักเรียน อย่างเช่น ถ้ามีเป้าหมายอย่างงี้เขายังจะทุ่มเทให้กับวัดยังเรียนยังสอนอะไรอย่างนี้นั้นต้องสะท้อนมาด้วยนะครับ แต่ถ้าบอกว่าให้ได้เป็นดอกเตอร์ให้ได้เป็นอะไรก็จบกันไม่ใช่ เหมือนวัดโมลีบอกว่าผลิตจากประโยค ๑-๒ แล้วท่านเหล่านั้นก็กลับมาช่วยสำนักเรียนอะไรอย่างนี้เป็นต้นนะครับ

ก็ขอบคุณท่านอาจารย์นะครับที่สะท้อน ท่านอาจารย์รูปใดจะเสริมอีกนิดหน่อยไหมครับ อาจารย์พระมหาอภิสิทธิ์ มีอะไรจะเสริมอีกไหมครับหรือว่าอาจารย์พระมหามหาวินทร์จะมีอะไรเพิ่มเติมไหมครับ เพราะว่าใช้เวลา ๒ ชั่วโมงพอดีเลยครับ ก็ท่านอาจารย์สมานครับผมคิดว่าการประชุมกลุ่มย่อยในวันนี้เป็นโจทย์สำหรับปัญญาเอกนะครับไม่ใช่ปัญญาโท ก็ขอขอบคุณท่านอาจารย์พระมหาฉัตรชัย ท่านอาจารย์พระมหามหาวินทร์ ซึ่งเป็นนักปรัชญา นักบริหาร นักประกันคุณภาพนะครับ ท่านอาจารย์พระมหาอภิสิทธิ์ที่อยู่กับสำนักเรียนต้นแบบตัวอย่างนะครับ ท่านพระมหาชนก ท่านพระมหาสุทธิพงษ์ นะครับ ก็ถือว่าเป็นการสะท้อนบทเรียนนะครับ ในที่สุดท่านอาจารย์ไปตามดูกรอบสองกรอบคือ 4 เอ็ม กับอริยสัจสี่ ว่ามันจะตอบอิชชีว (Issue) ทั้ง ๔ ด้านนี้ได้อย่างไรนะครับ คือ คน เงิน งาน วัสดุอุปกรณ์ และมันจะตอบว่าตกลงแล้วกลไกหรือระบบที่จะขับเคลื่อนออกไป ทั้งระบบด้านนักเรียนช่องทางของการเข้ามาช่องทางของการบริหาร ช่องทางของการพัฒนาเติบโตนะครับ เดี่ยวอาจารย์ค่อยไปดูนะครับไปถอดเทปแล้วก็ไล่เรียงทีละสเต็ปนะครับว่าจากการประชุมกลุ่มย่อยวันนี้ เราเห็น อิชชีว (Issue) หนึ่ง ๆ มันสะท้อนเรื่องอะไรบ้างได้มุมมองทั้งในแง่การบริหารจัดการองค์กร ในแง่ของการมองสภาพตรงตามอริยสัจสี่นะครับ ในแง่ของความเป็นจริงคือที่ท่านอาจารย์พระมหาอภิสิทธิ์ วัดโมลีได้นำเสนอไว้ บางทีดีเทล (Detail) ข้อปลีกย่อย หรือว่าอุดมคติ หรือไอเดีย (Idea) ความคิดหรือทฤษฎีมันไม่เพียงพอ ต่อเมื่อเราลงมือปฏิบัติจริงนะครับการลงมือ

ปฏิบัติจริงเป็นคำตอบมากกว่าทฤษฎีนะครับท่านอาจารย์พระมหาสมาน เพราะฉะนั้นก็มีสักการ
ขอพระคุณทุกรูปอีกครั้งหนึ่งครับผม ก็ขออนุญาตจบการประชุมกลุ่มย่อยวันนี้ มีสักการขอพระคุณ
ครับ.

ภาคผนวก ข

ภาพการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบการวิจัย
และภาพการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ภาพประกอบการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
๑๒ เมษายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระราชดิลก ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและประธานกรรมการบริหารการศึกษา
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระครูพนธ์สีลาจารย์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและกรรมการบริหารการศึกษา
 สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระมหาอภิชัย อภิชีโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและกรรมการบริหารการศึกษา
 สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและกรรมการบริหารการศึกษา
 สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๔ เมษายน ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปณฺโญ อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
 ๙ มีนาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระมหาชนก ชวนปญโญ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
 สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๒ มีนาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระมหาสุทธิพงษ์ สุทธิปญโญ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
 สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๒ มีนาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ สามเณรพรภวิทย์ อุปัชฌาย์ ป. ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
 สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ สามเณรภาณุวัฒน์ ภาวรงค์ ป. ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
 สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระมหาสุนทร อติเมโธ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๔ มีนาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระมหาวาญ กิตติสาโร ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๒ มีนาคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ พระมหาสุภาชิต สุทธิญาโณ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม
สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ๑ มีนาคม ๒๕๖๑

ภาพการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ประกอบการวิจัย
เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๖๑
เวลา ๑๔.๐๐ น. – ๑๖.๐๐ น.

(ภาพที่ ๑ และ ภาพที่ ๒) พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร ผู้นำเสนอ
ขณะนำเสนอหัวข้อประเด็นต่าง ๆ ในการสนทนากลุ่มย่อย

(ภาพที่ ๓) อาจารย์ยุตินันท์ กันทะเตียน ผศ.ดร. พิธีกร
กล่าววัตถุประสงค์การสนทนากลุ่มย่อยเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาและเสนอแนะเพิ่มเติม

(ภาพที่ ๔) ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำแนะนำเสนอแนะเพิ่มเติมในหัวข้อการสนทนากลุ่มย่อย

(ภาพที่ ๕) ขณะรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

(ภาพที่ ๖) ภาพถ่ายร่วมผู้ทรงคุณวุฒิหลังจบการสนทนากลุ่มย่อย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร (วรรณภักดี)
เกิด	: วันเสาร์ ที่ ๓๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ จ.นครพนม
การศึกษา	: เปรียญธรรม ๙ ประโยค (ป.ธ.๙) การศึกษาคณะสงฆ์ไทย พ.ศ.๒๕๕๔
การทำงาน	: เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๖๐ : เป็นกรรมการบริหารการศึกษาและครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดอาวุธ วิกสิตาราม ๒๕๕๔-๒๕๖๐ : เป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการและครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดอาวุธ วิกสิตาราม พ.ศ. ๒๕๕๔ : เป็นรองอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการและครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดอาวุธ วิกสิตาราม พ.ศ. ๒๕๕๖ : เป็นอาจารย์ใหญ่ สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๗ : เป็นกรรมการบริหารการศึกษา, ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ, ครูสอนพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๐
อุปสมบท	เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๓๙ ณ พัทธสีมาวัดอาวุธวิกสิตาราม แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร โดยมี พระครูคุณสารสาทร (ทองดี ฐิตายุกโก) ปัจจุบันเป็นที่ พระเทพปัญญามุนี เป็นพระอุปัชฌาย์
สังกัด	วัดอาวุธวิกสิตาราม แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งหน้าที่	กรรมการบริหารการศึกษา, ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ, ครูสอนพระปริยัติ ธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
ที่อยู่ปัจจุบัน	๑๓๗ วัดอาวุธวิกสิตาราม จรัญฯ ๗๒ แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กทม. ๑๐๗๐๐